

GAMLE RAAD

FOR

SYGDOMME HOS MENNESKET

• • • •

UDDRAGNE

AF ÆLDRE MANUSKRIPTER

VED

EVALD TANG KRISTENSEN

Pris: 5 Kr.

1922.

JENS THOMSENS BOGTRYKKERI
VIBORG

Scannet 2016 af Jesper Vang Hansen

GAMLE RAAD

FOR

SYGDOMME HOS MENNESKET

• • •

UDDRAGNE

AF ÆLDRE MANUSKRIPTER

VED

EVALD TANG KRISTENSEN

○○○○○○

1922.

JENS THOMSENS BOGTRYKKERI
VIBORG

*Den meget kjendte og skattede
Musiker og Komponist
PERCY ALDRIDGE GRAINGER,
der har vist en meget levende Interesse for min Virk-
somhed som Samler af vore Folkeminder,
tilegnes denne Bog
med stor Taknemmelighed og Hengivenhed
af Forfatteren.*

Uden hans gode Hjælp var den næppe kommen frem for Lyset.
Den er skreven i 1905, gennemset og lidt forøget 1915, men
bliver først nu offentliggjort.

Ældre Tiders Raad for Sygdomme.

INDLEDNING.

Ingen vil vel nægte, at de menneskelige Sygdomme spiller en væsentlig Rolle i Kulturlivet, og da Behandlingen af disse har været meget forskjellig til de forskjellige Tider, kan man ved Betragtning af, hvorledes Lægekunstens Stade til en given Tid har været, gjøre temmelig gode Slutninger, ej alene om, hvor udviklet Folket i det hele har været med Hensyn til Kjendskab til det menneskelige Legeme, men og til, hvorledes Troen paa visse Lægemidlers Kraft har været. Troen har stor Betydning for en Læge, naar han tager en Syg i Kur, og Overtroen har virkelig ogsaa spillet en betydelig Rolle og gjør sikkert den Dag i Dag. Men nu skjuler den sig mere end forhen. I ældre Tider havde man saaledes stærk Tro til Kure, der i vor Tid stemples som den rene, skjære Overtro, og dette griber da øjensynlig meget dybt ind i Kulturlivet, saa naar man vil skildre et Folks Kulturstade i en vis Periode eller tage et vist Afsnit af Skiltringen af dets Aandsliv, maa man tage Behandlingen af dets Sygdomme med. Ligesom Troen paa visse Midlers lægende Kraft skifter, saaledes vil der ogsaa til alle Tider være Midler, som af Erfaring har hævdet deres Plads som virkelig gode og uskadelige Lægemidler, og hvad der saaledes er blevet Erfaringssætninger, det er selvfølgelig Kjærnepunktet i al Lægevidenskab. Men dertil kommer desuden, hvad der indvindes ved nye Erfaringer og efterhaanden maa blive, hvad vi kan kalde, nye Opfindelser paa dette Omraade.

Jeg har nu hverken studeret den gamle eller den nye Lægevidenskab, men kan derfor dog godt sige, hvad da ogsaa et lille Kjendskab til gamle Lægebøger, særlig Henrik Harpestrengs og Christiern Pedersens og Henrik Smeds, udviser, at man i ældre Tider ej altid kjendte visse Sygdommes Natur, og som Følge deraf maatte anordne Lægemidler, der i og for sig var uhensigtssvarende, ja endog undertiden skadelige. Dernæst springer det straks i Øjnene, at man

forhen hovedsagelig anvendte Urterne som Lægemedler, brugte megen Aareladen og Purgeren, hvorimod man i vor Tid for det meste bruger mineralske Substantser og tit har forladt Urterne. Man siger nu, at Kemikalierne virker kraftigere og sikrere, hvorimod Urternes Lægekraft beror paa, om de er rigtig behandlede, indsamlede til rette Tid og tørrede paa passende Maade. Det kan der nu være noget i, men alligevel maa jeg udtale som min Opfattelse, at Lægekunsten endnu den Dag i Dag bør hvile paa Urter som Hovedlægemidler, og som Følge deraf holder jeg paa, at ældre Tiders Lægekunst i det hele slet ikke var saa ueffen endda. Hvad nu de overtroiske Raad angaar, da skal jeg udtale, at meget der iblandt virkelig *ikke er andet end Overtro*, men denne er ogsaa en Faktor, man maa tage med i Beregningen. Overtro er Tro paa noget, og med Tro paa dette noget kan der i visse Tilfælde udrettes saare meget. Man brugte forhen meget at anordne Kirkegaardsmuld og Dødningben for visse Sygdomme, og jeg tør ikke nægte, at ogsaa slige Midler kan have lægende Kraft, d. v. s. naar de bliver parrede med Troen til deres Virkning. Det er heller ikke urimeligt, at den Metode at læse over noget kan have en lignende heldbringende Virkning for Patienten. Mange har paastaaet det, og flere af disse Raad er prøvede og befundne lægende. Men om det er den sjælelige Indvirkning, der er den helbredende, skal jeg lade staa hen, da det vel til alle Tider vil blive et omtvistet Spørgsmaal mellem Troende og Vantro. Jeg beklager blot, at vore Nutidslæger fører Udryddelseskrig ej alene imod gode nemme Husraad, der tit er meget bedre end deres egne, men og imod de Folk, der har praktiseret dem. Mange kloge Koner og Mænd har udrettet et betydeligt Arbejde for Sygdommes Helbredelse og gjort det langt mere uegennyttigt end vore Læger nu om Stunder. Forskjellige i min egen Familie er blevne helbredede af kloge Koner, endog i Tilfælde, hvor Lægerne stod raadville og famlende, ja helt opgivende Helbredelse.

Paa Forhaand vil jeg dog bestemt hævde, at man ikke maa gøre for stærke Slutninger af de i Bogens første Afsnit værende Besværgelsesformularer, og navnlig maa man ikke tro, at jeg lægger nogen særlig helbredende Kraft i dem. Men *Troen* paa deres Kraft kan sikkert hos visse Individider virke noget i Retning af Helbredelsen. Jeg vil naturligvis ikke anbefale Anvendelsen af dem, tværtimod vil jeg bestemt hævde, at en saa forargelig Misbrug af Guds

Navn og Ordet absolut maa fordømmes. Dette behøvede jeg dog vel næppe at fremføre. Men jeg maatte give nogle Prøver deraf *som et Led i de gammeldags Kurmetoder*.

Den Tid, da de brugtes, ligger jo ikke saa langt tilbage, og adskillige endnu levende har jo faaet læst over sig og forsikrer, at de derved er blevne hjulpede.

Bogens andet Afsnit ser unægtelig lidt humbugsagtig ud. Den kloge Mand i *Farsø, Kristen Spillemand*, gav mig under et Besøg hos ham en saadan skreven Formel, og han var fuldstændig overbevist om dens helbredende Kraft. I det Stykke staar jeg dog nærmest noget tvivlende. Men overfor Sympatimidlerne er jeg mere troende, og med Hensyn til *Husraadene*, Bogens fjerde Afsnit, er jeg endnu bedre med, skjøndt her findes ret mange ej allene uappetillige, men ogsaa vistnok unyttige Midler foreskrevne. Dog herom mere siden. Jeg skal blot her indflette et Par Smaatræk af det virkelige Liv, der saare let kunde suppleres med mangfoldige flere.

Min Kone fortæller et meget talende Exempel herpaa. Som voksen Pige var hun en Dag gaaet om til Naboens for at besøge Konen, da Manden, Jens Tiphede, var paa Arbejde paa Lindbjerggaard. Saa gik Konen ud og kravlede op paa et Lad for at søge efter Æg, da Hønsene havde for Vane at gaa derop. Med et hørte min Kone, at hun faldt igjennem Ladet og nu laa nede paa Gulvet og klagede sig. Saa fik hun hende baaret ind og fik Folk kaldt til, og Lægen blev hentet. Konen var meget forslaaet, men klagede sig dog især i Hovedet. Lægens Raad hjalp ikke, og da hun en Dag laa og klagede sig meget, bad hun sin Mand gaa over til *Peder Krag* sig for at raadføre sig med ham. Det gjorde han, og den kloge Mand sagde saa, de skulde koge Hørfrø i Bomolje, og dermed skulde hun smøres rundt omkring paa Kroppen, hvor det gjorde ondt, og saa gav han ham nogle Draaber, hun skulde have ind. Nu varede det ikke længe, inden Konen kom sig, og hun havde endda været saa ringe, at hun en Dag sagde til min Kone: „A kunde næsten fristes til at løbe ud og springe i en Mergelgrav, saadan Pine er a i“.

En ældre Mand her i mit Nabolag fortæller, at han som Barn havde faaet en Knude i den ene Tinding saa stor som et Dueæg. Jeg antager, siger han, at jeg havde stødt mig paa en Kant af Bordet, maaske min Moder havde ladet mit Hoved dumpe ned derimod, en Dag hun stod med mig ved det. Vi smurte Stedet med et og andet, og Doktoren

blev tilsidst hentet, men lige meget hjalp det. Han erklærede rent ud, at han ikke turde operere Knuden bort, da den sad for nær ved Øjet. Jeg var den Gang 5 Aar, og kort efter døde saa vor Nabokone. Min Moder fik da en anden Kone til at tage mig ved Haanden og gaa ind til Liget. Hun tog nu Ligets ene Haand og strøg med den hen over Knuden. Jeg kan lige huske det, og kort efter var Knuden borte, og der blev ikke Spor tilbage af den.

Endnu et Træk skal her fortælles af samme Mand: Som Dreng gik jeg i Skole hos Lærer Bremer i *Ringnæs*. Han havde kun én Arm, men var en meget dygtig Lærer. Da jeg var bleven vogsen, sad vi en Aften og talte sammen. Saa sagde han iblandt andet: Jeg havde for nogle Aar siden en Knude her oven i Hovedet saa stor som et Hønseæg. Den var meget ubehagelig for mig, og jeg vilde gjerne af med den. Da kom der en Dag en Bissekræmmer herind, og han sagde: „Vilde De ikke gjerne af med den Knude?“ Jo, det vilde jeg rigtig nok. „Ja, saa skal jeg komme herind en Aften og sætte den væk“. Han kom ogsaa og havde en lille Saj med sig, som han lagde oven paa Knuden, og saa fik han et Klæde og bandt om mit Hoved for at holde Sajen paa Plads. Dagen efter mærkede jeg, at Knuden allerede var svunden lidt i Toppen, og efter en otte Dages Tid var den helt borte. Jeg havde forhen haft megen Besvær for at faa den væk, og nu var jeg saa let bleven aldeles fri for den.

Af saadanne Tilfælde kunde jeg fortælle en stor Mængde, og at de er paalidelige, er der aldeles ingen Tvivl om. Lægerne ryster paa Hovedet og vil ikke forstaa noget af dette. Jeg har selv haft et godt Bevis paa, hvad et simpelt Husraad har hjulpet til. Jeg havde søgt Læge i mange Uger og uden Resultat, men tilsidst fik jeg mit Helbred igjen blot ved et simpelt Husraad. Det kunde let have gaaet saadan ved Lægens Kurmetode, at jeg havde mistet det ene Ben, og nu fik jeg uden hans Hjælp (!) i god Tid min fulde Førlighed, men havde dog i længere Tid som Følge af hans Kur et stivt Ben.

Da det altsaa er uomtvisteligt, at et lille Blik paa Lægekunstens Udøvelse til en vis given Tid og Skildringen af Sygdommene og Nævnelser af forskellige Lægeraad virkelig har kulturhistorisk Interesse, har jeg turdet driste mig til at meddele Læserne nogle Uddrag af ældre haandskrevne Bøger, som jeg har truffet paa.

Først vil jeg da nævne en saadan ret omfangsrig Bog, som jeg for nogle Aar siden købte i *Silkeborg-Egnen*. Den er skreven omkring ved 1720 af Justitsraad *H. C. Helverskov* til Irup i Ty.

Han blev Landsdommer paa Lolland og er begravet i *Hørdum Kirke*. Af hans Bog ser man, at han var en alsidig dannet Mand. Han har skrevet Bogen paa Dansk, Tysk, Fransk, Latin og Hollandsk, alt imellem hinanden, og der forekommer endog tit istrøede græske Gloser, saa det Sprog maa han og have kunnet. Tilligemed var han en meget belæst Mand med mange Interesser. Særlig har han dog vist udenfor sit egentlige Fag haft Interesse for Lægekunsten og har da efterhaanden samlet fra trykte og utrykte Kilder en stor Mængde af de paa hans Tid brugelige Raad for alle Slags Sygdomme. Det i denne store Samling, der for mig har størst Interesse, er de Raad, han har samlet fra mundtlige Kilder blandt de Folk, han har haft Omgang med. Den Gang gik Sygdomsraadene *fra Mund til Mund* ligesom meget andet. Der var kun faa Læger og kun faa Apoteker, saa man maatte se at hjælpe sig, som man bedst kunde. Paa den Tid levede jo Byen Holstebroes første Apoteker, og det er virkelig dog sært nok for os Nutidsmennesker at tænke paa, at før 1700 var der ikke en Gang et Apotek i en af Vestjyllands Kjøbstæder. Vilde man saa henvende sig til en Doktor, kunde man ikke vente at faa Raad fra ham de første 8 Dage, og naar man saa skulde have Lægemidlet efter hans Recept hentet paa nærmeste Apotek, maatte man sende ridende Bud efter det, og det vilde i heldigste Tilfælde, naar man ikke boede i Nærheden, tage to Dage. Saaledes havde Landsdommer Helverskov det, og da baade han og hans Frue hver til sin Tid var hjemsogt af en farlig Sygdom, laa det virkelig nær at forhøre sig, om et eller andet Husraad dog ikke skulde kunne erstatte Lægen. Om sin egen Sygdom fortæller han saaledes:

Nyre- eller Lende-Steen.

Anno 1718 otte Dage før Juull bleffv Jeg angreben aff en Colica med Lænde Vee og Urinens Forstoppelse, som holdt mig i 4 Dage, og bleffv Jeg Juule Natt Klocken mellom 12 og 1 forløst aff 3 Steene, som komme ud paa en Gang, huer saa stor som en fuldkommen Ært, og var det mig en haard Barsel Seng, dog Gud være Tack, Priis og Ære, som løste samme mit haarde Baand. Jeg loed D. Frantz Reenberg derom consulere, som d. 2. Jan. 1719 meddelte mig efterfølgende:

Udaff den Memorial, Buddet haffvde med Sig, sees Hr. Just. Raad for 8 Dage siden har fornummed Smerte i den venstre Hoffte, derefter Colica, Urinens Forstoppelse, Tørst, Smærte i Liusken etc. Aff Huilcke Tilfælde lettelig sees Sygdommen at haffve været en Paroxysme aff Nyre-Steen (Nyre-og Lende-Steen er et og det Samme).

Der fortsættes nu med Lægens Forskrifter i Sygdommens Behandling, og den er meget omstændelig, ligesom han sender ikke mindre end 8 Recepter til Landsdommerens Brug i alle paakommende Tilfælde. Der kunde nemlig ikke være Tale om at løbe hen hos Lægen hver Dag. Om sin Hustrues Sygdom fortæller han, at han søgte Raad hos Apotekerens i Holstebro — uagtet der dog samme Steds var en Kirurg, men denne havde naturligvis ikke noget egentligt Kjendskab til indvendige Sygdomme. Han anfører ogsaa Apotekerens Svar og dennes Recept. Nu om Stunder vilde en Apoteker holde sig alt for god og fornem til at skrive sligt, men Tidertie forandrer sig jo. Jeg anfører altsaa Afskriften af Apotekerens Brev, og hvad der staar om Fruens Sygdom. Der meddeles dog ikke, om Raadet hjalp, idet Manden blot forholder sig refererende.

Laxerende Piller for en sliibrig Mafve. I. H. Crabidel, Apotheker i Holstbroe. Rp.

Bloodreusende Piller.

Disse Piller forskreffv Min Kone d. 2. Aug. 1719 effter Holstbroe Apothekers Præsorption Huilcken saaledes som følger dømte om Hendes da prædominerende Svaghed.

Efftersom mig tykkes, at Patienten er ved den Alder, som Menses snart opholder, og uden tvivl den gandske Massa Sanguinea er inficeret, som merckes deraff, at Hun har riifven og sliiden i Lemmierne, saa har Jeg ordineret disse Piller, huoraff kand tages VII huer Afften, Hun gaar till Seng, eller og om Morgen en fastendes, enten det behager at sluge dem ind in Substantia eller og at tage dem i en Skeefuld Byggryns Vælling. Tages de om Afftenen, da drickes en god Drick varm Øll efter, og da opererer de i morgen Stunden, dog ickun som en gelinde Laxativ. Mens tages de om Morgen en, da vill der og drickes varm Øll derpaa eller en anden god Kiød Suppe dereffter foruden Salt, og da vill der fastes paa til Middag. Dette Kand continueres i otte dage, huor till der er nock. Mens om Patient en vilde bie en dag effter og ey tage dem ind, maa vell skee for at faae dem desto beder need, og at Hun ingen

Eckell faaer, har Jeg deaurered Dem. Pro Resto ønsker, at Gud vill velsigne Medicamenterne, at Hun faaer med første Hendes Helbred og Førlighed igjen, og forbliffver Deres Tienstvilligste

I. H. Crabidel.

Holstbroe, d. 2. Aug. 1719.

Efter denne Recept koster 3 Mark.

Det har sin Interesse at se, fra hvem Hr. Helverskov har hentet sine Raad. Det er baade blandt adelige og uadelige, blandt Krigsfolk og Bønder. Riber Biskop er og med og Præster og Præstekoner, særlig er de dog fra Tyland. Ret pudsige Smaatræk løber da ogsaa ind med, og efter de Tiders Skik forholder Manden sig slet ikke snærpet, han nævner Tingen ved sit rette Navn. Da Tiden ikke ligger mere end en 200 Aar tilbage, er de adelige Personers og Præsternes Navne vel godt kjendte anden Steds fra, men her fremføres Personerne dog lidt anderledes end ellers, nemlig dels som lidende Medmennesker, dels som Folk, der har haft Øre for, hvordan andre lidende er blevne behandlede.

At der i Justitsraad Helverskovs Manuskript foruden de her meddelte findes en stor Mængde andre Sygdomsraad, som han har læst sig til i gamle Kalendere, Aviser og i en hel Del trykte Bøger, har jeg allerede anført. Han har samlet alt muligt paa Lægekunstens Omraade, saa vidt han har kunnet overkomme, og at han ogsaa har faaet en Del fra ældre Manuskripter, kan nok være muligt, men jeg har ikke kunnet eftergaa hans Kilder og har da maattet nøjes med at tage det, han udtrykkelig angiver sin *mundtlige Kilde* til. Der findes i Bogen ikke faa Signe- og Besværgelses-Formler, men de ser ud til at stamme fra læst Kilde, og jeg har da ladet dem ligge. Man kan endog finde hos ham en lang Fortegnelse paa de chymiske Tegn, som den Gang brugtes, og der findes kort sagt mange morsomme Ting i samme Manuskript.

De Personer, som Helverskov har hentet sine Raad hos, er følgende efter Bogstavorden:

Fru Cornelia Bickers, sl. Jochum Irgens til Vestervig Kloster. Hun var Hollænderinde, og han døde 1675.

Den Rendsborger Jomfru Bielcke.

Madem. Anna Blom.

Christen Blytecker.

Madam Anne Johansdatter Brokkenhus (paa Stamtavlen over denne adelige Slægt har jeg ikke kunnet finde nogen af det Navn).

Oberst Bæss (o: Erasmus Casimir v. Bassen) til Tanderup, Bedsted Sogn. Mons. **Peder Clausson.**

1715 Apoteker **J. H. Crabidel** i Holstebro, fik Privilegiet 11. December og døde 1724.

Madam Dreyer (sandsynligvis bosiddende hos Mag. Esaias Klaumann) Brigader **Hans Eifler** til Tanderup, der blev gift med E. C. v. Bassen Enke, Elisabeth Sophie Rantzau. Han var Amtmand og døde 1724. Oberstlieutenant **Gedde** (kan maaske være Christian Giedde til Skivehus).

Maren Giisel.

Madam Goiske (antagelig Bodil Margrethe Rosenstand, gift med Hr. P. Goiske).

Mag. **Peder Goische**, Provst i Vestervig og Agger, Refs Herred.

Kapitain **Grevenkop**. Er bleven sørgelig bekjendt under den Moldrupske Retssag.

Madam Grevenkop.

Doktor **Niels Grimberg**, født i Skaane. Læge i Aalborg fra ca. 1690. 1723 boede han i Tisted.

Svenning Gudicksøn.

Hr. **Christen Hee**, Præst i Søndbjærg-Odby 1705—29.

Anna Marie Hiort.

Albert Itzen de Clerque, der var en Søn af Johan Adolph de Clerque til Bjergbygaard. Han er sandsynligvis kaldt op efter Albrecht Itzen i Kbh. Han pantsætter 16. Oktober 1704 til sin Fader sin Hovedgaard Kyøgaard i Store-Ajstrup, Himmer Syssel. (Hans Navn er i Bogen næsten ulæseligt og derfor trykt galt i Danske Sagn IV.)

Inger i Bøllumsgaard.

Christian Jacobson, gammel Skibsmand af Frederiksstad i Norge.

26 Oberstløjtnant **Zacharias v. Kahlen**, der ejede Todbøl 1706— og døde det Aar.

Magister **Esaias Klaumann**, Præst til Visby-Heltborg 1696—1719.

Fru **Sophie Krabbe** (maaske Kjeld Krags Hustru, Glomstrup i Hvidbjerg, Mors).

Kapitain **Jens Krafft** til Raastrup i Ty, død 1752, gift med Enken Øllegaard Sophie Søltoft.

Fru **Anna Christiansdatter Lindenow**, f. 1679, d. 1760, gift med Kapitain Oluf Thott til Boddum Bisgaard, f. 1676, d. 1759.

Kapitain **Henrik Linderot** til Kongensgaard, som 1689 solgte Gaarden Gjerup i Stagstrup, Hassing H.

Doktor **Jens Lodberg**, der praktiserede i Aalborg og døde 1741.

Løjtnant **Manteuffel.**

Madam Møllerup (maaske gift med Peder Nielsen Moldrup til Vestervig Kloster).

Licentiat **Nyskou.**

Oberst-Løjtnant **Henrik Conrad v. Obenhaus** til Lundergaard, der døde 1724, 56 Aar gl. I Kirkebogen kaldes han Obenhausen. I Haandskriftet staves det Offenhusen.

Madam Ohnsorg. Det kan ikke afgjøres, hvem hun var gift med, enten med Anders Ohnsorg eller Jacob Ohnsorg. Denne sidste døde 1720. Skiftet efter ham holdtes d. 10. Juli, 30te Dagen efter Døden. Han skrives som forrige Herredsskriver til Hassing-Refs Herreds Ting. Han var to Gange gift. Skiftet efter den første Hustru holdtes 1708 og blev fremvist af Brigader Eiffler (se foran), og hans Frue Sophie Rantzau lod holde Skiftet. Den anden Hustru var Dorothe Eriksdatter Gerner, der overlevede ham. Anders Ohnsorg var Fuldmægtig paa Faddersbøl, Nørhaa Sogn, hos Godsejeren der, Hans Casten Langballe.

Christina Sophie Parsberg. 1689—1756, gift med Herredsfoged i Hassing-Refs H., Niels Pedersen Winther.

Doktor Frands Reenberg til Holmgaard i Skals Sogn, var Provincial-Medicus i Aalborg.

Landsdommer Tøger Reenberg til Ristrup i Sabro H., d. 1742. Var ogsaa Digter.

Kirurg Peter la Roche, ansat i Lemvig 1708 og 1712, i Holstebro 1715 og 1734 og i Nibe 1737.

Fru Sophie Rothkirch, Enke efter Hartvig Kaas (død 1704) til Ulstrup i Hundborg Herred.

Løjtnant Rüssler.

Magister Schandorffs Kone. Hr. Holger Schand. var Præst i Snedsted 1677—1736 og var gift 3 Gange. 1. m. Birthe Hansdatter, 2. m. Maren Bjørnsdatter, 3. m. Johanne Eleonore Leschle.

Mademois. Christiane Amalia Schouendahl.

Justitsraad Jens Jørgensen Seerup til Hald, Amtmand over Dronningborg m. fl. Amter 1716—30, saa afskediget.

Fru Birgitte (eller Birthe) Christensdatter Scheel, f. 1644, d. 1724, gift 1662 m. Niels Rosenkrands til Stovgaard og Alsted, Hun oprettede 1699 sammen med Søhelten Niels Juels Ehke Roskilde adelige Jomfrukloster.

Madam Vibeke Schytt, var Hr. Saxo Ascanius' 2den Kone, i Bodum, Refs H.

Biskop Mag. Laurids Thura i Ribe, f. 1657, d. 1731. Biskop 1713.

Som man ser, er det mest Folk udenfor Bondestanden, Manden har hentet sine Raad fra, saa de altsaa brugtes af højere Stænder som af lavere.

Jeg har nu ønsket, at disse gamle Optegnelser skulde ligesom udgjøre denne Bogs Kjerne og Midtpunkt, men da jeg allerede har ladet nogle af Raadene trykke i D. S. IV og VII, kan det jo ikke falde mig ind her at aftrykke dem igjen og vil altsaa blot henvise til dem. De staar anførte som tagne fra et gammelt *Apoteker-Haandskrift*, hvilket jo ikke var nogen rigtig heldig Benævnelse (se Værkets Navne-register VII S. 485). De øvrige Raad er altsaa nu tagne med. Men de udgjør, som man ser, kun en grumme ringe Del af denne min Bog. Der er føjet mange Nybygninger til fra alle Sider, og det vilde endda have været let for mig at

gjøre Bogen dobbelt saa stor, hvis jeg vilde have gennemgaaet alle de for Haanden værende skrevne Kilder. Men det ansaa jeg for ret unyttigt. Af min Bog kan man faa en ret god Forestilling om, hvad Raad der forhen brugtes for Sygdomme, og andet har jeg jo ikke villet tilsigte. Meget af, hvad der er trykt i vore ældre Lægebøger, giver jo ogsaa en god Forestilling derom, men Hovedformaålet for mig var at give en Fremstilling af, hvad *vore kloge Mænd og Koner brugte som Helbredelsesmidler*, og derfor har jeg alene holdt mig til deres Optegnelser, vel vidende, at de ogsaa undertiden øste af gamle trykte Kilder og særlig af Henrik Smeds Lægebog, men maa dog særlig fremhæve, at deres Raad fornemmelig beroede paa *mundtlige Overleveringer og skriftlige Optegnelser*, som den ene fik af den anden. Der er saaledes en meget stor Lighed imellem Mads Filtenborgs, C. Klitgaards Optegnelser og Dronninglund-Haandskriftet, saa man ikke kan frigjøre sig for den Tanke, at de stammer fra en fælles Kilde, eller fra meget nær beslægtede Kilder. Det maa nu være andre forbeholdt at undersøge disse Haandskrifters Slægtskab.

Mine øvrige Kilder til Bogen er følgende:

Børge Pedersens Manuskript paa Universitets-Biblioteket i Kjøbenhavn, skrevet 1640. Han var Studiosus, men blev siden Forvalter i mange Aar.

Præsten i Hellested *Hans Povelsøn Næstveds* Manuskript paa Universitets-Biblioteket.

En Del Uddrag af disse to Manuskripter har jeg allerede ladet trykke i D. S. og henviser da til Person-Registeret i VII S. 521 og 523. Det øvrige er trykt her.

Nogle Optegnelser af Degnen *Oluf Jørgensen* i *Asminderød* 1678, af Præsen *Jens Wind* sammesteds 1679 og af *Niels Hellesøn* sammesteds 1695, alle indskrevne i Elias Beynons „Barmhjærtige Samaritan“, en trykt Bog, der har tilhørt dem.

Nogle Optegnelser af *C. E. Thostrup*, indskrevne i Henrik Smeds Lægebog, den ældste Oktav-Udgave.

Nogle Stykker indskrevne i Niels Michelsøn Aalborgs Lægebog 1635, der findes paa *Aarhus Stifts-Bibliotek*.

En *Receptbog fra 1736*, som findes paa Gaarden Rosenlund ved Kjærteminde.

Charlotte Amalie Guldensparres Kogebog, som findes

i *Viborg Landsarkiv*. Den er dateret Anno 1693 den 3. November.

En *Lægebog* i *Viborg Arkiv* med paategnet Aarstal 1768, men ser dog ud til at være meget ældre.

Et *Haandskrift fra 1743*. Ejес af mig.

Nogle løse Optegnelser og Sedler i *Viborg Arkiv*.

En hel Del Haandskrifter, der stammer fra kloge Mænd i forskellige Egne, nemlig:

Anders Madsen fra Tommerup paa Fyen, sidst boende paa Gaarden *Rosenlund* i *Kjølstrup Sogn*. Han havde samlet flere forskellige Haandskrifter.

Peder Hansen i *Kolding*. Bogen indeholder ogsaa en stor Del Raad for Husdyrs Sygdomme. Den kan være skreven omkring 1820.

Anders Udesen paa Abildgaards Mark, *Nørup Sogn* v. Vejle. Er nu i mit Eje.

Præst-Jens i *Svostrup* ved Silkeborg. I sin Tid sendt mig af en Lærer i Asmildgaarde og nu i mit Eje.

Niels P. Husted i *Brejning* v. Ringkjøbing. Sendt mig fra Bøvling men fordret tilbage. Noget vanskelig at læse. (Her betegnet Hust.).

Anders Uglkjær fra *Ulfborg*. Hans Optegnelser ejes nu af Sønnen Christen Andersen ved Ulfborg St., men det er kun Rester, det øvrige er spredt for alle Vinde. Stod i megen Forbindelse med Maren Haaning i Vindblæs.

Mads Filtenborg i *Stevnstrup* v. Randers. Af mig laant hos ham, men fordret tilbage. (Her betegnet Filt.).

Mads Grøntoft i *Bedsted*, Ty. Foruden hans egne Optegnelser fandtes hos ham de før nævnte fra Oluf Jørgensen og C. E. Thostrup.

Chr. Christiansen i *Hellevad*, Vendsyssel, skreven 1844 og findes i *Viborg Arkiv*.

Anders Jørgensen. Stammer efter al Rimelighed fra *Fyen*. Der nævnes nemlig i Haandskriftet *Bjerger-Aasum Herreder*. Ejес af mig.

P. Grønning. Manuskriptet bærer Titelen: Lille Magie og ejes af Barber *Dragheim* i *Viborg*, men hvor det stammer fra, vides ikke. Han fandt det i et gammelt Skatol, som han havde kjøbt.

Gravers Pedersen. Haandskriftet er defekt og hartad

ulæseligt, skrevet med en gammel uøvet Haand og meget afbleget. Har tilhørt Erik Andersens Enke i *Ulfborg* og nu i mit Eje.

Maren Jensdatter eller vel rettere hendes Fader *Jens Johan Henriksen Munk* i *Tindbæk, Skjern* Sogn. I mit Eje.

En Del gode Raad indskrevne i Marginen i *Niels Michelsøn Aalborgs* Lægebog af 1635. De er skrevne med en meget gammeldags Haand, sandsynligvis kort efter.

Nogle Raad indskrevne med en meget gammel Haand i *Christiern Pedersøns* Lægebog. I mit Eje.

Dernæst et Par Opskrifter fra *Niels Bybud* i *Horsens*, fra Præsten *H. Brøchner* i *Gangsted*, fra Gaardejer *Karl Aderssen* i *Lydersholm* ved Tønder, fra pens. Lærer *M. J. Skov* i *Vester-Aabølling*, Sønderjylland, og nogle flere.

Endelig nogle Haandskrifter, hvis Forfattere ikke kan opgives. Først et fra *Fjellerup* nord for Grenaa (her betegnet Fjell.) fra 1829, saa et fra *Randers-Egn*, som i sin Tid blev købt af Boghandler-Kommis N. B. Kousgaard i *Randers* (her betegnet Rand.), dernæst et fra *Dronninglund* i *Vendsyssel* (betegnet Dronn.) købt af H. P. Hansen i *Herning* paa N. B. Kousgaards Auktion, saa et fra *Gylling* (købt af H. P. Hansen paa Pastor Otto Møllers Auktion, bet. Gyll.). Dernæst et Manuskript fra *Han Herred*, afskrevet af Postmester *C. Klitgaard* i *Brønderslev* (og nu i „Dansk Folkemindesamling“. Originalen til Afskriften er efter Sigende tabt¹⁾). Endelig et Manuskript, der ejes af Barber *Dragheim*, og som han købte sammen med forudnævnte Lille Magie. Det er kun et større Brudstykke.

Jeg kunde ogsaa have medtaget en hel Del mere af det betydelige Stof, jeg i en lang Aarrække paa dette Omraade har indsamlet om i Landet *ad mundtlig Vej* og endnu har liggende utrykt. Vel har jeg i forskellige Bøger (saaledes i *Sagn* og *Overtro* fra *Jylland I* og *II*, samt i *Danske Sagn IV* og *VI* 2 nedlagt en større Del af disse Indsamlinger, men har dog endnu meget tilbage. Det syntes mig dog rigtigst ikke at gjøre Bogen for stor eller dyr, da den helst skulde komme ogsaa Menigmand i Hænde, og jeg havde jo paa Forhaand bestemt blot at holde mig til Manuskripter. Det er dog ikke min Mening, at man skal bruge den, som

¹⁾ Sognefoged Peder Mortensen i Hune havde en Cyprianus, som han paa sit Dødsleje sendte til C. Klitgaards Fader. Denne har nok smidt Manuskriptet bort, da han blev gammel og affældig.

man bruger en anden Lægebog. Jeg har egentlig blot villet vise, hvad man har tænkt sig at kunne bruge som Midler imod forskellige Sygdomme i Tiden fra Aar 1600 til 1900. Uagtet Lægekunsten har udviklet sig betydelig i dette Tidsrum, saa at de Midler, der ved 1600 brugtes af de højest stillede i Samfundet, nu kun bruges af visse Almuesfolk, har den alligevel ikke helt kunnet fortrænge Troen paa de kloge Mænds og Koners Dygtighed, og denne Tro er virkelig endnu den Dag i Dag mere udbredt, end man skulde tænke. Deres Virksomhed skal dog med Vold og Magt undertrykkes, og jeg maa kun beklage, at der fares saa voldsomt frem. Jeg har været hos adskillige af disse Mennesker og fundet dem at være ret fornuftige Folk, med et sjældent Greb paa at behandle de syge baade legemligt og sjæleligt. Jeg vil villigt indrømme, at en hel Del af de her medtagne Raad ser meget barnagtige ud, og at de vistnok i mange Tilfælde kun vil have liden eller ingen Virkning mod Sygdommen, ligesom de ogsaa er byggede paa at fastslaa Overtroen som en Magt af Betydning. Men saa vil jeg paa den anden Side holde paa, at mange af dem kan være lige saa gode om ikke bedre end dem, vore Læger endnu den Dag i Dag arbejder med. De skriver noget op, blot fordi de skal skrive noget op, men har ikke megen Tro selv til det foreskrevnes Kraft. Den værste Anke imod de slette Raad er, at Sygdommen ikke bliver helbredet i Tide.

Desuagtet maa jeg ret stærkt betone, at det aldeles ikke har været min Hensigt, lige saa lidt som det har været min Tanke, at vore Læger skal betragtes som en Slags Humbugsmagere, eller at Lægekunsten ingen Nytte er til, saa Lægerne godt kunde undværes. Jeg vil tværtimod fremhæve, at man nu om Tide aldeles ikke kan undvære uddannede Læger, endogsaa fordi Overtroen og hvad dermed staar i Forbindelse ikke som i gamle Dage har den store Indflydelse til at indvirke paa syge Mennesker. Sympatien er en Faktor, der har tabt største Delen af sin Betydning, og Lægekunsten har nu udviklet sig til at blive en Velgjerning for den lidende Menneskehed.

Ved Afskrivning af nogle enkelte Haandskrifter har jeg beholdt den der brugte Bogstavering, men ved de fleste har jeg rettet den til den nu brugelige.

Urternes og i det hele Lægemidlernes Navne er næsten altid urigtig stavede. En Del Rettelser har jeg foretaget, men har af og til maattet lade staa, hvad der stod, overladende forøvrigt til de kyndige at finde ud af det rette. Det samme gjælder for til dels meningsløse Optegnelser, hvor jeg blot har indskrænket mig til smaa Fingerpeg.

Sygdommene er saa vidt mulig alfabetisk ordnede.

Jeg har søgt at gruppere Indholdet saaledes:

- A. Formler til Læsning over en eller anden Svagthed.
- B. Skrevne Formler, der indgaves eller anbragtes paa de Syge.
- C. Sympatetiske Raad.
- D. Almindelige Husraad.
- E. Lægemidler, der tillavedes paa Apoteket.
- F. Lægemidler efter Recept.
- G. Fortegnelse paa nogle Lægemidler.
- H. Forebyggelsesmidler mod Sygdomme.

D. 1. Febr. 1905 og d. 11. Marts 1915.

Evald Tang Kristensen.

De anvendte Forkortelser.

Fjell.:	Fjellerup.
Gyll.:	Gylling.
Filt.:	Mads Filtenborg.
C- Kl.:	C. Klitgaard.
N. M. A.:	Niels Michelson Aalborg.
A. M.	Anders Madsen.
Hust.:	N. P. Husted.
A. Ud.:	Anders Udesen.
P. H.:	Peder Hansen.
A- U.:	Anders Uglkjær.
C. Chr.:	Christen Christiansen.
M. Gr.:	Mads Grøntoft.
P. Gr.:	P. Grønning.
Dronn.:	Dronninglund-Haandskriftet.
H. P. N.:	Hans Povelsøn Næstved.
B. P.:	Børge Pedersen.
Rand.:	Randers-Haandskriftet.
St. R.:	Store-Restrup-Haandskriftet.

A.

Formler til Læsning over en eller anden Svaghed (Signeformler).

De efterfølgende Formler findes i alle kloge Mænds og Koners skrevne Lægebøger og har været Aarsag til, at disse Bøger i det hele er komne i stærkt Vanry. Der er mange Fortællinger iblandt Folk om, at disse Mennesker kunde hekse og kalde Djævelen til sig, og der er sagt, at de havde *Cyprianus*, en forfærdelig Trolddomsbog. Det at kunne læse over noget har givet en uhyre Respekt for disse Mennesker, som da mentes at kunne paakalde overnaturlige Kræfter. Det mystiske Skjær, der omgav dem, blev snarere forhøjet end formindsket ved det hemmelighedsfulde, der hvilede over Kurene, og som efter Sigende var en absolut Betingelse for, at de kunde virke. Børn og barnlige Sjæle havde en sand Rædsel for et Møde med de kloge Folk og for det, de udrettede. Jeg har her villet løfte dette hemmelighedsfulde Slør lidt og mener derved at have gjort en Gjerning, der kunde være til nogen Nytte, men vil dog nødig gjøre selve Sagen latterlig, hvilket den visselig ikke fortjener. Meget af den gamle Overtro forklares ud fra disse Lægedomsbøger og særlig ud fra Formlerne. Det er ikke alene Sygdomme, der blev læst over, ogsaa mange andre Ting kunde udrettes derved. Men dette skal ikke her komme ind med til Undersøgelse. Meget i Formlerne er mangelfuldt og endog meningsløst, ja, opfattet fejlt, beroende en Del paa, at den ene Afskriver har skrevet fejl, og den anden ogsaa. Disse Formler er nemlig meget gamle og har maaske gaaet fra Mund til Mund, længe før de naaede til Optegnelse. Der er endog mange hedenske Træk deri, overførte paa kristen Grund og antagende kristne Former, der er byggede dels over bibelske Forestillinger, dels over gamle Legender. Det hedenske har ligesom faaet en kristen Fernis over sig, og dette er jo sket paa flere andre Omraader, endog paa Kunstens. Jeg henviser forøvrigt til en lille Betragtning herover, som M. Lorenzen i sin Tid udgav under Titel: *Signeformularer og Trylleraad*, trykt i „*Saml. til Jysk Historie og Topografi*“.

At saadanne Formler endog ned imod vore Dage er blevne anvendte blandt de højere Stænder — ej alene hos Almuen — er sikkert nok,

endda det for mange lyder ret utroligt. Et Fingerpeg i den Retning giver de Formler, der findes i Helverskovs Bog.

Min Kones Bedstemoder, som jeg har kjendt og tit talt med, var en from gammel Kone. Hun havde i sine yngre Dage vist brugt at læse over baade det ene og andet, i alt Fald kjendte hun godt her hen hørende Formler, men da hun blev ældre, brugte hun dem ikke. Hun havde dog den Overbevisning, at det ikke var Synd at bruge dem, naar hun kunde gjøre godt dermed. En helt anden Sag vilde det være, hvis man vilde gjøre ondt.

At der i disse Formler er meget uforstaaeligt eller misforstaaet er dels Bevis paa, at de er gaaede i mangelfulde Afskrifter fra den ene kloge Mand til den anden, dels at den Mand eller Kone, der brugte Raadet, meget tit ikke havde Begreb om eller forstod, hvad han (hun) læste. Det var blot en Remse, han havde lært. Jeg har nu bestemt mig til kun at medtage et ganske lille Udvalg af disse Formler, da F. Ohrts Bog „Danmarks Trylleformler“ nu er bleven trykt siden min første Udarbejdelse af denne Bog, og jeg da har fundet det ufornuddent at optrykke det meste af, hvad jeg havde udarbejdet. Jeg vil saa henvise til nævnte Bog (^{12/3} 1922,) men vil dog bemærke, at der i den er adskillige Fejllæsninger, hvilket jeg har kunnet kontrollere, da jeg ejer en Del af de gamle Manuskripter¹⁾.

Idet jeg nu lader dette Udvalg af disse Formler trykke, vil jeg udtrykkelig fremhæve, at jeg offentliggjør dem ikke, for at de skal bruges, men for at vise, hvad de kloge Mænd og Koner har sagt, naar de læste over noget. De stod altid og mumlede Formlerne frem, saa den syge ikke kunde høre, hvad der blev sagt, og denne hemmelighedsfulde Fremgangsmaade virkede selvfølgelig meget stærkere, end hvis de blev fremsagt meget højt og tydeligt. At disse Formler er Misbrug af det hellige, er jo sikkert nok, og derfor kan Brugen af dem ubetinget forkastes. Dette maa enhver Læser absolut mærke sig.

1. Udvortes Sygdomme.

Maa Fasten, Bøn og Tillid først anvendes, og Tro og Tillid opvækkes hos den syge, ellers hjælper det ikke. Ræk ham saa din højre Haand og sig:

„Ved Gud hjælper jeg“,
og stryg ham paa de Steder, hvor Smerten haves, med begge dine Tommelfingre. Vogt dig, du ej tvivler. Hust.

¹⁾ Desværre har Bogen stadig Bregninge i Steden for Brejning.

2. Raad for syge Folk.

„Jesus over Jordans Flod, deri drog Jesus sig tilbage, saa at Adam efter ham drog. Hver vil sove, o Herre god, som haver ondt mig for, og for slem Sygdom vil min Pol for a vend dig om¹⁾, Adam tag Haar af Rumpen og Fod fra Taa til Top, at det skal aldrig nogen Sygdom faa. I Navn aa Amen (læses 3 Gange hver Torsdag i 3 Torsdage).

Rand.

3. At forplante baade indvortes og udvortes Sygdomme fra et levende Menneske til en død.

Men fra en Mand til en Kvinde og fra en Kvinde til en Mandsperson, og bedst, om de er omtrent lige gamle, men for en Konfirmant maa den døde ogsaa være konfirmeret, og for Børn skal Børn bruges.

„En Sot, saa ond den end maa være,
den tjene kan dog Gud til Ære.
Jeg N. N. byder dig N. N.,
at du fra Legeme og Sjæl
min Sygdom skille skal.

Det byder jeg ved Gud Faders Kraft, ved Guds Søns Magt og ved Gud den Helligaands Visdom. I tre Mænds Navn Amen.

Læses 3 Gange og Fadervor bag efter 1 Gang. Under Læsningen skal den døde stadig berøres, men for hver Gang Bønnen er ude, maa Berøringen ophøre og atter begynde paany.

A. Ugikj.

4. Smærte at lindre. Ved Haandspaalæggelse siger man:

„Jeg byder dig formedelst Guds den Almægtiges Kraft, at du formindskes og mister din Magt og forsvinder som Dug for Solen o. s. v.“

Hust. Ohrt 178.

5. Friske Saar, som ingen har ved rørt.

Man klemmer Randene sammen og siger:

„G. H. J.²⁾ gik til Vands for at helbrede J. fem Saar in nom. P. e. F. e. S. Sti.

Hust. Ohrt 128.

¹⁾ Dette nok helt forkludret. Hele Læsningen er ret uforstaaelig.

²⁾ Guds hëllige Jomfru.

6. At et Saar ikke bliver ømt eller bulner.

Saa sig disse Ord daglig 5 Gange og læg din Haand paa Skaden:

„Vulneribus quinqvais me subtrabe Christi ruinis
Vulnere quinqve Die sint. Medicina mei“. A. M. Ohrt 116.

7. At stille Blod paa en fraværende saaret.

Nævn den tilskadekomne ved sit Døbenavn, og træk en Gjørdestaver lige over sig, og Overdelen eller det øverste af samme under sig, og nævn ham igjen ved sit fulde Navn. Sæt da igjen Gjørdestaveren i Navnet paa samme Sted, som du tog den, og bed derpaa et Fadervor, et Ave Maria og Troen.

Karl Ads.

8. At stille Blod.

„Gud stiller Vand, og Gud stiller Blod,
og Gud stiller ogsaa al syndig Rod,
og Gud stiller ogsaa Menneskets Blod,
og det for Jesu Skyld. Amen“.

Læs det tre Gange og Fadervor tre Gange.

M. Gr.
Ohrt 169.

9. Et andet.

Tag om det og sig:

„Blodet jeg forbyder at komme lige saa ofte, som Maanedstiden gaar sin Tid. I Navn Amen“.

Hust.
Ohrt 170.

10. Om at signe for Blod.

Saa sig stiltiende med 3 Fingre paa Skaden:

„Jeg som en Mand, som bunden var [i] Jærn, Blod, stat stille, Blod, men den var kommen i Helvedes Pine, hvo Uro om Lørdag Aften er kommen [paa]. I Navnet Amen“.

Klitg. Ohrt 154.

Lign. Form. hos Filt., Dronn. og St. R. Enkelte Ord i dem alle er korrumpere, og hele Ramsen er vist lidt misforstaaet.

11. Om al Jordens Blod at stille.

„Guds Søn er kommen af Jorderig, det sender Gud Fader i Himmerig, du skal hverken buld' eller blød', men heldre føres til Grød'. I Navn Amen. Fadervor etc.“

Dronn. Ohrt 137.

Filt. har det samme. Dog har den sendes for sender.

12. Et andet.

„Jesus stak sig o tre von Navle de bolle hverkende ur heller Blue ikke heller skal dette i Navn Amen.“¹⁾

A. Ud. Ohrt. 108. Han har skrevet flere Fejl.

13. Det samme.

Sig saa tre Gange, stik din Lægefinger i Skaden og sig: „Kristus havde et Hul i sin Side, og det maa hverken bløde eller svide, det stille Gud i N. G. F.s, S.s og H. A. Amen.

† Meta † Hana.“

† † † †

P. H. Ohrt. 109.

Korset betegner jo, at der skal slaas Kors, idet Navnene udtales.

14. At stille Blod.

Man tager om Saaret eller Skaden med de tre første Fingre af sin højre Haand og siger følgende Ord: „Det Saar, som er i Jesu højre Side, maa læges og ikke bløde og ikke bulne. I Navnet . . .“

M. Gr. Ohrt. 105.

15. At stille Blod af Næsen.

Naar det bløder for stærkt, da sig disse Ord: „Jeg forbyder dig det Blod saa fast at løbe, som Mand gaar til Ting og vinder Ret og gjør Uret. I Navn . . .“

Mads Gr. Ohrt. 158.

16. Saar at signe.

„Det skal hverken svie eller baalne eller bløde, men det skal gaa i Sten og ikke mere i Marv og Ben. I 3 Mænds Navn, i tre Guds Ord. I Navn“ A. Uglkj. Ohrt. 164.

17. Indvortes Pine at sætte og drive med Ord.

Saarbøn.

„Det Saar, som Jesus fik,
det lægte Gud Fader i Himmerig,
det skal hverken svie eller møde,

¹⁾ Nøjagtig afskrevet. Meningen kan nok udfindes, men det hele er jo meget korruperet. Maaske er det saadan: J. stak sig paa Træ ved Navle, det hverken bullede eller blødte, ikke heller . . .

det skal hverken bolle eller bløde,
 det skal hverken rive eller slide,
 det skal hverken svie eller pine,
 det forbyder jeg ved G. Faders Kraft,
 ved G. Søns Magt og ved G. d. H.s Visdom.

I 3 Mænds Navn. F. Amen.“

A. Uglkj.
 Ohrt. 135.

18. At stille Blod, naar man har hugget, skaaret eller stukket sig.

Læs disse Ord snart 3 Gange: „Vor Herre Jesus Kristus fik Saar i Jorderige, og det blev lægt i Himmerig. Jomfru Marie toede det med sine Taarer og tørrede det med sit Hovedhaar; hun bad, at det ikke skulde svie, ikke bulne, ikke sprække, men det skulde strags sammengro. Ligesaa skal og dette Saar formedelst Guds kraftige Ord ikke bløde eller bulne, men det skal strags sammengro ligesom Jesu Vunder og Saar. I Navn . . . : † † † Amen Amen.“

A. M. Ohrt 139.

Lignende Formler hos Filt., Randers, Dronn. I dem alle er der smaa Misforstaaelser, der dog ikke forstyrrer Meningen.

19. Om at stille Næseblod.

„Det var en meget lyksalig Stund,
 da Jesus kom i Jomfru Marias Sund (o: Fund),
 han løste os alle af Sorg og Nød
 alt med sin hellige Pine og Død,
 saa vist stiller jeg og det Blod
 ved Jesu Kraft saa god. I Navn Amen“.

A. Uglkj. Ohrt 57.

Samme med to ubetydelige og intetsigende Ændringer hos Dronn., Filt., Randers. Klitg., St. Restrup.

20. Et andet.

„Der var en god Tid og en god Stund, da Jesus kom i Muno Lund¹⁾, han løste fra hende al Sorg og Nød ved sin haarde Død. Visselig skal dette Blod stilles ved Guds Barmhjærtighed. I Navn † † † Amen. A. Madsen.

Ohrt 58.

¹⁾ Vist Fejlæsning eller fejl Afskrift for: Mariæ Fund.

21. Et andet. (Saarblod).

„Stat Blod til Blod, du skal være saa ve at rende, som Jomfru Maria var en Kvinde, som Løverdag Aften maa spinde. Det Blod skal stille staa som den røde Hav, som Jesus gik over med sine tørre Fødder. I Navn“

_____ Rand. Ohrt 162.

22. Huggen Saar at signe.

„Jomfru Marie tog hendes Silkesærk og signede Jesu Saar. Det skal hverken baalne eller bløde, det skal hverken svie eller værke. I Navn Amen“.

Uglkj. Ohrt 130 = Thiele 519.

23. Om at stille Blod strags.

„Du skal hverken buldne eller bløde, førend Jomfru Maria føder en bedre Søn end Kristus, den aldrig var el-ler blev, i Navnet Amen.“ Sig dette tre Gange med tre paaholdende Fingre paa Skaden. Klitg., St. Restr. Ohrt 61.

24. Et andet.

„Saa sandt som Jomfru Maria en Søn monne føde, saa sandt skal dette Blod hverken rinde eller bløde, hun føde aldrig Sønner flere, saa skal dette Blod hverken rende eller bløde mere. † † †.“

_____ A. M. Ohrt 60.

25. Blod at stille for Stik.

„Ridder Lucidarius, hvi stak du Kristus, stik dit Spyd i Jorden og stil Blodet. Lige saa forment skal det Blod være at løbe et Menneske til Men, som Himmerig skal være den Mand forment, der gaar til Ting og Dom og véd Ret og vidner Uret. I Navn“

Uglkj. Ohrt 123.

Det samme hos Thiele 518.

26. Et andet at stille Blod.

„Longinus, hvi stak du Kristus, stille Blod, lad Vand løbe. I Navn“

_____ Rand. Ohrt 117.

27. Om Blod at stille.

„Loginus stak Sværdet i hans Side, Jesus Kristus, for ej bedre vidste, stil dig da al Jordens Blod ved disse Ord og Bud. I Navn Amen. Fadervor.“ Filt. Ohrt 125.

De selvsamme Formler hos Klitg. og Dronn.

28. Om at stille Blod.

„Jesus red over Jordans Flod, da lærte han dem at stille Blod, stat stille Blod, som Jesus stod stille ved Jordans Flod. I Navn Amen.“ Dronn. Ohrt 96.

Samme Formel findes hos Filt., St. Rest., Klitg. Denne, sidste har, at det skal siges stiltiende, vil vel sige, at det skal være uhørligt.

29. Det samme.

Gaa til og fra Patienten og se paa Blodet, og sig saa disse Ord:

Kristus kom selv til Jordans Flod, han stillede alle løbende Flod, saa stiller jeg og denne Blod. I N. . . . “

Hust. Ohrt 73.

30. Et andet (Saarblod).

Stat Blod, ti Blod, som Jordans Flod den stille stod for Jesu Fod. I Navn “

Rand. Ohrt 70.

Et Par meningsløse Ord er rettede.

31. Et andet.

Man ser paa Blodet og siger:

„Gud, som stillede Jordans Flod, Gud stil og dette Blod, in nomine P. e. F. e. S. Sti.“

Hust. Ohrt 75.

32. Et andet.

„Jesus tog en lille hvid Kjæp i sin højre Haand, han sagde: Saa sandt som han kan stille al Verdens Flod, saa kan han og stille dette Blod. I Navn Amen.“ Læs det 3 Gange.

Fjell. Ohrt 93.

Det samme hos Lorenzen Nr. 16.

33. Et andet.

„Vor Herre Jesus Christ og Jomfru Maria gich igen- nem det Røde Haf, der satte Hand sin Kiép og stau. I N. Amen.“

Man. 1743. Ohrt 90.

34. Et andet.

„Jesus gik over det røde Hav, han støttede sig ved sin Stav, saaledes stiller jeg dette Blod, som Jesus stiller al Verdens Flod. I Navn † † †.“ A. M. Ohrt 91.

35. Om at signe for Brækken.

„Den samme Brækken og Ikken skal for lændes¹⁾ mig (dig) uden Men, som Jesus sig føde lod af en kjær Moder og Jomfru ren. I Navn Amen.“ Filt. Ohrt 348.

Den samme Formel hos Klitg. og Dronn. Den første dog helt ulæselig.

36. Brændt Skade.

Ved Haardspaalæggelse siger man: „Pet. laa i en fyrrig Røst, da kom vor H. J. med sin Trøst og tog ham ved sin højre Haand, og løs mig af den kolde og hede Brand i n. p. e. f. e. s. st.“ Hust.

37. Bygkorn paa Øjenlaagene.

Staa op i Skorstenen indenfor Skorstensremmen og sig stiltiende tre Gange: „Stindt, blyv te indt“. Men det maa være, før den begynder at sætte Materie. M. J. Skov. Ohrt 509.

38. Kunst for Hug, Slag eller Bylder ej skal bulne, naar dette bliver læst derover, før du sover dermed. Læs:

„Jomfru Maria sidder paa Marmor-Sten. Hun saa en Ild optændes, han vil al Verden brænde. Hun slukker den Ild med sine 10 Fingre og 12 Guds Engler. Denne Ild skal aldrig brænde mer, førend Jomfru Maria faar Sønner fler saa gode, som Kristus var. Aldrig faar Jomfru Maria Sønner fler, aldrig skal denne Skjær, Byld eller Saar bulne mer. I Navn 3 Gange Amen“, og spyt saa 3 Gange, imellem hver Gang du læser det, og gjør 3 Kors over det, hver Gang du læser det. Gyll.

Sml. hermed Lorenzen Nr. 12. Formlen er her dog betydelig bedre.

¹⁾ s: forlade.

39. Bylder at hensætte.

I Begyndelsen, før Bylden modnes, griber man korsvis over den 3 Gange med de 3 Fingre og siger: „I N. G. F. S. o. H. A.“ og rækker atter de 3 samme Fingre op i Skorstenen. Er forsøgt. Hust.

Det understregede er med hemmelig Skrift.

40. Raad for Bylder og Saar.

Gak til en Hjørnestolpe først i det nye Aar og tag 3 Gange paa den over Kors og sig: „Nu sætter jeg hen alle Bylder og Saar, Tandværk, Rygværk, Sten, Pine og Fnæt, samt alt det, som ondt er og agter at komme paa mig i Aar, det sætter jeg bort Fanden i Vold. I de hellige 3 Navne“ Sig det 3 Gange og spyt 3 Gange, imellem hver Gang du læser det. Det hjælper med Guds Hjælp.

Gyll. Chrt 496.

41. Bylder.

Handlingen maa foretages stiltiende. Er en Byld i Begynd, griber man om den med de tre første Fingre: Tommeltot, Slikkepot og Langemand, og læser Ordene:

„Hør mig, du Knop, som er herinde,
jeg vil lade dig forbinde
først for en Maaned og saa for et Aar,
og saa længe som Verden den staar. I Navnet“

Idet man siger: I Navnet G. F.s, sætter man de tre Fingre et bestemt Sted i Skorstenen. Man griber anden Gang om Bylden med de tre Fingre, men saadan, at de er rykkede lidt mere højre om (med Solen), og sætter ligeledes de samme Fingre igjen i Skorstenen lidt til højre, idet man siger G. S.s. Tredje Gang griber man igjen om Bylden med de tre Fingre, og de maa da være rykkede endnu længere højre om, idet man siger: G. H.s. De sættes atter i Skorstenen, og derefter siges Amen. Nu sidder Bylden der, og man maa saa vogte sig for at komme der i 18 Dage. Den, som kommer der, inden Fristen er udløben, faar Bylden. Onde Mennesker kan altsaa sætte Bylder hen et Sted, hvor de véd, at en Person kommer, som de er vrede paa, og han faar da Bylden. En Byld varer 18 Dage, den tager til i 9 Dage og tager af i 9 Dage. Den skal helst sættes hen, inden Materiedannelsen begynder (den 5te Dag), da den el-

lers volder stor Smærte. Bylden kan iøvrigt sættes hen et hvert Sted, men helst maa det være, hvor ingen kommer. Den, der saaledes har sat sin Byld hen, faar den aldrig tiere.

M. J. Skov. Ohrt 479.

42. Bylder at hensætte.

Stryg paa dem og sig:

„Du Byld, du skal være saa forbudet at vogse i dens Navn, som skabte Himmels og Jord. Du skal fortørres og blive til intet i N. Amen.“ Sml. Ohrt 480. Hust.

En lignende Formel hos Rand. Denne har: forsvinde. Den her efterfølgende Formel er tildels ulæselig. Er vel og lidt misforstaaet.

43. Bold at døfue og Suinde bort.

„Denne byld og Knude schal blifue saa stor som al Værdens himmer og iord Ellers schade hans Sind. Er som Christen Solen.“ Man. 1743.

44. Bylder.

Sæt en Ring om Bylden og sæt den derefter op i Skorstenen og sig stiltiende: „Bær du den, du er stærkere end som mig (ham, hende).“ M. J. Skov. Ohrt 494.

45. At signe for Edder.

„Edder, er du her inde, da skal du forsvinde som Dug i Dalen og Kul i Ovn og Salt i rindendes Vand. Du skal fortæres og forsværes i Navn Amen.“ Læs derpaa Fadervor 3 Gange. A. Uglkj. Cypr. Sml. Ohrt 471

I samme Manusk. findes en lignende Formel for Orm. Dog staar der i Steden for Salt i rindendes Vand: Døde Mands Ben under Muld, og naturligvis begyndes saadan: Orm, er du

46. At signe for Edder, naar der er begyndt Bullenskab.

„Edder, er du her inde, da skal du forvisne som Duggen for Solen og Kul for Smeden og Sne i Dalen og Salt

i rindende Vand i tre Mands Navn. I Navn Amen.“
Læses 3 Gange og Fadervor derefter 1 Gang.

Derefter tages 3 Egepinde og prikkes 3 Gange med hver Pind og spyttes 3 Gange paa hver Pind og kast dem paa Jorden. Derpaa opskjæres der med en Kniv, og derpaa lægges grøn Sæbe og Sod, som æltes sammen og lægges paa i tre Timer eller fire, derefter lader man dryppe 9 Draaber af efterfølgende Olje:

Hvide Kamferdraaber 6 Sk.

Røde Lavendeldraaber 6 Sk.

Spiritus, som dertil hører.

Dernæst laves efterfølgende Salve:

Linolje for 8 Sk.

Terpentinolje for 10 Sk.

Galmeje for 6 Sk.

Virak for 6 Sk.

Mastix for 6 Sk.

Gul Vogs for 6 Sk.

De fire sidstnævnte Slags smælttes først i en ny Potte, og derpaa hældes Oljen paa og koges godt. A. Uglkj.

47. At bortvaske Ormslag med Vand.

Tag rent Vand i en Kjedel, smid Vandet op paa Taget, tag dette Vand, som løber ned af Taget, i Kjedelen, vask Hævelsen i dette Vand, væd din højre Haand og sig:

„Galden af en Fisk og Jedder af en Snog,
o Herre Jesu, du est jo en Læger saa god,
alt Jedder og Forgift ned i den sorte Jord“.

Da afstryger du din Haand paa grøn Jord med et Kors. Sligt gjøres 3 Gange, det kan én Gang gjøres i hver Time.

P. H.

48. Edder og Hugormebid.

Man stryger fra ovenfor, hvor Edderen er, til imod Jorden og siger:

„Det skal rønde og svindé, det skal ud, som det kom ind“. Det skal sættes hen i et Markskjel i N. og dernæst Fadervor.

Hust. Ohrt 478.

49. At signe for Edder.

„Jedderen ud af Jedderens Tand,
og Freiseren, den blodige Mand

bad dig stille staa og ikke værke saa,
 men det maa bortsvinde ved Guds Almagts Haand.
 I Navn † † † † Amen.“ P. H. Ohrt 468.

50. For Edder og Hugormslag.

Man stryger fra oven for, som Edderen strækker sig, til ud ad Finger- eller Taaenden 3 Gange mod Jorden og siger: „Jedder skal forsvinde i Jeddets Mund, som Dug for Daa (o: Dag), Kul paa Aa og Salt i rindende Vand, det tror vi i J. K. N. Amen“. Har ingen naturlige Midler været brugt før, behøves heller ingen siden, men i andet Fald bruges passende Midler.

Hust. Ohrt 465.

51. Et andet.

„Jedder, som udgik af Jeddets Mund, skal forsvinde som Dug i Dal og Salt i Vand og død Mand under Muld i N. . . . Amen“. 3 Gange som det forrige, men ovenfor, som Edderen er, gjøres et Kors og stryges derfra med de 6 omtalte Fingre 3 Gange til ud fra Taaenden og sættes til Jorden hver Gang.

(Medens det (o: det forrige) læses, lægges de to mindste Fingre inden i Hænderne, og de 3 øvrige paa hver Haand sættes paa det forgjorte.)

Hust. Ohrt 467.

52. At signe for Hugormslag.

„Her kommer Hjorten gangendes frem, hun hælder med Lokken sin. Hvorfor hælder du med Lokken din? Jeg maa vel hælde med Lokken min, ti den Hugorm har slået mig. Ja, haver den Hugorm slået dig, da skal det ikke skade dig, det skal ej falde paa Stok eller Sten, men paa døde eller udi døde Mænds Ben, som ligger under Mulde. Det skal forsvinde som Dug om Dagen og Kul i Ovnen. I Navn Amen og Fadervor.“

St. Rest. Ohrt 452.

53. Om at signe for Gift.

„Hæsten staae (o: stod) paa Heeden bunden, Dragen haver dig beslagen, jeg signer dig for blod (o: blaa) Jeder og graa Jeder og alle slags forgiftige Jeder, saa snart skal du faae baand og bud, og det skal blive jer lige saa for-

buden at gjøre mere ondt som en gammel mand, der gaar inden ting og Dom, der svær være og ved bedre i navn Amen“.

Dronn. Ohrt 460.

St. R. har: Lindring og Ro eller Baand og Bo. Fremdeles: skal blive Edderen.

54. At mane Edder og Forgift.

Læs disse Ord over Stedet, hvor Edderen sidder:

„I Jorden (o: Hjorten) han staar paa vilden Hede, antægt med Edder og Forgift dens Bede, da skal du nu snart fange Bod, som jeg kan lægge min Haand paa Jord, og al Pine, som du nu af Edderet har, det maner jeg ned i den sorte Jord. I Navn † † † Amen Amen.“

A. M.
Ohrt 450.

55. Om at signe for Hugormslag.

„Her kommer Hjorten gangendes frem, han (hun) hæl-der med Takken sin. — Hvorfor hælder du med Takken din? Jeg maa vel hælde med Takken min, ti den Hugorm haver slaget mig. Ja, haver Hugormen slaget dig, da skal det ikke skade dig, det skal ikke falde paa Stok eller Sten, men udi død Mands Ben, som ligger under Muldet, det skal forsvinde som Dug i Dal og Kul udi Ovn. I Navn Fadervor.“

Filt. Ohrt 452.

Samme hos Klitg. og Dronn. Efterfølgende er meget lig denne.

56. For Ormslag.

Stryg derpaa og sig:

„Her kommer Hjorten over Heden

og hælder med Takkerne sine.

Hvorfor hælder du med Takkerne dine?

Den Orm har bidet mig.

Har den Orm bidet dig,

det skal ikke falde paa Stok eller Sten,

men det skal falde paa døde Mands Ben,

som ligger under Mulden,

det skal bortsvinde som Dug for Sol,

som Kul for Ild og det i Navn Amen.“

Det gjøres 3 Gange og Kors over. † † †.

P. H.
Ohrt 452.

Lign. Formler hos A. U. og Klitg.

57. For død Edder og Forgift og Orm i Fingrene og Haanden.

Sig: „Jesus kom gaaendes frem med Sølvkar paa højre Haand paa grønne Vold. Hør du, Hjorte mine, hvi gener¹⁾ du saa hart med Hoved-Takker dine? — Jeg maa vel gine med Hoved-Takker mine, for den liden Slange haver mig bespændt. Faar Edder ud mene²⁾ i Stok og i Stene, og ingen Mand mere til Mene. I 3 Navne „Drag saa imidlertid paa Fingrene fremad nogle Gange, saa gaar det bort.

Gyll. Se: Ohrt Nr. 455.

58. For Jeder.

„Job sad paa en Sten, han viste Men, da kom Jesus fremgaaendes frem. Hvad mener du, arme Mand, jeg vel maa? — Den lede Orm han slikker mit Ben og suger mit Blod. Ja, stat op og gak hen til den Brønd og tag din Mund fuld af Vand og spyt det ud paa Verdsens Jord, saa skal du snart faa Bod, som jeg kan række min højre til Jord. I Navn Amen.“

Det er for Jeder, og du skal læse det derover 3 Gange eller 9 Gange, saa skalt du spytte 3 Gange paa Jorden, saa skalt du tage til Jorden med din højre Haand.

Rand.
Ohrt 461.

59. At bortsætte Jegt tiendes gjort.

Paa en Torsdag Aften efter Solens Nedgang skjær dine Negle af Hænder og Fødder og nogle Haar af dit Hoved, svøb det ind i en Klud af din Særk, kom det i en unyt³⁾ Pennefjer, skjær samme Aften en Hyldtude, et Aars Skud, stik saa Pennefjeren med alt i den Hyldeskud, gaa saa stiltiende hen, hvor der samles 3 Markeskjei, stik saa den Hyldeskud midt i Skjellet og gaa tiendes hjem, og naar du sætter det i Jorden, saa siger du: „Nu er min Jegt begravet og død, ligesom Guds Søn blev begravet uden Værk og Pine. I N. . . . † † † † † † † Amen jaja.“

Er det en Mandsperson, saa af Skjorten. P. H.

¹⁾ gine er maaske gnie.

²⁾ 3: far Edder ud mine.

³⁾ Ohrt har skrevet unødt, har altsaa misforstaaet Ordet, det er: unyttet, ikke brugt.

60. Jegtbøn. Signe.

Den Bøn skal læses paa 3 Torsdag Aftener mellem 11 og 12, og om tages ethvert Lem og Ledemod og kors over i N. G F S H ia ia. Nu lægger jeg min Haand paa den syges Hoved og siger:

„Velkommen, du hellige Herskemand,
hellig Syndefaald første Gang,
syvfold hellig for denne Gang.

Der kom en sort Fugs og sagde:

Du har æ Jegt. — Nej, a har indt æ Jegt,
den Herre Krist fri mig fra æ Jegt,
fra den flyvendes Jegt, fra den værkendes Jegt,
fra den kolde Jegt, fra den stille Jegt,
fra den strækkendes Jegt, fra den krympendes Jegt,
fra den knusendes Jegt, fra den rækkendes Jegt.“

Stryges og kors over enhver Led og sig denne
Bøn † † † Amen“.

Først kors og tegnes over Manden. Skriv saa Bønnen ind, saa Negle og Haar, send det med en Død i Kisten.

P. H. Ohrt 345.

61. For Jegten.

„Jesus sig under espen stod, han svette vand, han svette Blod, fly [J]egte Rosen for Ordet, som den Døde under iorden, som Dugen for Dagen. Jeg binder dig med min haand og med Jesus haand og med Jomfru Marthis hand og med de 9 gode Guds Engle, med hvid Uld og grøn Greis og den hellig And's sande læst. I navn ammen.“

A. Ud. Ohrt 337.

62. At sejne for Gigt.

„Jesus under Espen stod, han svedte Vand, han svedte Blod, store Rosen-Jegten! jeg binder dig med min Haand, med Jesu Haand, Jomfru Mariæ Haand, med de ni gode Guds Engle, med hvid Mælk, grøn Græs, hvad ondt der er inde, skal udgaa. I Navn Amen“.

Læses 3 Gange, Fadervor 1 Gang. Som sædvanlig spyttes paa den højre Haand, og Jorden bestryges tre Gange først og sidst. Men Hænderne stryges 3 Gange over Kors, naar Bønnen er udlæst, og afstryges paa grøn Græs eller paa en levende Træ. Bedst er det under aaben Himmel, og

bedst er det at stryge sine Hænder paa grønt Græs baade først og sidst.

A. Uglkj.

63. At sejne for Jegt.

„Jeg binder dig Egten Rosen, som den døde under Jorden, med min Haand, Jomfru Mariæ Haand, Jesu Haand. I Navn Amen.“

Læses tre Gange og spyttes paa Haanden tre Gange og stryge paa Jorden først og sidst. Hænderne stryges mod hinanden over Kors tre Gange og vender den indvendige Side imod den Del, som skal sejnes. Bag efter afstryges Hænderne paa Jorden eller paa en Træ. A. Uglkj.

64. For Værk.

„Sante Peder gik op af Rene,
da mødte ham Jesus Nazarene.
Du arme Mand, hvi mon du dig saa vene,
du haver Værk, og du haver Ve under Bene,
spyt ud fra dine Bene,
og du skal aldrig faa det mere,
saa sandt som Jomfru Marie
fik aldrig Sønner flere,
og det i Navn † † † Amen.“ A. M. Ohrt 341.

65. Mod Gigt.

„Jesus gik sig efter Vejen frem,
da mødte han Slangen.
Hvor hen du agter dig? sagde den Herre Jesus.
Saa svarede han:
Til den, som svag er.
Saa svarede den Herre Jesus:
Jeg skal dig igjen vende,
hjem igjen sende, svarede den Herre Jesus.
Jesus sagde: Jeg skal sende dig ud i Bjærgen blaa,
der skal du staa, †
saa længe som Verden staar.
Jeg skal binde dig, sagde den Herre Jesus †
med tolv Guds Engle † udi 3 Mands Navn o. s. v.“

N. H. Bybud.

Sml. Thiele 441.

66. At en Snog eller Slange skal dø i en Kreds.

Gjør en Cirkel eller Kreds om ham med en Kjæp og sig disse Ord:

„Her skal du i denne Kreds blive liggende, indtil Jomfru Maria føder bedre Sønner end Kristus. I N“
† † † Gyll. Ohrt 676.

Lignende hos Lorenzen 35.

67. Kunst at dølge Hugorme, Snoge og Slanger.

Sig disse Ord 3 Gange, førend du tager den:

„Jomfru Maria gav mig Bast og Line, hvormed jeg skal denne Orm binde for hans Hoved, saa om hans Hale, at han skal ingen Mand skade, og det i Navn“ Gjør i det samme Kors over hans Hoved og Hale og tag saa fat paa ham. Ohrt 673.

Eller: Sig disse Ord én Gang, naar du ser ham:

„Se, jeg er Adams Sæd, og Eva var min Moder, som du saa snildelig i Haven har forvart, derfor har jeg nu Magt at sønderknuse dig, dit Edder og Forgift det skader ikke mig. I Navn“ Ohrt 682.

Eller og sig til ham, naar du ser ham:

„Lig fast, du jordiske Orm, for mig,
som Træet staar fast paa Rod for dig,
indtil jeg har haft min Haand paa dig.
I Navn“ Det siges én Gang, tag saa fat paa ham. Gyll. Ohrt 686.

68. At binde en Orm.

Maria hun tog en Silketvek¹⁾, dermed vil jeg dig binde, saa forbandt jeg din Hoved og din Hul, at du ej maatte gjøre nogen Skade . . . I Navn“ Ohrt 674.

69. At løse en Orm.

„Hovormen den lede, gak under Busken den brede, sky mig, som Herren forlod dig, da han frelste mig. . . . I Navn“ Rand. Ohrt 678.

¹⁾ Vel Silketvinde.

70. Orm.

Ved Haandspaalæggelse siger man: „Du Orm, som æder dette Menneskes Kjød og fortærer dette Menneskes Blød, saa sandt som J. M. var ren Mø, skal du i denne Nat dø.“

Er ofte brugt med Held for Orm i Tænderne.

Hust. Ohrt 432.

71. At signe for Tænderne.

„I Navn G. F da maner og besvær jeg eder, I Orme, som æder Mennesker deres Tænder under Jesu Kristi hørsommelige Lydelse, at I ikke æde det Kjød eller drikke det Blod eller stinge de Ben. A. U. Sml. Ohrt 433.

72. Om at signe Orm i Tænderne.

Læg dine Tommelfingre i Munden og de øvrige Fingre paa Kjæben og sig: „Orm, er du derinde, skal jeg med min' ti Fingre dig binde, est du hvid eller rød, skal du dog dø, er du blaa eller sort, saa skal du dog bort, saa snart jeg min Haand til Jorden sætter. I Navn . . . Amen“.

Filt. Ohrt 420.

Den samme Form. hos Klitg., St. Rest. og Dronn. Der staar dog her: Din Tommelfinger.

73. At sejne for Tandpine af Vorm.

Berør Jorden tre Gange i én Strygen med begge Hænder, luk Hænderne sammen med Fingrene i Kors, vend den indvendige Side af Haanden imod Kinden. Den lidende maa gaa ind i en Værelse og sidde alene med Ansigtet vendt imod Syd. Saa gaar man stiltiende ind til den lidende og læser efterfølgende Bøn:

„Vorm, er du der inde,

da skal jeg dig binde

med mine ti Fingre og med de tolv Guds Engle.

I Navn“ Læses tre Gange og Fadervor bag efter én Gang.

Naar som det er gjort, saa gaar man hen til en Væg eller Træ, spytter derpaa tre Gange, men det maa være over Kors, tørrer dem af igjen imod Jorden.

Stiller alle Slags Orm, som er i Tænderne.

Eller: Efter Læsningen tag saa lidt Bomuld, kom derpaa ni Draaber af sorte Kamferdraaber og byt det ved Tandden hver tredje Time. Begge Hænder stryges af mod hinanden over Kors tre Gange, aftørres paa grøn Græs eller en Træ.

A. U.

74. At sejne for Tandpine.

„Jeg gik mig ud paa Marken den grønne
og saa til Himmelen den skjønnne,
da kom Jesus gangendes frem:
Hvi klager du dig saa saare?

Svares (den syges Navn nævnes, som den er døbt med):
Jeg haver stor Værk og Pine
i Tænderne mine,
saa sætter jeg det i Kjær og Stene
og ikke i Kjød og Bene,
for det arme Menneske ej skulde faa mere Men,
før skulde Sol og Maane gaa i den ene Ende af
Himmelen.

I Navn Amen“. Læses 3 Gange, Fadervor 1 Gang.

Naar denne Bøn skal læses, skal det være under aaben Himmel, og grøn Græs skal man stryge begge sine Hænder paa tre Gange, før man begynder, og spytte paa den tre Gange, og ligeledes, naar man har Ende derpaa. Saa gaar man hen og tager i grøn Græs med begge Hænder og giver tre Ryk stiltiende. Med Guds Hjælp er Pinen stillet.

A. U.

75. For Tandpine.

„Jeg bor paa Jorden den grønne, jeg ser op til Himmelen den skjønnne, Gud Fader, som mig sidder næst, skil mig (dig) ved denne slemme Gjæst, som jeg (du) har i mine (dine) Tænder. I Navn aa Amen“.

3 Gange med 3 paaholdte Fingre paa Tænderne derover.

Rand. Ohrt 402.

76. Tandpine.

Ved Haandspaalæggelse siger man:

„Tandpine at lindre. Jeg forbyder dig formedelst Guds den Almægtiges Kraft, at du formindskes og mister din Magt, og forsvinder som Dug for Solen o. s. v.“ Dernæst

skrives følgende Ord paa Papir, lægger det i 9 Lag og binder det paa Hovedet et Døgn og saa brænder det.

Abbarapaa abbarapaa abbarapaa.

Hust.

77. For Tand veed.

Det er ogsaa got, at du gaar ud til et Marcke schiel tiende og grafuer en grøn tøre tving op med din Knif og Spøtte 3 gange paa tøren og sig: „jeg minte, Her var noget, her er intet“, og leg ved Kefuen, og sæt Hinde ned i samme sted igen.

Man. 1743.

78. For Tandpine.

„Jeg forbyder den Tandpine
og det i Navn F. i Jord i Navn S.
i Jord i Navn H. A. i Jord Amen“.

Maren Jensdatter.

79. Jegt i Tænderne.

„Gud Fader med sin Kraft,
som dig har fød og skabt,
udryd den Jegt, som du haver i din Tænd“.

Naar Tænderne er onde, da tag og Hindbær og Flus-
pulver og Salvie og røg i Munden, saa faar du bedre.

Rand.

80. Naar et Barn lider af Orm.

signede man: „† † † Ormen ligger her inde, snart skal du forsvinde, som Kul i Ovn, som død Mands Ben under Muld † † †“

Niels Bybud.

Sml. Thiele 490.

81. At binde Ormer udi et Menneske, som Aules.

„Jeg binder Ormen den røde, som stikker under Hjer-
tet den bløde i navn“

som stryges 3 gange oven om Naulen og tillige smø-
res med lit hvidløg og ind gives af samme. A. Ud. Ohr 442.

82. Hovedpine.

Man gaar i den grønne Skov eller Have og ser paa Træerne og siger 3 Gange:

„Jeg ser den grønne Wald rausken og vil mit Hoved
veen mit im vertausken“.

Hust.

83. For Moderen.

Mor, river du mig, det forbyder jeg dig, mit blod at bryde, mit Kiød at slide, i N. siges 3de gange imidlertid det siges, da skal den syge legge sin hand og læg din haand oven paa hans eller hindes og skal stryges fra det sted, som smerten begønte, og stryges til det sted, som smerten ender, op og ned, den syge skal selv sige ovenstaaende ord 3de gange efter dig.

Er prøberet.

A. Ud.

84. En anden Bøn.

„O du Moder, hvi river du mig,
ved du ikke, at jeg er med dig og du med mig.
Jeg binder dig som den Mand, der Belsebub bandt.
I Navn“ Amen.

Læses 3 Gange og Fadervor 1 Gang bag efter til sidst.

A. U. Ohrt 241.

Sml. Thiele 489. Filt. og St. R. har noget lignende. Dog siges der: Ved du ej, at jeg er født med dig.

Niels Hansen Bybud har samme Formel med følgende Begyndelse: Vor Herre Jesus Kristus gik til Bjærgen med en barnløs Kvinde. Formen: lig den Mand, for: som den Mand, og: født med dig.

85. Svindsot.

Gaa med den syge hen til et Vand og sig:

„Stork uden Tunge,
Ulv uden Lunge,
Turteldue uden Galde,
Mauchbr. u. riebrachen“.

Du skal falde og da strags tage en Sten og smide den baglænds over dig og den syge, saa at den falder i Vandet.

Hust.

86. Et vist Secretum for den Kolde,

brugt af en Farver udi Kjøbenhavn.

Fornemmeligen skal man vide, hvor mange Gange den syge haver haft Kolden. Tag saa mange Hasselkjæppe og skjær en Skure udi hver, og skal samme Kjæppe være ubrugte, tænd en Ild op med samme Kjæppe og sig:

„Saaledes skal den Kolde brænde og forsvinde, ligesom disse Kjæppe brænder og forsvinder. In nomine patris, filii et spiritus Sancti. B. P. 1640. Ohrt 280.

87. For Kolden.

„Kolden og hendes Unger det var 12 etc“. Tag en Sten og træk avet om paa venstre Haand, saa Hoved, siden højre Haand, paa Pulsen, paa Haandleddet. A. M.

88. For Kolden.Gallange-Rod $\frac{1}{2}$ Sk.,Tormentille-Rod $\frac{1}{2}$ Sk.,Lovstok-Rod $\frac{1}{2}$ Sk.,Safran $\frac{1}{2}$ Sk.,

Malurt 5 Fingerbjærg fuld til en Pot Brændevin.

Naar dette bruges, saa gaa paa en Torsdag Aften hen til en Bevreask, tag om hende og rist hende og sig.

„Rist Bom er mit Hold,

nu skjænker jeg dig min Kold’

først en Maaned, siden et Aar,

og siden saa længe Verden staar“.

Træet ristes 3 Gange, hver Gang det siges 3 Ture.

P. H. Ohrt 291.

89. Forvridning og Forstuvning.

Grib med den ene Haand i Luften mod Vejret og stryg Lemmet nedefter. Tænk eller sig derhos: „I Navnet G. F.s. Gør det 2 Gange til i S.s og H. A.s Navn og derefter Amen.“ Vask endnu med Tvætte? M. J. Skov.

90. Ligeledes.

„Paa Guds Vegne forsigner jeg dette forsprængte Sener og Kjød i sin Lave, som det før har været i sin’ forrige Dage i N.“ Hust.

91. For Vred.

„Da kom der Misundelse over dette Hoved, og nu tager jeg det af og dæmper det hele i Navn

Da tren skæv Følle Fod af¹⁾, og nu sætter jeg det sammen, nu sætter jeg Hu²⁾ til Hu²⁾, Kjød til Kjød, Aarer til Aarer, Sener til Sener, Brusk til Brusk, Ben til Ben. I Navn“

A. M.

Noget heraf er ulæseligt, og noget er nok misforstaaet.

92. At signe for Forrækkelse.

Man stryger derpaa og siger: „Vor Herre Jesus og Jomfru Maria de op og ned ad Bjærget red. Vor Herres Hestes Fod forvred, han tog derom med sine 10 guddommelige Fingre og sagde: Ben til Ben, Sen' til Sen', Brusk til Brusk, Kjød til Kjød og Blod til Blod. I n. g. f. g. s. og g. d. h. a. Amen“

Hust.

Sml. Ohrt. 2.

93. At stille Pine og signe for Vred.

Jesus op af Bjærget red, sin højre Fod han for sig vred, sagde han: Led i Led, Blod i Blod, Aar' i Aar', Sen' i Sen', Saww i Saww, nu er alle Ting i sin Stilling og sin Lav'“. I Navn Amen“.

Læses 3 Gange og Fadervor derefter 1 Gang. A. Uglk.

94. Raad til at signe, hvad som er vredet paa Mennesker eller Kreature.

„Jesu Navn † † † Jesus red ad Vejen, der vred han hans Følfod, der han sad ned af og signed' Kjød i Kjød og Led i Led i 3 Mænds Navn Amen“. Læs disse Ord 3 Gange og Fadervor bagefter. † † †

A. Uglk.

95. Om nogen haver forsprænd sig.

„Jesus ned ad Bjærget red, hans Føl sin Fod vred, vor Herre Kristus han signe den med 2 Hænder og 10

¹⁾ ɔ: tren skjæv og vred sin Foles Følle Fod af.

²⁾ Hu ɔ: Hov.

Finger, Sen' i Sen', Aar' i Aar', Led i Led, Brusk i Brusk,
i Navn“

Rand. Ohrt 8.

96. Om at signe for Vred.

Kristus op ad Bjærget] red, sin Foderfolle¹⁾ sin Fod
vred, han lagde sine ti Fingre og sine Apostlers Sener med
sine Aarer i sit Sted, som haver været. I Navn . . . Amen“.

A. U. Ohrt 11.

Ogsaa St. R., der har: Apostlers Hænder med sine Apostle. Og-
saa Filt. og Dronn.

97. Om at signe for Vred.

Saa siger man stiltiende med 3 Fingre paa Stedet:

„Kristus op ad Bjærget red, sin Foles Føl sin Fod
vred, saa lagde han sine Fingre paa, saa sagde han: Jeg
signer i Sener i Sener, Aarer i Aarer og Kjød i Kjød, Blod
i Blod, saa satte han den til Jorden ned, men saa lægedes
hans Fodeled, og det i Navnet . . . Amen“. Klitg. Ohrt 3.

Ogsaa St. Rest. Begyndelsen der dog lidt anderledes.

98. Smærte og al Sygdom.

„Jesus ned ad Bjærget red, hans Hest sin Ben forvred,
han stod deraf og tog derpaa, saa blev det frisk, jeg sige
maa, han satte Led i Led, Kjød i Kjød, han gjorde ret som
var kroget, de døve hørendes, de blinde seendes, de halte
gaaendes. Han stilte Blod og Pine, det gjorde han for-
vist, hans Navn er Jesus Krist“.

Hust.

99. Eller: Grib om det smertende Sted og sig:

„G. F. stil denne Pine,

G. S. stil denne Pine,

G. d. H. A. stil denne Pine“.

Hust.

100. Om nogen har forf . . . en²⁾ sig, skal det læses 3 Gange derover:

„Vor Herre Jesus ned ad Bjærget han red, hans Hest
sig sprænge der, sin Fod vred. Vor Herre Kristus han

¹⁾ 3: Foles Følle.

²⁾ Ulæseligt, skal vel være: forfangen eller forsprængt eller forfejret.

signe det Led i Led, Kjød i Kjød, Ben i Ben, Blod i Blod, Skind i Skind, Brusk i Brusk, i Navn aa Amen".

Rand. Ohrt 14.

Lakatets Balsam smøre sig med.

101. Værk at stille i et Lem.

Læg din Haand paa det værkendes Lem og sig:

„Den Værk og Pine, som Guds Søn lide her paa Jorden, den tog Vorherre ham af, lige saaledes tager han og den Værk af den Mands Arm eller Lem, hvor det er, at det ej værker eller bryder mer.

I Navn † † † † † † † Amen. † † †".

P. H.

102. For Udyden.

„Ofte du skal forsvinde som Dug i Dalen og Kul i Ovn og døde Mands Ben under Muld. I Navn“

A. U. Ohrt 470.

103. At signe for Udyd og Hovenhed.

„Udyd og Hovenhed er du derinde, da skal jeg dig binde, du skal visne og forsvinde som Dug for Solen og Kul i Ovn og Sne i Dalen og Salt i rindende Vand og død Mands Ben under Muld. I Navn Amen“.

Læses 3 Gange og Fadervor bag efter én Gang.

A. U.

104. Vattersot.

Ved Haandspaalæggelse siger man: „Paa en Saba Saba dag for J. en Vattersottig var. Han da paa hannem tog og lægte hannem aabenbar og bød hannem frisk at gaa i N. Amen“.

Hust. Ohrt 184.

105. Det samme.

Man tager paa Patienten med sine 10 Fingre og siger:

„† (Jesus †† han tog paa en Sibatsdag i en af de øverste Pharisæers Huus, for (o: hvor) en Vattersottig var og †† pia ham med sine ti Fingre og helbrede hannem da og lod ham frisk og sund fra sig gaa i Navn Amen“.

Hust. Ohrt 184.

Denne Opskrift er med hemmelig Skrift, noget af den er forstaaet galt.

106. Værkbrudden.

Man siger: „En værkbrudden førtes hen til Jesus i en Seng. Jesus sagde til ham saa: Staa op og tag din Seng og gaa, den værkbruden frisk opstod og al Sygdom ham forlod. I n. . . . Amen“.

Hust. Ohrt 339.

107. Simp. At stille Vrede paa gale Folk, der slaas.

„Jeg ser dig med 12 Øjne, 4 Uls Øjne, 4 Dues Øjne, 4 Ravne og Krages Øjne. Hermed binder jeg din Tand og Tunge, din Lever og Lunge, dig ud- og indvortes paa dig i Dag er med dette Baand, som Kristus bandt Jøderne med. I Navn Amen“.

Gl. Haandskrift i Viborg Arkiv.

Ohrt 845.

108. Vindbrok.

Man tager et Hønseæg imellem 3 Fingre og sætter det med Enden mod Brokket i N. G. F., tager den fra og ser til den og sætter den atter imod Brokket i N. G. S., tager den fra og ser til den og sætter den atter igjen imod Brokket i N. G. d. H. A., og dernæst indmures Ægget i en Ovn, hvor det kan hentørres, hvorved Brokket efterhaanden forsvinder.

Hust.

Det understregede Ord med hemmelig Skrift.

109. Døve og Stumme.

„Ved det Galilæiske Hav der førte de en døv og dum til Jesum hen, og de hannem bad, om han vilde lægge sin Haand paa den. — Han hannem da hen afsides fra Folket førte og rørte ved hans Tunge og lagde sine Fingre i hans Øren og saa op til Himlene — og til hannem sagde: Hephata! og hans Øren aabnedes da, og hans Tungebaand det løsnedes. I N. . . . Amen“.

Hust. Ohrt 334.

110. Epilepsia. Onde Siuge.

, Dersom et Barn har eller faaer Den onde Siuge schall samme Barns Fader tage en Haandfuld Rug Straaer med Axene paa, ligesom de ere i Kierffven, gaae baglends og stilltiendes till Barnet, huiste Rugen offver sitt Hoffved og stilltiendes slag det i Ansigtet 3 gange med bemeldte Rug vip-

per. Barnets Moder skall tigge i Guds Naffvn noget Messe-Viin, blandet med noget aff Hendes egen urin og giffve Barnet det ind, sigendes: „Nu har Du hafft ont i mit Liv, nu skall Du haffve gott. I Naffvn Amen“.

Albert Itzen de Clerque. Ohrt 225.

111. Radesyge.

Ved Haandspaalæggelse siger man: „Vor Herre Jesus gik ned ad Bjerget, og der kom en Spedalsk til ham og sagde: Herre, om du vil, kan du nok rense mig. Da ud-rakte Jesus sin Haand og rørte ved hannem, sigende: Jeg vil, vær ren. I Navn Amen“.

Hust. Ohrt 183.

Saa vel i mine forhen udgivne Bøger J. F. VI og J. F. VIII som i Tidsskriftet „Skattegraveren“ findes der mange Formler for Sygdomme. Da de allerede er trykte, har jeg ikke villet tage dem med i denne Bog. Jeg vil dog for Fuldstændighedens Skyld her indføre et Par Raad, som kan supplere de ovenfor nævnte. De er tagne af Casper Pedersens Kunstbog:

At stille Blod med Ord.

„Jesus fik Saar i Jorderig,
det signed alle Guds Engle i Himmerig,
Jomfru Maria lod bede Bøn den blide,
at det skal hverken bulle eller bløde eller svide
i dette Saar. I Navn . . .“

Et andet.

„Tvende Mænd til Tinge gik,
Sandhed de vidste ikk',
saa stærkt forbyder jeg dette Blod at rinde,
som disse tre Mænd er forbuden Himmerig at vinde.
I Navn . . . Amen“.

At stille Maren med Ord.

„Gud stiller Mand,
hans Søn stiller Vejr, Vind og Vand,
nu i Jesu Navn jeg stiller Maren under min Hand.
I Navn . . . Amen“.

B.

Skrevne Formler,

der indgaves eller anbragtes paa de syge.

Denne Afdelings Raad er i særlig Grad byggede paa Overtro, og denne maa ogsaa være meget fremtrædende, naar de skal have nogen heldbringende Virkning, det maa sikkert 1ethvert fornuftigt Menneske sande. — Men meget gamle er de sikkert nok og rodfæstede i den tidlige Middelalder.

Flere af Raadene er skrevne med underlige Tegn eller Bogstaver, der næsten kan se ud som forvrængede Runer. De har ikke kunnet medtages, da Trykkeriet ikke har Typer dertil.

1. Om Blod at stille.

Skriv disse Ord paa en Seddel og bind til † Aria †
Ara † Nut jatl. Filt.

2. Om at stille Blod.

Skriv disse Ord paa en Seddel og gaa til † Aria †
Ara † Nit sulp. St. Rest.

3. Ligesaa.

Saa skriver man disse Ord paa en Seddel og bind til
Skaden. † Aria † Ari † nit satb. Klitg.

4. Det samme.

Man skriver den blødende med en ny Pen, dyppet i hans eget Blod de Ord paa Panden: Consummatum est (det betyder: det er fuldbragt). Og Blodet skal inden faa Øjeblikke standse, om det end løber nok saa stærkt. Karl Ads.

5. Næseblod at stille.

Tag en ny Pen, dyp i Blodet og skriv 20 i andet Menneskes Pande, hvis Næse der bløder: Kunsunenten mest.
Filt.

6. Det samme.

Skriv disse Ord paa et Stykke Papir og lad Patienten nedsynke:

† ubit Rubit Rubit †

Dersom Blodet løber af Næsen, skrives efterfølgende Bogstaver paa Panden, løber det af Halsen, skrives de paa Brystet, det skrives med din Finger dyppet i Patientens Blod Ac. m. b. i. l. a. _____ Hust.

7. At stille Næseblod.

Skriv dens Navn, som bløder, paa en Dør, disse Ord paa en Dør:

Derlund r . . Ho . . . sa Betannia. _____ A. M.

8. Samme.

Skriv disse ord paa nye Parpiir og hold disse under Næsen

Elsua, Vita, Bunnisa. _____ Dronn.

St. Rest. har: . . Buneusa.

Samme Raad findes hos Filt. og Klitg. Denne sidste har Elfiia. .

9. Næseblod at dølge.

Hannia Betania. Deres Navne skrives paa en dø . . .¹⁾ som bløder. _____ A. M.

10. At stille Blod af Næsen.

Skriv disse Ord paa et Stykke rent Papir:

Bulrig, Berkon, Berrig. Sæt det i Næsen, det hjælper. _____ M. G.

11. for næse Blod.

Skriv disse Navne paa Paapiir Estrolo Brysa Besa og hold dem under næsen, skal den ikke bløde længere.

_____ Rand.

12. Næseblod.

Skriv disse Bogstaver i Panden med Blodet i O. J. P. U. L. U. _____ Hust.

13. Et andet.

Skriv med Blodet i hans Pande: Ramit. _____ Hust.

¹⁾ Ulæseligt.

14. At stile Blodsot.

Skriv dise ord med det Blod, som Rinder fra Patienten, paa rient Papiir og hæng ham om halsen, saa stilles blodsoten strax:

† Stat du Blodflod, som det Blodflod stod i den qvinde, som deraf var plaget i 12 aar, ved Gud Faders Majestæt, ved Guds Søns Kraft † ved Gud den hellig aandis Dom †. Jeg forbyder dig at rinde mere, ligesom Jordens Flod var forbuden at flyde, da Israels børn ginge derigiennem. I Navn G. F.s S.s og H. A.s. Ammen. A. U.

15. Raad for Faldsot.

Efterfølgende Bogstaver skrives paa nyt Papir, de første paa den ene Side og de sidste paa den anden Side, og bin-des paa den højre Arm en Søndag Morgen før Prædiken, men den syge skal selv bede om dette Papir i Guds Navn.

Det hjælper næst Gud, dersom den syge ikke har haft det over 3 Gange, men har den det, da skal det syes paa den syges Bryst fastendes en Søndag Morgen, før Solen opstaar. Det skal skrives i 2 Linjer, som efterfølges:

† HEBER † NABI † ORVL † HASE †
† ME † ABELCO † OIT7 † †

Den nederste Linje vendes udad.

A. U.

16. Epilepsi og al Sygdom.

Skriv følgende Ord paa Pergament og sammenlæg i en Triangel og kom i en ren Lærredspose og hæng om Halsen, til den slides af:

Casper fest Myrham Thus Melchior Balthasar aurum.

Eller skriv Abracadabra for al Sygdom, og for Feber skrives Aborabarocho.

Hust.

17. Raad at skrive inden i Haanden for Fnat.

Sang Saf Sang Seij.

P. H.

18. For galne Hundebid.

† † † Sortes † † † OKTES

† † †

† † † SE Sor TES

Det skal skrives paa 3 Stykker Brød og gives dem i 3 Morgener.

Præst-Jens.

19. For Galne Hundebid at skrive.

De FENE BENE Kune Kom
PENE MENE FE TO

Disse Ord skal skrives paa Papiir og sammen Vikles og indgives den Kreatur som er bidt og beskadiget af en gal Hund eller andet galt Hoved, enten det saa skeer paa Menneske eller Qvæg.

En anden Maade.

Patienten maa strax toe Skaden med sin egen Vand, saa og strax tage en salt Sild og klyv den i Bredden og leg paa Skaden og gjør det i 3 Dage, og alle 6 Timere en Frisk Sild paalagt, og den, man tager af, kaster man i rindendes Vand. — Eller tag Hvideløg, Ruder, Honning og Salt. Stød det til sammen, gjør deraf en Plaster og leeg paa saaret, det Leger ganske vel. Men indvortes bruger man nogle gange god Theriach til at Svede paa. Præst-Jens.

20. Raad for den, som en gal Hund har bidt.

Skriv disse Ord paa et Stykke Brød:

Ortus † Lortus † Refortus † og giv den Hund det,
som har bidt dig. Rand.

21. Det samme.

Skriv paa et Stykke Brød: Artus Gortus Refortus, og lad den, som har Skaden, æde det. M. Gr.

22. Hofte og Lændeve.

R. Ol. vulpin 3¹

At smøre med Morgen og Aften — og disse Bogstaver skrives paa Panden med en Halmstraa dyppet i Patientens Blod:

O. I. P. I. I. L. U. _____

Hust.

23. Koldfeber.

Naar Patienten fornemmer, at Feberen tager fat paa ham, lægger han sig til Sengs, og en anden lukker Sengedørene og skriver derpaa følgende Ord:

I Morgen bliver Moses Abraham ikke hjemme. Hust.

24. For Kolden at skrive for.

Skriv det, som efterfølger, paa ny Papir og hæng om Halsen paa den syge. Propertriis. Filt.

St. Restrup har Propertris.

25. For den Kolle.

FABA GADA GADEA

Skriv disse 3 Naune paa et sty Ruogbrød med Kride og gif. Man. 1743.

26. For Koldesyge.

En vis Kunst.

A. T. S.

F. S. A.

S. A. F.

Skriv disse Bogstaver paa 3 Mandelkjærner, og mens Kolden begynder at tage den syge, saa tag dem ind, ligesom Bogstaverne staar. Gyll.

27. Koldfeber.

3 Mandelkjærner med Kors betegnet og 3 Stykker Brød fyldt med Lindser at indtage. Eller skriv disse Ord paa Papir og hæng i Nakken: s. h. der Teuffel scause dir in den Nakken. Hust.

28. Den Kolde at fordrive.

Skriv dette om Patientens hals 2de Morgener og hæng derom, saa faar han bedre og fornemmer ikke mere.

Kalamaris †

Kalmari †

Kalmar †

Kalama Neridon

A. Ud.

29. Koldfeber.

Hæng en Lærredspose for Hjærtégruben, hvori første Aften en Time efter Solens Nedgang kommes en Seddel med disse Bogstaver paa A B C D E, anden Aften en med

E. T. Kristensen: Gode Raad.

f g h i, tredje Aften k l m, fjerde Aften n o, femte Aften p. Den femte Aften, efter at den sidste Seddel har været paa Brystet en Time, kastes Posen med de fem Sedler i paa Ilden at opbrændes. Det gjøres stiltiende, og Patienten maa ikke se Sedlerne. En Draabe fortyndet Synceatera at lade en Draabe dryppe paa en Sukkerkugle, og deraf give den syge 3 om Morgenen er et h mopatisk Lægemiddel. Hust.

30. Feber.

Skriv saaledes paa Papir:

A b r a c a. d. a., et andet M. i. c. h. E. m. E. m. L. a. v.
R. e. n. t. e. r. Echart. Hust.

31. Sympartieske videnskaber for Kolde.

A	B	R	A	C	A	D	A	B	R	A	Dette
A	B	R	A	C	A	D	A	B	R		skal skri-
A	B	R	A	C	A	D	A	B			v� saadanne
A	B	R	A	C	A	D	A				paa et stykke
A	B	R	A	C	A	D					papiir og hænges
A	B	R	A	C	A						med en Traae om
A	B	R	A	C							Halsen og neder paa Bare
A	B	R	A								Brystet efte Solen nedgang
A	B	R									og 24 timer derefter Solens ned-
A	B										gang Kaste i rindende van igjen
A											at det flyder bort med strømmen,
											men det har hiolpen mange. Rand.

Det samme har P. Hansen og nederst 3 Kors. Men hos ham borttages første Bogstav. Bindes i Hj rtেকulen.

Heraf haves mange forskjellige Formår, men alle har de det Fællesskab, at det magiske Ord er stillet op som ovenstaaende, i hver ny Linje med Borttagelsen af sidste Bogstav.

Dronn. og Filt. har Abra la dobra. Maren Jensdatter har: Abadabra. Anders Madsen har den Bemærkning, at det skal skrives stiltiende. Husted har: Abracababra med den Forklaring, at Seddelen hænges paa den syges Hals i 24 Timer, tages tiendes af og kastes i Ilden, hvorefter man strags gaar derfra. Patienten m a ikke l se Seddelen.

32. Et andet Sympati for Kolden.

C	A	L	A	M	I	N	U	S	Saaledes
C	A	L	A	M	I	N	U		skrives dette
C	A	L	A	M	I	N			paa et Hvedebrød
C	A	L	A	M	I				og deraf giver man
C	A	L	A	M					den syge en Linie fa-
C	A	L	A						stende hver Morgen udi 8
C	A	L							Dage, og den 9de Dag giver man
C	A								en Hund det sidste Bogstav, det har
C									hjulpet en adelig Frøken, da ingen anden
									Doktor kunde hjælpe hende, men hun døde
									af Feberen.

Rand.

Husted har ogsaa Formlen Kalminius med Tilføjelse af, at Seddelen skal hænges om den syges Hals i 24 Timer, saa indgives den længste Linie o. s. v. Maren Jensd. har Kalamitis.

33. Koldfeber.

Altarabar	K
altaraba	Ka
altarab	Kat
altara	Kare
altar	Karem
alta	Kareme
alt	Karemet
al	Karemerto
a	Karemetou

Bind saadan Seddel paa den syge i 9 Dage, saa brændes den.

Hust.

34. For Blod, Hug, Svulster, Værk.

O W I x O W I x Oertisel x Dartalana x Gino x Bert
Sach x Obia x abatit x ZasZ x tama Zabatani x P. H.

35. For onde Menneskers Forvarelse.

Lie Tyre Lame Sygdomme Aig Tonis Amen.

Disse Ord skrives paa papir og bæres om Halsen i
en Silke Traae paa det Bare Bryst.

Præst-Jens.

36. At stille Pestilense.

Skriv disse Ord paa et stykke Papiir og bær paa dig, saa bliver du ikke befængt:

Pæst kom tilstæde, vor Herre Jesus Christus hende Møtte. Hvorhen skal du? sagde Jesus †ristus. Jeg skal hen til N. der at forgive og døde Mand og Qvinde, Dreng og piger og alle dem, som er i gaarden. Nej, det skal du ikke, sagde Jesus †ristus, du skal aldrig forgive eller døde Mand eller qvinde, dræng eller piger, hvem som denne skrift troer eller paa sig bær ey heller denne Guds Tienner N. Guds ord Amen.

A. Ud.

37. For den slemme Syge.

Bind et Menneske disse Karakterer paa den blotte og bare Krop:

† F E T R A †

† gm † ma † him †

†

Gyll.

38. For Tandpine.

I T F G W (Navn) I H N.

Mandens Navn

I T F B H N (Navn) B H N.

Husets Navn

Husnummer og Navn

N I F G W (Navn) I H N.

By

St T F B H N B

H N I Hus

† † †

For Tænder med Pine bindes paa Kindbenet, tiendes gjort.

P. H.

39. At fordrive Tandvee.

Skriv dise Ord paa 4 stykker brød og giv Patienten hver Morgen et stykke. Naar du giver det sidste stykke, da faar han det aldrig mere:

1 Aragon 2 Saragon 3 Statagon 4 Satagon † A. Ud.

40. Tandpine af Jegt.

Skriv disse 3 Ord paa en Bid Smørrebrød i G. F.
 S. H. Amen. † †
 † †

Argon Margon Sargon. P. H.

41. For tænd at skrive.

Argur Vargur Sargur.

Leg disse Ord ved Tendene om Aftenen og leg Nat-
 ten over. Og om Morgenens kast Sedelen paa Ilden at
 Brænde. probatum. Præst-Jensd.

42. Tandpine.

Følgende Ord skrives paa Papir og lægges paa Kinden
 et Døgn og saa brændes:

Calmesis Valla Paule Plus. Hust.

43. For samme Tandpine.

G. St. M. h. S. St. V. op. V. S. St. ieg. o. g. d. T. p. og
 d. i. N. G. F. i J. i N. G. S. i N. G. d. H. A. a. . . . n.
 i J. † † †. Maren Jensd.

44. Tandpine.

† † † Jab † Crason † Crabson † Corpanisis †
 † † † Cornobien † Jab. A. M.
 † † †
 † † †

45. Tandpine.

Hagum Vagum Sasgum

† † † † † † † † †

Læg det paa Kinden om Aftenen, og om Morgenens,
 før Solen kommer, brændes det. Probat. Hust.

46. For Orm i Tænderne.

Skriv disse Bogstaver eller Karakterer paa et Stykke
 Smørrebrød og giv det 3 Aftener saaledes:

Agata × Sagata × Amen.

Eller ogsaa: Skriv og bær paa dig I Navn . . . Amen.
 Jeg besvær eder, I Orme, som æder N. N. Kjød og drik-
 ker hans Blod, at I ikke æder af hans Kjød eller drikker af
 hans Blod, førend Jomfru Maria føder bedre Sønner. I Navn
 Amen. Gyll.

47. At skrive for Tandve.

Bær paa dig følgende:

Orm og Møl, Rusten og Værk, est du her inde, da
 skal jeg dig herud vinde ved Guds Trøst og Menne-
 skens Røst, Gud skal dig det forbyde, du skal ikke Ben
 bryde, ikke Kjød slide, ikke Blod svide, inden N. N. fanger
 den Tid, at Jomfru Maria fanger sig en anden Søn end
 Kristus. I Navn A. U.s Cypr.

48. For Øjenve.

Skriv P. A. og hæng om Halsen. Eller skriv: Teufel,
 krads deinen Augen aus. A. M.

49. Næseblod at stille.

Skriv disse Ord, hold dem for Næsen eller over Næ-
 sen: X X G X Y X 8 X L 7 X C X G X 8 X C X G
 X r X a S X G X s X Z C X 7 X S X C X. Probatur.
P. Hansen.

C.

Sympatetiske Raad.

Derefter kommer de Raad, hvor det sympatetiske spiller en væsentlig Rolle, men hvor der dog samtidig ogsaa lades Plads aaben for noget, der skal ligne Husraad, hvis heldbringende Virkninger man dog kan have nogen Grund til at betvivle, om jeg just ej heller i alle Tilfælde tør benægte, at der er noget om Sagen. Saaledes kan det sagtens være godt at børste en Barselkvindes Bryster, men det behøver dog vel ikke absolut at være avet om. For daarlige Øjne kan Rosenvand, Kamfer og Kvindemælk sagtens være godt, men at dette sidste absolut skal være af en Kvinde, der giver et Pigebarn at die, kan dog være tvivlsomt. At Bøgeaske i Vin kan hjælpe for Feber, er muligt, men hvorfor skal Bøgetræet absolut være groet i Skoven og ikke i Haven? At Klokkemalm kan bruges for en vis Sygdom er ogsaa troligt, men hvorfor skal det være af en Klokke, som hænger i et Klokketaarn?

Der er mange andre Spørgsmaal, der paatrænger sig en, naar man gennemgaar disse Raad, og i de allerfleste Tilfælde staar man enten uforstaaende, eller man ligefrem maa henhøre det til den os uforklarlige Sympati. Jeg vil blot anføre endnu nogle faa af disse Spørgsmaal. Der anvendes Æg imod Hæshed, men hvorfor skal de tages ind, før Solen staar op? Hvorfor skal det absolut være 9 Agernhatte, der skal gives en Barselkone, og hvorfor skal de Agern, der gives ind for Sten, absolut samles op Mikkels-Morgen? Hvorfor skal det Raad, der gives grædende Børn, være 9 Slags Træ eller 3 Spaaner af 3 Dørtræer? Hvorfor skal det Staal, der skal bruges for Gjennemgang, være glødet ud 9 Gange i Mælken? Hvorfor maa der ikke pruttes, naar man kjøber den nye Potte, som man vil bruge til Lægemedlet for Slag? og dog kan man heri ane nogen Mening. Ligesaa, at Roden af Kornblomsten skal holdes i højre Haand for at stille Blødning. Fremdeles, at Stenen eller Tørven, hvorpaa man har gjort sit Behov for Blodsot, skal bag efter vendes om. Men hvorfor skal en Kat være jævnlødt (af samme Lød), for at Blodet af den skal være tjenligt. Og hvorfor skal Mælken af en rød Ko være mere passende for en Sygdom end af en sort Ko? Og hvorfor skal Faarekneblerne, der bruges for brændt Skade, være ulige i Tallet? Og hvorfor skal for Værk den mellemste Spade Jord, der af 3 graves paa Kirkegaarden, netop være den

tjenlige? Ja, saadan kunde man længe fortsætte med sine Spørgsmaal uden at faa fyldestgørende Svar.

Udvælgelsen af Dagen, hvorpaa Kuren skal udføres, spiller ogsaa en stor Rolle. Netop paa en bestemt Dag skal Lægemidlet tilberedes og den syge helbredes, ellers hjælper I det ikke. Dette Dagvælgeri har de kloge Mænd lagt megen Vægt paa, og man skulde dog synes, den ene Dag kunde være lige saa god som den anden. I Bibelen advares der ogsaa imod dette. Endog Maanen og Maaneskifterne skulde der tages stærkt Hensyn til.

Jeg vil indlede denne Afdeling med en Udtalelse, der findes i Hustedes Manuskript, og som ser noget boglig ud. Han maa have læst den et eller andet Sted.

1. Sympati.

Sympati, ligesom det modsatte, Antipati tillægger man organiske og besjælede Væsener og forstaar derved noget lignende de uorganiske Legemers tiltrækkende og bortflydende Kraft. Aarsagen til Sympati og Antipati er at søge dels i Organisationen (!) dels i Indbildningskraftens Virkning, af de to Principer forklarer man sig Sympatien, da vi i mange Tilfælde bliver lige saa vel kurerede som ved det bedste naturlige Middel. Imidlertid foregiver man, at der findes en hemmelig Forbindelse (Sympati) mellem Midlet og den Person, som bruger det, og derfor kalder man det et sympatetisk Middel. Men den hemmelige Forbindelse har ikke Sted imellem enhver Person og Midlet, og disse kan ej udrette derved.

Hust.

2. Mod Sygdomme.

Den Syge skal tiendes lade Vand i en udhulet Gulerod, bind et Stykke Papir og en Klud derover og hæng det saa op i Skorstenen; ligesom den fortæres, saa forsvinder og Sygdommen.

P. Gr.

3. Om en Sygdom bliver til Døden eller ikke.

Man tager den syges Vand, det sidste, der er ladet, og $\frac{1}{2}$ Pund Flæsk og kog det sammen $\frac{1}{2}$ Time, saa det bliver kogt, tag saa Flæsken og giv en sulten Hund det at æde, æder Hunden Flæsken, da kommer den syge sig igjen, vil Hunden ikke æde det, saa dør han.

Rand.

4. Samme.

Sees deraf, naar den syges Urin hensættes daglig i et Glas af et vist Maal, og hvis med Glas alt bliver det friske Urin lettere og lettere, da kommer den syge sig, men bliver den tungere, da dør han.

Rand.

5. 'At vide om et sygt Menneske skal Leve eller Døe.

Tag en smule Flesk og gnie den syges Fodsoller dermed og kast Flesket for en Hund. Eder Hunden det, saa er det Tegn, at den syge bliver Frisk igjen, hvis ikke Hunden vil æde det, da dør han.

Lign. i Rand.

Eller: Tag et krumme Brød og stryg den Syge i St . . n og Tinding, giv saa en Hund det at æde, dersom han æder det, saa bliver den syge ved Live, hvis ikke saa dør han.

Eller: Tag Melk af et Fruentimmer, som give en Dreng Pat, og kom i den syges Vand. Rør det imellem hinanden, løber Melken tilsammen, saa blive han Frisk, hvis ikke, saa dør han.

Heller: Tæl saa mange Dage fra Begyndelsen han blev Syg, og tag saa en urt, som har lige saa mange Blade paa sig, som Dagene ere, heng denne paa den Syge, er Sygdommen til Livet, saa bliver den glad og Lystige, hvis ikke, saa bliver han Bekymret.

Eller: Tag en Steen, der kaldes Smarags, og leg den paa et Menneske, som ligger i en stærk Sygdom. Skal han døe, saa springer Stenen i stykker, den skal liges paa Hjer-tet. probatum.

Eller: Tag grønne Døve nælder og kom i den syges Vand og lad lige i 24 Timer. Bliver de grønne, saa er det et Tegn, at den Syge blive frisk igjen, men tørres de og blive Visne, da Dør den.

Præst-Jens.

6. Prognosticon om en Siug kand naae sin Helbred igien eller ey per transplantationem.

Lad Patienten æde en Spæge-Sild om Morgenens fasten-des og lad Hende dricke derpaa saa meget, som Hun gider,

sanck saa alt det Vand, hun pisser, effter at hun kand haffve fordøyet Speege-Silden, kom dette Pis i en ny Potte eller Gryde og kaag derudi et Stycke Kalffve Kjød (anden Slags Kjød end Kalffve-Kjød maa det ey være), naar det saa er kaaged, da gifv en Hund det at æde og labe, dør samme Hund dereffter, saa er det vis Tegn, at Patienten naaer sin fuldkommen Helbred. Huis icke, er det et ond Tegn for den Siuge, dog staar Alting i Guds Haand.

Christian Jacobsøn, gl. Skibs-Mand.

Transplantationem 3: Omplantning.

7. At vide, om en Syg bliver frisk eller dør.

Vil du vide dette, da holdt ham lidt Rudesaft for næsen, nyser hand deraf, da er det et godt tægn, hvis ei, er der intet haab.

Eller: Læg ham en gule Rod under Hovedet, skal han døe, begynder han at siunge, men skal hand ikke døe, tier han stille.

Dragheim.

8. Sygdom.

Tag hans eget Vand i et Glas og lad en Kvindes Mælk deri, flyder hun, da lever han, gaar hun midt i Glasset, ligger han længe, synker hun, da dør han visselig. Probatum.

A. M.

Lignende i Anders Uglkjærs Cypr.

9. At Probere, om et Syt Menische skal lefue eller døe.

Tag quinde melck, som gifuer et Dreng Barn at dij, og den Sygis Vaand, blend det til Sammen. Løber Melcken sammen, Saa lefuer de.

Og arelader du Et Mennische, som er Syt, og du vilt tage 3 drober blod og lade drypee i et glas Rent Vaand. Sønker blodet til bunds i Vaandet, saa lefuer det. Men flyder det i tause, saa er det intet at lide paa, hand gaar af med brefuet: Christen Solen.

Man. 1743.

Den første Del af dette ogsaa hos Hust. og Præst-Jens.

10. At faa at vide, om

et sygt Menneske skal leve eller dø

af den Sygdom, den haver. Tag Brændeneller og læg 24 Timer i den syges Vand eller Pis, bliver de grønne, da kommer den op af Sygdommen, men visner de, da uden Tvivl dør samme eller i det ringeste er i største Livsfare.

P. Gr.

Det understregede med hemmelig Skrift.

11. At vide, om den syge er forhegset.

Tag Hørfro og strø under Dørtræet, saa skal Mennesket eller Kreaturet standse derved, naar det gaar derover.

Anders Uglkjærs Cypr.

12. Tegn om en Kone er med et Dreng- eller Pigebarn.

Tag et Fad med rent Vand udi og lad en Draabe Mælk af hendes Bryst falde deri. Har hun da et Drengbarn, saa svømmer Mælken ovenpaa Vandet, men er det en Pige, saa synker det til Bunden. Ogsaa mærk, at naar en frugtsommelig Kone er meget tyk paa den venstre Side, er det en Pige, og paa den højre, er det vist en Dreng.

13. Afsind.

Træ- (Frø-) Knopper (?) samlede 9 Torsdage i Rad og lagte under Alterklædet om Søndagen og tagne bort efter endt Tjeneste, bundet i et Klæde og hængt paa en Afsindig, skaffer denne sin Forstand igjen.

Laa i Søvind 1828 13' Januar for Ane R. af Br.

NB. Det hjalp ikke, som man meget undrede sig over.

H. Brøchner.

14. Amuletum for Angst, Banghed, Hierteklemmelse.

Tag en ormstucken Nød, den største Du kand bekomme, banck ormeuhumskheden vell ud deraff, tag saa Speylet af en Paa Hahnes Rumpe Fieder, samme Speyll skall stickes og puttes i den ormestucken Nød ind aff det Hull, Ormen har gjort, naar Speylet nu saaledes er indputted, kliines Hulled meget tætt tili med det Huideste Jomfru-

Vox, som kand bekommes. Svøb saa Nødden i en ægte Carmoisin-Farfve, enten Atlask, Damask, Taft eller Bastes-Klud, bind vell tæt for den med en Silcke Traad af samme ægte Carmoisin-Farfve og heng den om Patientens Hals, som saaledes aff den paa Brysted skall bæres, indtill Gud bedring for Svagheden lader opdages.

Sr. Oberst Lieut. von Kahlen till Toodbøll.

15. Banghed for Lig at forebygge.

Den, der er bange for Lig og dog nødvendig maa røre ved et, gaar allertørst hen til Liget og giver det Haand. Hjælper.

Hust.

16. Barselkoner at forløse.

Grav en Markmusrede op, og der skal findes en lille Sten i dens Rede, tag den tiende og forvar den, og naar du svøber den i lidt Papir og kommer den i Barselkvindens Mund, naar hun er i haard Barselnød, skal hun strags føde; men det skal være af den Slags Mus, som ej kommer i Huset, det skal være af den Slags, der kaster Jord-dynger op ligesom Muldvarpe.

Hust.

17. Hvis en Barselkvinde har efterveer, saa kan de stilles ved, at man lægger et Par Mandfolkebugser over bag hende i Sengen.

H. Hansen, Ørritslev.

18. For onde Bene.

Tag Egeløv af St.-Hans Aften, lægge dem i dit eget Pis, saa bliver de sorte, læg dem paa Skinnebenene, den slette Side fravendt. Det drager Heden ud og læger.

Næstved.

19. Naar et Saar ej vil opholde at bløde.

Saa tag Harehaar, de hvide Haar, som sidder bag i de bageste Fødder, læg dennem i Saaret, saa stilles strags Blodet.

Item:

Mos af Dødemænds Ben, læg i en meget tynd linned Klud, bind det paa Saaret, saa saare det bliver varmt, stilles Blodet. Probatum udi stor Nød. Børge Pedersen. 1640.

20. At stille Blod.

Man lader nogle Draaber af Blodet falde i en Ske og lader det i samme forlunste over et Lys. Karl Ads.

21. Samme.

Man lader 3 Draaber Blod falde paa en Edderkop og lader den løbe. Karl Ads.

22. Samme.

Naar man binder Pulver af en brændt Padde paa dens bare Legeme, som Blodet løber af, staar det strags. Hust.

23. Samme.

Pik Hul paa Enden af et Æg og lad nogle Draaber Blod dryppe deri, og sætter den saa paa Ilden, stilles Blodet strags. Hust.

Dette Raad ogsaa i A. Us. Cypr. Men her er det for Næseblod.

24. Bløden, Blodflod, Blodløb

saa vel af Næsen som af Moderen stilles paa følgende Maade: Man lader noget af Blodet løbe i en Æggeskal og sætter samme paa hed Aske, ligesom da Blodet størknes i Æggeskallen, stilles og Blodet. Rand.

25. At stille Blod med en Sten.

Har man saaret sig, da tager man den første den bedste Marksten, man finder (o: en Sten, der ligger paa Marken), og lader nogle Draaber Blod af Saaret dryppe paa den underste Side af Stenen, altsaa paa den Side, hvormed den har ligget mod Jorden. Derpaa stryger man én Gang med Stenen hen over Saaret og lægger derpaa Stenen saa nøje som mulig paa sin Plads eller det Sted, hvor den laa. Blodet stilles strags, og vil Saaret ligeledes, saa fremt det ikke er saa stort, at der nødvendig maa Forbinding til, ogsaa hurtig være lægt, uden at man behøver at gjøre andet end at lægge en ren hvid Linnedklud over Saaret for at hytte det for Støv og Luft. Karl Ads.

26. Mod Blødning.

Tag Roden af en Kornblomst i Haanden, som er optagen om Middagen paa Kristi Legemsfest (Corporis Christi), og hold den godt fast, saa den opvarmes. Saa snart den er varm, ophører Blødningen øjeblikkelig, men den maa holdes i den højre Haand.

Karl Ads.

27. Esketræ for Saar og Blødning.

Af en kraftig Esk skjæres i Foraaret, naar Løvet er fuldt udsprungen, ved tiltagende Maane før Solopgang en Gren med et Snit fra neden op efter. Med denne Gren bestryger man Saaret, eller ogsaa kun Vaabenet eller Værktøjet, hvormed Saaret er sket. Grenen opbevares omhyggelig paa et koldt og mørkt Sted. Saaret selv bliver holdt rent med koldt Vand og ombindes med Linned. Blødningen ophører strags, og Saaret læges meget hurtig. Denne Slags Esk tjener ogsaa mod Pukkel hos Børnene samt Udvægster og Bulninger hos Vogsne. Et Egetræ er ogsaa tjenlig dertil.

Karl Ads.

28. Om Lægedom.

Skier en gren af et Asketræ med et snit St.-Hansdag eller Juledag, men den Gren maa ey røre ved iorden, og tag en Pind af samme gren, og traa¹⁾ i et saar med, som er hakket eller skaaren sønder, det stiller blodet strags, men den gren skal skieres i Guds Navn.

Dronn.

Ogsaa hos Filt, Klitg. og St.-R.

29. Blod at stille paa Mennesker og alt.

Tag en Kel (ø: Kile), som sidder i en Bænk eller paa hvedsted, rør i Blodet da der med, slaa den saa ind i sit Sted igjen, saa standser Blodet strags.

Fjell.

30. At skjære en Pind til at læge og stille Blod med.

Skjær et Aars Hejselskud, som er opgroet af sig selv, og skjær det paa Midsommersnat mellem Kl. 11 og 12,

¹⁾ traa ø: tryk.

Smør Pinden og i Skaden og gjør den, og tør den Pind, ligesom Pinden tørres, stilles Blodet. P. Hansen.

P. Hansen har og det samme Raad ved at skjære en Esk af, som er opgroet af sig selv.

31. At stille Blod.

Det var let forhen, da man havde Rebstole. Man tager en Kile af en Stol, dypper den i Blodet og slaar den ind paa sit Sted igjen. M. J. Skov, Øster-Aabølling.

32. At stille Blod med Træ.

Man tager en Trætap ud af et hvilket som helst Sted, man bedst kan faa den, og slaar den ind igjen i samme Hul, hvori den har siddet, efter at man har oversmurt den med Blod, men man maa slaa den ind paa den modsatte Side. Man kan dertil benytte en Kile, et Trin af en Stige eller Foden af en Skammel, det er lige meget hvad, naar det kun blot er Træ, der er indtappet paa dette; kommer der da noget Blod af den blødende, og indtappes det igjen paa den modsatte Side, men dog i samme Hul, som det sad, saa vil Blodet øjeblikkelig standse. Man kan ogsaa tage en større Tand af en Rive. Karl Ads.

33. Samme.

Man kan ogsaa med en Øgse kløve ind i et Stykke Træ og derpaa tage en Kile eller et andet Stykke Træ, lade 3 Drypper Blod falde i Spalten og derpaa drive Kilen ind i Kløften, og ligeledes, hvor der i Træ er et Hul, kan man tage et andet Stykke Træ, besmøre det med Blodet og drive det godt fast ind i Hullet. Karl Ads.

34. Blod at stille baade paa Mennesker, Fæ og Bæster.

Naar Blodet ikke vil stilles, saa tag strags en Kile, som sidder i en Lente-Spole eller en Kile af Foden paa en Skammel eller en Bænk, hvor den er indslaget, besudle denne Kile med dette Blod. Slaa Kilen omkørt eller forkørt igjen i sit Sted, hvor den tilforn sad, saa standser Blodet, det er ganske vist. Gyll.

Lignende hos Fjell. Her staar det skrevet med en hemmelig Skrift.

35. Om at stille Blod.

Peder Pouls Dag, som indfalder den 29de Juni, skal man gaa i den østre Side i Skoven og det om Morgenens, førend Solen staar op, og skjær af et- eller to- Aars Eske-skud, som er opgroet fra Jorden, og ikke nogen Gren, og kløve den i 4 eller flere Stykker, hvert Stykke saa langt som en Finger, dog der maa være lidt Malle ved hver Pind eller og aldrig maa komme paa Jorden, lad saa 1 eller 2 a 3 Draaber Blod komme derpaa, saa snart som det er ført fra Pinden, bløder enten Saar eller Næse ikke mere. Rand.

36. Mod Blod ved Saar.

Man tager et rent ikke rustent Søm og berører dermed stiltiende Saaret, saa der kommer lidt Blod paa Sømmet, hvorpaa man da strags gaar hen og stiltiende slaar den helt ind i et Træ eller ogsaa i en Kjælder, hvor hverken skinner Sol eller Maane.

Karl Ads.

37. Har en saaret sig,

da lad nogle Draaber Blod fra Saaret falde i et Glas med lidt Jærnvitriolpulver paa Bunden, og Blødningen ophører strags. Man sætter Glasset i en mørk Stue eller et mørkt Sted, tillige maa det staa koldt.

Karl Ads.

38. Næseblod at stille.

Lad Blodet løbe paa grøn Jord og skjær strags en Tørv og vend Græsset ned i Jorden, saa stiller det.

Anders Uglkjærs Cypr.

39. Mod Blodspytning.

Spyt dit Blod 3 Gange i en tæt sluttende Bøsse af Esketræ, som indeholder noget i Varmen fra hinanden falden Kobber- eller Jærnvitriol. Saa snart Vitriolpulveret har fortæret Blodet, er du lægt. Man sætter Bøssen paa et mulig mørkt Sted.

Karl Ads.

40. For **Blodstyrtning** er det en Barselkone tjenligt at klæde sig i Mandens Skjorte.

H. Br.

41. Blodflod.

Imod alt for stærke Blodstyrninger lad noget af Blodet i hed Aske at størknes. Proberet. Hust.

42. Kur for Blodgang

er, naar man strags i Begyndelsen af Blodgangen nogle Gange blander en Haandfuld Salt i sin egen Udflod, medens det endnu er varmt, og dækker det til.

Naar der gaar Blod fra den syge ved Stolgang, saa tag en bred Spaan og rør deri om, at Blodet og Materien sætter sig vel paa samme Spaan, stik den siden i et Stykke Flæsk og lad den sidde deri. Tag derefter noget andet Flæsk og steg det i en Pande. Er Patienten et Barn, saa giv det en Skefuld af Fedtet, som af Flæsket er udstegt, men ikke Greverne. Er den syge fuldvoksen, saa giv samme 2 Skeer fulde af Fedtet. Dermed kan du næst Guds Hjælp lykkelig kurere og fordrive denne Sygdom.

C. Christiansen i Stentinget, Hellevad Sogn. En nyttig Lægebog.

43. Blodsot.

Patienten skal gaa tiendes ud til en Vraa i Gaarden og tage der en Sten og over den sidde og gjøre sit Behov, vend saa Stenen om igjen paa den anden Side og gaa derfra tiendes, haver og cum deo hjulpet.

Det samme siges og om en Tørv, tiendes opgravet, og derefter gjort sit Behov, vende den og gaa tiendes derfra.

Item: At gjøre sit Behov over Ild.

Næstved.

Cum deo . . . : med Guds Hjælp.

44. Blodsot.

Agern, sanket St. Mikkels Morgen, før Sol staar op, at fortære er og godt.

Næstved.

45. Blood-Soot og Durch-Løbb.

Kaag en Potte Byggryns Grød med rindende Vand, komme derudi et Stykke Vox, som er reen og uforfalsked, saa stor som en Vall-Nød eller lidet større effter Patientens Alder, Førlighed og Proportion. Giffv Patienten samme Grød at æde Middag og Afften, thi anden Mad maa ham

E. T. Kristensen: Gamle Raad.

icke giffves ey heller nogen Slags Dricke eller Vædelse eller Øl, mens allene Sød Melck, huorudi Haard Staall 9 gange er gløed.

Mad. Wibicke Skytt.

46. Samme.

Anno 1720 in Januario bleffv min Ølands Oxen Røgter Niels Povlsøn Aggerboe førd Siug till Irup aff Blood Soet. Hannem gaffue vi denne ovenbeskreffvne Grød at æde og den udgløde Melck at dricke. Saa fick hand og 2 gange huer dag 4 Skiifver Temsed Brød røstet paa begge Siider. lagd eller dypped et par gange i stærk dansk Brændeviin med reffven Muskat tyck derpaa lagd, som hand maatte æde fastende om morgenen og om afftenen sildig. Disse Remedier nest Gud for alting hialp ham effter 2 dages Forløb till Sin Helbrede.

NB. Pulverisered Menniske Been Patienten indgiffven hielper og i Blood-Soet.

Helverskov.

47. Brok.

Man opsøger om Foraaret et ungt Egetræ i Skoven, inden Saftstigningen ret er begyndt. Stammen kløves fra oven ned efter helst fra det Sted, hvor den deler sig i to Grene. Derpaa holder to Mænd de to Grene ud fra hinanden, mens to andre løfter ham, der har Brokskade, trende Gange gjennem Træet, uden at han berører Jorden. For at kunne løfte ham igjennem er det nødvendigt, at de staar paa hver sin Side af Træet. Han maa ikke komme igjennem frem og tilbage, men skal saa uden om, og det kan være det samme, fra hvilken Side han løftes igjennem, blot han altid kommer med Solen. Under Udførelsen maa der ikke tales, og den syge skal være nøgen. Det maa foregaa om Aftenen strags efter Solnedgang og i Maanens Aftagende. Efter at han er kommen igjennem, ombindes Træet med Seglgarn, og efterhaanden som det gror sammen, læges Brokskaden.

M. J. Skov.

Amtstueskriver Anders Villadsen fortæller i sin Bog om Sjælens Udødelighed og Bibelens Ægthed, Aalborg 1819, at han som Barn blev draget igjennem en Rønnekvist og blev efter dette fuldstændig helbredet; forhen var han dog som et Skrækkeværk for hvem som saa ham. Men det var vel Engelsk Syge, han led af.

48. Brokskade.

Kløv et ungt Egetræ og lad Patienten gaa der igjennem, bind derefter Træet sammen. Hjælper. Hust.

49. For Helt brud.

Har du brud i den Høyre arm og Herre¹⁾, saa tag Malin²⁾ af et Asen, som samme ledemod udviser, som er det Høyre Forbeen, i en Klud og smør dig nogle gange for en varm Ild, er Proberet og Hiolpet.

Er det et quindfolck, saa schal Hun tage af en Hest (En Karlsperson af en Hope).

Er det den Høyre Arm, saa tag malin²⁾ af det Høyre forbeen, er det i laar og been, saa tag M. i det høyre laar og been. Er brodet ved den venstre Side, saa schal du bruge det, ligesom der staar, Om den Høyre side tuertimod.

Man. 1743.

Item: At røge sig med Menesche been er got for Helt Brud.

Man. 1743.

50. Om spæde Børn, der haver Brosk.

Der skal di sy et bend af gammel Hørgen og sette ulden inden i dette bend. Vi Rock kel plaster og vackel Disel ullie. Plasteren skal di smøre den nyleg en gang om dagen, og ullien di skal Smøres 3 gange om Dagen, og di skal tage 9 ek eg og brænde i ulli, og dem skal di komme i mellem di andre ullie.

A. Ud.

51. Raad for dem, som drikker for meget Brændevin.

Tag en Enesfeskilling, som den Konge har ladet slaa, der nu regjerer, læg den paa en død Kvindes Tunge fra Solen staar op, til den gaar ned igjen, tag en linned Klud og den Skilling og hvad som er samlet til Skillingen, læg det tilsammen i en halv Pot Brændevin og giv ham det at drikke, tag saa Skillingen og begrav i Huset under en Hjørnestolpe, som han ej maa gaa over.

A. U.s Cyp.

¹⁾ o: Hærde.

²⁾ o: Marven.

52. Om nogen drikker sig fuld.

Er det en Kvinde, saa tag en Hunmuskat og lad hende spise den og ikke tygge den for fin, saml Muskaten op af Skarnet, sæt det paa Brændevin og lad hende drikke af den Brændevin.

Er det en Mandsperson, saa en Han-Muskat. P. H.

53. Om en er hengiven til Brændevin.

Da tag et Dødninghoved og bor tre Huller paa og hæld Brændevin igjennem dem, saa sæt dit hed (?) og til den, som kan tage det. Filt.

Lignende Opskrifter fra Klitg. og Dronn. Den første nævner: en Pot Brændevin.

54. For den, som drikker sig fuld.

Den Skum, som er i et Menneskes Mund, naar den dør, og den sat paa Brændevin, og lad ham drikke deraf.

P. H.

55. Om at gjøre Folk afskydig for brændeviin.

Er det en Mands Person, da tag en Pot brændeviin og tag et Qvinde Liiges høyre haand eller fod og dyp der udi og giv hannem at drikke, er det en Qvindes Person, da et mands liig, og ligesom liiget raadener og henfalder i Jorden, saa bliver de afskydig for brændeviin. Dronn.

Samme Raad hos Filt. og Klitg. Den første nævner dog blot Ligets Fod.

56. Mod Bugløb.

Den inderste Hinde af Kroen af Een ung hane, tørret och støt i pulfver, indgifvet smaa børn eller gl. Mennischer i Viin, hjælper mod bugløb. exp.

NB. Malurt olie at smøre børn offuer lifvet hielper for vrid.

Nicolaus Helgonis 3: Niels Helgesen 1695.

exp: prøvet.

I Eliæ Beynons Barmhj. Samaritan 1677.

57. Om Nogen, som har slemme **Negle til at bolne** og er ligesom Katte Negle.

Dem skal de schraabe med en liden Kniv 3 Sønter¹⁾ men de Sider i Kierchen.

Man. 1743.

¹⁾ Sønter: Søndage.

58. Bylder.

Man tager noget af Materien paa en Klud, borer en Hul i en Hylde- v. Æske-Træ, kommer Materien deri, slaar Proppen uden for, hjælper. Lægebog fra Hjortlund.

59. Bylder, som man har bekommet ved at optage en funden Ting.

Lad dig aarelade af 3 Personer strags efter hverandre. Eller og tigge en Kobberskilling og kom derpaa noget af Materien 3 Steder, og læg den paa en Gangsti med Materien opad og gaa 3 Skridt baglænds derfra. Er forsøgt.

Hust.

60. Nok for alle Slags Bylder.

Tag en Korshvid eller en Enesteskilling og kom noget tiende derpaa af den første Materie, der udkommer, svøb den tilsammen ind i en liden Klud og gak tiendes dermed ud til en Korsvej, vend dig om paa Korsvejen og kast den fra dig bag over Hovedet og se dig ikke tilbage. Gak saa tiendes hjem igjen. Probatum est. Gyll.

61. For Bylder i Halsen.

Tag Judas-Øren, som vogser paa gamle Hyld Langfredag, før Solen opstaar, læg dem i Blød i Øl og lad dennem, som have Bylder i Halsen, drikke af samme Øl.

Juvat.

Børge Pedersen. 1640.

62. For Engelsk Syge.

Et Stykke Grønsvær hentes ved Aftenstid og lægges paa en Stol, hvoraf Hynden er tagen. Der gjøres et Hul i den, og Barnet trækkes igjennem fra neden og op efter. Derefter bliver den bragt tilbage til samme Sted, hvor den var tagen. Alt skal ske stiltiende. J. H. Riis, Barsmark.

63. For den engelske Syge for Børn.

Grø Salve, at smøre dem i alle Ledemoder med.

Grø Salve 1 Sk., Spigerolie 2 Sk., Bebergejlolie 2 Sk., Teglstensolie 1 Sk. sammen at smøre med 1 Gang daglig.

Naar han er smurt, saa paa en Torsdag Aften efter Solens Nedgang gaa du ud, graver en Søjke med et rund

Hul i Midten. Tag Barnet 3 Gange igjennem Sajen, læg saa Sajen paa sit Sted igjen og faa den til at gro. P. H.

I en anden Opskr. hedder det, at de skal smøres om Aftenen mod Varmen.

64. Engelsk Syge hos Børn.

Grav en grøn Tørv, gjør deri et Hul, og drag Barnet 3 Gange nøgen der igjennem tiende siden Solens Nedgang, og Tørven lægges ordentlig ned paa sit Sted igjen. Er forsøgt.

Hust.

65. Morbus caductus. Fallend Siuge.

Dersom Nogen vorder aff Alteration eller anden aarsag angreben aff Denne Svaghed og ické deraff nogen tid tilforne væred anfægted, da tag den Siuge, imedens den har Paroxysmum, lægg den paa Stuedørtærskelen eller i Stuedørren i samme Stue eller Stæd, den har faaed sin Skænde, lig den paa Ryggen og lad Patientens Moder pisse i halsen paa den. Hjælper visselig næst Gud.

Madam A. J. D. Brockenhuus.

66. Pro eodem affecti¹⁾.

Vrist Munden op paa Patienten, imedens Siugdømmen tager den, og kom i Halsen paa den (?) Draaber Blod som du tager aff Patientens Fingerende paa den mindste Finger aff den Haand inden till, som skall skiæres Kaars viis Hull paa, blend samme Draaber, saa varme de kommer aff fingerballen, med god skarp Ædicke, slag den Blanding Blood og Viin-Ædicke strax i Halsen paa Patienten, førend Blods Draaberne bliffver kaalde. Experto crede ruperto²⁾!

Draabernes Antal er ikke anført.

Lieut. Manteuffel.

67. Faldende Syge

helbredes, naar man haver hængende om Halsen Pæon-Rod eller og en Hyldepind eller en Vildsvinstand eller æthites: Ørnesten.

Rand.

68. Fallend Siuge. Amuletum.

Rooden aff De Enkelte Pæoner opgraffven St.-Hans Afften og hengt om den Siuges Hals, saa lenge den henger derom, er Patienten fri for Sygdommen. Fr. Soph. Krabbe.

¹⁾ 3: For samme Sygdom.

²⁾ 3: Tro en erfaren Mand! En Slags Ordsprog.

69. Epilepsi.

Brænd Hjærneskallen af et dødt Menneske til Pulver, giv Patienten fastende heraf et Kvintin tilligemed 3 stødte Pionkjærner i en Skefuld Lavendelvand; en saadan Portion tages 3 Morgener i Rad.

Hust.

70. At fordrive den Faldende Syge.

Hæng Bartram om Patientens Hals, naar Maanen vogxer af, saa længe han haver den paa sig, tager Sygen ham ikke.

A. Ud.

71. For Faldensot.

De Stene, som findes i en Svalemave, bind dem i en Klud under den syges højre Arm, saa falder han ikke mer.

Næstved.

72. Slagflod og faldende Syge.

Naar en første Gang overfalder af disse Svagheder, tager man, naar de er overfaldet, deres Hue eller hvad andet Hovedtøj, de har paa, og kaster tiendes i Ilden, og har de bart Hoved, tages i Stedet for Huen 3 Lokker Haar og kommer i Ilden.

Hust.

73. Dersom Mand- eller Kvindekjøn har et Fald, og det er første Gang, tager man alle hans eller hendes Klæder, som de har paa, og brænder dem under aaben Himmel, og sanker man Asken sammen og hælder dem i flydende Vand med Strømmen, gaar næst Guds Hjælp Sygen bort. Er det anden Gang, naar han ligger paa Jorden og ryster, og der skulde komme noget Skarn fra ham, tager man det og brænder det, saa forlades samme. Er ofte prøbet og er probatum.

A. M.

74. For hvem som har Slag.

Tag, imedens den har Slag, en Klip oven paa Hovedet af dens Haar og brænd i Lyset i Pulver, imedens den drages med Krampen, og giv den det ind, mens den endnu har Krampen, saa faar den aldrig Slag mere.

A. Ug.

75. For Slag og Epilepsi.

Man skal aabne en levendes Hare med Unger, ikke med Kniv eller Jærn, men med et skarpt Stykke Træ, tage Ungerne ud, ligesom de ligger i Nettet, foruden at bryde det, læg det i en ny Potte med Dækkelse, men ikke prutte, naar Potten kjøbes, klin Laaget tæt runden omkring med Dej, og sæt Potten paa en varm Ild, indtil man mener den at være brændt til Pulver eller til en sort Klump, stød det i Stykker med samme Træ, som Haren blev aabnet med, ti Jærn maa ikke komme til Pulveret. Det skal forvares vel i en Æske, og Potten med Laaget skal strags slaas i Stykker. Naar Sygen griber an, skal man tage 3 gode Knivsodde deraf, dog ikke paa Jærnkniv, og give den syge ind i Øl, eller hvad man haver, saa griber Sygdommen dem vel mere an end tilforn, men saa giver man atter den syge saa meget, som kan ligge paa en Knivsod, saa sagtes Sygdommen. Naar det kommer igjen, skal Patienten have ind atter saa meget som 3 Knivsodde, og det skal blive ved 8 Gange, saa skal det med Guds Hjælp aldrig komme igjen. Et fuldvogsent Menneske skal have 3 Knivsodde, et halvvogsen 2, og et Barn 1; omendskjøndt det er fød dermed, hjælper det dog, men kom ej til Pulveret med Jærn eller Kniv.

A. M.

76. For Slag hos Mennesker.

Tag først udi September eller Oktober Maaned to Dage før Fuldmaane, dernæst, om Fornødenhed udkræves, tage saa meget for sig af de smaa Grene, som der er imellem to Led, og skjære dem i 7 eller 9 Skiver eller og saa mange, som man selv godt synes, saa Piberne bliver hele og ikke sønderknusede, og derefter skal man med en Synaal og gemen Traad sy dennem ind udi et rødt Sindal og hænge paa den syge, saa at det kan hænge hannem for Brystbenet neden under den Bruske, som kaldes Sværdbruske, under hvilken Maven ligger og haver ligesom sin trygge Leje. Her foruden bør der vel tages i Agt, at dette Amuletum skal saa længe blive hængendes om Halsen, indtil Traaden af sig selv enten slides i Stykker eller og i anden Maade gaar fra hinanden og opløses, og skal hverken den syge selv, om hvis Hals det hidindtil hængt, ikke heller nogen anden, som hos hannem kan være til Stede, hannem enten at opvarte eller besøge, med deres bare Hænder eller Fødder derved røre eller borttage, men de med en Tang

eller andre saadanne Instrumenter skal det tage og paa saadan en Sted det henkaste, hvor ingen kan komme dertil, eller ogsaa grave det neder udi Jorden.

Det, som skal bruges, er af en Hyld, som vogser i Hovedet paa en Pil, og skal tages først i September eller Oktober Maaned 2 Dage før Fuldmaane og bruges, som foreskrevet er. Radum Fedos Terdum.¹⁾ A. M.

77. For Faldensot.

Løbet af en Hare tørres til Pulver, stødt, i Vin, hvori Bebergejl er kogt, indtages varm.

Eller: Tag Bebergejl 4 Sk., Spidsglas 1 Sk., Drageblod 1 Sk., fin Teriak 1 Sk., Gommea paa ponax 1 Sk., skjær og stød fin, kog, i varm Vin at tage $\frac{1}{2}$ Snaps 2 Gange daglig.

Eller: Det lidet trekantet Ben, som sidder i et Menneskes Pande, brændt til Pulver i en Bageovn.

Eller: Hjærtet af en Ulv pulvereret. Er det en Mandsperson, saa af en Han, til en Kvinde en Hun, i Vin, et Kvintin. P. H.

78. For Fald.

Blifuer et Mennische fraa sin Forstand, schal de tage og Krenge en moluarp og lege Kiødet i en flasche og Slaa øl paa og driche nogle gange og Smøre ham i Sine tieer med beuergelolle og Annisolle og telstensolle og for i sine Næsebor og for i hans Pande og de schal tage M. og Jorden paa en $\times$ veyg og binde paa ham.

Og gif den Pulver, som du ued og bint hannem varm Suine maue paa Houe.

Eller sort Høne og Kast 3 gange ild ofuer h.

men der hør mer til samme.

Man. 1743.

79. Feber.

Tag Bøge-Træ aff Skoffven, mens icke det, som er groood i Haffver, brænd det paa et reen Stæd, som er reen for all anden Aske og Jord, naar det er brændt, tag saa Bøge-Asken og pulveriseer igiennem en fiin Sigte eller Kløter-Bøsse, att den bliffver saa fiin som en Alkohol. Tag deraff Ni

¹⁾ Disse latinske Ord naturligvis galt stavede. Foedus: hæslig, grim. Tertium: tredje Gang.

store Kniffvsodde, deel dem i 3 Parter, saa at 3 store Kniffvsodde kommer i huer Part eller Dosi. Giffv den Syge en Dosin, imod Feberen vill ryste ham, eller Poroxysmus kommer, i et Spids- eller Crystall-Glas, fuld aff god oprigtig og fridsk Viin-Ædicke. _____ Capit. Grevenkop.

80. Naar man ser den første svale, skal man staa stille og søge under den højre fod; findes der et stykke kul, skal man knuse det og tage det ind i brændevin. Det hjælper for Feber. _____ A. Ludvigsen.

81. Et andet for Feber.

Hjortetak-Olie lige saa mange Draaber, som du er Aar gammel, at indtage, før Feberen kommer, i lunket Øl. Enebær-Olie er god for Knugen. _____ P. H.

82. Feber. Kolde.

Den Siuge skall en Afftens tid, effter Soell er neder, stilltiendes og alle Mennisker uvidende gaae till en Kircke Gaard, og der stilltiendes tage noget Jord aff det sidste der begravede Liiges Graffv, binde det paa sit bare Legeme og bære det saaledes indtill neste dags afften, da ligesom før, naar Soell er neder stilltiende og alle Mennisker uafvidende gaae till samme Kircke Gaard og Graffv igien og der stilltiende paa samme Sted og Graffv legge den afftenen tilforn tagen Jord igien og saa stilltiende gaa hiem. Skall være et vis og forsøgt Raad aff dem, som ere frelst fra deres Feber og ved mange andre Raad ey kunde blive den quit. _____

A. J. D. Brockenhus.

83. Disse Recgoter ere gode for alle slags feber og har hiolpet mange.

1. Suur Dey en valnøds storelse.
2. Spindelvæv et lidet.
3. Sod saa meget som Salt til en Grød.
4. Hvidløg.
5. Salt et lidet.
6. Stærk Ølædike NB.

Som aldt sammen meleres til haabe og binde paa Pols aare paa bege hænderne med en linnet Klud og 24 Timer derefter, naar Solen er gaaet ned, tages af og kaste i rindende vand. NB. Øster skal (o: Østersskal) at brænde og siden at stødes til pulver er godt at intage i Kol Vand. Rand.

84. Flækker.

En hvid Hønes Blod i en feneret Ansigt paastrøget, saa lader man Blodet indtørres i Huden, det borttager alle Flækker af.

Høeg.

85. Forgjørelse. For Folk eller Kreaturer.

Hul en Gulerod fra den spidsede Ende og lad den syge lade sit Vand og Blod¹⁾, hæng det saa i en Skorsten i Røg. Ligesom Vandet svinder, saa svinder ogsaa det onde Menneske.

Fjell.

86. Er Moderen bleven forskrækket, da hun gik med Barnet, saa skal Moderen faste den Dato, Barnet er fød, i 3 Aar.

P. H.

87. For folk som er følløs (o: følesløs)

Saa skal du have Aale af en hvid qvie og en Hundelort²⁾ og Byglud³⁾, som skal bygges med skiden kleier uden Siv, disse 3 slags skal koges sammel saa længe, til det bliver tyk, og saa skal dette smøres paa denne side, der som di haver ont, i Svovelvand, og det skal di smøre dem med under deres Tunge.

A. Ud.

88. For galne Hundebid.

En Løg deles i 3 Dele, med den ene Del gnides Saa-ret, hvorpaa det kastes i Brønden, derpaa gnides Saa-ret med den anden Stykke, som da kastes i rindende Vand, til sidst med den tredje Stykke, som da nedgraves i Jorden, det hjælper. Det er sympatetisk.

Gravers Pedersen.

89. Gevæxter kan sættes væk paa følgende Maade:

Tag 3 Sten i rindende Vand, som løber bestandig, og gaa hjem og brug dem. Gnid om Gevæxten 3 Gange med hver Sten aved om og forvar dem, som hverken Folk eller Kreaturer kommer. Du maa vogte dig for, at ingen kommer dig i Møde, saa har du ingen godt af det den Gang. Dersom Gevæxten holder fast paa Huden eller Kjødet eller Benen, saa hjælper det ikke.

M. Gr.

¹⁾ Der staar: blot.

²⁾ Hundelort.

³⁾ Lud at byge o: vaske i.

90. Gevæxt.

Naar man slagter, tager man et Stykke varmt Kjød, saa varmt som Huden kommer af Kreaturet, og stryger rundt om paa Gevæxten 3 Gange imod Solen, og saa graves det ned under en Syldsten, gjøres tiende, og ingen ser det. Det er og godt at lægge et Plaster af hvid Terpentint paa Gevæxten.

Hust.

91. For Oxes og Gevæxter.

Gak til en Synder, som sidder paa sit Liv¹⁾, og lad den røre ved det 3 Gange med sin Haand, har hjulpen adskillige Mennesker.

Rand.

92. Gevæxter og Ligtorne at hensætte.

Patienten gaar stiltiende til et Lig efter Solens Nedgang og tager Ligets Pegefinger og stryger paa Skaden med og gaar strags hjem og taler med ingen. NB. Er Patienten en Mandsperson, saa gaar han til et Fruentimmerlig, er det et Fruentimmer, gaar hun til en Mandspersons Lig.

Er flere Gange prøbet.

Hust.

93. Raad for Folk, som have Gevæxter.

Gaa hen, om det er Dreng, til et Fruentimmerlig, som var over sine 50 eller 60, og tag hendes højre Haand, før end hun endnu bliver ganske kold, og stryg 3 Gange med den over Stedet ned ad, som de har ondt, det skal strags gaa bort.

Gjør det samme, om det er en Pige, der skader noget, med en Mandsperson over 60 Aar. Det hjælper.

Gyll.

94. Gigt.

Smøres mod Ilden med Menneskefedt. Juvat. Hust.

95. En Peel røde madiker for Jegten i en potte og lidet Vand dertil, et log derover klint godt til, Sæt det paa varm Aske i 3 timer, og saa oplockes og udtverves meget vel og siden klines tæt til igjen og sættes paa Varm Aske i 2 timer, og derpaa aftages og oplockes, og den ollie, som

¹⁾ som skal henrettes.

der bliver oven paa, Heldes af i en Kruke, og med den smørres i alle lede imod en god ild. Det er Proberet.

A. Ud.

96. For Jegten Røde.

Tag 9 maidiker og kom i kruke, lidet vand dertil og told¹⁾ krukken vel til og sæt i vinderen²⁾, til det bliver ollie, og dermed smør alle læde, det er godt.

A. Ud.

97. En pel bomullie og Et hal hundrede Vaige skal sættes sammel i en flask, og den flask skal omsøves i dei og Sættes i En varm oven. Er godt for værk. A. Ud.

98. For Gigt.

Tag en Flaske halvfuld af Fløde, grav den ned i en Myretue, lad den ligge i 24 Timer, gaa stiltiende bort uden at tale et Ord, til du kommer hjem igjen, ellers hjælper det ikke. † † † † † P. P. P.

Hvid Kanel sættes paa Brændevin, tages hver Morgen et Snapseglass fastendes.

Niels Hansen Bybud.

99. For Jegt at bortsætte.

Lad dit Vand i en ny glasseret Potte stiltiendes gjort. Kog et nygjort Hønseæg i det Vand, til Ægget bliver haardt. Tag saa Potten med Ægget, Vand og Potte, gaa stiltiendes hen til et Myrebo af de store Skovmyrer. Bræk saa Ægget midt over, læg det midt i Myreboet, hæld saa Vandet ovenfor i Boet og hval saa Potten med Bund i Vejret nedenfor i Boet paa en Torsdag Aften efter Solens Nedgang tiendes gjort.

P. H.

100. Jegt at bortsætte ved Semperti.

Saa skal du paa en Torsdag Aften ved Solens Nedgang afskjære dine Negle paa Hænder og Fødder og noget af dit Haar og indsvøbe det i lidet af din Skjorte, som du har paa, i en liden Stribbel og sætte det i en stor Pennefjer, stik saa den Pennefjer, som det er i, udi en Hyl-detud. Saa tag den Hyldepind og gaa stiltiendes hen, hvor

¹⁾ prop med Told.

²⁾ Vinduet.

der samles 3 Markskjel; om der kommer lidet Blod med, det er godt, stiltiendes gjort, stik det i Jorden. P. H.

101. For Verch i Armen.

Graff 3 Spader jord paa Kirchegaarden stiltiende, den første bortkastis som oc dend sidste, men dend mellemste beholdis oc leggis af dend jord stiltiendes paa Armen, huor Værchen er, oc det imellem renne Klude, skall ligge derpaa i 24 timer oc saa bortkastes, atter igien bruges dette anden oc tredie gang, ligesom sagt er.

Hoffmesterindens sl. Axell Urops Fruis Raad.

Præsten Jens Wind, Asminderød.
I Eliæ Beynons Barmhj. Samaritan 1677.

102. Signe en, som er beladt med indvortes Gigt og Krampe.

Fast i 24 Timer, og før du vil kurere den syge, da vask din Mund ren med Vild-Kildevand, og drik en god Snaps, og lad din Aand saa vidt mulig forene sig med Guds Aand, og ræk den syge din højre Haand, og se ham venlig med et kraftfuldt Øje i hans Ansigt og bed ham, at han igjen ser stivt paa dig, og se, du opvækker Troen i ham.

Lad nu din venstre Haands Lillefinger stryges ned paa hans Bryst, og lader den glide ned for den venstre Knæskal til ud ved den inderste Side af Benet ud ad hans store Taaende, og stik derefter din Finger mod Jorden, men hav fast Tillid til, at det skal hjælpe. Hust.

103. For Gigt og Værk i Hovedet.

Tag et Søm af en Ligkiste og lad slaa en Ring af til din Finger. Bestryg Ringen med en Magnet-Sten, bær den paa en Finger, som de bærer Guldringe.

Eller: Lad gjøre en Ring udaf Staal og Sølv og Tombak sammen loddet sammen. P. H.

104. Gigt i Tænderne.

Lad slaa et Søm af Ligkistejærn, stik Tænderne i Bløde dermed, slaa dette blodige Søm i en Hyld i den Side, hvor Solen skinner, tiendes gjort.

Eller: Afskjær dine Negle paa Hænder og Fødder og lidet Haar, indsvøb det i en liden Klud af din Skjorte paa en Torsdag Aften, gaa til en Bevreesk, bor et Hul deri, sæt dette i Hullet, prop det tæt til. Tiendes gjort. P. H.

105. For smaa Børn, naar de græder meget og er urolige, mens de trives.

Tag Æg, læg dem 3 Torsdage i det Vand, som staar stille og ikke fraløber eller Tilløb haver, og tag saa en Vøger og voge den, kom Barnet der igjennem 3 Gange hver Torsdag, saa bliver Barnet roligt igjen derefter.

Rand.

106. Børn, som skreger møget

Skal de tage et Mennischeben Paa Kierckegaarden en Torste afften, effter Soel er gaaet ned, og schrabe i lit af og gifue baarnet ind i Sød melck eller øl, og benet schal de bære op om morgenen igen, før Solen staar op, og det skal gøres 3 Toster efter hinanden, og lad benet til Sist paa Kierchegaarden til sist.

Man. 1743.

107. For Børn, som græder meget.

Man skjærer Spaaner af 9 Slags Træ, som er gjort i Arbejd i Huset, kom dertil lidt Svovl, som lægges paa nogle rene Gløder, hvorover Barnet røges.

Item: Skjær 3 Spaaner af 3 Dørtærskeler i Huset og bind dem fast paa Barnet, har og hjulpen.

Item: Tag og af en levendes Aal Navleblodet og giv Barnet ind i Die eller Mælk.

Rand.

108. For Gulsot

skal Patienten lade sit Urin eller Vand paa et linned Klæde, at det bliver gjenneblødt deraf, hæng saa Kluden i Luft, at den bliver vel tør. Naar han igjen vil slaa Vandet, skal han gjøre det samme og fremdeles fortfare, da bliver Klædet ganske gult, og han kommer sig af Sygdommen og bliver frisk. Dette er Luftkur.

Gyll.

109. For den gule Sot.

Det er tit og ofte prøberet og har vist hjulpen.

Tag en stor Gulerod og hul den inden i og skjær behændig Prop oven af Rod og hule Enden ned ad, lad den syge lade sin Vand i samme Rod og proppe den saa til igjen og hæng den med en Traad i Skorstenen, saa forgaar den gule Syge. NB. Den skal blive hængende. Rand.

110. Samme.

Tag Karsefrø og kog det i sød Mælk og drik, eller tag 3 af den syges egne Lus og giv ham i sin mad, det hjælper.

Eller: Tag en staar levendes spinde¹⁾ i et Nødskal, hæng den for hiertekulen i ca. 6 eller 9 dage, til spinden dør, samme trækker paa pr. sympathiam Gulesotten til sig, kast den siden i flydendes Vand. A. Ud.

111. Samme.

Naar man kløver en Nøddeskal og kommer en levende Edderkop ind i den, binder Skallen sammen og saa hænger den paa Brystet, er dette et sikkert Middel til at fordrive Gulsoet. Dog maa det ikke ske, før Sygdommen er brudt rigtig igjennem. Marie Fink, Bøffelkobbøl.

112. Et Godt Remedium for Gulsoet.

Mand tager den syges Vand, naar han er Fastendes, og saa et stykke Ring eller Kalve Kjød og koge det vel der udi, giv saa en Hund det at æde, saa forgaar den syges Sygdom, og han bliver Frisk igjen, probatum.

Præst-Jens.

113. Det samme.

Den hvidgraa Mos, der som en Skorpe sætter sig paa Kirkegaardsmuren, skraber man stiltiende af efter Solens Nedgang, og det er saa et godt Raad mod Gulsoet.

H. Br. 1834.

¹⁾ Edderkop.

114. Naar et Barn er belagt med stor Hede.

Saa tager man 3 Maddiker og skjærer 3 Spaaner af en Brøndstang, som man trækker Vand op med. Begge Dele bindes i et Klæde og hænger det om Barnets Hals. Det maa gjøres 3 Dage efter hverandre og hver Gang med friske Maddiker og Spaan, saa forgaar Heden. Kjøber man Røgpulver, som Barnet skal røges med. Probatum. A. M.

115. Om hvid Ild at bortsætte.

Det omstryges med arvet Sølv mod Solen baglænds om og pustes, medens de stryger, tiendes gjort, desuden smøres 2 Gange daglig med Kjølsalve, hvor det er. P. H.

116. Kolde Siuge.

Tag IX Meede-Orme og brænd dem i en Bager-Ovn till Pulver og giffv Patienten dette Pulver ind i Brændeviin eller Øll en Time om Morgen, før Soell staaer op, giffv ham anden dagen siuffv af samme Orme, ligeledes pulveriserede i bemeldte vehiculo; Tredie dagen ligesaa tidlig giffv ham Pulver ind aff Fem b pulveriserede Meede-Orme. Dette er et forsøgt og vis Raad, særligen forsøgt med min Kudsk Anders fra Viborg, som Anno 1715 kom siug af Feber, huilchet ey var vitterlig, till Gaarden, og laae stedse det halffve Aar, hand var hos mig, siug deraff, haffvde lunge tilforn brugt mangfoldig Remedia derfor, mens forgiæves, bleffv dog herved hiulpen og naaede saa igien sin Helbred nest Gud ved dette Meede-Orms Pulver. Maren Giiisel.

117. Raad for Kolden.

Marid tager en halffv Muskat og lige saa meget Aluun, som Muskaten veyer, dette pulveriseres og menges tilhaabe det beste mueligt er, siden deeles det i 3 Pulvere, den halffve deell skal den Siuge haffv en Time før det rister Ham, i 3 Skeefuld Ædicke og 3 Skeefuld Hyldevand, den Anden halffve Deel aff Pulveret deeles igien i To liige Deeles, og giffves det Eene den Siuge ind, naar det Anden gang rister ham, i lige saa meget Ædicke og Hylde-Vand, som det forrige. Det Tredie skall hand atter paa den tid det vill riste ham, haffve ligesom de 2 forrige, enten det rister ham eller

icke; Saa tager mand 3 levendes Æederkopper og till huer Eederkopp Campher for En Skilling og binder en aff dem paa huer Puls og den Tredie nedenfor hans Bryst Been. Dette blifver siden stille paa den Siuge, till Campheret er fortæret, saa graves det ned i Jorden paa et Sted, som mand icke kommer.

Mad. Grevenkop.

118. For den Kolde.

Somme tager en levende Edderkop imellem 2 Nødde-skaller og lader den hænge 9 Dage om den syges Hals, og den samme Time, som den bliver paahængt, skal den aftages og henkastes udi et Vand. Hertil hører en stærk Tro.

Samme hos Lorenzen 100. Bruges og for Gulsot. Se foran.

Item: Hjærterne af 3 Geder, læg dennem 1 Time eller mere udi god frisk Eddike og æd dennem saa raa, hvormed mange ere bleven hjulpen.

B. P. 1640.

119. For Kold syge.

En Klør af en Muldhvalp paa den højre Fod sat i Blød i gammel Vin $1\frac{1}{4}$ Time og det drikke, saa er Koldesygen strags borte. P. B. T. (o: probatum)

P. H.

120. For Kolden.

Tag ni Slags Bark, hvoraf det ene skal være Hyldebark, og skrab den yderste af, sæt den paa en Pægl Brændevin og grav det ned i Jorden under en Hyld, lad det staa i 24 Timer, tag det op og drik hver Dag, naar Kolden begynder, i god Portion.

A. M.

121. Raad for Kolden.

Tag 3 Medeorme og brænd dem til Pulver i et Bæger og bed om noget Messevin i Guds Navn og giv den syge det samme Vin, og det maa den syge ej vide, hvad det er, Medeormene skal være ulige enten 3 eller 5 eller 7.

A. U.s Cypr.

122. Feber.

Feberen eller Koldesyge afhjælpes paa følgende Maade. Man lader 6 eller 9 store Edderkopper løbe sig ihjel i Vinæddike, laver en Dej af Mel og Vand, gjør tvende Smaakager deraf, lægger 4 af saadanne døde Edderkopper i hver af disse Kager og lægges paa hver af den syges Puls.

Eller: Man tager det Vand, den syge haver ladt, da Kolden begyndte, blander dette varme Vand med lige saa meget nysmalket Komælk usiet og giver en til den Ende udsultet Lænkehund denne Blanding at drikke, da Hunden faar Feber, som forlader den syge.

Eller: Man skjærer en Citron midt over og lægger et halvt Stykke paa hver af den syges Pulse ved Haandleddet.

Eller og: Man tager nybagt Rugbrød, slaa Brændevin derpaa og lægger det saa varm det kan taales, paa den syges Navle i den Stund han haver Feber. Rand.

123. Kolde Piss.

Lad Patienten slaa en Knude paa sin Schiorte og pisse igjennem, det Hielper. Fr. Soph. Krabbe.

124. Et Sympathetisk middel imod Strangure eller Koldpis.

Bind tidendes en Knude paa den venstre side af din Skjorte, saa gaaer det bort inden 1 Qvarter Præst-Jens.

Lignende Raad hos Karl Ads., der har: et halvt Kvarter.

125. Koldpis.

Æggeskaller, hvoraf Kyllinger er udlagt, finstødt og indtaget i Vin. Navlen smurt med varm Linolie, ogsaa Hemmeligheden. Hust.

126. Om Børnekopper.

Naar børn haffver smaa Kopper, schall mand lade den-
nem see igjennem een Guldring, saa schadis iche deris øyne
eller siun af dem. pl. vide pag. 75 libri hujus.

Niels Helgesen. 1695.

I Eliæ Beynons Barmhj. Samaritan 1677.

127. Kræft at læge.

Skjær et Æble i to Stykker, gnid Kræften med begge Stykker, bind Æblet sammen og grav det ned under Tagdryppet. Eftersom Æblet raadner, svinder Kræften. Hust.

128. At laxere uden Laxermiddel.

Kom noget af Stolegangen i en Pennepose og kom det i koghedt Vand. Hust.

129. For Levergrøde hos Børn,

eller naar de ikke i rette Tid kan gaa, græder og er urolig i Søvne, om de end er fede og ser godt ud. Gaa saa til 3 Koner og tig 3 Haandfulde Byg af hver Kone, men da det forrettes tiende, maa det være aftalt med de 3 Koner i Forvejen, tag saa lidt mere Byg dertil af dit eget og kog det om Aftenen, til det sprækker, kom saa Bygget i en Pose og læg paa Lænden, men saa stort, at det kan naa helt om Barnet, saa varmt, som det kan taale det, det tages fra om Morgen, og da toes Barnet over hele Legemet med det Vand, som Bygget har været kogt udi, saa varmt, som det kan taales, det gjentages 3 Morgener og Aftener i Rad, og siden smøres om alle Ledemodene med Spækolie hver Morgen for en hed Kakkelovn, indtil den bliver frisk, dertil behøves Olie for 4 a 6 Sk. Hust.

130. For Lus.

Kvægsølv for 1 Sk., kom det udi en Pennefjeder, som Marven er aftaget, luk Hullet vel til med et andet Stykke Pennefjeder, saa Kvægsølvet ej udløber, sy det i Klæderne imellem Foderet og det yderste.

Item. Kamfer, sy det ogsaa i Klæderne. B. P. 1640.

131. Mareriden.

Er det Heste, da tag en af Marelokkerne og bor et Hn i Spiltovet og sæt Haarlokken i og slaa den fast med en Pind. Er det et Menneske, sættes Haarlokken ligeledes i Sengestokken. Hust.

132. Masttarmens Udfald.

Naar Masttarmen ej kan stilles inde, da maa man faa et meget lille Stykke af det sidste Lig sit Linned, som gøres i en Tap, som besmøres med Bomolie og indføres tillige med Masttarmen med et Tællelys. NB. Er Patienten en Dreng, skal Liget være et Fruentimmer, men er Patienten et Fruentimmer, skal Liget være en Mandsperson.

Er forsøgt.

Hust.

133. Beklemmelse i Mavemunden.

En Torsdag Morgen før Solens Opgang tager man én Gløde og lader 3 Gange falde ned imellem Skjorten og Kroppen foran, det gjentages 3 Torsdag Morgener. Forsøgt.

Hust.

134. At mæle for Modсот.

Man mæler først fra Hovedissen til Hælen med tre-dobbelt farvet Garn, hver sin Kulør, og siden bagover fra Fingerenderne paa den ene Haand til Fingerenderne paa den anden Haand, og saa brændes eller nedgraves at raadne, men fattes der mere end 1 Kvarter paa tværs end langs, gives en Pandekage med 9 Slags foruden Æg, Mælk, Mel og 3 levende Lus.

Hust.

135. For Modсот at maale.

Det sker over Kors †, tag saa Løvetands Rod kogt i Vand at drikke.

P. H.

136. For Modсот.

Man tager 3 Svedsker, tag Kjærnen ud, kom siden 3 Lus i hver Svedsk, tag dem saa ind den ene efter den anden 3 Morgener, før Solen staar op, næst Guds Hjælp er det godt.

A. U.s Cypr.

137. Raad for Modersot.

Tag et Stykke Smørrebrød og tag en Kniv og skrab din Tunge fastende, saa og dine Hænder og Fødder, uden og inden med den, og kom det paa Smørrebrødet, saa og skjær alle dine Negle af begge Hænder og Fødder og kom ogsaa derpaa. Giv saa en Hund det at æde.

Gyll.

138. For Orm i et Menneske.

Brun Prinsegeliusdraaber naar det er fuld Maane, saa er Vorhuset oben, saa tager Mand 6 draaber hver morgen fasten, saa længe der er fuld maane.

A. Ud.

139. Pine i et Lem.

Det Lem, hvori Pinen er imellem Skind og Ben, svøbes ind i en varm kløvet sort Hund eller Svin.

Lægebog fra Hjortlund.

140. Haver du tilforn ikke haft **Rosen**, saa det er den første Gang, saa tag en Jeffnlydt Kat og skjær hannem i Øret og lad Blodet dryppe paa, som Rosen sidder, det hjælper.

B. P. 1640.

jeffnlydt: jævnlod, af én Farve.

141. Rosen at læge.

Man tager Hyldeblade og Mælk af en rød Ko 1 Pot og koge det i 10 Minutter. Drikkes 3 Morgener ved Maanens Aftagen ○ ○ ○ † † †. Saa kommer den aldrig igjen.

Niels Bybud.

142. Rystelse i Lemmer og Lamhed.

i Nederdelen af Kroppen, som bliver tilbage efter Apoplexi.

Kom en Myretue i en Pose og kog den, og kom det derpaa i et Kar, hvori den syge sidder med Nederkroppen med et Lagen over sig. Naar ingen Damp mere opstiger, holder man op og gaar til Sengs. Bruges 3 Aftener i Rad. Befinder man sig vel derved, kan man siden gjentage det med en anden Myretue, men det skal være de store brogede Myrer, nemlig sorte og røde, er og godt for Hegseri.

Hust.

143. Om naar nogen røres enten af et ondt

Vejr eller paa anden Maade.

Da tag strags en og det 24 Timer (?) Hyldetræ og gjør Ild deri og saa kaste den gloendes Ild over samme Men-

neske 3 Gange, har hjulpen mange. NB. Det er godt befunden at lade sig strags aarelade paa den Side tvært imod det onde.

Rand.

144. Mood Soot.

Tag den Skind eller Huud, som sidder i Kroen paa Høns, og dyp den trey gange i Viin, heng den saa op at tørres, og det trey gange saaledes i Viin dyppet og huer gang tørred, saa pulverisered og giffven Patienten ind.

Fr. Soph. Krabbe.

145. Den Onde Siuge.

I Hiertet aff en Hjort, som bliffver schudt Bartholomæi dag, findes et Been, som har lignelsen aff et Kaars, dette kand mand henge som et Amuletum om Patientens Hals, fordriffuer nest Gud den Onde Siuge. Mens her maae agtes, at samme Kaars findes ickun i de Hiorters Hierter, som skiudes eller fældes lige paa Gammell Bartholomæi dag.

Capitain Henrich Lindrot.

146. Naar et nyssfød Barn er enten plætted i Ansigtet eller Bruun om Munden eller paa anden maade spætted.

Lad et Menniske om Afftenen, naar som Soel er gaaed ned, gaae stiltiende till en Graffv som een nylig er begravvet udi, og tag noget Muld der aff Gravens Jord alt stiltiende, og dermed tiende gaa hiem og stiltiende binde bemeldte Iord paa Plætterne, lade det ligge der paa denne Nat, tage det om næste morgen aff stiltiende og stiltiende bære Iorden tilbage igien før Soell staar op, og legge det stiltiende paa den Sted, som det bleffv tagen, og dereffter stiltiende gaae hiem igien. Eller og see till, Mand kand faae nogle Draaber Blod aff Strengen paa en Barsel Quinde, som føder sit første Barn, huilcket endelig skall være et Dreng Barn og det første, Hun har faaed. Med samme 3 eller 4 Draaber Blod skall Barnets Ansigt smøres, huor Plætterne er at finde.

Mad. A. I. D. Brockenhuus (o: Anne Johansdatter Brockenhus.)

147. Om et Barn er Skiødseet.

Da tag et Fingeberg fuldt af melk, og lad en draabe Vand af dit eget deri, og tag saa den høyre Skoe af den,

som du tænker der har skyld deri, og giv barnet det at drikke en Søndag morgen eller en Torsdag morgen, alt føren Solen staaer op, og ligesaa vey Barnet samme tre morgener udi et langt hvidt klæde, siden knyt tre knuder derpaa og kast det til en hund, tag det saa op og leg det med alle knuderne paa under barnets føder indtil den anden morgen, du bruger det igien i samme klæde (væy) hund een gang hver ommelte dage, det er i alt tre gange veyet, nemlig veyet er giort den første dag, og klæderne ved føderne lagt, tag saa hvid altiers eller og gammel Ister, og gnie brystet og den eene side barnet dermed, tag et stykke Parpiir som har værret over en sukkertop og leg over samme, bliver strax godt. Dronn.

Samme Raad hos Filt. og Klitg. Denne sidste omtaler dog ikke, at Hunden skal vejes. Filt. har Althei for altiers, hvilket jo er Fejl-skrift. St. R. har, at Knuderne skal være knyttede paa Klædet, inden Barnet, der vejes, lægges deri.

148. Steen.

Mand indtager Trey smaae Huide løeg Knopper i en Skeefuld Dansk Brendeviin, en Minut eller 2 eller og 3, før Nyet tændes; Dett skall holdes Aar ud og Aar ind. Det hjælper vist, og Alle Folck aff Qualité bruger det.

M. C. A. Schouendahl.

149. For Steen.

Tag Ræveblod, bind det om hans lønlige Ting, Stene og Blæren, det bryder Stenen sønder, om han er i Blæren.

Vil du dette forsøge at være sandt, da tag en anden Steen, læg hannem i Ræveblod, da gaar han sønder inden 3 Dage, siger Constantians.

Næstved.

Samme Raad hos E. W. Høeg.

150. For Sten.

Agern, tagen St. Michels Morgen at stege.

Item: Leveren af Sild.

Næstved.

151. For Svindsoet.

Dette Raad er tidt forsøgt og har hjulpet mange. Tag en nye vel Glaseret Potte, den smøres over alt inden i med ny Honning. Grav den saa ned i en Myreboe, men der skal være et log paa fuld af Huller, saa kryber Myrene ned i Potten og bliver sidende i Honningen. Myrene og Honningen skal man legge udi et andet Kar og slaa god Brendeviin derpaa, saa at det kan gaae vel over, lad det saa staae nogle Dage udi Varmen, saa kan du Distelere det langsom i Begyndelsen Indtil paa en pot af Brændeviinet, som er slagen paa, er overtrukket, saa kan man drive det noget stærkkere, det sidste Vand skal gjemmes til efterfølgende Brug. Den, som tager af paa Legemet og saa at sige Visner, som man Ret Skinbarliggen Kand see, Han skal hver Morgen Fastendes tage een Skeefuld deraf 3 eller 4 gange med lidet Brød som er stegt paa en Røst, og faste en Time derpaa, saa skal næst Guds hjælp tage Dag for Dag til igjen.

Præst-Jens.

152. Saar at læge.

Bor et Hul i et Træ og slaa en Pind i Hullet, der er smurt i Saarets Materie.

Hust.

153. At forvise en Skade, et Menneske har, ind i et Træ f. Ex. Saar eller Bylder m. v.

Grib lemfældig omkring Skaden og tag noget af Materien, gæk hen til et Træ, gjør deri en liden Aabning med en Kniv, og stik Materien derind, og gaa saa bort og belig Menneskets Skade med et Plaster, da bliver det snart bedre.

Hust.

154. Saar, Bylder o. s. v. at blive kvit.

Skjær et Æble i to Stykker og kom noget af Materien paa Skjæveret, sammenbind den og gaa til en Bæk eller Aa og smid det over dit Hoved i Vandet eller hæng det i Skorstenen, men kan og blive det ledig ved at komme noget af Materien i en Hyvelsnau, med saa faar en anden det, eller kom noget af Materien paa en stække baand eller andet, og læg det paa en Vey.

Hust.

De fremhævede Ord er skrevne med en hemmelig Skrift. Man ser det af Stavemaaden, at Opskriften er temmelig gammel.

155. At læge Saar hurtig uden Smærter, at
det ikke bulner eller bløder.

Tag det Instrument, hvormed du er bleven saaret, stik det i et Stykke Flæsk, og lad det sidde deri, indtil Saaret er lægt, hvilket vil ske usædvanlig hurtig. Karl Ads.

156. Saar, et sympatetisk Raad.

Man tager en Del Vitriolpulver, kommer det i en Kop rent Vand, og i dette Vand lægges en Klud, som Saaret har været forbundet med, og den bliver liggende i dette Vand, til Saaret er lægt. Saaret gjøres intet ved, uden det holdes rent. NB. Det skal være sympatetisk Vitriolpulver.

Hust.

157. En sympatetisk Pulver.

Tag Viktriol, læg det i hede Sommerdage imod Solen, saa opløses det, tør det igien, saa er Pulveret færdig. Naar man nu enten faar en Klæde, som er Blod paa, eller og et blodig Gevær, hvormed en er saaret, strør man noget af ovenmældte Pulver derudi eller derpaa, saa skal Patienten alle Dage tage af det Urin, som han har ladt om Morgen, og vaske Saaret med og binde rene Klæder derover, saa skal det læges uden anden Plaster.

P. Gr.

158. Saar at læge med Sympati.

Man strør sympatetisk Vitriolpulver paa en Klud, Saaret har været forbunden med, hvorpaa Blod og Materie sidder, ombinder det med en ren Lap, som man hver Dag opløser, og strør frisk Pulver paa saa længe, til Saaret er lægt. Man lægger ikke Kluden paa alt for varmt eller alt for koldt og fugtigt Sted, men lægger den undertiden paa et andet Sted, eftersom Patienten befinder sig. Dette sympatetiske Puver at tillave:

I Juli Maaned opløser man romersk Vitriol i Regnvand, filtrerer det igiennem graat Papir og holder det filtrerede ved Ilden, at Vandet kan uddampe. Da finder man strags efter Vitriolen paa Bunden af Karret i smaa grønne og haarde Partikler, som man lægger mod Solen paa rent Papir og vender det flittig med en Træpind. Det maa altsammen

ske 3 Gange, og derefter kommes det i en Flaske, som proppes godt og sættes paa et tørt Sted

Dette kan og anvendes paa samme Maade mod andre Legemssmærter, naar man har Blodet paa en Klud deraf.

Hust.

159. At læge Saar hurtig.

Tag nogen Jærnvitriol, hæld det i et Glas (det maa være pulveriseret), bind samme til med en Blære og hæng det op i Solen eller i Nærheden af en Kakkellovn, indtil det forvandles til et hvidt Pulver. Naar du nu saares, saa bestrø Instrumentet, hvormed du er bleven saaret, med det hvide Vitriolpulver, bind derpaa Instrumentet ind i et rent Lærredsklæde og opbevar det paa et tempereret mulig mørkt Sted. Saaret maa du ligeledes tilbinde med en ren Lærredsklud, og ej tage denne af, førend det er lægt, hvilket vil ske usædvanlig hurtig. Instrumentet maa først blødes lidt med Vand, og maa der være Blodpletter paa det Saar.

Karl Ads.

160. Naar en er saargjort.

Gak en Aften til en Hønserede, som der er Æg udi, og gjør dem allesammen sorte, som ere derudi. Om Morgen derefter finder du et, som er bleven hvid igien, det skal du lade ham æde.

Gyll.

161. Raad mod Tandpine.

Kan du faa en Synaal, hvormed Linklæderne ere sammenhæftede paa et dødt Menneske og ikke har været stukket i noget efter den Tid, saa stik mellem dine Tænder dermed, som du haver ondt udi, og kast saa Naalen fra dig, saa skal du aldrig faa Tandværk mere.

Gyll.

162. Tandpine.

Riv Tanden, hvori Pinen haves, med et dødt Menneskes Tand.

Hust.

163. Tandpine.

Patienten gaar tiende hen i en andens Have og tager 3 Hyldepinde og stikker Blodet fra Tænderne med, til de

bliver blodige, saa nedgraves de et Sted, man ej siden kommer over; alt gjøres tiende. Hust.

164. For Tandpine.

Tages kun 9 Blomster af hver Slags og 9 Græspile, stødes og lægges ved Tandem, hvor Pinen er størst.

Tages saa halv af de gule Lillier og halv af Løvetand, 9 Græspile stødes, lægges i en Lindpose paa det Sted, hvor Pinen er størst. A. U.

165. Tandpine.

Lad slaa et Søm af Ligkistejærn, stik Tænderne i Blødermed. slaa dette blodige Søm i en Hyld i den Side, hvor Solen skinner. Tiendes gjort.

Eller. Afskjær dine Negle paa Hænder og Fødder og lidet Haar, indsvøb det i en liden Klud af din Skjorte, paa en Torsdag Aften gaa til en Beveresk, bor et Hul deri, sæt dette i Hullet, prop det tæt til. Tiendes gjort. P. H.

166. Tandpine.

Stik Blodet ud ved Tænderne med et spidst Søm, at Blodet sidder paa Sømmet, tør det mod Ilden og slaa Sømmet i et Træ, som groer, og Patienten ej siden kommer.

Hust.

167. Tandpine.

Man gaar tiende til et sted, hvor man sjælden eller aldrig kommer, tager 1 Søm og en [Lomme] kniv med det . . . skjærer man et latinsk A paa Træet. Senere tager man Resten af og stikker . . . af Gummen ved hvad Side [af] Tandem, man har ondt i. Blodet lader man blive paa Sømspidsen og slaar det ind i Træet . . . er den daarlig¹⁾.

En løs Seddel hos Dragheim.

168. Tandpine.

Er Kinden meget hævet, tages den hele vilde Timians-Urt med Blomster og Blade, hvilken skraves som Tobak,

¹⁾ Flere Steder er helt ulæselige.

koges i Mælk, lægges derefter i et rent Klæde, og naar Mælken er afkrystet, bindes det saa varm, man kan taale, paa Kinden, der er hoven, det skal hjælpe strags, helst om man dermed lægger sig en Times Tid i Sengen, for at holde Tænderne varme. Man klipper noget Haar af sit Hoved og beskjærer Neglene paa Fingrene. Haar tillige med Neglesnittene svøbes i et Papir, man graver et Hul i Jorden $\frac{1}{4}$ Alen dyb, lægger Papir derned og pakker Jorden igjen til derover paa et Sted, hvor man aldrig mere agter at komme. De, der haver brugt dette Middel, haver aldrig mere fornummet nogen Tandpine, uagtet de nu ere gamle.

Rand.

169. For Tandværk,

hvilket er en Kura magia. Tag Pile- eller Loppeurt, som er berømt, at den er Extraktivum influlutrate imod al Flod og Tandværk, læg den i koldt Vand, thi derudi bliver den først carrigeret, derefter læg den paa Kindbakken paa den Side Pinen er, og det saa længe, til den bliver ganske hed og ligesom vil brænde. Naar den nu er gloende hed, saa læg den lige saa varm i en Mødding og lad Urten raadne derinden, saa gaar Værken og Pinen bort af Tænderne og heles.

Gyll.

Der staar maaske: canigeret.

170. Tand-Pine Transplantatio.

Staa Tiendes op om Morgenen, før Soelen staaer op, og skiær i Barken [af en Piile Træ et lang Skaar, tag en langagtig Spaan af samme Piile Træ, stang Tanden, som Du har Piine, med samme Spaan, sæt saa Spaanen samme Stæd eller Skaar igjen, som Du tog den ud, og sy saa Barcken sammen derom.

Capt. Lindrot.

171. Tandpine at fordrive ved Transplantation.

Man skal skrabe noget af den yderste Bark løs af et ungt Piletræ, og under denne Bark skjære en liden Spaan ganske fra Stammen, og med denne Spaan stikker den onde Tand saa længe, indtil den bløder, og lade Blodet blive hæftet ved Spaanen, derefter sætte Spaanen ind i sit Sted igjen, ligesom man tog den af Pilen, læg saa den yderste Bark over og forbind det skaarne paa Pilen med linnede Klude og Vinder.

Gyll.

172. For Tandpine.

Mange ere med denne Sygdom meget ilde plaget, gaar derfor hen til et Træ saasom enten Pil eller Esketræ, og det efter Solens Nedgang, og aaben Barken lidt med en Kniv og skjær em liden Splinter der udaf og stik eller stang den onde Tænder, indtil Blodet kommer, sæt samme Splinter i sin Sted igien og bind det til med en Klud og kom der aldrig mere dertil, har og hjulpen mange.

NB. En frisk Skræpperod lægge ved den onde Tand, har og hjulpen.

NB. Tobaksblade at lægge i Brændevin og lade det brænde lidet, og siden lægge Bladene ved den onde Tand har og hjulpen mange.

Rand.

173. En magisk sympatetisk kuur mod tandpine.

gaae tilig om morgene, føren Solen gaar op, hen til et piletræ og kløv med en fiin kniv noget af barken paa den siide, som vender mod østen, og skiær en splint udaf stammen, stik tandkiødet hermed indtil splinten bliver blodig, og stik den saa ind i stammen igien, hvor den er skaaren ud, læg barken over igien, hvor den er skaaret ud, og tag noget af den Jord, som er under roden af samme træ, og smør derover, at det voxer sammen, dette maa skee 3 uger efter hinanden paa selvsamme dag, hvorved mange ere blevne hiulpne, at deres lives tiid ingen tandpiine mere har haft.

St. R., Dragheim.

Samme Raad hos Dronn., Klitg. og Filt. Ogsaa A. U.s Cypr. Her siges dog, at det skal være Torsdag Morgen. Noget lign. ogsaa hos Hust. Her tilføjes, at det og skal være godt mod andre Gigtsmærter.

174. Helmont forsikrer, at Tandpine for sidste Gang skal forgaa, naar man tager Blade af Vandpeber eller bitter Pileurt (*polygonum*), drager dem 2 a 3 Gange igjennem i rindendes Vand og lægge dem ved Tanden eller uden paa Kinden, indtil de bliver varme, da de derefter nedgraves i Jorden.

Rand.

175. Tand-Pine.

En Quindes Persohn haffvde en gang stor Piine og Væ i sine Tænder, en Cavalier kom aff en Hændelse ind till Hende, erfohr Hendes Tilfald og befohl en af hendes

Tienistefolck skulde skiære en Brick aff et Stycke Tømmer eller Træ, som ey var brugt tilforn, da Hand fick den, tog Hand en Hammer, spurde Patienten ad, huor mange Tænder Hun haffvde ont udi, huilcket der Hun haffvde sagdt Hannem, slog Hand med Hammeren paa Bricken lige saa mange slag, som hun sagde, at Tænder giorde Hende Vee, reckede Hende saa Bricken med formahning at kaste den bort paa et Sted, huor Hun aldrig mere maatte komme. Og i Sandhed, Patienten fandt sig bedre dereffter, mens om dette bleffv giort sine Me¹⁾ naturali, staar till at probere. Angehen ist eine Kunst. Capitain Henrich Lindrot

176. At stille Kvindens Tid.

3 Dokker rød Silke (eller hvid Silke) fin skaaren spist paa et Stykke Smørrebrød stiller det røde.

Eller: En Teglstén, som intet Vand har faaet, fin reven indtages i rindende Vand. En halv Spiseskefuld fin reven først.

P. H.

177. Mensium suppressio. Tidernes Ophold.

Tag saa meget Klocke-Malm skrabet eller fiilet aff en Klocke, som hænger i et Klocke-Taarn som en god stor Kniffvsodd og giffv Patienten det i en Pegel varm viin og lad Hende strax derpaa enten gaae till en Haand-Quærn og deftig arbejde derved, eller huad Andet hun kaud tage sig en god Varme ved i en studtz, at hun kan bliffve trætt, thi lenge vill det vell icke vare, før hun faar Opkastelse og maae ske det kand driffve offver med Opkastelsen. Naar Hun nu har hafft ont og icke meere vomerer, maae Hun faae aff denne effterfølgende Extract saa meget som en Spidsglas fuld og legge sig derpaa need i Guds Naffvn at soffve, saa faaer Hun nest Guds Hielp bedre med det første. Hun maae nu strax tage deraff et Glas, det gjør Hende icke ont, thi mange har icke brugt andet till dem, som vare meget svage aff det samme.

Mademsell. Anna Blom.

deftig: dygtig, nedertysk.

178. For den Rette Melankollisyge, som har hielpet mange.

De schal ladis og porgere tit og ladis paa beege Hænderne ved den lille finger og for paa føderne og paa lange

¹⁾ Ulæseligt.

aaren og paa Mirian aaren og en gang for i Panden og laxere. Sucker at æde fastende og gallap Rod at Rifue Smaa, Sye i øl og tage baade Roden og øllet ind at Porgere paa Og telstens olle og Annis olle at smøres med i tindingerne og for i panden og i Næseborene og Karpen digt vaand at dricke en schefuld afften og Morgen og bløde et Klæde deri og lege varmt paa Hofuedet og et Kol Sort Høns at flekke ud af Rycken og lege paa Hoffuedet og Sofue dermed, graf det Siden ned paa en Kaars vey i Jorden og tag et hare Hierte og schiære i 4 Parter og lege det paa hofuedet og saa at Soue dermed og saa graf det i Jorden $\times$ Støf Kierckeblid i grenene af en Sagsegren ofuer hans hofuet og sertte det ved 9 Slags frugtbare Træd.

Galle vaand af en hare at tage ind er got at Sofue paa. Forgevis Krafft vaan 1 schefvld og smør ham i alle lederne med.

Man. 1743.

179. Et probat Middel imod Tungsindighed.

Gaa Sant-Hansdags Aften paa Kirkegaarden og pluk stiltiende imellem Familiernes Grave Kl. 9 9 Slags Blomster, om de er der at finde, ellers tag Blade og Knopper af hvad som findes, indtil Tallet 9 bliver fuldt, kog deraf en The, drik den i 3 Aftener i Rad og hold saa op 3 Aftener, drik atter i 3 og atter hold op i 3, og saa drik igjen i 3 Aftener, bliver i alt 9 Aftener. Denne simple Middel har hjulpet mange Mennesker. Jeg har lært den af en Kone født i Norge. A U K. Ug 1858 i Juni

A. U. Ulfborg.

180. Om Børnene udslaaes i Ansigtet.

Saa tag Barnet, kom det i en Kjerne, læg den ned for Ovnsmundten, rag lld derover af Ovnen stiltiendes. P. H.

181. Hvo der ej kan holde sit Vand.

Patienten gaar selv hen at købe et nyt Glas, eller om han ej selv kan gaa, da gaar en anden. Lad Patienten pisse i det, tag saa dette Glas Urin stiltiende efter Solens Nedgang og sæt det i et Hjørne i Ligkisten ved et Fruentimmerligs Fødder, om Patienten er et Mandfolk, og ved et Mandfolks Lig, om Patienten er et Fruentimmer. Husted.

182. For et Menneske, som ikke han
ligge tør om Natten.

Tag Blæren af en Orne eller Galt og Kammen af en levendes Hane, brænd det tilsammen til Pulver i en ganske ny Potte. Dette tages ind 3 Onsdag Morgener efter hinanden i en Pægl Æddike hver Gang. Siden smøres paa Hemmeligheden og paa Krydslænden med Ogsegalde.

A. M.

183. Speclo, som er 12 slags, skal sættes i Rinden vand og staa under iorden i 24 Timer, som er for fruenter, som ikke holde deres Vand.

A. Ud.

184. Vattersot.

Man aarelader Patienten og tager omtrent 2 Unser varmt Blod i en Æggeskal og sætter det i klein varm Aske at størkne, saa lægger man et Stykke Kjød derpaa og giver en sulten Hund det at æde, saa faar Hunden Sygdommen, og Patienten bliver frisk, eller dyst frisk Urin over Kamelblomster og begrav det. Saa forsvinder Sygdommen. Hust.

185. Samme.

Saa skal du tage Hylderod og skravet fra den store Ende og neier til den smalle Ende og vri saften vel af den saameget som brendeviin for en halv skilling og mesvin af det siste, der er meset, af hver morgen fastendes.

Er probatom.

A. Ud.

186. At bortsætte Vorter.

Tag en Ært og rør og stryg 3 Gange paa en Vorte, lige saa mange Vorter, lige saa mange Ærter, bind saa alle Ærter i en Klud, kast den baglænds over Hovedet tiendes den Dag vi faar Nymaane.

P. H.

187. Samme.

Tag et 3 Aars Skud af en Heisel, tæl dine Vorter, skjær en Skure for hver Vorte i Kjæppen, kast den baglænds fra dig over Hovedet og se ikke tilbage.

E. T. Kristensen: Gamle Raad.

7

Et andet for samme.

Tag en Sytraad, slaa en Knude for hver Vorte, læg Traaden under et Lejde sten¹⁾ ved et Hus, som du ikke kommer.

P. H.

188. At fordrive vorter.

Naar der i Mai maaned falder Regn, da gaa ud og stryg vorterne over med det vand, som staar paa Kirkesteene, da har du inden faa timer ingen vorter. Dragheim.

189. Raad for hvad som er vreden.

Tag en Kornskjæppe og sæt Foden deri eller Armen, drej saa Skjæppen 3 Gange rundt imod Solen, naar Solen er nede, i den hellige Trefoldigheds Navn.

Fitt.

190. Forrækkelse at afhjælpe.

Er det paa en Fod, man er forrækket, sætter man den i en Skjæppe og drejer Skjæppen tre Gange imod Solen, men er Forrækkelsen i Haanden, griber man tre Gange imod Vinden, alt tiende.

Hust.

191. Raad for hvem som Lemmerne trækkes af Lave.

Hjærtensbens-Salve 4 Sk., Løvergroe-Salve 4 Sk., Gul Lænd-Salve 4 Sk., Tyrkisk Salve 4 Sk., smøres med Torsdag, Fredag og Løverdag.

Grøn Pakkenillius-Olje 6 Sk., Hjærtensbens-Olje 6 Sk. Smøres om Aftenen. Smøres hver Aften med, naar Salven ikke bruges.

Sant-Hans-Olje 6 Sk., Sant-Peders-Olje 6 Sk., dobbelt destilleret Terpentint-Olje 6 Sk. Smøres i 15 Morgener ned ad Ryggen og i alle Lederne, før Solen kommer.

Haarlemmer-Olje 4 Sk., Hjærtensbens-Olje 4 Sk. Deraf tages 24 Draaber Aften og Morgen.

Tag Fedt af tre Pigtappe af en Mølle, Hønsefedt, de fire Slags Salve, det menges, smøres, Kors paa Brystet, Kors paa Skuldrene, i den slunkne Side, alle Leder, smøres Tors-

¹⁾ Sten under en Huslede.

dag Aften, Fredag, Løverdag, to Torsdage Aftener, 5 Aftener i alt, smøres og ristes tre Gange over Kors. A. U.

192. Et godt Øjne-vand.

Tag saa mange Maddiker, som der kan samles St. Hans Dag i en Potte, om det er ren, var Potten fuld, og klin et Laag tæt paa Potten, og denne lade i deres egen Saft. Tag saa denne Saft og smøre Øjnene dermed, saa forgaar Pinen, i hvad Slags det end være kan. Rand.

193. For onde Øjne.

Naar Solen gaar i Jomfruen, da opgrav Roden af Trold-Koens Kiør og hæng dem om Halsen paa hvem som har ondt i Øjnene, det være Mennesker eller Kvæg, da fordriver det Øjensvagheden. P. Grøn.

194. Øjne, Saar og Skjør.

En fruentemer, som først har faaet et Drengébaren, tag melk af hendes bryster, kom det i en kruke og kierrene smør deraf, det er meget godt at Smøre øyen dermed og legsom til saar og skjør. er prøbet. A. Ud.

195. Øyen-Vand, som er Gott.

Tag Bruun Sucker Candi for 2 Sk., Huid Kaabber Røg 1 Sk., gjør det vell fiin med en Kniffv, tag en Flaske, der kand gaae Brændeviin i for 2 Sk., gack saa til en rindende strøm, tag Flasken fuld aff Vandet mod Strømmen, slag det saa bort, tag anden gang Glasset fuldt imod Strømmen, slag det og bort, taeg tredie gang imod Strømmen, behold det, kom Sucker Candien og Kaabber-Røgen i Flasken till Vandet og skulp det vell om i glasset og bind tæt om det og sætt det i Soelen nogle dage eller i tør sand paa en Kackelovn, at det er icke for varm, saa at Glasset springer, skulpe det vell om huer dag, lad det staae i 8te dage, tag saa din lægefinger og smør Øynene dermed huer Aften du gaaer till sengs. Ere Øynene meget Røde, da skall alt det Kobber-Røg for den 1 Schilling der udi. Ere Øynene intet meget hidsige, da skalt det icke alt derudi. Der skall kom-

mes Sucker Candi og Kaabber-Røg i, effter som Øynene ere Hidsige till.

Mad. Anna Johansdatter Brockenhuus.

196. Øyen-Svaghed.

Tag en Quindes Melck, som giffver et Pige-Barn at die, 4 Lod, Rosen-Vand fiire Lod, Campher 4 gram, menge det sammen i en Flaske, till det er vel forened. Kom deraff en Draabe i Øyet afften og morgen. Tag saa Huiden aff Eeg, slag det med Rosen-Vand, gjør deraff et Epithema og legg ofver øynene, naar du gaaer till Seng, om morgenen dereffter da tooe Øyet med Carpey, blødt i Rosen-Vand.

Mag. Klaumann.

Det samme Emne, Helbredelse ved Sympati, findes forøvrigt behandlet i flere trykte Bøger. Jeg skal her blot nævne: Dr. G. F. Mosts Sympathetiske Midler og Curmethoder, Kbh. 1843. Deri anføres en hel Del saadanne Raad. Lad mig blot tage et Par.

Mod Slagtilfælde.

Pæonrod opgraves i Juli Maaned ved aftagende Maane i Middagsstunden paa en Søndag. Denne Rod bærer den syge om Halsen i et Baand.

Mod Impotentia virilis.

Man kjøber en Gjedde uden at prutte, bærer den stiltiende til et rindende Vand, lader sit Vand i Munden paa den og kaster Gjedden ud i Vandet. Probatum est.

For Brok hos Børn.

Tre paa hinanden følgende Fredage kommer man til det syge Barn, blotter Brokket, berører det med en Jærntand af en Harve, indvikler den i Lærred, tager den med sig og gaar bort.

I en anden Bog „Sympatiens og Magnetismens Vidundere“ omføres lignende Raad. Dr. Most skriver i Fortalen til sin Bog, et Ord, der er værd at lægge Mærke til: „Naar berømte lægevidenskabelige Notabiliteter saa vel i ældre som i nyere og den nyeste Tid (her anfører han en hel Del Navne) paa mange Maader have overbevist sig om sympatetiske Midlers og Kurmetoders Virksomhed i konkrete Tilfælde, indser jeg ikke, hvorfor vi Læger ikke lige saa godt kunne henvende vor Opmærksomhed paa dem som paa ethvert andet Hus- og Folkelægemedel . . .“ Fremdeles skriver han: „Men om ogsaa den udannede Folkeklasse ofte skader sig selv med Kvaksalveri . . ., saa ere de sympatetiske Folkemidler næsten alle uskyldige og uskadelige . . .“

D.

Husraad.

Dernæst anfører jeg nogle af de Raad, man nærmest kan kalde ligefremme Husraad. Heri nævnes ikke andre Medikamenter end dem, man selv kan anskaffe sig, fordi de forekommer i det daglige Liv og for Urternes Vedkommende kan plukkes af enhver paa Marken. De kan da anskaffes uden ringeste Udgift, hvilket er en Sag, der vel er værd at agte, aldenstund Lægemidler fra Apoteket endnu den Dag i Dag er saa dyre for Smaafolk at faa, at vor Tid ligefrem maa undre sig derover. Tilberedningen af disse Lægemidler er ogsaa meget simpel og kan udføres af enhver. Om de nu alle er probate, skal jeg ikke kunne bedømme tilstrækkeligt. Der nævnes rigtig nok et Sted en Ulvemave. Ja, nu om Stunder kan enhver vel ikke faa en saadan; men for 200 Aar siden var det nok temmelig let. Man huske paa Tiden, hvorfra Raadene skriver sig. Der er for Resten flere andre Ting, som man nu om Stunder vilde have ondt ved at skaffe, f. Ex. Ræddestene af en Vildbasse, noget af en Lødgryde, men saa er der jo meget, som saare let kan faaes, men som man nu om Stunder vilde vride sig meget ved at bruge, f. Ex. Hundelorte, frosne Hestepærer, Menneskeskarn, Muse-lorte, sin egen Urin og meget mere.

Der har ved Ordningen af disse Raad været nogen Vanskelighed for mig ved at gjøre Skjellet imellem Husraad og Apoteker-Lægemidler, og jeg har naturligvis ikke altid kunnet træffe det rette, der i flere Tilfælde maa bero paa et Skjøn. Men det gjør da heller ikke meget til Sagen. Forskjellige Oljer og Salver, som man forhen selv lavede, kan nu blot faaes paa Apoteket, og meget af den Slags fik man i Haandkjøb hos adskillige Mennesker, der havde ligefrem Oplag deraf uden at have Lov dertil. Saaledes mindes jeg, at der var en Mand i Tarum, der i min Ungdom havde stor Handel med forskjellige Apoteker-sager og havde forskjellige Udsalgssteder. Men alt, hvad han havde, regnedes egentlig blot til Husraad. Manden hed Groth, og jeg har set adskillige af hans Lægemidler. Min Faster ved Ulfborg Kirke havde ogsaa Udsalg for ham i mange Aar lige til sin Død.

Denne fjerde Afdeling er ubetinget den omfangsrigeste i min Samling, men og tillige den, der kan gjøre Fordring paa størst Opmærksomhed hos de lidende Medmennesker, ikke just for at de derved skal

tro sig befriede helt fra deres Sygdomme, hvilket ingen Lægebøger vel til Fulde kan, men for at de kan se, hvad man af Lægemidler har kunnet raade over i gamle Dage, naar man ikke nødvendig skulde ty til Apotekerens Hjælp.

1. For røde Blegner i Ansigtet.

Vil du, at Ansigtet skal være klar, da smør det med Tyreblod, det borttager al Smitten.

Eller: Stød Duemøg med Æddike og smør Ansigtet dermed, det borttager Blegner og al Smitten. Næstved.

2. For samme.

Tag borax smelt det i Vegerig og Bønne-Blomsters vand og tag noget Viinsteensolie dertil og smør dig dermed for Pletter i Ansigtet at fordrive. A. Ud.

3. For Smitte paa Ansigtet.

Tag Veybladerod, stød dem med salt og Edikke og vaske Ansigtet dermed, det hjælper. Dronn.

4. Raad for en Kone, som ej kan blive forløst i Barnsnød.

Tag et Stykke Klud af en Piges første naturlige Særk, saa snart den trækkes af hende, men ej maa komme paa Jorden. Tag lidet af den og brænd den til Pulver og giv hende i lidet Øl eller Vin, saa bliver hun strags forløst. Gyll.

5. Naar en Kvinde ej kan føde, saa lad hende drikke hendes Mands Urin, det hjælper. Høeg.

6. Barn-Nød.

Ni tørrede Agern-Hatte pulveriseres og giffves den Behøvende ind i Viin. Fr. Soph. Krabbe.

7. Et godt Raad for Quinder, som er i Barns Nød.

Tag det Gulle Frøe eller Knobber, som sider i huide Lillier, sæt dem i Støff i Øll en Time eller to, ligesom Quin-

den kand talle at bie, giff det Quinden varmt at dricke i samme Kar . . som det staar i.

Oluf Jørgensen, Degn i Asminderød 1678.

I Eliæ Beynons Barmhj. Samaritan 1677.

8. Om en Kone ligger i Barnsnød og ej kan føde.

Saa tag to Skiver af den hvide Liljerod og giv hende at spise, saa bliver hun strags forløst, Konen uden Skade. Er probatum. Filt.

Samme Raad hos Klitg. og C. Chr.

9. Samme.

Tag hvid Rav og stød til Pulver og giv Kvinder, som pines med deres Børn, enten i Øl eller Mælk at drikke, det hjælper med Guds Hjælp. A. M.

10. BarseIkoner, som pines med Fødselen.

Kog Bebergiel i Vand og giv hende.

Eller giv hende Pulver af hvid Rav i et Glas Brændevin. Juvat. Smør hendes Navle med Ol. Lauris, er og gode at indgive hende.

Er man forvisset, det er død Barn, kan man røge under hende med Svovl. Hust.

11. En anden Maade om, at en Qvinde ikke kan føde.

Da hil pis suuldr¹⁾.

Tag Hvalsbeen og skrab saa meget deraf som en Penning kan Veie, giv hende det ind i Øl at drikke.

Eller: æd Karse frøe. End Drik Lavendel-Vand er og god. Præst-Jens.

12. At en Qvinde snart kan Føde.

Riv Rosmertand, blande det med 3 draaber Roe olie og giv hende ind i Viin eller varme Øl, hun føder strax.

¹⁾ o: hjælper snart (?)

Men NB dersom man vil tage Kat oste og koge i Vand og bade Qvindene deri 3 Uger, før hun gjør Fødselen, over Livet og Lænderne dermed vil toen, dette gjør, at hun Føder det.

Præst-Jens.

13. Hvad en Kvinde skal bruge, som skal i Barsel-seng og føde.

Tag Roden af Barsilichon og en Svalefjer i sin Haand, saa skal hun strags føde sit Foster uden nogen Pine, det lærer den Autor Dodenæus.

P. Gr.

14. Fødselen lætt at gjøre.

Kaag 3 nygiort Hølse-Eeg i en Potte med reen Vand, naar de ere skrup-kaagede, da giffv Barsell-Quinden, som er i Barn-Nød, at dricke aff Vandet, saa skall Hun nest Guds Hjelp strax føde. Probatum est.

Mag. Lavridts Thure, Riber Biskop.

15. For Pine efter Fødselen.

Stød Rødløg, frisk Smør og Safran, sammenbland det og giv hende at æde, det hjælper med Guds Hjælp. A. M.

Husted har det samme, men han siger, at Løgene skal steges i Smørret.

16. Naar En er betendt.

Mand skall skrabe noget aff en Ovn-Rage og giffve den Siuge i lidet luncket Øll. Det kand giffues en Barsel-Quinde ind uden fahre.

Mad. Mollerup.

17. Barsel-Quinders Bryster, naar de piinis af Melcken.

Saa tag en Børste, som man børster og reder Haar med, og Børster Brystene titt om Dagen affvid om dermed. Probatum est.

Mad. Dreyers.

Da det i ældre Tid var yderst smaat med Hjælp for Barselkoner, idet Lægehjælp var saa godt som umulig at faa, og examinerede og dygtige Jordemødre kun sjælden fandtes, er det ikke underligt, at der i de gamle Manuskripter findes mange Raad for Barselkoner. Det er et Emne, der har været meget aktuelt.

18. Naar en Kone har svart ved at føde.

Tag Oxemøg og bland det med Honning, gjør det vel varmt og læg det under Brystet, det hjælper.

C. Christ., Hellevad, 1844.

Ogsaa Fjell., Filt., Kl., og St. R.

19. Om Barnefødsel.

Eller tag to Æg, lad dem koge, og lad Konen indtage tvende Skefulde af det Vand, som Æggene er kogte i, saa driver det Frugten fra hende, om hun endog havde baaret derpaa i otte Dage, og Barnet skulde være dødt og begyndt at raadne.

Ligeledes kan man og tage tre Skiver af den hvide Lillierod og give hende at æde, saa bliver hun strags forløst uden Smærte.

St. R.

Det med to Æg har ogsaa C. Chr., Filt., Kl., Fjell.

Det med Liljerod har ogsaa C. Chr. med Tilføjelse: Er proberet, dernæst Filt. og Hust.

20. Om en haard Forløsning.

Naar Konen fornemmer, at Fosteret er dødt, og det har varet i Dage, da maa de, som er til Stede hos hende, tage Hyldeblomster at koge i Øl eller Vin og give hende at drikke. Kamelblomster i Vand kogt og drukket er og godt.

Ogsaa hos Fjell., Filt., og Kl.

St. R.

21. Til sure Benskade.

Afpres Osen af Grønkaal, lidet Vogs, Hyldebark, fin Pirikum-Olie 2 Sk., lidet Bomolie $\frac{1}{2}$ Sk., lidet Vogs og Honning, kog Plaster.

P. H.

22. Om Ben staar ud og vil ej helbredes.

Brænd Byghalm til Aske og støb Lud deraf, væd Benene dermed, dog ikke for varmt. Tag siden Honningurt, koge det under lukket Laag i rindende Vand, tag saa Urterne af Vandet, tvær det som en Grød tykt med Vinter-Rugmel, kom saa Bukketælle deri og gammel Smør (Majmaaneds Smør), tag saa deraf, det hjælper.

St. R.

Ogsaa hos Filt., Kl. og Dronn.

23. For Bene, som er ressen eller ophovned.

Tag Cheladonie med Blade og Stilker og hak som Kaal, da skal du se, at al Hævelse gaar bort. P. Gr.

24. For Bindelse og haardt Liv.

Tag Sevenbom og kog udi Vin og Æddike, lige meget af hvert Slags, og lad den, som haver denne Sygdom, sætte sig derover, at Dampen af dette Decocto kan fare op udi Rumpen. P. Gr.

25. Naar mand ikke kan have sin Mag.

Tag faaremøg, bland det med honning og læg det paa Bugen, det hjælper og giver Løsning, at komme raa Gaase-ister iblandt er godt ogsaa, sviineblære at tørre og brinde i Polver eller støde smaae og drikke det med Øl det er prøvet og har hjulpet. A. Ud.

26. Stoletvang.

Naar man ofte trænger til at gaa til Stols, men kan ikke, saa tager man en varm Teglsten, lægger derpaa et sammenlagt Linklæde, og derpaa hælder blank Vin og sætter sig derpaa saa varm, som man kan taale. Hust.

27. At lagsere og purgere af drikke.

nogle gange en god drik varm vand med salt i er godt. A. Ud.

28. At stille Blod.

Tag gemene Kul og stød dem smaa og kom dem i Saaret eller Skaden, saa stilles det strags, det er probatum. Filt.

29. At stille Blod med en Sølv mønt.

Ved at man trykker en større Sølv mønt paa det blødende Sted eller Saar, standser Blodet strags. Dette er ofte anvendt i Krigen, især af det prøjsiske Militær. Karl Ads.

30. I en Hast at stille Blod paa naturlig Maade.

Man tager Vat og dypper det i meget hedt Vand og lægger det paa Saaret, selv i Tilfælde, hvor Pulsaaren er overskaaren, hjælper det overraskende strags. Man bliver blot ved med at lægge Vat paa Saaret, som man har dyppet i meget varmt Vand. At dyppe Vat i koldt Vand og lægge dette paa Saaret det hjælper slet intet eller lidet, men dyp- per man Vattet i meget hedt Vand, hjælper det strags. Dette Middel slaar aldrig fejl.

Karl Ads.

31. Gode Raad for de, hvis Næse der meget er vant til at bløde.

Samle om Vaaren af de Klit, som staar i Rugen, og tag dem op med Rødderne, og naar Næsen bløder, tag saa Roden og læg i Munden under Tungen, det skal stille det, men de skal samles, som mældt, før de bær Blomster.

P. Gr.

32. Mod Næseblod.

Læg Træpapir mod Tungen.

Karl Ads.

33. Samme.

Tag Rudeblade, brænd til Aske og blæs op i Næsen, stiller det strags.

Filt. og St. R.

34. Samme.

Tag en nygjort Svinelort og bind i en Klud og hold den for Næsen, saa standser Blodet strags igjen.

Fjell.

35. Næseblod at stille.

Tag en fersk Svinelort og lugte til, det stiller Blodet.

Indsk. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

36. Om nogen spytter Blod.

Giv den syge Mandelmælk at drikke Aften og Morgen. Eller: Unge Eger med Barken søden i Vin eller Øl at drikke.

Næstved.

37. Samme.

Spytter man Blod af Sygdom, da tag Hønseister, Gaase-
ister, Svineister, Marven af Ogse- eller Koben og fersk Smør
og Olje lige meget, smelte det sammen med hvid Vogs, at
det bliver tyk, gjør deraf Plaster og læg det varmt paa
Brystet, dog skal du tilforne syde Katteoste vel og bage
Brystet dermed, at det sveder, læg siden Plasteret paa og
bind et Ræveskind derover.

Næstved.

38. Blodbrækken og Spyttten.

Friske Rølliker og Mynter stødt og drukken med Æd-
dike eller tørret og kogt i Æddike.

Hust.

39. Blodpissen.

Mod Blodpissen hjælper Hesterumpe, som kaldes
Equisetum, Rølliker og Saften af Brændenælder.

Hust.

40. Et Raad imod Blodsot.

Hundelorte (salva gratia) som er efter Ben fordøjet i
Hundens Mave (det er raadsomst at holde Hunde inde at
give dennem klare Ben at æde, tværet med lidet Æddike),
givet Patienten ind, som ellers kaldes album græcum, haver
hjulpet mange.

Næstved.

41. For Blodsot.

Tag et Hønseæg, lad det hvide løbe fra, tag saa en
unyt Silketraad, en Alen lang, plukke den smaa der udi, tag
en Muskate, rive den smaa og rør dette vel tilsammen, gjør
siden en Tegisten gloendes, bag en Kage deraf noget haard
paa samme Sten, giv den syge slig udi tre Dage en Kage
at æde, gjem den udi Skab, giv hannem Mælk at drikke,
som er stenet eller som gloendes Staal er ilagt. probatum.

Næstved.

42. Raad for Blodsot at stille.

En Toskillings Potte fuld af Mjød, kom Svinemøg deri
saa stort et Stykke som et Hønseæg, lad det syde tilsam-
men et halvt Kvarter, si det siden igjennem en Klud, tag

saa Amedam og tvær i samme Mjød og kog den paa Ilden, at den bliver saa haard som en haard Amdamsgrød, riv en hel Muskat og strø oven paa Grøden og lad den syge fortære den. Erik Grubbe Arca (o: hemmelig). Børge Pedersen 1640.

43. Samme.

Der siges Osen af en nygjort Svinelort, som endnu ryger, udkrystet og udi noget sød Mælk, i hvilken gloendes Staal eller Flintesten er slukket skal og cum deo . . . hjælpe. Jesu Hjælp er den bedste Hjælp. Næstved.

Item. Tag Gedebukkeblod, Gedeblod, Hareblod eller Hjorteblood, brænd det i en Pande eller Gryde, til det bliver hart, stød det smaa som Pulver, bland det i Øl og giv den syge at drikke. Næstved.

Item. Tag Pitten af en Hjort, skjær deraf smaa Stykker, blød dennem op udi Øl og fortær dennem, det hjælper. Næstved.

Item. Skjær et Stykke oven af et Æble, tag Kjørnehuset af, læg ny Vogs i Æblet igjen, luk saa Hullen til, sæt det over Ilden, at Voxet kan indsteges i Æblet, naar det er vel stegt, giv den syge det at æde.

Juvat, probat. Hallandia.

Næstved.

44. Blodsot og Durkløb.

Kog en Pot Byggrynsgør med rindende Vand o. s. v.
(Se her foran S. 65 Nr. 45.)

Anno 1720 in Januario blev min Ølands Øxen-Røgter Niels Povlsøn Aggerbo ført syg til Irup af Blodsot, hannem gave vi denne ovenbeskrevne Grød at æde og den udgløde Mælk at drikke. Saa fik han og 2 Gange hver Dag 4 Skiver temsed Brød, røstet paa begge Sider, lagt eller dyppet et Par Gange i stærk dansk Brændevin med reven Muskat tykt derpaa lagt, som han maatte æde fastende om Morgen og om Aftenen sildig. Disse Remedier næst Gud for alting hjalp ham efter 2 Dages Forløb til sin Helbrede. Helverskov.

NB. Pulveriserede Menneskeben Patienten indgiven hjælper og i Blodsot. Mad. Vibekke Skyt. Hr. Saxo Ascanii
Kjæreste, Sognepræst til Boddum, Ydby og Hurup.

45. For Blodgang.

Tørret Svinemøg til Pulver gjort og i en Skefuld Bom-
olie drukket er godt.

C. Chr.

46. Samme.

Tag Vejbredfrø og Boghvedegryn og kog tilsammen
i tvende Finbrød for 1 Sk. rød Vinsten af i Bomolie og
æd, stopper strags, men der maa ingen dæmpe Blodgang
de første 6 Dage.

Filt.

Samme Raad hos Dronn.

47. Blodflod.

Indtag saa meget som en Bønne stor af pulveriseret
brændt Menneskeben, staar Blodet strags.

Hust.

48. Raad for Blodgang.

Først gives den syge et Rabarber-Pulver, 12 Timer der-
efter, naar det har gjort sin Virkning, gives der af efter-
skrevne Pulver, som tillaves og bruges som følger.

Der tages et Lod Muskatblomme og et Pund Hvede-
mel, dette begge kommes i et rent Klæde og bindes derfor.
Samme koges under lukket Laag i én Time udi Vand i en ny
Potte, derefter ophænges det, at Vandet kan vel rinde deraf,
indtil at Melet er bleven tørt, hvoraf man fratager eller af-
skraber den brune Skorpe, som er om Melet, samme Skorpe
bortslænges, men af Melet stødes saa meget som 3de gode
Spise-Skeer fulde, og koger det i én Pot sød Mælk i én
Time under lukket Laag, hvoraf gives den syge én Spiseske-
fuld hver Time, bliver den syge næst Guds Hjælp hastig
restitueret, men maa vel vogte sig i samme Tid og nogle
Dage derefter at drikke kold Vand, sur Mælk og Brænde-
vin, samt fra at spise rørigt Mad saasom Flæsk og andet.
Ved dette Raad er mange Hundrede, Gud være Ære og Tak,
bleven hjulplne, uden nogen endog har død af samme
Sygdom, som har villet bruge dette Raad, og derfor kan
give dette Raad med fuldkommen Forsikring næst Guds
Hjælp om en hastig Restitution. Men da det er vanskeligt
i en Lejr at faa sød Mælk, som er det bedste, maa det
forsøges enten i Vand eller rød Vin, som ej er forsøgt og
derfor ej kan udgives som probat. Løs Seddel i Viborg-Arkivet.

49. Blærens Hævelse.

Tag friske stødte Vejbred baade at indtage og paa-lægge som et Plaster. Hust.

50. For Brystværk.

Majmaaneds Smør og Honning kogt i godt frisk Øl, det varm drukket. Rand.

51. Tag Følfod, som gror ved Lars Jensens Have, og kog i gammel Øl under luket Laag og drik Øllet, det hjælper for Brystværk. Indskr. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

52. Naar Brystbenet slaar hæftig op og med Ristelse tag derfor Pæonrod og stik en Traad igjennem og hæng om Hals, at Roden kan hænge neder paa Brystet, og lad hænge et Aar omkring. Hjælper.

Indsk. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

53. Om Kvindens Bryster,

om de bliver store, hovne og røde.

Saa maa man strags aarelade den paa den højre Arm, siden bruge dette Plaster, som er saaledes gjort:

Tag Komog 1 $\frac{1}{2}$ Haandfuld, lidet Hønsेमog halvt, lidet tynd Kalk 2 Theskefulde, lidet Kamilleblomster fint 1 Lod og lidet Millelotten-Urt. fint 1 Lod, Vogs, Bomolie, Kamfer saa meget som en Pris, Safran 1 $\frac{1}{2}$ Sk. Kom det i en Lerpande, varm og rør det sammen, læg det varmt paa 2 Tommer tyk, hver Dag frisk og 1 Gang opvarmet. Skal man bruge det i nogen Tid, saa kan man først smøre Brystet med hvide Lillie-Olie. Urterne gnides først fint. P. H.

Millelotten-Urt. ☉: Herba Melilothi.

54. Et andet Plaster for haarde Knuder i Kvindens Bryster.

Saa tag Duemog; stød Figener fin eller skrab dem, hvid Terpentint, Vogs. Man tager lidet Gedemog dertil, om det kan faaes, og lidet Komog, kog heraf et Plaster og læg paa. Dette Plaster skal koges i Bomolje og bruges, til Byl-

den bortsvinder. Hør ofte varmet og paalagt, Tov eller Drev varmt paalagt. Siden kan de bruge Mellelotten-Plaster eller Merkurial-Plaster 1 Sk. og smøre med hvide Lillie-Olje 2 Sk. og rød Sant-Hans-Olje 2 Sk. sammen. P. H.

55. Vil nogen bruge Havregrød til Knuder i Kvindens Bryster, saa tag Havregryn en Haandfuld og Safran $\frac{1}{2}$ Sk., 3 store Rødløg, stød dem, kog deraf en Grød. Du kan tage lidt Kamilleblomster, kog dem i Vand, ikke for bløde. Varmt paalagt.

Dette Grød er god til Bylder. Vil du sene Brystet, saa bank Petersilletop med lidet Eddike, varm det i Panden med Smør. Varmt paalagt. P. H.

56. Plaster at lægge paa Brysterne, efter de har gjort Barsel.

Tag 2 Lod hvid Vox, 2 Lod Valrav og lidet nypersed Mandelolje for 6 Sk., smelte dette tilsammen udi en ny Lerpande eller paa et Fad, siden dypper man Lærred derudi, som er blaat (blot?) og halvslidt og tilforn skaaren efter Brysterne, saa mangler man Plasterne, naar de ere blevne kolde, imellem et Klæde, at de bliver vel glatte, klipper saa et Hul for Vorterne og lægger dem saa vel varm paa Brysterne. Charlotte Amalie Guldensparres Kogebog 1693.

57. For Bryster er bulne paa Vorten.

Hyldebark, tages det grønne i Midten og søde Fløde, koge det saa længe, til det bliver til Smør, brug det Smør, der bliver hædt fra. Rand.

58. Naar Kvindernes Bryst bolner. Saa skal man tage Faaremøg og lægge paa Brystet. C. Chr.

59. Haarde Bryster efter Fødselen.

Tag Klid, kog den i Rudersaft, læg paa Brystet, saa forgaar Pinen, og de bliver bløde igjen. Denne Medikament er og god for forgiftige Dyrs Bid. 1769.

60. Indvortes Brystsvaghed.

Bismerdraaber 1 Flaske 1 Mk. 8 Sk., hvid destilleret Terpentiniolie, halvt af hver Slags, blandet og indtages fastendes 15 Draaber udi Brændevin. Filt.

61. For Brystsygen.

Om de hoster af Lungen, køb Hulrod af det runde 8 Sk., Angelikarod 8 Sk., Kalmusrod 8 Sk. Dette sætte paa en $\frac{1}{2}$ Pot Rom. Maren Jensdatter.

62. Samme.

Tag en Pægl Mjød og kom en Madskefuld Smør deri og lad det koge vel tilsammen i en Potte og drik det saa varmt som mulig, naar du gaar til Sengs, og dæk dig vel til med Klæderne, at du ej bliver kold. A. M.

63. For den tærende Syge.

Hver Dag, naar vi faar Ny, 81 blaa Fioler, Agilke-Frø, præpariten Vinsten koger man sammen og bruger 6 Mo-nadt, hver Dag en Knyvfuld, hver Morgen Kl. 7 slæt.

NB. Koger man Kalvekjød-Suppe, deri kommer man en Haandfuld Gundelbær og Hummel, Kørvelkaal, 6 a 7 Krebse støder smaa. Naar Suppen er kogt, kommer man disse Dele deri og tager man en Portion, inden man gaar til Seng. A. M.

64. Et andet for Brystet.

Honning $\frac{1}{2}$ Pd., Smør $\frac{1}{2}$ Pd., Ingefær for 3 Sk. fin pulvereret, sammensmælt, deraf ofte taget en Teskefuld. P. H.

65. Bryst-Essents.

Tag en Pægl Bomolje, $\frac{1}{2}$ Pot Honning, $\frac{1}{4}$ Pd. hvidt Ingefær, riv det fint, kom det tilsammen i en ren Potte, kog det tilsammen, rør bestandig deri et Kvarter, giv den syge en Skefuld hver Morgen, ligeledes om Aftenen, naar man gaar til Sengs, det hjælper. Maren Jensdatter.

66. Brækning og Durkløb.

De, der har idelig Brækning og Durkløb med Mavepine, koger Malurt og Krusemynter i en Pose i Rødvín og lægger varm paa. Hjælper vist. Hust.

67. Opkastelse.

Tag Cypress-Spaaner eller aff den Cypress, som voxer i Haffverne, og lad staa i Øll, giffv Den Siuge ind aff det Øll. Fr. Sophia Krabbe.

68. Kanelvand for Opkastelse.

Kanel grovt stødt 8 Lod. En Pægl Brændevin derpaa givet og lad det blødes, 2 Potter god Vin, 1 Pot god ren Vand, det destillerer man af i en liden Destiller-Kjedel, samme bliver ikke gjort sødt med Sukker, mens Akvavit-terne bliver med Sukkervand sødet efter Behag.

Receptbog 1736.

69. For Spisnings Opkastelse.

Man tager et Par Stykker Rugbrød, bestryger dem med Terpentinolje og steger dem paa en Rist, lad den syge saa fortære dem. E. W. Høeg.

70. For opkastelse.

Et Klæde at bløde i Brendevijn og lege paa mage monden.

Rinsch Vijn at varme og Komme Huit Sucker kant¹⁾ i at dricke.

En setrone at schier i 4 stycker og lege i got øl at dricke ofuer.

At gifue den syge Terpentín olle ind i Myd er og szaa probert.

Corpendigt vaand at dricke og Laxere sucker at bide paa effter.

Man. 1743.

71. De som Kaster op og Kand intet Holde i sig.

De schal koge Maria sængehalm, som ellers Kaldis den Ville timian, i Rindende Vaand, som tagis med strøm-

¹⁾ Sukkerkandis.

men under lugt lof, og driche, lige som de dricker andet Tee med Sucker.

Et Eg at stege i emme og Rifve muschat og Komme i at æde.

3 Lus, som er lefuende, og gifue den syge ind i Smørebrød. Man. 1743.

72. Brændt Skade.

Tag fridske Faar-Knebler, ulige i Tallet, kaag dem i gammell Smør, som intet Salt er udi, at det bliffver som en Salfve, smør det paa Skaden. Mad. Ohnsorg.

73. For brend schade schal de tage lindebarch og Koge i Rent Vaand og blende Firtormel ibland og leg paa saaer men toret mad vandet fø. Man. 1743.

74. Samme.

Tag strags saa grøn Sæbe og bind paa Skaden, hjælper.

Item — og Sølverglød i Vinæddike 2 Sk. sættes i Blød sam i 24 Timer. Kom saa deri Bomolie for 2 Sk. og meleres det til sammen og smør det paa Skaden. Rand.

75. For alle Slags brændte Skader.

Tag Roden af Brægne, saa meget som behov gjøres, stød dennem, og naar de er stødte, udkryst saa Saften af dem, eller og, naar du ikke haver dem friske eller ferske, tag da tørre, og kom Rosenvand eller andet gemen Vand derpaa, og kryst siden Saften af dennem. Denne seje og udkryste Saft tjener udi underlig Maade fremfor alle andre Raad til brændte Skader, dersom de dermed bliver smurte. P. Gr.

76. Brand at læge.

Saa skrelder man det yderste skal af løg, strøer salt derpaa og støder løgen saftig og læger den strax paa skaden, naar man læger samme i 2 timer 3 eller 4 gange nyt

paa saaret, saa trækker det al brand ud, og kand det siden læges med lidet udsteeft fet¹⁾. A. Ud.

77. En Brandsalve.

Tag Linolie og Æghvide lige meget af hver, det slaaes sammen, der tages en Fjer og stryges paa den brændte 4 til 5 Gange daglig. Gravers Pedersen.

78. Brændt Skade.

Tag strags Gulerødder og skrab ganske tynd, læg det tit paa, det hjælper. E. W. Høeg.

79. Samme.

Sølverglød 1 Sk., Linolje 1 Sk., Bleghvid, Æddike.
 od staar paa Kakkelovn.

Item: Fersk Komøg mit Skade strags paalagt.
 Det hjælper. Indskr. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

80. For brændte Saar.

Tag strags Galteflæsk, skrab det smaa, bred det paa en Klud, og læg strags paa, saa vidt som det er brændt. Det uddrager Heden og læger det. Bliv ved. Probatum. P. H.

81. Om Bugløb.

Hold Hænder og Fødder i kold Vand, det stiger strags. Et Stykke grov Rugbrød bløt i kold Vand stopper Bugløb, om Bugløb og Blodgang og i Æddike kogt og varm spist er og godt derfor. Hvo, som bærer gule Lilierødder paa sig, har ingen Blodgang. Fjell.

82. For løst lif schal de Koge sød melch og lege et stycke gloende Eg staa i og driche, er got baade for folck og Fæd.

Veybrede Frø er ogsaa got. Muschat. Man. 1743.

¹⁾ o: udstegt Fedt.

83. Durkløb at stille hos Folk.

Tag Tælle og et Stykke Brød og læg det i en Pande og brank det tilsammen og spis det saa varmt som muligt. Man kan og stille det med Sevenbom Olie og gammelt Hvedebrød at spise tilsammen.

A. M.

84. Bugløb at stille.

Saa riv to Æggeblommer i Vin og drik, det stopper strags.

Item: En halv Muskatnød stødt til Pulver, drik det i varm Vin eller Øl. Eller: kog Byggryn i Vand og døb dem i Vin, og drik 2 a 3 Glasser Vin ovenpaa, det stopper strags.

Fjell.

85. For Durchløb eller Bagflod.

Man tager $\frac{1}{2}$ Muskatnød stødt til Pulver eller en Fingerbøll fuld Mastix, eller og stødt Tormentil Rod, 2 Knivs-aade fulde, og drikke det i varm Viin eller Øl nogle Dage, det hjælper.

Præst-Jens.

86. For megen Stolgang at stoppe Ondet.

Er Vejbred, Egeløv, Enebær, røde Roser, Malurt, Hvidløg, Vandet om Dagen ofte drukket.

Eller: Brede Vejbred, Kamille, Egeløv, røde Roser, Malurt, Tormantil, Vandet om Dagen ofte drukket.

Gravers Pedersen.

87. For løst lif skal du æde Aane kizerner og skylle dem ned med Sød melck, er proberet og hielpet. Man. 1743.

88. Et Middel for Durkløb, som bestaar.

Tag saa meget finmalet Egebark i en Potte som 2 Kander til Fyldning, og slaa saa meget kogende Vand derpaa, at det kan staa over Barken. Lad det staa 24 Timer at trækkes i hinanden, siden tager man et fint Klæde og sier Saften fra Barken, af denne Saft drikker man først saa meget som for 2 Sk. Brændevin, siden lidt mere, men fra først

maa man ikke drikke for meget for ikke at stille det for hastig, ti da kan Legemet snart forsvækkes. A. M.

89. Tarmløb i Børn og Brud hos Børn at hele.

Hulurt, Arun, Mynte, Sannikeles, Vandet drikkes om Natten, som det er. Gr. Pedersen.

90. Hos smaa Børn, hvis Stolegang er vandagtig, tynd og grønfarvet.

Lad en Æggeblomme opløses i en Kop usaltet og mager Kjødsuppe og give Barnet deraf det halve heraf hveranden eller tredje Time, det hjælper vist. A. M.

91. At drikke Øl, hvori Egeblade er kogt, er godt i Dysenteria. Lægebog 1768.

92. For Bugvrid.

Dillefrø kogt udi Øl eller Vin og drukket fordriver denne Sygdom og stiller Pine. Rand.

93. Bylder, Fnæt, Lus.

Sammenbland Svovl og Kviksølv og kom det i et Bælte og spænd om Livet paa det Barns Krop, men bruges kun i Nødstilfælde med største Forsigtighed. Hust.

94. At gjør Bylden mon.

Tag Rent Rogmel og i lit Rødløg og Honning og blend sammen og varm ved byllen, saa drager Hand til Rod. Man. 1743.
mon 3: moden.

95. Bulder at lege i 3 Dage.

Tag 4 eller 5 grøn Kolblade og leg paa Huer anden og ved telle imellem (og Vey dem sammen) og leg dem i llen i Emre, de det tallen kand smeltes, leg dem siden paa schaden. Man. 1743.

96. Plaster for giftige Bylder.

Tag Lavtstokrod, fin reven, Surdej, Husløg, noget af en Lødgryde, varme og vedlagt, smøre med Skorpionolie. P. H.

Eller: Aarelad saa nær paa, som du kan, tag saa reven Lovstiks-Rod, Surdej og lidet af en Lødgryde, varmt paalagt.

Eller: Tag Lovstoksrod fin reven, lidet Husløg fin, en Gaaselort fin, lidet af en Farvepotte, mænget i Surdej som Grød, varmet i et Skaar, varmt paalagt 2 Gange daglig, 1 Gang frisk og 1 Gang opvarmet.

Eller: Hugorm fin $\frac{1}{2}$ Lod, tyk Terpentin 1 Sk., fine Triagelse 1 Sk. fin, Gaaselorte 1, Tussepulver $\frac{1}{4}$ Lod, altsammen mænget i lidet Honning, 2 Gange daglig paalagt.

Hvid Lilje Olje 1 Sk., Skorpion olie 1 Sk. sammen, at smøre med, før Plasteret paalægges.

Eller: Tag lidet Folkeskarn frisk, Honning en Spiseske, Æggeblommer 3, Rødløg fint stødt 2, Entianpulver 1 Sk., Triagelse 1 Sk., tyk Terpentin 1 Sk., sammen varmet.

At smøre først med Hvide Lillie Olie 1 Sk., Skorpionolie 1 Sk. sammen.

Eller: Tag nogle Hyldeblade, skjær og stød dem, noget Hvedemel, Honning, Rødløg, Gaasemøg, mæng det i Lisbom olie, varmt paalagt, Fingers-bred tyk.

Eller: Tag Komøg, Duemøg, Hønsemøg, alt lige meget, lidet Vogs og lidet Terpentin, Hyldeblade fin, Kaal fin, Gede-møg, mænget i Bomolie, varmt paalagt. P. H.

97. Bylde i Halsen.

Tag Bønderrose og syd i sød Mælk under lukt Laag og drik 3 Gange om Dagen en Tekop fuld af Mælken hver Gang og bind Roserne om Halsen, hjælper for smitte.

Indskr. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

98. For Bylde i Halsen.

Victril de Cypri leg i blød i Vand $\frac{1}{2}$ kvarter oc skylle Halsen dermed. Indskr. i Christiern Pedersøns Lægebog 1533.

99. Bylder i Rumpen.

Paalæg et Plaster af ung stødt Tidselrod eller Femfingerrod.

Hust.

100. Har et Menneske meget ondt i Bagenden.

Tag Hundetunge-Rød, vask den ren, læg den med Surdej, steg den i hede Emmer, pille Surdejen af, stik den varm i Endetarmen smør den først i Smør, den stiller Pinen.

P. H.

101. For Drukkenskab.

Safften aff Qvertraw om morgenen druckit fastendis.

Item: Svinemarff fastendis æditt.

Item: est du druchen, da leg en Vaad Klud offuer din hemmelighed sic fiu hole.

Item: Lungen aff en Væder och æd den fastendis.

Item: den urt Portulac.

Item: Hasselnødder.

Item: fædt flesk fastende. Omnes. (o: alt, ganske).

Indskr. i Christ. Pedersøns Lægebog. 1533.

102. Om en er hengiven til Brændevin.

Da tag en død Mands Hoved og bor tre Huller paa og kom Brændevin igjennem dem, saa sæt det hid til den, som kan tage det.

Elier: Er det en Mandsperson, da tag en Pot Brændevin og dyp deri den højre Haand eller Fod af et Kvindelig og giv ham saa Brændevinet at drikke. Er det en Kvinde, da tag et Mandslig paa samme Maade, og ligesom Liget henfalder i Jorden, saa faar de og Afsky for Brændevinet. St. R.

103. Om nogen har stor Lyst til at drikke for meget Brændevin.

Saa skal du tage en nygjort Svinelort, presse Saften deraf, sætte den paa Brændevin, lad hende drikke deraf, det hjælper.

P. H.

104. At Drankere skal faa Lede til Brændevin.

Naar en Hest har sprunget en Hoppe, holder man en Skaal under Hestens Pit og ser, som undertiden kan ske, at faa noget af Hestens Sæd og slaar en halv Pægl Brændevin derpaa og lader det staa i det mindste et Døgn, ryster det om og giver Drankeren det paa én Gang at drikke.

Er prøvet med Held.

Eller: At pulverisere noget af den Skorpe, som sidder paa Bæsternes Ben, og indtage i en Pægl Brændevin paa én Gang hjælper undertiden, men mere sikkert, men ogsaa mere farligt er at lade en rødbrøget Hugorm drukne i en Flaske Brændevin, og deraf tages 3 Sopkener, nemlig en hver anden Time, men bliver man for ringe deraf, passer man at dæmpe Giften i Tide.

Hust.

105. Kunst at en skal faa Lede til Brændevin.

Grav Øjnene ud af ferske og friske Torsk, saa mange du kan faa. Disse Øjenstene skal vel tørres og renses for deres Væskagtighed, derefter kommer de i en ren Jærnpande, sættes paa Ilden og steges. Den Olje, som kommer deraf, forvares i et Glas. Naar nu en skal faa Lede til Brændevin, lad 9 Draaber af samme Olje udi et Glas med for 1 Skilling Brændevin udi og lad ham drikke det, saa faar han efter den Dag Lede til Brændevin.

Gyll.

106. En beskjenket at gjøre ædru.

Steg et Æble og dryp Saften af i Æddike og lad ham drikke.

Eller: Naar man har fordrukket sig i Øl, indtages Ingefær.

Hust.

107. For Forgifft og Æder, som Kand paa Komme Mennischen, schal de tage Honne og Brinde Viin og blende szammen og tog schaden med og lege Medloden-Plaster paa, som er Smit paa ler (o: lærred).

Man. 1743.

smit o: smidet. Medloden-Pl. o: Meloten-Pl.

108. For Edder og Forgifft.

Laut stok, Slibestens vand, noget af en Lødgryde, Bøsserkrudt, noget af hver, indtages i Pis, Urin kaldet.

P. H.

109. For Edder, som enten Menneske eller Kvæg er slagen eller faaet det i sig.

Tag grøn Sæbe og bind paa Stedet ved det bare Hud, om det er slaget, og er det Kvæg, der har faaet det i sig, da giv den saa meget ind, som et Hønseæg er stor, det er forsøgt og har hjulpen baade Mennesker og Fæ. P. Grønn.

110. Et vist og proberet Raad for Edder i Fingrene eller andre Lemmer.

Tag et nysgjort Æg, som du véd at være nysgjort, pikke et lidet Hul paa én af Enderne, put Fingeren eller Lemmet, som er skadt, der udi, det hjælper strags næst Guds Hjælp og drager Forgiften ud. Næstved.

111. Edder i Fingrene og andensteds.

En ulden Lap dyppet i Bomolje og gjentagne Gange paalagt. Hjælper sikkert. Hust.

112. For Faldensot.

Tag Vare, naar et Faar føder et Lam, men det skal være den første Gang det har læmmet. Tag det fra Moderen, før det dier, stik det og giv den syge Blodet at drikke i Øl, da haver han det aldrig saa haardt, det jo forlader ham strags. M. Gr.

113. For den fald Sot eller Anfang.

Saa snart en nedfalder, saa skal du strags lade slaa en Aare og lade samme Blod dryppe i et Hønseæg og giv den syge at drikke. Giv Barnet noget deraf ind.

Eller: Naar et Menneske første Gang falder, skal du strags ihjelslaa en Hund og udtage Galden og give den syge at drikke, saa kommer Sygen ikke mere.

Eller: Han maa tage en Frø eller Paje og skjær den op og udtag Leveren, vind den i et Kaalblad, brænd det til Pulver i en glasseret Potte. Dette Pulver indgives i Vin.

Eller: Fine Triagelse i Vin, hvori Bebergejl er kogt, drikkes varmt i Pipernellerods-Vand. P. H.

114. Raad mod den falden syge eller slag.

Voxne Personer, medens de blive angreben, gives 2 spiseskeder fulde af gode bomolie, som ei er harsk, og 1 skefuld Suker rørt tilsammen, have de været plaget med dette i flere aar, saa maa det bruges 2 eller 3 gange, til børen tages det halve, og de bliver holpet den første gang.

A. Ud.

115. Epilepsi, Fald.

Man opgraver Graabynkerod ved Mikkelsdagstider, naar Stænglen er visnet, tørrer dem i Skyggen, støder det i en tildækket Morter og tager en Teskefuld deraf daglig. Pulveret holder sig ikke længe, det er anprist som ufejlbarligt.

Hust.

116. Samme.

Et Fruentimmer, som føder en Søn, hendes Efterbyrd bliver tørret og givet samme Menneske, er godt for den faldende Syge.

A. M.

117. Epilepsi.

Raspet Hjortetakke kogt i Vin og ofte drukket.

Eller: Hæng om Halsen Pionrod og Pionkjærne, og drik Vand, som er kogt paa Betonia og sødgjort med Honning.

Noget lignende findes i N. M. Aalborgs Lægebog.

Hust.

118. For Faldensot.

Syd nogle Svaleunger, giv hannen at æde. Juvat.

Eller: Den Sten, som findes i Hjortehoved, skal man støde og give hannem at drikke.

Eller: Hjærtet af en Hjort, smaat hakket, er vel for den syge at æde, og Vandet, som det er i sødet, godt at drikke.

Eller: Storkemøg blandet i Vand eller Øl at drikke.

Eller: At syde Hjærtet af en Stork til at æde og Vandet at drikke. Juvat.

Eller: Flak en Frø af Ryggen, tag Leveren, svøbe den i en Kaalblad og brænd den til Aske i en ny Potte, giv ham den Aske, blandet i Vin, at drikke.

Eller: Ræddestene af en Hare eller plures, smaa stødt, og drikke med Vand.

Eller: Tag Ræddestene af en Vildbasse eller af en Orne, syde dem i Vin, og giv hannem Vinen at drikke.

Næstved.

119. For faldende Syge.

Lad den syge drikke en ung og sund Barns Urin, det hjælper for Gulstot eller Svindstot.

Lad den syge drikke tvende Morgener efter hinanden sin egen Urin, det hjælper vist, det samme er og god mod Vattersot, Hændernes eller Føddernes Skjælvende. Høeg.

120. For den faldende Sot.

Løbet af en Hare tørret til Pulver, stødt i Vin, hvori Bebergejl er kogt, indtages varm.

Eller: Det lidet trekantet Ben, som sidder i et Menne-skes Pande, brændt til Pulver i en Bagerovn.

Eller: Hjærtet af en Ulv pulveriseret. Er det en Mands-person, saa af en Han, til en Kvinde en Hun, i Vin et Kvintin. P. H.

121. For Poppelsi, om en Lem er rørt.

Tag et grovt Stykke Vægt-Lærred, gjør det hedt, gnid dermed den Lem, som falden er, det hedeste du kan.

Item: Tag Edderneider og gnide dermed. Næstved.

122. Anfald.

Naulen af et baren, naar det aftages og saa brindes i Polver, det kand samme baren, naar det nogensinde skulde faa et anfald, chorere, indgives i lidet sød melk. A. Ud.

123. Rosen olle er god at smøre de mennischer med, som falder: Nafel¹⁾. Man. 1743.

124. Feber.

Tag et Døding-Been aff Kircke-Gaarden, stød det smaae,

¹⁾ dette skal vel betyde, at Navlen skal smøres dermed.

sigte det giennem en fiin Sigte, kom det i en god Slurck Brændeviin og tag det ind.

Ob. Lieut. Offenhusen till Lundergaard..

125. Feber.

Tag en heell Muskat og ligesaa meget Aluun, som Muskaten veyer till, stød begge disze Specier meget smaae i en Morter, bland dem vel tilsammen, deelle det Pulver saa i to lige Parter og giffv Patienten den ene halffve deell ind i Brendeviin En Time førend Feberen skall Komme, neste dagen effter da deell den Anden halffve deell i 2 lige deele og giffv Patienten det ligeledes ind huer effterfølgende dag, en Part en time før feberen tager ham. Det skal næst Gud hielpe.

Fru Birgitte Scheel sl. Herr Niels Rosenkrandtzis till Solsio. Effter Fr. Anne Lindenou Hr. Capitain Oluff Thottis til Boddum-Bisgaard Hendes Sigelsze.

126. For Feber.

Lad Patienten indtage sin tørrede Skarn med Honning og Vin blandet, saa skal han finde Hjælp inden en Time.

Høeg.

127. Udvotes Febermiddel.

Hvid Terpentin blandet med Ormekrud strøgen imellem 2 Stykker Papir, hvorigjennem er stukket smaa Huller, om trent en Time før Feberens Ankomst gnides Pulsens dermed, til det bliver vel varm. Saa lægges Plasteret derover. I 7 Dage bliver det liggende, da det aftages og kastes i Ilden eller i rindende Vand.

Gr. Pedersen.

128. Et andet imod Feber.

Grøn Sæbe, fin Krudt, stærk Tobak og stærk Brændevin lige meget af hver Slags, som sammenblandes og binde paa Pulsens af den syge, og skal det ligge derpaa i 14 Dage og bindes paa 3 Timer, før Feber begynder.

Item: Den øverste Spidse af Sallevie, en Muskat og Muskattieblomme og en levendes Krebs lægges i Vin alt sammen en Nat over under lukt Laag og brug deraf, og brug saa deraf 3 Morgener fastendes og lægges med at svede, hjælper visseligen.

Rand.

129. For Finner i Ansigtet.

Tag Vejbladrod, tønd dem med Salt og Æddike og vask Ansigtet dermed, det hjælper. Filt.

130. En hemlighed for finer.

Tag Polveseret rød svovl og Blyesukker, 1 qvintin af hver slagx, sød Mercurins og kamfer 1 skuppel af hver slagx, Frøeleegvand og Rosenvand, lige meget af hvert, gjør det noget tykt og salv Ansigtet dermed, naar du gaaer til Sengs, og to dig om morgenen derefter af igien med Rosenvand. A. Ud.

131. Et godt Raad for Flod og Rosen,

som er udbrødt.

Tag en Pot godt Øl, 3 Haandfuld Hørfrø, 3 Haandfuld Havregryn, stødt Allun for 2 Sk., lad dette koge tilsammen som en Grød, stryg det saa paa et Klæde, at det vel kan skjule Klædet, læg det saa imellem et Klæde, dog intet for varmt, paa Skaden Aften og Morgen, er et fornemme godt Raad. Güldensp.

132. Kvindernes Flod at stille.

Tag st. Innocentii Urt eller Hønsegræs kaldet og udkryst Saften i et Linklæde og læg paa det hemmelige Sted, det stiller. P. Grønn.

133. Fnatt.

Tag et nysgiort Egg, steg det i gloendes Aske, klyffv det, effter at Skallen er affpillet, tvert ad, leg huer sin part i en tynd Linnen Klud og holde det heedeste mand kand taale det over den med Fnatt befænged Stød paa Kroppen, det skal øyensiunlig drage Vandet og Hitzigheden ud.

Capt. Krafft.

134. For Saarelse eller Fnatt.

Tag for 1 Sk. Svovl og stød fin og kjøb Bomollie for 1 Sk. og Æddike for 1 Sk. og kom Svovlet deri og to dig dermed, er probatum. P. Gr.

135. For Fnæt eller Skurv.

Pulvereret rød Skræpperod, pulvereret Nyseurt-Rod, lige, mænget fint, smurt mod Varmen. P. H.

136. Samme.

Tag Roden af store Cucledonie, kog eller syd den udi Vand og to det saarede eller skurvede dermed, saa tørres Saaret, afskalles og gaar bort. P. Gr.

137. Fnæt og al Børneudslæt.

Vaskes i Vand, der er kogt paa stødt Hvalskjæl. Probat. Hust.

138. Forkjølelse.

$1\frac{1}{2}$ Muskat, Allun, lige meget af Vægt, pulveriseres, og derpaa slaaes Tevand efter Behag, hvori det omrøres, og naar den syge har faaet dette, da drikker han og stærk Tevand derpaa i Sengen, og saa vel tildækkes.

Lægeboq m. m. fra 1768 i Viborg Arkiv.

139. For Forkjølelseshoste.

Tag usaltet Majmaaneds Smør og unge Brægenløg, som skjæres fint, og Saften udpresses igjennem et Klæde og æltes i Smørret, og det drikkes i varmt Øl, og noget smøres paa Brystet, det hjælper vist. Fjell.

140. Mod Forrækning i Senerne.

Man tager Katost og Vedbenderanker, en Haandfuld af hvert, koger det i en Pot Æddike eller Bærme af surt Øl tillige med 6 eller 8 Lod Tælle og bader det syge Sted med samme varmt. A. M.

141. Om nogen Sene krumper og bliver stiv i Benene af Værk.

Tag Bøgeaske og kom med Sallevie og Kamelblomster, Rosenblade, af hver en Haandfuld, og bad Lederne dermed. Rand.

142. Forstoppelse.

Tag noget lidet aff det, som skrubes aff Heste, kaldet Skrafones, og giffv ind i Viin. Fr. Soph. Krabbe.

143. Forstoppelse.

Tag 2 eller 3 Blade Rulletobak, læg dem i en Pægl Øl i 10 a 12 Timer og drik det om Morgenhen. Hust.

144. Om Maven er forstoppet.

Tobacks blade i blød om natten i en Pegll øll oc drick om morgenhen. Christ. Pedersøns Lægebog.

145. Om Livet er forstoppet.

Hvidløg, Nælderod, Malurt, Vandet fastendes drukket. Gravers Pedersen.

146. Den, der er plaget med daglig Forstoppelse, anbefaler jeg daglig hver Morgen Kl. 10 at sammenrøre 2 raa Æg med 2 Skeer fulde koldt Vand, samt blande 3 til 4 Skefulde stødt Kandissukker med lidet Kanel og drikke det. A. M.

147. Naar man ikke kan gjøre sit Behov.

Vand af Jordsød og Dubenkerbel drukket om Morgenhen Kl. 8 gjør Stolegang. A. U.s Cypr.

148. Til at fordrive vinde og forstoppelse haver jeg med stoor nytte brugt efterfølgende: $\frac{1}{4}$ Pund dansk Kommen, $\frac{1}{4}$ Pund Ingefær, $\frac{1}{2}$ Lod Rabarber, alt smaa stødt i en Morter, Termentilla Rood 4 Sk. smaa stødt, 1 qvintin Safran smaaskaaren. Herpaa kommis 1 Pott hvid Vijn og staar saa i 24 timer i sand paa en varm Kackelovn eller imod en varm soel. Dosis: Hver morgen og aften et lidet spisglas fuld. E. C. Thostrup.

I Henrik Smids Lægebog. Oktav 1553.

149. Forstoppelse i Indvoldene.

Daglig at drikke Agern som Kaffe skal være godt.

Hust.

150. Forstoppelse hos Børn.

En Blanding af Bomolje og hvidt Sukker en Teskefuld hver halve Time, til det virker. Hust.

151. For Fregner i Ansigtet.

Tag Vejbredblades Rod, strø dem med Salt og Æddike og vask Ansigtet dermed, det hjælper. St. R.

152. Robesmer Draaber 15 Draaber for **Frislinger** for Barselkone. Rand.

153. Frost at uddrage.

Fædmen aff en Ost paa smuurt, Smelt Osten, at Du kan faae lidt aff den, leg det derpaa. Svenning Gudicksøn.

154. For Frost, naar den er ophovnet.

Tag en Hestelort, som er frysens, og stød den smaa med en Øgsehammer, og læg den saa mellem et unyttet Klæde og læg det paa Frosten. Det hjælper.

Item, naar Frosten er udbrysten. Tag og brænd noget Olje af Birketæ, og med en Pennefjer stryg det udi Saaret, det hjælper strags, endog at det gjør ve. Næstved.

155. Frost at læge.

Tag en frossen Hestepære og bank imellem Klude vel smaat, læg det saa i en linned Klud paa Skaden, og der bindes et Klæde om, naar man gaar til Sengs, dette bruges et Par Gange, saa er Skaden lægt. Fjell.

Ogsaa hos Filt, Kl., Dronn. og St. R.

156. Om Frost at fordrive.

Tag Hviden af et Æg og Vinter-Rugmel og Æddike og rør til Hobe, læg det paa en Klud der, som Frosten er, en Gang daglig, det ej være for varmt. Filt.

Dette Raad ogsaa hos Kl., Dronn., H. Chr. og St. R.

157. For Frost at lege schal de Smøre med tran, som dryper af lamper, Naar hun brender.

Eller: med det fit, som mølle Hiulet løber i. Man. 1743.

158. For Frost i Fødderne.

Havregryn kogt i Vand. Men er der tillige Hul i Benene, da kan man først to Saaret med Tobaksaske blandet i Vand og siden det ovenskrevne. Id qvod probatum.

Rojum.

159. For Frost.

I Tide, naar det begynder, Saltolie at smøre med.

P. H.

160. For Frost paa Fødderne.

Tag et raaddent Æble og læg paa Frosten, trækker ud Frosten.

Terpentin Olje at smøre paa Frosten. Probatum.

Indskr. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

161. For Frost i Hænder og Fødder.

Tag Rødbede og kog og læg paa Skaden, det lindrer Smærten, eller tag raadden Æble og gjør som et Plaster. Salve eller Smørelse og læg derpaa, det læger. P. Gr.

162. Frost i Lemmer.

Det bedste og letteste Raad her imod er at gnide den frosne Lem brav og længe med Sne, eller dersom det er i Hænder eller Fødder, da at holde dem i Sne, indtil de igjen erholde deres Følelse og bliver varm, da Sne trækker Frost ud.

Eller: Bruges og hertil raadne Æbler eller Tobaksblader paalagte eller Rødder af Rødebeder kogte og paalagt, eller Saften af kogte Roer, hvilken haver hjulpen. Rand.

163. For kuld og frøst i hender og fødder.

Saa holder mand den i iiskold vand eller snee, saa trækker det ud, adligevel det bider, men det skader ikke,

men er det paa hender, fødder og hæle, da skiære hvide Rover i skiver og læg derpaa, det hjælper. A. Ud.

164. For udslagne Hænder at kurere.

Tag en halv Spand Vand, $\frac{1}{2}$ Fdk. Bøgeaske, lad det staa udi et Kar 2 Dage, rør det 2 Gange om Dagen, og naar det er synket, lades Vandet derfra, derudi koges Roden af rød Bynke af 2 a 3 Stk. Rødder, som koges i Luden, indtil det bliver halvt indkogt; dette staar og bliver koldt, og naar det bruges, skal det vel være vel varmt, og Roden bliver liggendes udi Luden. Tag og vaske Hænderne dermed, saa forgaar Hidsigheden, og Hænderne læges. Receptbog 1736.

165. Frost i Hænder og Fødderne.

Agreneaon Blade, Brændevin og lidt Terpentiniolie at sætte i Blød paa Kakkellovnen i en Flaske, og det med af samme bløde et dobbelt Linklæde og lægge paa de frosne Lemmer og lader det ligge Nat og Dag, det hjælper med Guds Hjælp. Rand.

166. Eet godt middel for frøsne fødder.

Tæg melkningen af en Sild og omtrent $\frac{1}{2}$ lod Smør, rist melkningen heel og Pres den igiennem et klæde, da har du en ypperlig lægedom for frøsne lemmer, naar du smør dette paa et skind og lægger derpaa. Dragheim.

Lignende hos A. M. Han vil have Mælkningen hakket smaa, naar den er ristet.

167. Frost.

Førend der gaar Hul paa Frosten, kog Vand-Boghvedegrød med Smør udi og læg hede paa mellem linned Klude. Indskr. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

168. Samme.

Tag om Sommeren Frøe-Guher kaldet, som ligger i Landet ved Søer eller Dammer og Skorpioner eller Skaarehat, som voxer paa Møddinger, kom det i en Potte og tvær det vel, det bliver som en Vand, to dine Hænder deri, du skal aldrig faa Frost i dine Hænder mere. P. Gr.

Guher: Gur, Fræg.

169. **Fødderne lugter ilde paa een.**

Tag en Blick-Skifve eller Saalle aff Blick eller Jern i Skoen og gaee derpaa. _____ Svenning Gudicksøn.

170. For **Hundebid**, enten de er galne eller ikke.

Tag Meserblade og Rod og stød og bind derpaa. Er probatum. _____ P. Gr.

171. Bid af gale Hunde.

Man lader i Maj Maaned Oldenborrer dø i Honning og blive liggende, til de skal bruges. Naar nu et Menne-ske eller Dyr er bidt af en gal Hund eller andet galt Dyr, enten gives det saa en hel Oldenborre, eller man presser Saften af den og indgiver det strags. Dette er et berømt Middel mod Vandskræk, naar det bruges strags, før Vand-skrækken indfinder sig. _____ Hust.

172. Skade af **Gift** at læge.

Tag Havregryn, Gasse-møg, mellemste af Hyldebark og Majmaaneds Smør og kog tilsammen og læg paa Hævelsen. probat. _____ Indskr. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

173. Raad mod Forgift.

Tag Teragelse saa meget som en Nød; et Skefuld Honning, noget mertin, lidet matin, lidet Rugmel, lidet Allun, Salt og Fløde, det er en god Salve for samme Ting. Fjell.

174. For gift.

1ste Maade: Tag Kamel Blommer, Dil, Salrue og Mallurt af hver en Haandfuld, og dette koges i 3 Potter Vand, til det er $\frac{1}{2}$ Pot indkogt, og saa bløder man en Svamp eller en Klud og leger paa Stedet, men det skal gøres tidt.

Salrue 3: Salvie.

2den Maade: De kan og prøve dette, tag Hørfrøe og gl. Svine ister og kog udi Edike og gør deraf en Smørrelse og paa Stedet, saa forgaaer pinen.

3die Maade: Man kan og tage 1 pot Brændeviin, osen af hals urt 4 Lod, hvid Fenedisk sebe 4 Lod, dette skulle varmes udi en reen Potte og siden glemmes sammen i et Glas eller Kruus, og med dette skal Verken smøres i

har den ved en Varm Ild, og for at gjøre det des bedre, saa kan man tage 4 Lod Eneber dertil, saa er det des bedre.
 har den er uforstaaet. _____ Præst-Jens.

175. Om et Menneske har faaet Forgift i sig, saa
 og for Pest at bevare sig fra.

Tag Vijn Rudeblade, Eneber, Valnødder og Figen, lige meget af hver, og stød det tilsammen og kom derpaa Rosenæddike eller stærk Vinæddike, og det med hinanden be- blandet, det er en ædelig og kostelig Teragelse for Forgift, hvormed man og kan befries for den skadelige Pestilents- luft, om man hver Morgen udi Pestens Tid ikkuns en Ske- fuld deraf fastendes indtager.
 P. Gr.

176. For skadelig Spise eller Drikke.

Stor Vejbred-Vand er meget god for den, som haver hændet noget ondt. Drik hver Dag en Kop $1\frac{1}{2}$ Lod i 4 a 5 Dage og derefter en skarp Purgas.
 Fjell.

177. For Jegt.

Tag ny Hestemøg, syd det længe, læg det siden paa, som Frosten er.

Læg en flaaet levendes Mus derpaa. Næstved.

Gigt se ogsaa: Værk. _____

178. For Ict og Værk.

Svinemøg og Komøg, sydet i Æddike med Ister læg det paa.

Tag Myrerne og deres Æg og noget af den Jord, som de ibo, dem stød smaat med lidet Salt og Svineister, kom det i en Linpose og læg paa Icten.

Item: Stød Rude og Salvie, syde dem i Olje, bind det paa Saar og Steden.

Item: Tag af de hvide Snegle, sorte Snegle og trinde Snegle i Skaller, som kryber paa Træ eller Urter, stød dem smaa i en Morter, si Osen igjennem et Klæde, smør Icten dermed.
 Næstved.

179. et forsøgt middel mod gift.

Det allerbæste Raad er det saa kaldet ormemel, som

kommer af ormstunget træ og indtages i en skeefuld vand, dette middel er vel efter anseende simpel, men dog probat.

Samme hos A. M.

Dragheim.

Gift 3: Gigt.

180. For Jegt.

Saften af grønne Hyldebær afpresset, en Snapsglas fuld sat paa 3 Pægle Brændevin, 3 Snapser daglig. P. H.

181. Gigt.

Tag Hovederne af Kokslagerne imellem 3 Fingre og kog i en Kop Vand, drik Vandet, og læg Blomsteret paa Smærten. Gjøres 2 Gange daglig. Hust.

182. Samme.

Tag 8 Lod Petersilje Rødder, som koges i 2 Kander Vand under lukket Laag 1 Time, og naar det er koldt, sies det af og sættes paa Flasker og drikker deraf 1 Glas paa Gangen. A. M.

183. En Pel kogt Viin og Teielsten ollie for 4 Sk. skal blandes sammen. Er for den tørre Jægt og smøre i ledemod hver aften og morgen. A. Ud.

184. Forkjølelses- eller flyvende Gigt.

Smøres med tyk Kamferolie for Ilden og indgnides godt 2 Gange daglig, og indtage 25 Draaber af Kamferdraaber og drikke stærk Hyldete. Hust.

185. Svovl for 4 Sk., Peber for 1 Sk., stødes hver for sig, mænges, paa alle Ledemod smøres, hermed de smøres, tager 2 Knivsodde gult Svovl ind 3 Gange.

Indskr. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

186. Et andet at smøre med for Jegt.

Fransk Brændevin $\frac{1}{2}$ Kvart, Svinemalle udgneden $\frac{1}{2}$ Lod, Safran 1 Sk., Hummelolie 2 Sk., Lisbomolie 1 Sk. sammen, at smøre med. Naar der er smurt med en af disse Smørelser, læg saa den Krydderpose paa af Havre- og

Hvedeklid, 1 Haandfuld Krusemynter sammen, varm paalagt som en Krydderpose. _____ P. H.

187. Ud- og indvortes Gigt samt Hoste
og Trangbrystighed.

Midlet bestaar i Hundefedt, for udvortes Smærter smører man Lemmerne dermed mod Ilden, og for indvortes Smærte og Trangbrystighed indtages en god Teskefuld af Fedtet i varm Mælk 3 Gange daglig. Er ofte prøvet med Held. _____ Hust.

188. Gulsoet.

1 Kvintin Gaaseskarn drikkes hver Morgen fastende 8 Dage i Træk i hvid Vin. _____ 1769.

189. Et andet Raad for Gulsoet.

Eenber Olie fordriver Gulsoet, Vattersoet, Lemmernes Skielvelse, naar man bruge 8 eller 12 i Viin eller Brendeviin. Man skal og gaae i svedebad og vel smøre sig Udvortes paa Legemet med denne Ollie og vel indtrækkes. Man skal bruge den nogle Gange i sin væd at drikke. Præst-Jens.

190. Et andet for Gulsoet og Vattersot.

Tordenskræpperod, Fennekelfrø, Hyldeblomster, Pimpernerod, Kommenfrø og -rod, Petersillefrø og -rod, noget af hvert, kogt i Vand, sød gjort. _____ P. H.

191. For den gule Sot.

Valrav 3 Sk., Akelejefrø 2 Lod, Muskatenblomster 1 Sk., Safran 1 Sk. sat paa 3 Pægle Vin med saa meget Aloe som 4 Ærter 3 Gange daglig, hver Gang 1 Snaps. P. H.

192. Samme.

Tag Decoctum eller Afsødet af den store Cheledonie saa meget som henved 4 eller 5 Lod og kom noget Sukker der udi for at gjøre det sød og drik deraf Morgen og Aften. _____ P. Gr.

193. Thode har erfaret følgende som probat mod Gulsoet. Man drikker om morgenen Fastende omrørt i

Theevand eller Ølf Suppe eller og Melk et frisk Raat eller blødsødet æg. Dragheim.

194. For den gyldne Aare.

Tag en Tobaksblad og læg i Blød en Dag i Vand og læg over den gyldne Aare, det heler. P. Gr.

195. Onde i Halsen.

Tag Camomille Blomster og kaag dem i sød Melck under lugt Laag, komm det saa imellem to Klæder og komm det om Halszen.

Item. Komm Ædicke i en Potte og Alluun, Ingefer og Honning, lad det kaage tilsammen under luckt Laag; naar det siuder, skall Hun gabe, at Immen kand gaee ind i Halszen og holde et linn Klæde offver Hoffvedet, midlertid røre i Potten med en pind, at det kand imme vell. Dette skall saaledes bruges 3 gange om dagen. Mag. Schandorphs Kone.

196. Raad mod Halssyge hos Minneske.

Sød Flød og Rødkrit skraft i fløden 1 eller 2 skeder fløde ad gangen. A. Ud.

197. Halssmærte.

Bruger man blødgjørende Omslag og Gurgelvand bestandig varm. Aareladen og stærke Klysterer. — Svalereder kogt i Mælk til en Grød og imellem et tyndt Klæde lagt varmt om Halsen er og godt. Hust.

198. Halsbylder og Værk i Halsen.

Kog Plaster saaledes:

Tag Hyldebark, tør det og stød det fin, Grønkaal tørret og fin, Soelrede fin, af hvert en Haandfuld. Hvid Hundelort fin, Vogs af Kirkelys, Honning, 4 Figener fin skrabt.

Naar dette Plaster paalægges, da smøres først med Hvid-Lillie olje 2 Sk. og Althea Salve 1 Sk. P. H.

199. Raad, naar Halsen paa nogen er saaret indvortes.

Tag en nye ubrugt leerpotte, tag saa for 1 Sk. ædike og for 1 Sk. honning og $\frac{1}{2}$ quintin pebber, stød det smaae,

syde det vel tilsammen, skumme det vel og rulle halsen dermed.

Adliud. tag Isop, ruder, Salvie, siud det i reent vand, lad honning og allun der udi, rulle saa halsen dermed, tag Agerne og laurbær, stød dem sammen og drik dem udi øll.

Dragheim.

200. et sønderligt Arcanum for store Børren, som har Kopper i halsen og derfor ikke kan nyde nogen spise er dette. Tag en salt Sild, gjør den Reen, hak den i smaae stykker smaat som muligt er, gyd derpaa noget bomolie, Edike og Peber og giv siden Barnet 2 eller 3 knivsoder fuld, at det maae sluge det ned og derpaa en ske Viin, saa faaer du at se, at Kopperne snart gaar i stykker, og Barnet spøtter Materie ud, hvoraf ellers mange Børn dør.

Item: at Kopper ikke giver Er eller huller, saa tag en god deel heel Safran, lad den ligge i Rosenvand, smør dette Vand med en Fier paa Kopperne, naar de begynder at tørres, saa kan man ikke se, hvor de haver været. A. Ud.

201. For Hikken.

Tag en Sæk med tør Malurt, Krusemynte, Kommen, Hirse og Salt, læg over Maven.

1769.

202. mod hiken.

Een drik ædike stiller hikken.

Dragheim.

203. Hjærtet af en Abe er god for **Hjærteklappen**, naar man lægger den over Hjærtet.

Høeg.

204. Hjærteklappen, som ofte kommer af Blodrig-hed, en uren Mave. Er Maven uren, bruges et simpelt Laxer-middel og Klyster, er det af Blodrig-hed, aarelades paa Foden og bruges varme Fodbade, og indvortes bruges tempe-rerende Midler og smertestillende **Midler**, paa Brystet læg-ges Kamferplaster. — Har det andre Aarsager, søges det andensteds.

Hust.

205. at styrke hiertet.

drik fastende 2 a 3 lod melise vand, det renser maven og styrker hiertet og er ofte befunden at være godt.

Dragheim.

206. Mod Hjertevee.

Man kan tage Kumer olie og Smøre sig med under Hierte, hvor man fornim Pine, og der tages noget Havre og Hyldeblomster og føre tilsamen i et firbækken og kom det i en lerepose saa varm, som man kan taale.

Rand.

207. Hjærtens Ve og Sting.

Rød Koralpulver kogt i Vin, læg Safran deri og drik. Juvat.

Hust.

208. For Hjærte ve og Sting.

Saa tag Hjærtet af et Svin saa blodig, som det er udtaget af Svinet, skjær det i smaa Skiver, bestik det med Nelliker, steg det i Smør med lidet safran, spis det varm af 3 Gange.

Borasse Blomster bruges som Te er og godt.

Et andet som kaldes Segsig Draaber, af de 60 Draaber tages 20 Draaber 2 Gange daglig i Tevand.

P. H.

209. Hoste eller Kinck-Hoste.

Tag Isop-Vand en Pottefuld, kom derudi smaa skaaren Lakrids 1 Lod, Anis 2 quintin, blaae udvalde Rusiner en Haandfuld, Steenene skall afftages, dog icke saa lidet, siud det saa tilsammen under luckt Laag, till du tycker, at Urterne har vell mist deres Krafft.

Fru Sophie Roth Kirck.

210. For gammel Hoste drikker man Nældefrø i Øl eller Vin, Kamelblomster at æde er og godt.

Filt.

Findes ogsaa hos Klitg., Dronn., H. Chr. og St. R.

211. Gamle onde Hoste.

Ærenpris, Mynter, som groer paa Agre, Peberrod, Brændenælder. Vandet drukket.

Eller: Ærenpris, Agermaane, Peberrod. Vandet drikkes.
Gravers Pedersen.

212. For Hoste.

Skjær den øverste Part af Æblet og tag Kjærnehuset rent af, lad saa deri Annis og Sukker, luk Æblet tæt til med det Stykke, du skar af tilforn, sæt det siden til Ilden, at det vel steges, æd det til Aften. Probatum.

Se: Hovedpine ved Grav. Pedersen.

Item: Stege hvide Roer at æde om Aftenen.

Eller: Tag rindende Vand, syd derudi Annis og ren Honning, tag det til dig ad Aften. Næstved.

213. For Hoste schal de tage:

Huit Sucher Kans og Ladchris Rod og Annis at Koge i Sød melch og gifu Børn for Hoste.

Det er ogsaa got at tage Krommen af Huedebrød og Komme i got øl og varme til sammen og komme en scheidung af bomolle deri og drich det afften og Morgen det varmeste du kand Tolle. Man. 1743.

214. Raad for Hoste.

Althei for 4 Sk., Hyldesirup for 4 Sk. kommes sammen i varm godt Øl og drik af samme 2 Aftener efter hinanden. Filt.

215. For Hoste eller Kulde og Værk.

Brun Sukker 2 Sk., Svovl 1 Sk., Ingefær 1 Sk., Stjerne-Annis 1 Sk., alt fin sammenmænget to Gange daglig en Teskefuld i Mjød eller Gammel-Øl, varmt. P. H.

216. 3 Æggeblommer, 3 Skefuld Honning, 3 Skefuld bred Smør sammensmæltet, 6 Skefulde daglig er god for Hoste. A. U.

217. For Hovedpine.

Nælderod stødt, Merian, Krusemynter, Timian, alt kogt, aftrykt og varmet paa Hovedet lagt, tilbunden. P. H.

218. Samme.

Bedæk Hovedet en Tidlang med en udklippet Svineblære. Er forsøgt. Hust.

219. Et godt Raad for hovedpine.

Tag $\frac{1}{4}$ unse Ingefær, læg den i viid viin og drik det, da gaar hoved Pinen væk. Dragheim,

220. For Hovedpine.

Brug Fyrolie og smør dig, hvor Pinen er, det har hulpen mange, er afproberet og probere og probatum befunden.

Eller: Rosmarin, Johannes Olie bundet paa Hovedet.

Eller: Lakduk eller Sallat eller tage deraf og Vejbrede eller Frø og Æddike og gjør Linklude vaade der udi, læg det paa Hovedet, som Pinen er størst, det hjælper og stiller Hovedveen.

Eller: Tag 3 Lod Kuber og 2 Lod Allandts eller Halsrod kaldet og stød til Pulver, tag saa meget af samme Pulver som en Teskefuld om Morgen fastende eller om Aftenen 1 Time efter Maaltid ind udi et Stykke Brød, som er blødt i Vin eller frisk Øl og ristet varm paa en Rist.

Rand.

221. Raad for Hovedværk, som kommer af kold Flod.

Tag et Fyrbækken fuld af rene Gløder og læg noget hvid Røgelse deri, luk saa Laaget til, tag saa nogle smaa rene Hampeblaar og læg paa Laaget af samme Bækken, til de bliver gjennemvarmede, bind saa samme Blaar paa den syges Hoved vel varmt, det hjælper. Men man maa gjøre det nogle Gange.

Erhard V. Høeg.

222. For Hovedens store Pine.

Tag Nælderødder, bank dem til en Kage, læg dem varmt paa Hovedet.

Eller: Tag et Stykke nybaget Brød varmt. Tag Matten, hak dem fine, strø Salt iblandt, hæld saa lidet varm Brændevin derpaa, læg det saa paa Hovedet. P. H.

Matten 3: Matrem?

223. For Hovedpine.

Tag Vejbreddblade, som ere tørre, stød smaa og læg dem ved Hovedet, det hjælper. Mens kan man faa grønne Vejbreddblade, kan man lægge dem ved Hovedet, heller og lige saaledes, som de da er. En løs Seddel i Viborg Arkiv.

224. Samme:

Krusemynter hakkes, fransk Brændevin derpaa og æltes til en [Dej] og lægges paa den syges Hoved.

Maren Jensdatter.

225. Et andet for Hovedpine.

Der tages Allun og Æggehvide, som lægges paa Hampblaar og lægges i Nakkehulen, det hjælper vist uden al Fare. Allun gjøres til Pulver.

Gravers Pedersen.

226. Et Middel mod Hovedpine.

Tag Skorpen af et Rugbrød og hæld en Snaps Brændevin og læg over Panden om Natten, saa er Pinen bortestrags.

Niels Bybud.

227. Et ypperlig middel mod utaaelig hoved Pine.

Tag skallen af granat-æbler og dem kog vel og gnid hovedet dermed, da forgaaer ald hoved Pine.

Dragheim.

228. For Hovedpine.

Kjærnehuset udtages af et Æble, dog saa, at Æblet bliver helt og en Aabning ved Skallen, deri 2 Lod Kandis sukker, 2 Kvintin Annis, 2 Gram Safran, 4 Gram Virak. Aabningen dækkes, og Æblet steges. Hver Aften spises.

Gravers Pedersen.

229. Hovedpine af Vind under Huden.

Naar det stikker i Hovedet, og det bliver opblæst af Vand imellem Huden og Hjærneskallen, da læg stødte Hvidløg og Æddike som et Plaster paa Hovedet og i Tindingen. Hjælper strags.

Hust.

230. Hovedpine.

Foruden aarelade og alle indvortes Midler betjener man sig af følgende udvortes Midler. Man toer Hovedet med Kamferspiritus eller smører det med Alabaster-Salve og lugter til Salmiak-Spiritus eller Lebens-Balsam. Hust.

231. For Hovedpine i Feber tjener en Omslag af reven Brød, hvilken, saa ofte det bliver tør, indvendig med Æddike lidet fugtes, dog saa, at Kluden bliver ej for vaad. Tynde Citronskal lagt i Tindingen er og god.

Item: Brugen af kjølede Salte Imod Smærte i Halsen, Brøndvand med lidet Vinæddike, kold at gurgle med, det kand ej gjøre ondt, om man synker det. Lægebog 1769.

232. Kug Beuer er god at Komme i Sniue tobach for Hofuet flod. Man. 1743.

Sniue tobak o: Snustobak.

233. Raad mod hovne Lemmer, enten det er aaben eller ej.

Tag Terpentin for 2 Sk., Kamfer 2 Sk., Bomolie 2 Sk., Gul Vogs 1 Sk., Skomagerbeg 1 Sk. Dette koges tilsammen under lukt Laag, til det er sammenmænet, smør det paa en Lap og læg paa Skaden, det hjælper. A. U.s Cypr.

234. Svulne Ben af indvortes Sygdomme.

Hak frisk Celidonie og bind det fast under Fødderne Natten over.

Eller: Derpaa lægges nogle Gange sammenblandet Æddike og Surdej over hele Skaden, naar Benene er hudløse og kløer stærkt. Er forsøgt.

Eller: Gnides flittig med en ulden Klud, som er røget med Enebær, og flittig Bevægelse. Hust.

235. Om Mands Stene er hovne.

Frisk stødt Hyldeblomster og læg omkring Blæren. Bulmefrø og -Blade stødt og lagt paa Stenene som et Plaster. Hust.

236. Blifuer et mennisches Hemmelighed for
Klemt og hofner,

schal de røge ham med Hørfrød og Salleveye, Og tog dem uel om Krind stene og ofuer isbenet med Brendevijn og dricke gammelt øl og terpentinnoll og Enberolle i bren-deuin og Hundefit ind i øll.

Man. 1743.

uel om Krind: vel omkring.

237. Naar Hugen er falden.

Saa skal du drage lige ned i Ørelæpperne, saa har du din Hug rejst.

A. U.s Cypr.

238. For hugen skade.

Sebedein Plaster. Det er proberet.

A. Ud.

239. For Hugormsting.

Tag en god Drik Vinæddike, da giver Edderen sig ud.

Eller: Reven Lovstikkerod i nymalket Mælk drukket og noget paalagt Skaden.

St. R. og Filt.

240. Om nogen bides af en Hugorm.

Da tag Fjeren af en Hane, som sidder ved Rumpen, og hold den over for Giften. Den trækker det alt sammen, men Hanen dør. Liseben Olie gjør det samme og Surdej, Hyldeblade og Sennop er og godt, naar det er godt. En god Drik Vinæddike er og godt, det uddriver alt Forgift.

Fjell.

241. Om Kvindernes hvide Flod at stille.

Tag Rossmarien og Hjærtensfryd og syd i rindendes Vand og drik, eller og tag Roden af Steen Rølich, Gense-rich kaldet, tillige med Urten og syd og tryk Afsodet af og tag ind, det hjælper.

P. Gr.

242. Det er for Fruentemmer.

Det hvide, som di har i deres vand, naar di lader det, saa skal di have skind af en berrefæsk, og den skal pilles tør af, og det skal brændes i pulver, og det skal di tage ind i tynd øl.

A. Ud.

243. Dedt er for fruentimmer, som haver
ont neien om dem.

Saa skal di tage sød melck og kumog og tiere, sure-
dei og en Semmel og romel, disse 6 Slax skal koges sam-
mel og bendes neden om dem saa varm, som di det tole
kand, i et tønd klæde. _____ A. Ud.

244. **Hæshed og Hudløshed i Halsen.**

Tag af og til et blødkogt Æg og kom deri en 5—6
Draaber Anis-olie, om Natten lægges et Stykke Ingefær i
Munden og vogte Halsen for Kuld. _____ Hust,

245. Imod hæshed af den raa luft.

Drik et friskt æg Raadt 3 morgener efter hinanden,
førend Solen staar op, da forgaar hæsheden inden 3 dage.
_____ Dragheim.

246. Under Hæshed og heftig Hoste, men især
pirrende Hoste, hjælper Æggeblomme afreven eller Ægge-
blomme drukken i Te meget vel. _____ A. M.

247. **For Hævelse i Ben eller Arm**, som kaldes
Uminde, eller af Rosen, herfor tjener efter Beretning dette
nemlig:

Tag en Del Silledon Rødder og des Blade, skjær det
smaa og Saften afpresse i en linned Klud, lunke Kluden
lidet og læg det paa Skaden, det linder Smerten, og Hæ-
velsen forgaar. _____ Receptbog 1736.

248. **For Hævelse i Haand eller Finger.**

Kog Hvede- eller Rugklid i tynd Øl og kom lidet
Gaasefedt i, læg paa det hedeste du kan taale, og naar du
vil lægge igjen paa, kan du opvarme det. probatum.

Indskr. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

249. **Hefuelse at drifue.**

Tag Enden af et nyt Tafuel, som intet har været brugt,
og vel smurt med Nye tiere og Pille ud og leg i et tont

Klæde paa hefuelsen, saa gaar Hun bort. Og de Kand og-saa gjøre det med udnyt Hampt og ny Tiere ligesaa.

Man. 1743.

250. For Hævelse i Arme og Ben.

Tag Havregryn med Melet og kog det i sød Mælk, naar som det har kogt lidet, kom saa deri Husløg og Vintergrønt og noget Faaretalg og læg det omkring som et Plaster varmt, hvor Hævelsen er, det hjælper. Rand.

251. Hævelse i Kinderne.

Dette fordrives ved at stryge den ømme Kind paa det Sted, hvor et Svin haver gniedet sig. Rand.

252. Medium for Hevelse.

Man tager Hamp og helst den, der er brødet i Solen, og tørred hyld Blomster og Kamfer, som strøes paa Hampen og læges paa Hævel, det hjælper gandske vist. Rand.

253. Hævelse i Benene og andre Steder.

Varm Ølbærme og Bikage og sæt Benene i, eller slaa over Hævelsen. Hjælper snart. Hust.

254. For Hævelse og Smerte i Knæerne.

Tag Ruder og Loestikke, stød og hakke dem smaa og bland deri lidt Honning, saa det bliver som et Plaster, skulde det ikke kunne blive kogtryk og sej nok, saa maa der komme nogle Havregryn der iblandt og lægges saa varmt om Knæerne, som kan taales. Rand.

255. For Hævelse i Ben eller Arme.

1 $\frac{1}{2}$ Mark Smør, 1 $\frac{1}{2}$ Mark Allun. Det koges tilsammen i en Potte, lad det svales, kom saa 3 Æggeblommer eller 4 derudi, rør det tilsammen, saa bliver det til en Smørelse, stryg det paa et Stykke Linned, læg det over Stedet eller Hævelsen om Morgenen og Aftenen. Maren Jensdatter.

256. Et andet Raad for Hævelse.

Æggeolie og Enebærolie, Tyrkisk Balsam 8 Sk. tilsammen. Maren Jensdatter.

257. For Hævel i ledet.

Man tager Krebsestene og støder dem smaae i en morter og indtager i Viin eller Vand, som er kogt og siden svalet. Rand.

258. Om man vil drage Hævelse til at sætte sig til Rødde.

Da tag Hørfrø og kog i Mælk eller Vand og læg det udi et Linnedklud og bind paa Stedet. P. Gr.

259. Hævelse eller Bullenskab i Mands Hemmelighed.

To det med Æddike og strø fin stødt Gallus derpaa. Saaret, Bylder og Blegner maa du smøre med Natskadesaft. Og strø Pulver derpaa af stødt Hulsurt. Hust.

260. Eg olli er god at smøre quindernes Hemmelighed med for He[velse]. Man. 1743.

261. Om Haaret afgaar.

Tag Duemøg, brændt til Aske, støb Lud deraf og to Hovedet derudi.

Item: Tag Mellembarken af en ung Eg og nogle af Bladene, syd dette udi Vand og der udi to Hovedet. Næstved.

262. Een good haard Salve.

Læg bitter mandler i varmt vand, at hinden gaar løs, og stød dem siden i en Morter og slaae efterhaanden saa meget honning derpaa, at det bliver som en Salve, saa er det færdig, samme er ogsaa godt for ansigtet. Dragheim.

263. Om Haaret ikke maa vogse.

Ryk det op med Rod, smør Steden igien med Aftenbakkeblod eller med Blod af smaa Frøer. Næstved.

264. At fordrive Ildpletter paa Børn.

Tag det raadne af den yderste Skorpe paa en Lyneborgerost, skrab noget deraf og strø dette paa Ildpletten, lad det sidde derpaa, indtil det er tørret, og gentag det ofte, saa forgaar det. Man kan og smøre den med Efterbyrden af en Kone, som første Gang har gjort Barsel, da forgaar den.

A. M.

265. Om man frygter, der er noget af ens Indvolde gaaet i Stykker.

Da tag Isop og Salvie, lige meget af hver, og kog udi Vin og kom derudi lidet Honning og drik den Vin. Det er godt for indvortes Lemmers Brud eller Skade. P. Gr.

266. For Tarmebrød eller om noget indvortes er sønderstødt. Saa og for Krampe.

Tag Roden af Kongelys og kog i ren rindendes Vand og drik deraf. Det er og godt for gammel Hoste. P. Gr.

267. For Kjærtler.

Tag Agernkaffe og drik. Smør med fastendes Spyt over dem † † †.

Eller: Tag sur Fløde, Allun, Mellembark af Hyld og kog vel, til det haardner lidt til en Salve. Niels Bybud.

268. Hvor en Rotte pisser paa ens Ryg, der bliver en Knude, den skal smøres med Bomolje, saa bortsvinder den.

P. H.

269. For den kolde Fyr eller kolde Brand.

Tag Hvideløgs-Urt eller Gate-kaal kaldet, som er samlet udi Maj maaned, og kryst Saften vel ud og tag samme Saft og forvar udi et Glas og giv Bomolie derover, saa kan det forvares udi tre Aar, eller og sæt den paa en sagte Ild og lad den koge, til den bliver tyk, saa kan den beblendes med andre Smørelser. Til samme er og de store Nælders Urt gode, enten afsødet dermed, toet og drukket, ti det kvæger meget den kolde Brand.

P. Gr.

270. Koldbrand.

Hold Branden i varm Spøl, det trækker Branden ud.
Er proberet. Hust.

271. Raad for Koldfyf.

Tag gammel Øl og kom gammel Smør derudi og noget stødt Høfrø, lad det syde, til det bliver tyk som en Grød, gjør en Plaster deraf og læg paa Koldfyret, det drager Heden ud. Høeg.

272. Et vist Raad for alle Slags Kolde.

Hug op aff de vnge hyllerødder och skalle den graa bark aff, tag saa dend mellemste bark, skjær den smaa, støed dend vell i en mortere, kom det saa meget som it hønseeg kand være stort till, giff derpaa dansk Brændevin for 1 Sk., laad det saa staa i bløed i 24 timer, sie det saa aff igienem it rent klæde och vrie det reent aff och giff dend det at driche, og fast saa derpaa udi 6 timer, og maa heller intet soffue imidlertid, og vil det iche strax hielpe, saa skall mand bie i 6 dage, og Anden gang gjøre, ligesom før er meldt, og vill det iche enddaa hielpe, kand mand enddaa bie i 6 dage og bruge saa tredie gang, saa hielper det nest Guds hielp vden all tuill, det offte forsøgt och haar hiulpet.

Mange er bleffuen hiulpen første gang, somme haar matte bruge det 2 gange, somme 3 gange, saa haar det hiulpet, naar det brugis rett.

Oluf Jørgensen, Degn i Asminderød 1678.

I Eliæ Beynons Barmhj. Samaritan 1677.

273. For Koldsygen.

Tag en Hylderød, skrab det yderste sorte af, tag saa det mellemste Bark, tør det og stød det $\frac{1}{2}$ Lod, læg det saa i Blød i saa meget Brændevin som 2 smaa Snapser, lad det ligge der udi i 3 Timer eller længere, siden skal det afpresses og giv den syge Brændevinen. Gider den syge ingen Brændevin drukken, saa indgiv ham det i Ærtesaft, hvor intet Fedt eller Salt er udi. P. H.

274. For Kolden.

Tag reffvet Rugbrød, vinæddiche, honning, smaat Salt oc Virach, læg det imellem 2 Klude, mæng det i en unyt

Syszlings potte, paa pulsen paa begge armene ved et vist Klocheslet oc tag det aff ved samme Klocheslet, dog skal det haffve ligget 24 Timer, siden brænd det. NB. Naar det tagis aff, skall strax et andet leggis paa igien, enten det er Eens onde eller gode dag, indtill man bliffver frisk.

Præsten Jens Wind, Asminderød,
I Eliæ Beynons Barmhj. Samaritan 1677.

275. Raad for den kolde Syge.

Tag Roden af Paaskelilier, det mindste rød, og Ægten af 3 nysgjorte Hønseæg og bag en Kage deraf og æd den. Det hjælper næst Guds Hjælp. Ecten. Næstved.

276. For Koldsyge.

Verberknob for 4 Sk., Kongelyvs 4 Sk., Mesterrod 4 Sk., Hestehovsurt for 4 Sk. Kog det sammen og drik det før Feber og efter.

Rand.

277. For Kolden.

Hvid Sennep hver Morgen 1 Teskefuld og hver Aften ind i varmt Mjød.

Eller: Paaskelilier med Rod og Top kogt i Mjød, varmt drukket.

Eller: Mesterrod $\frac{1}{2}$ Lod, Lovstiksrod $\frac{1}{2}$ Lod, Selledonner $\frac{1}{2}$ Lod, Reinfær Frø 1 Lod, Safran $\frac{1}{2}$ Sk. sat paa en Pot Brændevin, 2 Snapser daglig, men hold god Aabning i Maven.

P. H.

278. Koldfeber.

Hverdags-Kolden tag, stød og kog Klintefrø i Øl, si det og drik deraf.

Eller: Indtag Pulver af en Hugormhoved.

(Der er brændt et Hul i Papiret, men der staar endnu Levninger af Bogstaverne H og g).

Eller: Drik fastende et Glas fuld af dit eget Urin.

Eller: Sideben af et Menneske brændt til Pulver, og deraf deles et Kvintin i 3 lige Dele og tages 3 Morgener efter hinanden.

Hust.

279. Efter Koldsygen.

Naar et Menneske er sandsløs og ligesom melankolsk og tungsindig, saa køb for 1 Sk. Kutikus, tag saa meget deraf, som 5 Bygkorn kunde være, tvær det ud i Tevand, tag det ind hver Morgen.

For Menneskers Tungsindighed af dette Kutikus for 1 Sk., saa meget som 5 Bygkorn hver Morgen udrørt i Tevand lunkent at indtage. _____ P. H.

280. Tredje Dags Feber.

Kog Tormentille i Øl og drik deraf. 5 a 6 Dr. Ravolie er god mod al Slags Feber, de tages, før Kulden begynder, og den syge dækkes godt.

4 Dr. Saltolie i Brændevin fordriver langvarig Feber. Kanel for 4 Sk. stødt og indtaget i Brændevin 3 Gange Juvat. _____ Hust.

281. Koldpis.

Kog Enebær og Lavrbær i Øl at drikke, det er godt at tage Katoste- eller Altearødder og koge tilligemed Bærrene, og smør Navlen med Tælle. Prob. _____ Hust.

282. Samme.

Bukketælle smurt i Navlen eller ved Navlen, det hjælper strags. _____ Filt. og St. R.

283. Samme.

Siud stilchen aff Kaalblade udj Vinædiche och drick der aff.

Item: Æd agerne. _____ Christ. Pedersøns Lægebog.

284. For Koldpiis.

Kaag Bynke i Øl og drik, det hjælper.

Brøndkarse-kaagt i Viin fordriver den Koldpiis.

Det første Raad findes ogsaa hos A. Ud. _____ Præst-Jens.

285. Colica.

Tag 9 Draaber Dansk Kummen Olie og 9 Draaber Anis Olie, drypp dem paa et stykke Sucker og æd eller spiisz det saa. Er gott for denne Svaghed. Mad. Dreyer.

286. Colica.

Tag Maffven af en Ulfv, stopp den ud og tør den, at Du altid kandst bruge den. Naar Du nu antastes af Colica, saa tag samme Ulfv-Maffve og dens Straa-Stopning, læg till side, stop den igien med Haffvre, som er giort vell varm, lege saa Ulfve-Maffven med den varme Haffvre tilstopped paa den Sted, som Du befinder Smerten i aff Colica.

Capitain Henrich Lindrot.

287. Imod Colica

Leg it stych Engefer i enn pande eller Andet, indtil det bliffr stegt, stød det Siden, indtil det bliffr til pulver oc lige saa meget salt, tag det i en sche eller tu i vin eller Anden Vedsche, det hielper med Guds hielp. An. 1660 28. May. A. B.

I N. M. Aalborgs Lægebog hos M. Gr.

288. Item for Colica.

Tag Sommerhyldebær 2 Lod, Bevergel $\frac{1}{2}$ Lod, Enebær 2 Lod, sat paa en Pot fransk Brændevin og en Teskefuld. Probat.

Indskr. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

Item: Esian Rod og Puluer at tage ind i brendevin eller set i blød i det same for Colica og Pimperille Rod.

Man. 1743.

289. For Kolik eller Vred i Livet.

Tag Fenumgre Pulver og blød det med 2 Lod Honning og tag heraf Aften og Morgen at drikke i varmt Vand, saa renses Maven, og Pinen gaar bort.

Fjell.

290. Salmiak 1 Sk., hvid kamfer 1 Sk., potten asske 1 Sk., en haandfuld træe sud og en pæl brendeviin er godt for Kolica.

A. Ud.

291. En Te for Kolik af Vinde.

Krusemynter, Vor Fruens Sengehalme, Isop, Meirian, af hvert en Haandfuld, drikkes som Tevand 3 Gange daglig.

P. Hansen.

292. Kolik.

Tag en gammel sort Tobakspibe og stød den til Pulver, tag det i varmt Øl, eller tag 3 Hestepærer, stød og pres deraf 3 Draaber og tag i Brændevin. Hust.

293. Mod Kolik.

Gives intet bedre Middel end at lægge en Hund over Maven. Hunden, som dette onde forplantes, befries for det samme ved at æde Græs. Gravers Pedersen og H. Chr.

294. For Kolik paa en Mandsperson.

Tag Saften af en vrinsk Hestelort, som er fodret inde. Tag et halvt Glas af dette ind i en Snaps. P. H.

295. Kolik i Livet at fordrive.

Brændenælder, Matrem, Vild Timian, Ambrud, Salvie. Vandet drukket. Gravers Pedersen.

296. For Kolik.

Aurod, af somme kaldt Ambra, kogt i Vin eller Vand at drikke lunken 2 eller 3 Gange.

Et andet: En hvid Hundelort til Pulver stødt i Mælk kogt at drikke 2 eller 3 Gange daglig.

Et andet for Kolik og Gulsot: Akelejerod fin stødt 1 Teske og Akkelejefrø fint $\frac{1}{2}$ Teske, Safran 1 Sk. i Mjød varmt.

Et andet: Pipernellerod en Teskefuld fin, Akelejerod en Teske fin, Bebergejl 2 Sk., 1 Kvart i Vin kogt, sødgjort ved Honning, fin Triagelse 1 Sk. deri, hver tredje Time en Spiseske at tage varmt. P. H.

297. Samme.

Drik Aaleblod med Krusemyntevand blandet tre Dage efter hinanden Morgen og Aften, det hjælper. Høeg.

298. Et andet for Kolik.

Tag frisk Gjæsister og Smelt i en Sølvskee og tag 9 draaber og Kummen olie og lad det løbe derudi, Smelte Saa

ister olien lider tilsammen over nali Gløder, lad sider Navlen saa under Hierte som der kan og smørre lavlen og paa bug rundt omkring og derefter leg et varm Klæde derover og lig saa en time Ganske stille, saa stiller pine. Rand.

299. For Colica udtrykket Kouskarn eller Saften deraf indtagen, det hjælper.

Eller: Tag tørrede Museskarn, stød dem fine, tag 50 Gram ind i tvende Skefuld Kanelvand og kom lidet Sukker deri. Er et probat Middel imod Kolik. E. W. Høeg.

300. For Kolikas.

Tag eet ny gjor æg og slaa en Hul paa den ene Ende, hæl det hvide fra og lad blomen blive i, kom saa fransk Brændeviin, er der et at faa, saa godt Brændeviin, og kom i blomen i skallen og røre det vel tilsammen og drik det, lig dig i en Seng i varme klæder, det har hjolpet mange.

et 3: intet

Rand.

301. Et vand at fordrive kopar af ansigtet.

Sank duggen, som legger sig paa hveden, og bland den med Rosenvand og hvid lilie olie og toe dig dermed, det giver et smugt ansigt og fordriver kopar. Dragheim.

302. Recept imod Smaakoppernes Arp. (3: Ar).

Tag en Spand rindendes Vand, kom derudi 3 Gjævner rent Byg, lad det syde, til Bygget er vel sprukken, si det saa fra, kom saa derudi 3 Skaalpund Galteister af et Svin, som er given fedt med Korn, kom derudi 6 Lod Hønsesmøg, man skal tage en Fjæl og lægge under Hønsene om Natten, som de sidder, og tage det deraf, at ingen Jord kommer derimellem, lad det saa syde i Vandet i 2 Timer eller 3, til Isteret er vel igjennemsydet, vrid det saa igjennem et Klæde og lad det blive koldt, tag det fede, saa som er oven paa Vandet, og kom det saa i en ny rød glasseret Potte og lad det smelte, dog at det ej syder, skumme det med en Fjer og lad det blive koldt. Naar Børnekopperne begynder at pulne, skal man smøre paa dem med en Fjer af Salven, saa falder de strags i Ansigtet og giver ingen Ar. Samme Salve er meget god for Takker. Guldensp.

303. For Børnekopper.

Svampe af Hylbertræer ere ganske gode, naar man hinger dem i Øl og giver børne at drike deraf for kopperne.

Item: at børnene ikke skal faa eller bekomme kopperne i Øyen, saa tag blade af hvide Rover, stød dem i en morter og smør Øyenne dermed, men for øyenes blindhed heng dem Rude Rod om halsen. Leger du skabioser eller Apostelrøder der ibland, saa er du ind nu mere forsikkret.

A. Ud.

304. Krampe.

Bind om et Aaleskind om det Led, som drages. Hust.

305. Samme.

Tag Aale-Skind enten røged, salted eller frisk, og leg ved partem affectam. Skall være sgra sentameum Remedium.

Captain Henrich Lindrot,

306. Kræft, Fistel, gammel Skade.

Gjør en Lud af ulæsket Kalk, saa Vandet staar 5 a 6 Tommer over Kalken, lad det staa i 12 Timer, si det af og rør saa meget af excremento humano deri, at det bliver som en Moos, leg det paa og forny det 8 Dage arcan. mirac.

Gammel Lægnbog fra 1768?

arcanum miraculosum: hemmeligt Middel.

excr. hum.: Menneskeskarn.

307. For Kræft og Sprækker i Hænder og Fødder om Vinteren.

Man tager Marven af Svineben og smører sig dermed.

Rand.

308. For Kræft.

Man tager en levendes Krebs og smaastøder den og binder paa Kræften.

Rand.

309. Kræft i Fruentimmerbryster.

Gede- og Duemøg stødt og blandet med Honning.

Hust.

310. Lamhed.

Efter Apoplexi. Kog Saltpeter for 2 Sk. i 2 Potter Urin indtil det halve, vask den lamme og følesløse Del ofte dermed brav varm. Ravolie er og god at smøre med.

Hust.

311. Lamhed og Krampe.

Smøres ofte med Terpentiniolie.

Hust.

312. Levergrøde, Skuldergrøde og Ledløshed.

For Levergrøde smøres det paa Ryggen, Lænden med Balsom Solfrø Draaber, og imellem Skuldrene for Skuldergrøde, og om Knæ- og Fodleddene med Tæringsalve for Ledløshed.

Hust.

313. Leversot.

Stødt Mandelkjerne kogt med sød Mælk og Honning, æd det varmt. Juvat.

Men er det af Slag, Fald eller Bylder, kog Betonie og Lavrbær i Vand at drikke og tørre Figen at æde. Hust.

314. Om et Lem, som har været af Led eller skjævret og hovnet at hjælpe til Rette igjen.

Tag Frøet af Konge-Lius og kog udi Vin, men Frøet maa stødes først, læg det saa paa det Lem, som Smerten er udi, da borttager det baade Smærte og Hævelse. P. Gr.

315. Middel for Ligtorne.

Det forarsages af snævre Sko eller Træsko. Dertil bruges Husløg, som vogser paa Taget, trækker den uderste Hud af og binder den saa paa Ligtornen. Gravers Pedersen.

Ogsaa hos Randers.

316. At fordrive ligtorner.

Stød hvideløg smaa og læg det over ligtornen, eller smør den med sort snegelevand, saa falder den ud.

Item: Tag stødt hvideløg og bind hver dag frisk paa, og toefoden hver anden dag i luud, og det saa længe, til

liigtornene falde ud af sig selv, hullet kan læges med een Ringe salve eller digestiv. Dragheim.

317. Raad for Ligtorne.

Konfekt-Rosiner dyppet i hvid Bomolie og lægge det paa Ligtorne 2 Gange 24 Timer, saa løsner dem med en Pennekniv og dreje den rundt, saa gaar op med Roden.

A. M.

318. Et andet for Ligtorne.

Man tager Potaske og med en Klud binder det paa Ligtornen, det hjælper.

Eller: Man kan skjære Ligtornet af, men ej saa dybt, at der kommer Blod, og søge at udhule saa meget af Roden som mulig, og siden tage Øreskarn og smøre samme Morgen og Aften. Man skjærer Ligtornen af, saa ofte man finder noget sætter sig derpaa, og indtil man fornemmer ingen Pine i den mere.

Eller. Man kan fordrive Ligtornen, naar man hver Morgen smører dem med fastende Spytt og prøver, om man ikke kan med Neglene skrabe noget løs i nogle [Dage] efter hverandre. Saa skal man tage Ligtornen ud med Roden. Vil man bestandig være af med dem, saa maa man ej gaa med for snævre Sko og Træsko. Gravers Pedersen.

319. For Ligtornne eller høns Øyne,

saa tag sorte levendes snegle, som ikke have huus, lig dem i en dug og riv liigtorne dermed, indtil de ere døde, stik den siden paa en kiep i luften, naar der de ere døde saa og tørre, forgaar og liigtornene. A. Ud.

320. For Ligtorne.

Tag den yderste Bark af en sort Ræddike, som er først vel toet, og læg paa Ligtornen og vend den inderste Side af Barken eller Skallen ind til Ligtornen, men skruf Ligtornen først og bliv ved mange Gange, saa skal den vist gaa bort. P. Gr.

321. Lungesot

Tag hvidt Sukker, brunt Sukker og Alun, hver for 8 Sk., koges under lukt Laag en Time i 3 Potter rindende Vand, deraf tager den Lungesottige en god Snaps ad Gangen 6 Gange daglig.

Hust.

322. Lus og Utøj.

Indsy i Underklæderne Sapedille-Frø eller Petersilléfrø.

Hust.

323. Item:

Precipritatis pulver for 2 Sk. tværet i ny usaltet Smør og smøres en 2 a 3 Steder i Hovedet, er og godt for Blærer paa Hænderne og Lus i Hovedet.

Herthels Raad i Lumby.

N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

324. For Lændepine.

Haarlemmer Olie 4 Sk., de halve indtages i Brændevin, og de andre halve smøres med imod Varmen.

Item: For en lybsk Sk. Kamfer stødt, sat paa 3 Pægle Rom, 2 Snapse daglig.

P. H.

325. Lændevee.

De skal bruge Persille i deres Mad og stødt Frø i deres Drikke og spise Rødderne vel kogte, og paalægge en 3—4 Haandfulde kogte Jordbærblade.

Hust.

326. Om Mand har mistet sin Manddom.

Han kan smøre sine Stene og Hemmelighed med Gøgsurt, og Roden stødes og drikkes med Vin.

En Fruentimmer maa tage Stenene af en Gædebuk eller Tyr, koge dem og spise dem og drikke Suppen med Vin til. De skulle og bruge Sennep, Ingefær og Krusemynte.

Hust.

327. Mareriden.

Tag en 10—12 stødte Pionkjærner.

Eller: Tag Kamelblomster, Koral, Hjærtensfryd, kog det i Øl, og der lægges en $3\frac{1}{2}$ Sk. i, drik, det hjælper.

Hust.

328. For Mare-Ridelse.

Gjør dig en Halskjæde eller Armbaand af Pion-Kjærner, anvend en femten af dem koget i Vin eller Vand af Lillie-Coval-Blomster eller Linde-Blomster indtaget og drukket befrier én derfor.

P. Gr.

329. Masttarmen.

Har Masttarmen Vane at gaa ud, læg et Plaster paa af stødt Purløg, efter at Tarmen er inde. Det maa ofte varm paalægges. Kom Harpix i et Skaar og sæt paa Ilden og lad Røgen i Rumpen. Juvat.

Hust.

330. Ond Mavemund.

Tag en Pott Pryssing og nogle smaae Byg-Gryn og noget uhegled tydsk Hamp lagd i en trind Krantz, leg det i Pryssingen og Grynene, siud det sammen under lugt laag, saa skall mand lege det paa Maffve Munden og bade sig vell dermed. Naar det er brugt nogle gange, tørre sig vell aff og smørre sig med Camill Olie. Vahre sig vell for Flæsk, Aall, Grød og ny Øll.

NB. Bade sig vell dermed. Gemeen mand siger Bage sig vel dermed.

Fr. Sophie Roth Kirck.

331. For Magens Vee.

Huid Roug-olle er god at tage 5 eller 7 drober ind i Hiertens fryd vijn og Smøre Sig med Paa sin maue dermed. Er got for magens Piene og got for sidernis sting.

Man. 1743.

332. For Mavesygen.

Arbarbra, Malurtdraaber 30—40 Draaber 2 Gange om Dagen endelig, saa kan en tage nogen Tevand oven paa og Rismelssuppe og drik det.

Rand.

333. For en svlag Mave.

1 Pot Æddike, 1 Pot Vand, en Haandfuld hakket Peberrod koges tilsammen i en Potte under Laag en halv Time,

lad det staa, til det bliver koldt, kom det saa i en Glarflaske, den syge skal deraf drikke i Steden for Øl $\frac{1}{2}$ Lod Kamfer, Alve 1 Mark. Dette sættes paa en Pot Brændevin, en Par Dramme om Dagen.

Maren Jensdatter.

334. Om Maven er forkjølet.

Entian Rod i brendevin fastendis.

Chr. Pedersøns Lægebog.

335. For Meldgulvsyge.

$\frac{1}{2}$ Pægl Kommen, Ingefær 8 Sk., Kalmusrod 8 Sk., Lakrits 8 Sk., dette sættes paa 3 Pægle Brændevin.

Maren Jensdatter,

336. For Miltsot.

Den miltsotige samle sin Urin i sin største Smærte, bland det med varme Aske, gjør en Salve deraf og læg over Stedet.

Høeg.

337. For den Sygdom, som kaldes Moersot.

Tag i 3 Morgener efter hverandre hver Morgen 3 Bid Smørrebrød, og læg paa hver Bid Smørrebrød nogle grønne Malurt-Blade og spis dem, det er forsøgt og hjælper.

P. Gr.

338. Moderens sting.

Extrakts bitter vijn er god for moderen og mange sygdomme.

Man. 1743.

339. Raad for Modersygen.

Hjærtensfryd kogt i Vin at drikke det hjælper.

Nr. 2. Timian kogt i Vin er og godt, det driver alt ud af Moderen.

Fjell.

340. Moer-Sot.

Tre Torsdag Morgener ad Rad eller efter hinanden skal Patienten tage sit eget Vand, si det igjennem sin egen Særk eller Skjorte og drikke et Glas fuld deraf hver 3 Torsdag Morgen. Har næst Guds Hjælp hjulpet adskillige.

Mons. Peder Clausson.

341. For Mod Sot oc gul sot en vis Miedicin.

9 laurbær, 9 Peber Kuorn støt til Pulffuer oc dete I en god shiefuld god brende Win oc dertil 9 droper Enebær Olie giff Patienten det En Morgen Faastin oc lad dem faste Eler Soffue der Paa En time, huor Offuer leg Ønscher Eder alle lyche oc Helszen. Gl. Haandskrift i Viborg Arkiv.

342. Om Moderen stiger op.

En Kvinde tager Bomuld og gjør en Tap af og bløder i Tran og stikker ned i Navlen og binder et Klæde omkring Navlen og Maven og lader sidde, indtil Moderen bliver stille. Probatum. Indskr. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

343. Raad for Moderens Opstigelse.

Ruderødder, holden i sin Haand, stiller den umaadelige Blodflod efter Fødselen. B. P. 1640.

344. Naar en Kvindes Moder synker ud.

Tag en varm Svinelort, pres Saften af, hold den paa Moderen varm, saa gaar den ind igjen.

Eller: Alt fint stødt. Slaa umodne Agern med deres Hatte, Skovæbler, umodne Blommer, Hvidløg, alt fint stødt og kogt i Regnvand, vask Moderen hermed Aften. Og bær saa et beredt laaddent Katteskind for ned paa dig med den laadne Side til Særken Nat og Dag.

Eller: Tag Hvidløg, stød dem i lunkent Vand, vask den dermed ofte.

Eller: Tag Komøg, varm det, læg en fin Klud over den udgangne Moder, bind det varme Komøg for Moderen i en Klud, bliv i Varmen, frisk hver Nat. P. H.

345. Synker Moderen Ned i Fødselen paa et quindfolch schal de Røg sig med gamle schou solle eller med Hæste hofue. Man. 1743.

346. Mæik at fordrive hos diegivende.

Man lader en patte 3 Mundfulde og giver Katten det. Er proberet. Og Krusemynte i Te, ogsaa Omslag af en Afkogning af Salvie. Hust.

347. Om Mand mister sit Maal.

Kog Salvie, Rude og Bertram i Vin at gurgle med
varm. Hust.

348. For stærk Maanedstid.

Hun skal holde stødt Puurløg under sig — og æde
Muskatter og tør Agerne stærk og stød til Pulver og hold
det under sig. Hust.

349. For natild.

Tag Huusløg og katblod og katmelk og melk af en
fruentemmer, som først en dreng har foet, det stødes og
blandes sammel og smøres imod llden to Gange om dagen.
A. Ud.

350. Natter er røde Knopper, der udbreder sig og
væsker med Svien. Naar de gaar rundt om Lemmet, hvor-
paa de sidder, bliver de dødelige, men ellers fordrives de
ved at smøre dem Morgen og Aften med Bleghvidt-Salve.
Hust.

**351. At faa en Negl paa Foden af, naar den er gaaet
ind i Kjødet.**

Man tager nogle af sine egne Haar, lægger dem paa
Neglen, stikker Ild deri og lader dem paa Neglen brænde
til Aske. Naar dette er sket, drypper man nogle Draaber
Tællelys derpaa og svøber en Klud omkring Taaen, da gaar
Neglen af uden Smærte, og en ny vogser i dens Sted. A. M.

352. For kart negle.

Stød hørfroe og karsfroe tilsammen i en Morter, kog
det med honning og bend det paa. A. Ud.

353. Ondt Kjød at fordrive.

Tag Pommerantsskal 1 Kvintin, Allun 1 Kv., en Muskat-
nød 1 Kv., kommes i en Brød og bages i en Ovn, tages
af og pulveriseres til en fin Pulver, som strøes i Saaret,
det driver bort alt dødt og ondt Kjød. A. U.

354. Raad for Orm.

Man tager hvide Løg og smaa Lyneborgsalt, tag saa godt Æddike, sæt det paa en Tallerken, ælt det saa sammen udi lidet Surdej udi smaa tynde Kager saa store, som kan skyvle Navlen, læg det imellem en Klæde og bind det paa Navlen. Naar det tæres, lægger man frisk paa igjen. Høeg.

355. For Orm.

Raa Gulerødder ædes for Orm, naar bages med Hvedebrød, eller et fin fin Pulver af Regnfang-Bloster gives Børn for Orm, naar man tager eller drikker hver Morgen og Aften deraf. En god Teskefuld Tjære blandet med en Æggeblomme er og god for Orm. Gravers Pedersen.

356. Samme.

Malurt-Knopper og Renfangfrø kogt i Øl og drukket.
Hust.

357. Et Plaster tillaves af Klintemel, Malurtsaft lagt paa Navlen og over Maven dræber Orm især hos smaa Børn.

Eller: Konfertrals Kjærner for 8 Sk., Ormesaft for 8 Sk. er for Orm.

Eller: Egstaal udglødet og seden filitel paa er meget god for et ungt menske tages en knivs oied i viin eller øll en middel et voxer 3 og faste 2 timer.

Eller: Orm siges at fordrives ved at bære 3de Hvidløg hos sig i Lommen, saa de stedse holdes varm af Legemet.
Rand.

358. For Orme i Livet og Maven.

Tag Roden af Bregne, to og tør den og gjør den til Pulver og tag det ind udi Mjød, det er den stærkeste Forgift for Orme i Maven. P. Gr.

Det understregede Ord med hemmelig Skrift.

359. Orm i Livet at fordrive.

Mynter, som gror paa Agre, bred Vejbred, Isop, Hvidløg, Rejnfær, Malurt, Tormenlille. Vandet drukket.

Gravers Pedersen.

360. Om Slinger eller andre Orme kommer i Livet af Folk.

Bynke, Malurt, Tusinddyders Urt, stød det i Eddike, du skal se Under, om du drikker deraf 3 eller 4 Morgener.

Fjell.

361. For Orm i Rychen Paa Børn.

Tag og Kog Kong Salue Rod i lud, som er giort af Egetrød, som er Rødmølleasche og toog barnet ned af Rychen med for en varm ild. Tag siden en Raa Kniue Skrafue Braret ned af Rychen szaa scher du Hofue ranne af dem szaa kommer sig.

Man. 1743.

362. Nyfødte Børn, der ej vil patte Moderen.

Saa tager man sød Komælk og lader en Hund og en Kat slappe lidt deraf og giver Konen og Barnet det øvrige, eller kan det og være forarsaget af Troldfolkene, derimod søges Raad paa sine Steder.

Hust.

363. For Pest.

Sianrod med lidet Ingefær i varm Vin drukket er et forsøgt Middel mod Pest.

Eller: Drikker man sit eget Vand om Morgen en fastende, saa er man fri for Pest i 24 Timer.

Fjell.

364. Pine indvortes.

Tag Ensianrod, Kalmusrod, Ingefær, Hvidløg og Safran, sæt det paa Brændevin, tag en Snaps deraf, linder mange indvortes Smærter.

Hust.

365. Raad for den, som ikke kan lade sit Vand.

Tag Møget af en rød Tyr eller Stud og syd det udi Eddike under lukt Laag saa tyk som en Grød, læg det

imellem 2 Klæder ret nedenfor Navlen paa den syge 1 Time,
det hjælper med Guds Hjælp. Børge Pedersen, 1640.

366. Naar man ikke kan lade sit Vand.

Tag vilde Ruder, kaag dem i Eddike eller i godt Øl og drik deraf, det hjælper til at pisse.

Eller: Tag hvide Løg med Urt og alt og kaag i Viin, det kommer man og til at pisse efter. Søde Mandelkierner at æde gør det samme. Præst-Jens.

Det første Raad ogsaa hos Filt, C. Kl., det tredje ligeledes.

367. At ei nogen kan lade sit Vand.

Er nogen saa beladt af Sten eller anden indvortes Bræk, at han ej kan pisse, tage sig fersk Komøg blandet med Honning, binde det paa sin lønlige Ting som Plaster. juvat. Næstved.

368. Den, som ikke kan lade sit Vand.

Tag frisk Svinemøg og udskjæret Honning og mæng det til Hobe, gør det meget tyndt og stryg imellem en Lærredsklud, som er dobbelt, gør det saa stor, at det kan naa over det tynde Liv og over Navlen, det hjælper vist.

Item: Tag Skallen af Rødløg, kog i tyndt Øl og kom Ravolje deri og drik det. Rand.

369. Om de ikke kan pisse.

Da skal man tage og hugge en Knast af Træerne som et Hul og lægge det oven udi en Spand Vand og lade det drikke oven af. juvat. Børge Pedersen 1640.

370. Om man ikke kan lade sit Vand.

Smør din lønlige Ting med Popellsalve, gør Plaster af Melgrød, Rugmel og binde det omkring. juvat.

Item: Gjør Plaster af Skræpperod, saaden i Vin og Olje, læg paa dig.

Item: Tag Jord af en Svalets Rede, blandet med Vand at drikke. Næstved.

371. Hvid Rav stødt og indgiven i varmt Øl driver Pisset.

Eller: Tag et lidet Stykke Allun og dyp det i Bomolie og indfør i Moderen. Hjælper.

Indskr. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

372. Stranguria. Naar Mand ey kand pisse.

Tag Lov Stilcke Rood (Levisticum), skiær den i Stycker, tør roden og stød den saa till Pulver, giffv den Siuge en Skeefuld aff samme Pulver i varm Øll ind, saa kommer Den Siuge strax till at lade sit vand.

Eller: Mands Persohner, som icke kand lade Deres Vand, Kand tage en maadelig tyck Messing-Traad, drag den offver med fiin Lerrid og sticke den op i Røret.

Mens ieg Sielv des verre, har effter Doctor Frandtz Reenbergs Raad ved Morten Peiterson, Chirurge i Wiborg, maatt lade forferdige lange Sy Traader dyppede i Huid Vox ligesom smaae Skredder Voxlius og manglede meget trinde, og bruge dem i samme tilfelde. Capitain Henrich Lindrot.

373. Om man ej kan lade sit Vand.

Vilderødder, kog dem i Æddike eller godt Øl og drik deraf, det hjælper. Sandelmandelkjærner at æde gjør det samme.

St. R. og H. Chr.

374. Om man kan ikke pisse.

Tag Rav, stød det fin 2 Teskefuld fint, tag Safran $\frac{1}{2}$ Sk., Fennekel Frø 1 Sk., lidet Petersillerod 1 Lod, Kokleare, om man kan faa det, som en Te at bruge, i dette Te tages dette Rav 2 Gange daglig, Morgen og Aften, hver Gang 2 Teskefulde.

P. H.

375. Urinens Forstoppelse.

Tag en 6—8 Draaber Saltolie i Vand, hvori Persillerod er kogt.

Hust.

376. Naar Urinen gaar i Draaber.

Anis brugt i Vin og tørret og i deres Mad og æde Hvideløg. Juvat.

Hust.

377. For den, som ej kand holde sit Vand.

Agerom (Eupatorium) et quintin smaa Pulveriseret og ofte med Viin drucktet er godt for den Siuge. Det beste Patienten kand dricke er Kiærne Melck. Fr. Sophie Roth Kirck.

378. Naar man ikke kan holde sit Vand.

Tag Lackert Frøe og Malurt, kaag det i Edike og drik deraf.

Eller: Tag en sort Hanekam, brænd den til Pulver og giv den det i Mad, der pisser under sig. Er probatum.

Eller: Den, som ikke kan holde sit Vand, skal gjøre et Plaster af Balsomblade og legge under sin Navle.

Mark Kommen drukket i Viin er godt for den, som ikke kan holde sit Vand. Præst-Jens.

379. Naar man ej kan holde sit Vand.

Tag Blæren af en Tyr eller Orne, kog det i Øl og drik ved Sengetid, ligeledes Blæren af fersk Fisk kogt i Vand.

Kog Hjærnen af en Hare og spis den.

Tag fedt Flæsk haardstegt og pulveriseret og drukket i Vin. Et vist Raad. Hust.

380. Om nogen pisser under sig.

Hjærnen af en Hare og steg eller syd den vel, giv den det ind, som pisser under sig, at æde, ti det hjælper at holde sit Vand hos sig. B. P. 1640.

381. Raad for hvem, som pisser under sig.

Tag en sort Hanekam, brænd den til Pulver og giv det Menneske i Brændevin, det hjælper. A. U.s Cypr.

382. For den, som lader sit Vand under Søvn.

Tag et sort Havrekorn, brænd det til Pulver, giv ham det, det hjælper. M. Gr.

383. Om man pisser Blod med stor Pine af Sten.

Tag Enebærolie, drik først nogle Draaber i varm Øl,

smør saa paa Livet, hvor der er størst Pine og Værk, med fornævnte Olie paa den lønlige Lems store Sprække, saa stilles Blodet, som Stenen haver gjort løs i Livet, og de kommer til Førlighed igjen. P. C.

Aliud. Museskarn søden i Vin og drukken bryder Stenen i Blæren.

Item: Nældeblade søden i Vin og drukket, driver Pisset og renser Blæren. Viborg Arkiv. Manusk. ved 1720,

384. Podagra.

Champher gnieth paa fast graa papir oc lagt paa stiller pinen. Chr. Pedersøns Lægebog. 1534.

385. For Podagell.

Tag marie titzell oc brent vand aff hinde oc drick aff thez vand och Smøere føderne thr mett, tz hielper. probato authore U. S. Indskr. i Chr. Pedersens Lægebog 1534.

386. Raad for Podagra-Ve at formilde.

Tag tynde Skiver skaaren af fersk Ogsekjød og bind over Podagraen saa varmt som det er, naar Ogsen er slagtet, det lindrer Pinen.

Et godt Raad for Podagra. Man skal tage Aakande-Rødder og skjære hver i 2 Skiver og stege dem paa en Rist, indtil de bliver vel brune, læg dem siden i Æddike, til de bliver bløde og dog beholder deres Varme, bind dem saa varme paa Fødderne, saa uddrager de al Værken.

Eller: For Værk, Podagra og Sten. Tag en Pot Brændevin, 4 Lod Os af Holzurt, 4 Lod fenedisk Sæbe, kom det sammen udi en ren Potte og varm det vel, kom det saa udi et Glas og smør dig dermed for en varm Ild, som du haver Værken.

Aliud: Tag 2 Skefuld Rosenvand, 2 Skefuld af Husløg Os, en Skefuld Æddike og lidet usigtet Bygmel. 2 Æggeblommer og noget Safran, syd det tilsammen og gjør et Plaster deraf, læg det paa det hovne og lad det ligge i 2 Dage.

Eller: Et Plaster. Tag en Pot nymalket Komælk, 4 friske Æggeblommer, slagen udi en Skefuld skjæret Honning

en Haandfuld Kamelblomster, dette tilsammen sydet og lagt imellem 2 Klæder og lagt paa det varmeste man kan taale det, det borttager Hævelsen visseligen.

Eller: Man skal tage en hvid Kat og tage Skindet af den, desligeste og al Indvoldene med Tarme og andet, tag saa Kroppen og stød den smaa udi en Morter med Ben og andet. Saa skal man tage en hvid Gaas og gjøre den ren og stikke saa Katten i Gaasen og sy for den, steg saa Gaasen og sæt en Pande under den, at Fedtet kan dryppe udi, tag saa Fedtet og forvar udi et Glas og stryg deraf paa Podagraen, det hjælper.

Eller: Raad for Podagra, som kan hjælpe dem, som er under 50 Aar.

Tag Skedevand og lige saa meget andet rent Vand, temperer det til Hobe og gjør Skedevandet saa svagt, at du kan lide det paa din Tunge, tag saa en gammel Lærredsklud og blød den i fornævnte Vand, slaa det saa om Haanden eller Foden, hvor Podagraen plager dig, og lad det ligge derpaa i 24 Timer, mens naar det begynder at tørknes, da skal du dripe af Vandet derpaa med en Fjær, saa at det er altid vaadt. Det hjælper.

Aliud: Naar du fornemmer, Podagra sætter sig her i Ledene, er det paa de Steder, at der kan sættes Kopper, da lad dig der kopsætte, saafremt at der er ingen af de store Aarer eller Sener saa nær derved, at det kan skade dem, og jo mere man plager de Leder, i hvilke Podagraen sætter sig hen, med Kniben og at stikke i dem med smaa Syle, jo snarere den fordrives, ti det er meget nytteligt, at man kan komme det Sted til at bløde, hvor Podagraen sætter sig hen.

Aliud: Tag grøn Sæbe og stryg paa graa Papir og læg det under Foden, eller hvor Podagraen sætter sig, og lad det ligge derpaa, til det er tørt eller og en Dag efter, og læg saa Plaster af det samme paa igjen, og brug det en Maaned eller to eller tre, det hjælper og lindrer Pinen.

Aliud: Raad for Podagra indvortes at bruge.

Tag en Spegesild, ligesom den kommer af Lagen, og drik om Morgenen en Rømer fuld af Hyldevand og om Aftenen ligesaa 6 Dage, 3 Dage før Nyet tændes og 3 Dage efter det er tændt, ligesaa andre 6 Dage 3 Dage før Fuldmaane og 3 Dage efter Fuldmaane, mens paa den Dag

Maanen tændes, og paa den Dag den bliver fuld, da skal intet drikkes af Vandet paa de Dage. Vil nogen have Sukker-Kanelpudder udi Hyllevandet, da maa det vel ske.

Viborg Arkiv. Manusk. fra 1720.

Rømer: et langrundt Drikkeglas, Rinskvinsglas.

387. For Værk, Podagra og Sten.

Tag en Fyrrespand og lad dit Vand deri Nat og Dag i 8 Dage, til han bliver fuld, lad det saa staa stille urørt, til samme Vand har sat sig, siden lad alt det tynde sagtelligen oven af Spanden, saa at alt det tykke bliver igjen. Naar nogen haver den Brøst udi Hænder eller Fødder, da smør derpaa af fornævnte tykke, som er i Spanden, og læg en blaa Klædeklud derover og lad den ligge, til saa længe det er tørt, og naar du tager det fra, skal du strags have til Rede Vand, som er brændt af Komøg i Maj Maaned, og to det forrige af med, og smør saa paany igjen af det samme tykke og dyp den blaa Klud udi Vandet, som er brændt af Komøget, og læg derover igjen, og naar det er tørt, saa to det af igjen og brug det, til du faar bedre.

Aliud: Tag en Spand fuld af Vinbærme eller 2 og kom 4 Lod Lavrbær der udi, og lad det syde udi 3 Timer sammen under lukt Laag, og naar det er saa koldt, at man kan taale sin Haand derudi, saa skal den syge sætte sine Ben deri og holde dem det længste derudi han kan, til han sveder, og det skal han bruge 3 Dage efter hverandre.

Nok et: Tag Katost og syd udi koldstøbt Lud og sæt dine Ben deri, og brug det 8 eller 9 Dage efter hinanden, det er forsøgt og hjælper.

Viborg Arkiv. Manusk. fra 1720.

388. Raad for Podagra.

Man tillaver Drik af Regnfang, som plukkes, naar det blomstrer, og vel tørres. Af denne Drik tages hver en Time, førend man staar op, en Pægl og bliver bestandig ved at bruge samme uden at bruge noget andet, saa skal man finde, at Sygdommen ikke indfinder sig, og om den kommer, bliver den ikke vedvarende.

Gravers Pedersen.

389. For Podagal.

Tag Valnøder-blade, den Stund de endnu er grønne, og overøs dem med temmelig meget Saft, læg Lag over Lag og forvar dennem udi en Kjælder, og naar Sygdommen griber en paa Hænder og Fødder, tag dem saa og læg dem paa det Sted, Pinen er.

P. Gr.

390. Podagra.

Svine-Ister og Aske af Kaalstokke sammenblandet at smøre med hjælper inden 3 Dage.

Storkemøg og Svineister sammenstødt at smøre med hjælper.

En tyk Salve af Øl og Duemøg at paalægge. Prob. est. Store Nælderødder kogt i Vin og paalægges Fødderne.

Hust.

391. For Rassenhed oc Forstansz
Forrøchelse.

brende Win 2 Eggschaller fulde, Frans Vin 6 Eggeschaler fulde, Seneszblade Puluer En lod, dete schal Mand bruge 3 Morgener fastendesz. Er Et Wis rad Imod Rassenhed Wden Gud Well Søndelig straffe.

Item: En Sort Høne flact Ad Røgen oc Saa Warm Om hoffuedet bunden Er et Experment, huor Offuer Jeg Ønscher Eder lyche oc hellszen.

Gl. Haandskrift i Viborg Arkiv.

392. Om rasende Folk, som er gal i Hovedet.

Di skal have Diveldræk 4 Sk., hvid Kamfer 4 Sk., bævergield 4 Sk., parrediskorn 2 Sk., der tages og mere undertiden ad 8 og 12 Sk. og disse fire Slags skal di sætte paa en potte Brendevin, og det skal di tage en skefuld i hver Aften og hver morgen, og di skal Aareslaas i deres pande en gang og paa deres fod og paa deres Arm og paa Hoved Aaren og paa deres arm, hver gang 1 ugge i den første mone og siden hver fiordendes Dag i et fierding Aard. Rosmarin Ollie for 6 Sk. og smøres i panden.

A. Ud.

393. For Råsenhed.

Tag Kvindemælk eller Gedemælk, blød et Klæde derudi, slaa det om Hovedet, det kjøler strags og giver Søvn.

Rand.

394. Raseri.

Kog et Skud Krudt i en halv Pot sød Mælk, lad Patientten drikke det lunket og dække sig vel til i Sengen. Patientten skal først have sovet en Søvn. (Mælken af en rød Ko).

Item. Tag 6 Æggeskaller fulde Rinskvind, 2 Æggeskaller fulde Brændevin, et Lod stødt Sennesblade, alt sammenblandes og tages 3 Morgener i Rad og fastes 3 Timer derpaa. Er meget anprist.

Hust.

395. For Raseri og Forvildelse.

Den Sygdom skal læges udi et mørk Værelse og ikke tale med hannem, og man skal intet give ham at æde eller drikke uden alene Brød, som blødt er udi Mandelmælk eller i Saadet af de tørre Blommer, som med Sukker tilredere, som man kalder Svedsker, og han skal ikke drikke Bygvand, og hans Hoved skal toes med Vand, hvorudi Pileløv saaden er. Siden skal man tage Rosenolie, Æddike og Osen af Bynke lige saa meget som Æddike er, disse skulde blevet tilsammen. Hermed skal man smøre Pande og Tønderne. Vogs blandet med Terpentin og Kvindemælk og ovenpaa Hoved lagt uddrager den onde Vædske af Hovedet.

Rand.

396. En forlibt Raseri

skal det være godt at bære Kamfer paa sig. Hust.

397. Ring Orme.

Tag Celidonie Oes och stryg derpaa, som ringormen er. Item: tag rød schræpperod, hvideløg och salt, stød dem till haabe i een Morter och stryg paa ringormen.

Celidonie: Svaleurt.

Nicolaus Helgonis 1695.

I Eliæ Beynons Barmhj. Samaritan 1677.

398. For Ringorme.

Skræpperøder Smaastødt, edike, Salt. Ingerfær, Puder egne besag, ming det tilsammen, kryst udi igiennem en lindet Klud Rinormen lagt tag lunge og tørrer den. Rand.

399. Samme.

Saa tager man Skræppe Rod hvide Løg og Salt, det stødes tilsammen i en Morter, og det smøre man paa Ringormen, saa forgaar den.

For andre Orme. Tager man hyldebark, Malurt og Svovel, koger det i gammelt Øll og smøre det derpaa, hvor Ormen er, saa død den. Præst-Jens.

Første Raad findes ogsaa hos A. Ud.

400. Samme.

Gule Skræpperødder stødt og pulvereret med Salt og Hvidløg stødt sammen, dermed smurt paa Ringorme, lidet Kobberrøgelse iblandt. P. H.

401. Samme.

En Haandfuld Burrerødder, tilbørligen afvasket og smaatskaarne, kogte med $1\frac{1}{2}$ Pot Vand, naar de har staaet Natten over vel tildækket og nu indkoges til en Pot, samt afsies og uddrækkes efterhaanden med lige saa meget sød Mælk i 1 eller 2 Dage, er en god Lægedom, og tillige koge baade Blade og Rødder af Burrer og lægge paa Ringorme. Hust.

402. Samme.

Burre Skræpperødder at presse Saften af og smøre paa. Indskr. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

403. Samme.

Tag Linnetklude og brænd ved et Lys, og naar de er i Lyset antændte, læg dem saa paa et Tintallerken, saa kommer der efter en gul Væske, og det kaldes Olie, tag af det og smør paa Ringormen, saa forgaar den. P. Gr.

404. Samme.

Papirsolie dermed smurt 2 Gange daglig. Probatum.

P. H.

405. Samme.

Disse fordrives ved ofte at vaske dem med Faarepis eller Menneskeurin. Det anbefales at spise mange Kaal, imedens man bruger Kuren.

Item: Fastende Spyt er god for Ringorme, Blegner i Ansigtet, Øjnene, Værk i Axlerne og for Maven, Milten og Leveren.

Hust.

406. Roosen.

Tag et Stycke ubrugt Seemsledder saa stoor, som at det kand bedecke Rødmen paa Beenet, stryg det over med god Venedisch Theriack, leg det saa som et Plaster paa det anfægtede Been, huor det er rødt, saa tager det onde strax aff, og mand aldrig faaer det mere paa den Sted.

Hr. Landsdommer Reenberg till Ristrup.

407. Rosen

Tag et Fyrriad eller, om det icke er ved Haanden, et stor Potte Skaar, kom gløder deri, strød paa Gløderne Malurte-Brom eller Topperne aff Malurt oc lad Patienten holde Beenet, som Rosen sidder paa, eller partem affectam offver Ilden og giennemrøg den vell med ermeldte Malurt-Brom, og naar den er defftig giennemsmøget saa nær ved Ilden, som Patienten det kand taale, saa lad Ham legge sig ned, er det i Huusze, da i en Seng, men er det i Feldten, da i et Telt eller Baraque med mangfoldige Kapper og Klæder vell og helt bedeckt og svæde det stærckeste Hand kand, saa længe hand Kand taale det, tørre saa Svæden vell aff og lade ingen Vind driffue Sveden ind. Saa næst Guds Hjelp kommer Hand sig. Dette Raad haffver Author forsogt sielf, imens Hand var under Officere, og veed derfor, at det er probatum.

Hr. Capit. Krafft.

408. Samme.

Huor Den ydtrer sig og bliffuer Rød i Been eller huor det er: Da tag Aluun for 2 Sk., stød det smaae og kaag det i en Potte fuld aff Kilde-Vand, rør saa Haffvre Meell

derpaa, at det bliffver som en tynd Grød, leg det varm paa Beenet, saa varm som det immer kand taales, og bind et Linned Klæde uden omkring, at det kand holdes varm. Linnede Kledet skall varmes paa ny, saa tit det behøves, og er dette Raad med god effect prøbet. Christen Blytecker.

409. Raad for Rosen.

Naar Rosen ypper dig først, da tag dit eget Møg i en liden Klud og bind derpaa, eller det Jord, som et dødt Asen ligger paa, og bind paa.

Item: Bind et Stykke nyt ubrugt Klæde derom, det hjælper. Probatum.

Item: Tag hvidt Sæbe, hvid Olje og Teriaggelse, lige meget af hvert, og saa meget Bolus, at dette kan blive rødt udaf, mænge dette til Hobe og læg paa Rosenen.

Item: Tag Hyldegrene, skrabe den graa Bark uden af, siden skal den grønne Bark inden paa imellem Træet og den graa afskrabes smaat som Hørblaar saa meget, som behov gjøres. Siden skal det lægges i Eddike en Nat eller halv Dag, saa skal det bindes paa Steden med et rent Linklæde, som Rosenne sig haver begravet. Dette skal bruges saa tit, som behov gjøres, saa skal han næst Guds Hjælp blive kvit for den, og ej den skal bryde hannem ydermere. Probatum.

Næstved.

410. Rosen.

Tag hvid sæbe, hvid olie, teragelse, ligemeget aff hvert, och saa meget bolus, at det Kand blifve rødt, bland det till haabe och leg paa rosen.

Item: Tag en fersk Muschate, skier den ret smaa, saa meget acheleye frøe, som Muschaten veyer till, stød smaat, formeng det siden till haabe i 3 parter, giff den siuge at driche med varmt øll, saa bryster der hull paa, saa schall du intet legge paa hullet uden egeløff, de baade trecher och læger,

Nicolaus Helgonis. 1695.

I Eliæ Beynons Barmhj. Samaritan 1677.

411. Et besynderlig raad for Rosen, som mester Niels Biskop i Aalborg haver udgivet at bruge.

(Det skulde vel ikke være Dr. med. Niels Foss, Fader til Biskop Foss i Aalborg).

Man skal tage rød Qvilsteen og stød i Smør, sigte det igiennem een haardug, lad det saa staa i noget viinædike i 24 timer, dyppe derudi een fiin linneth klud og legge der- ved, og efter den tørre, dyppe den paa nye igien og leger den igien paa Saaret, den Syge skal tage sig vare for feede og Salt spise, thi rosen ei kan taale den. Dragheim.

412. Et andet for Rosesygen.

Muskat, Nelliker, Akeleje, hvid Rav, Safran, Svovl, alt fin af hvert et Kvintin indtages i Øl hver Morgen og Af- ten i lunket Øl. P. H.

413. For Rosen eller Hellige Ting.

Tag blaåt Papir og overstryg det med Bleghvidt og læg det paa det Sted, som Rosen viser sig, der er meget godt. Rosen er en slem Plage, og naar man en Gang har haft den, saa kommer den gjerne igjen, naar man forskræk- kes eller fortørnes, men naar man hver Fjerdingsaar ved Ny- maane vil bruge Hyldebærsaft 2 Lod, hvid Sukker 1 Lod, Pulver af Sennepsblade $1\frac{1}{2}$ Kvintin og noget Ingefær blan- det vel og brug det en Gang, det hjælper for den. Fjell.

Det sidste af denne Opskrift (Hyldebærsaft o. s. v.) findes ogsaa hos A. Udesen, og saa fortsættes som følger:

414. For Rosen eller hellige Ting er det godt: det Pogere og væge Rosen, af unge folk giver man det halve, Frøer eller tuds Reder eller det lommer, som liger i Vandet, tag det, dersom det er i den tid, gjør saa Plaster deraf og leg det paa en Lærresklud og læg paa det sted, som er udbrødt, er godt for samme træk. A. Ud.

415. Et andet for Rosen udi Hænder, Arme, Bene eller Fødder.

Man tager blaåt Sukkerpapir og hvid Kride og bind det paa Hævelsen eller og bind det Papir Soer er omkring Bleghvidt paa Hævelsen, er prøbet og probatum befunden.

Rand.

416. Ny Rosensaar læges med Egeblade. Juvata.

Juvo 3: hjælper.

Hust.

417. **Ryg-Verck.**

Menget godt er for Ryg-Verck Stoor Salt varmet og Kommen i en small Poosze lagd langs ad Ryggen, naar mand legger sig, og lade den ligge det lengste muelig er, og det varmeste mand den kand taale. Fr. Sophie Röth Kirck.
(Se videre under Værk).

418. Horlemmer ollie er gode for hvem, som har ont i sin ryg, og di skal tage 15 draaber hver Morgen og hver Aften. og di skal dækkes vel til og svede. A. Ud.

419. **For indvortes Rygve.**

Tag Hvidløg og Brændevin og stød det saa længe, til det bliver til Vogs, sæt Patienten for en varm Ild og to S. H. med. Rand.

420. **For Rynker i Panden.**

Stød Vibrødrod med salt Edike og to Ansigtet dermed, eller stød Soemøg i Edike, det borttager alle Rynker, at to sig med tyreblod gjør et skinende Ansigt. A. Ud.

421. **For Rørelse.**

Tag Svovl, som er stødt smaa, venedisk Sæbe, Enebær, Drengébarns Vand og Brændevin lige meget af hvert. Bland det vel tilsammen, gnid saa de matte Lemmer med det udi en ny Lærredsklud. Rand.

422. **For Hænder, som er rystendes eller sover.**

Tag Salvieblade og kog udi Viin eller udi Vand og to dine Hænder derudi Morgen og Aften. P. Gr.

423. **Raad i Munden, som æder om sig.**

Agermaane, Raahel (?), Jordbærurt, med det Vand to dig i Munden. Gravers Pedersen.

424. **For skab og klaade.**

Saa tag Allun og kaaberrøg, lyneborgisk Salt, kog det iblant, skum det af og tør dig deri, men den, som kløede meget og er inderlig af fogtighed og kløde fuld, for den

er Terpentinspertus det beste Medel, naar man i 3 eller 4 uger om morgenen og om Aftenen indtager 5, 6 eller 10 draaber i Viin eller Brendeviin, mand maae faste noget derpaa, ofte svede og smøre klaaden med samme spertus.

A. Ud.

425. En Salve for skurvede Hoveder.

Man tager $\frac{1}{2}$ Pd. Fedt, smælt det og lad det stevnes igien, Kamfer 4 Sk., Kvægsølv for 4 Sk., Teglistensolje for 4 Sk., Euphorbrum, stød det smaat altsammen og gjør det til en Salve, hvormed Saaret smøres hver Dag, til Saaret er lægt, der varer ikke længe.

Fjell.

426. Grøn Lavrbærsalve for 2 v. 4 Sk., Kvægsølv tværet i samme Salve lige meget enten for 2 eller 4 Sk. dermed smurt, er et forsøgt Raad, som hjælper for Skab.

Indskr. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

427. For Børnenes Hoveder, som med Krysser og Skab er besværed.

Tag Sevenbom tørret og pulveriseret og bebland det med fersk Smør eller sød Flød, til det bliver som en tyk Smørelse, smør Hoveden dermed, det læger fortræffelig, at man sig derover maa forundre.

P. Gr.

428. Raad imod Skjørbug.

Man tager hvid Stenrude og koger den i rent Vand og drikker jævnlig deraf, er meget godt og har hjulpet. Lemmike kogt i Mælk eller Vand og deraf drikke jævnlig, men helst varmt. NB. Siglidoner og Svatkiet med Rod og alt at koge i Vand og drikke, man kan og sætte den paa Vin i en Flaske og deraf drikke. NB. Gule Skræpperødder og skrab den ren og enten tørre den eller ogsaa grøn og skjær den smaa og bruge den i en Tepotte ligesom Te, det lagserer og hjælper for Skjørbug vist.

Rand.

429. Skjørbugs Vin.

2 Haandfuld Karse, $1\frac{1}{2}$ Haandfuld Hjærtensfryd, Peberrod, 1 Haandfuld Enebær, som sættes paa 2 Potter Vin.

Rojum.

430. **Dersom nogen skolder sig.**

Da tag raa Kartofler og riv det paa en Rivejærn og læg det paa ligesaa, da trækker det strags Hud paa det skoldede Sted.

Rand.

431. **Slag.** Naar Een icke kand tale.

Tag Bebergiel og legg under Tungen.

Fru Sophie Krabbe.

432. Aarelader man Mennesken det første Gang det angribes af Slag og giver det samme sit 1. Lod Blod varm tillige med et blødkogt Æg at drikke, skal det aldrig mere faa Slag.

Eller: Om man ihjelslaar en Hund, tager Galden ud af den og giver den syge den ind strags den første Gang han angribes, skal han aldrig mere faa Slag.

Eller: Det Stykke af Navlestrengen, som Jordemoder borttager fra smaa Børns Navle, naar den formedelst Raadenhed og Vissenhed er moden dertil, skal, naar det ristes, stødes det til Pulver og gives den syge ind det første Gang, han haver haft Slagen, forhindrer dets Gjenkomst for bestandig, allerhelst hos det Menneske selv, af hvis Navle det er.

Rand.

433. **For Slangestik.**

Tag hvidløg og Ruder, stød det tilsammen, det hjælper og smør stedet dermed.

A. Ud.

Ogsaa hos Præst-Jens. Han har Hvidløg med Roden, hvilket jo er en fejl Afskrift.

434. **Slangebid, Bi- og Gedehamsestik o. s. v.**

Man vasker Stedet med Salmiakspiritus. Er anprist som meget brobat.

Hust.

435. A^o 1671 d. 27. Nov. skal en Mand ved Navn Mathias Kusk være angreben af den slemme Syge og d. 28de ligeledes haft en Paroxysmum, men d. 29de ved den Tid, Sygen plejede at angribe ham, blev ham given 21

Draaber i 5 Skefuld Slagvand, hvorpaa han svedte og aldrig siden fornåm noget til forrige Tilfælde.

Lægebog fra Hjortlund 1768.

Slagvand 3: Flydende Blanding af vellugtende Vand mod Slagtilfælde,

436. For Snue.

Menneskets om Morgenens første Urin at lugte til borttager Snue.

Indskr. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

437. Sommer Syge.

De schal ladis Frunlig paa Hender og føder og for i Panden og smør ham Frulig og gif ham det Pulver ind, som er gjort af Hofuet schallen af en Misdeder i Lauendevaand. Smaa børn, som Have samme syge, i lit ind i dijen og bind Pian Rod eller Kierner i en Rød Silke Klud om Halsen paa dem. Rester lemmerne Paa den syge, schal de smøre hans Ryg og Ben med Rosenolle eller Szepecher olle. Naar de fornemmer Sygen tager ham, saa Stop Ruder i hans næszszebor og gif Ham Roden at æde ind paa Smørebrød. Gif ogsaa Spiritus Salius olle ind i Ackevit og Arueguld ind i Rader Vaand. Og lades for i Panden. Hierte-spendis olle er ogsaa god at Smøre smaa Børn Med for samme Syge og vnder Jord Kred i alle Lædene. Man. 1743.

438. For den, som meget sover.

Tag Hovedet af en Aftenbakke, bind det i en Klud under sin højre Arm, da kan han ikke sove, førend det bliver hannem igjen frataget.

Bær og nogen Hjærtet af en Aftenbakke paa sig, han ej heller skal kunne rolig sove.

Næstved.

439. For den, som ej kan sove.

Gyd Valmuefrø i noget lidet Vand og smør Hovedet dermed.

Eller: Tag Bulmeblad, lægge dem under hans Hoved. juvat.

Eller: Drik Haregalde i Vin, det giver Lyst til Søvn og er godt for Vildelse. Næstved.

440. Om nogen ikke kan sove.

Valmue skal drikkes og stryges over Hovedet.

Gravers Pedersen.

441. Raad for dem, som ikke vel kan sove.

Tag Hyventorn Bær og læg under Hovedpuden, de skal gjøre, at en kan sove trygt. P. Gr.

442. Sovedrik.

Haregalde i Brændevin gjør Søvn.

Hust.

443. For Sprækker i Læberne.

Tag Enebærolie og smør dem med, saa læges de snart.

M. Gr.

444. Sprukne Hænder og Fødder.

Man støder brunt Sukker og blander i Bomolie og smører Sprækkerne dermed 2 a 3 Gange daglig.

Eller: Man holder de sprukne Hænder eller Fødder i 10—12 Timer i varmt Vand, hvori Potaske er opløst eller i Mangel Bøgeaske, og derefter smøres Sprækkerne med Balsom-Smørelse eller i Mangel deraf med Bleghvidt-Salve eller med stødt brunt Sukker opløst i Bomolie. Fedtet fra Tappen af Møllehjul er heller ikke at foragte. Hust.

445. Steen.

Tag Trey Potter Brendeviin, 3 Potter Petersilie Vand, 3 Potter Eenebær Vand, 2 Haandfuld stødt Eenebær, 2 Pund Sucker, dette Altsammen kommen i en stor flaske og staae 6 dage udi Sand paa en varm Kackelovn, siden sie det igiennem et fiin Klæde eller Camer Dug, deraf drucket 3 gange om dagen, morgen, middag og Afften, hver gang et Spidsglas ud. Smager som et Glasz Spanisch Viin.

Oberst Lieut. Gedde.

446. Steen.

Tag aff det Klahreste Aluun, som kand bekommes, kom det i Vand, gjør Vandet sterck med Aluunet, saa at Vandet kand springe, naar der heldes en Draabe deraff paa Bordet. Giffv Patienten af samme Aluunet Vand nogle (3 eller 5) Draaber ind i en Skeefuld Sød Mandel Olie eller anden fersk, reen og klahr Bomolie om morgen fastendes.

Samme Remedium er og god i Andre Tilfælde.

Christian Jacobson, Gl. Skibs-Mand af Friederiks-Stad i Norge, gammel 88 Aar, bereyst i alle Verdens IV Parter og Hjørner.

447. Steen.

Tag Bønne Halm og kaam i en nye Potte med Vand, legg over Potten en lenge brugt vell med Sved defftig igiennemtrucken Hatte Puld jo svediger jo bedre, leg saa et Laag offuen paa og lad det siude 3 Timer, lad Patienten dricke deraff huer morgen fastendes en god Drick varm, saa længe det vahrer. Den, Söm dette Remedio bruger, skall aldrig meere faae nød af Steen.

Inger i Bøllumsgaard.

448. For Steen.

Tag en Blæren aff en Tyr, blæsz den op og lad den tørre, kom Veyret aff den og legg den saa i en Ild-Skovl eller Fyrbecken paa Ilden, at den kand bliffve saa tør, saa den kand stødes till Pulver. Tag 3 eller 4 Kniffvsodde aff Pulveret og giffv Patienten det ind, naar Hand icke kand lade sit Vand. Vill det icke hielpe første gang, saa giffv Ham fiere og bland Pulver af Egge Skaller deriblant.

Mad. Dreyer.

449. Steen.

Kaag Thrane-Bær i en Potte under luckt Laag og drick aff deszen Suure Suppe, det bryder merckelig Steenen.

Mad. Goiske.

450. For Sten.

Ravneblød og drik det iblandt Øl eller Mælk, da fortærer det Sten. Dersöm du det ikke vil tro, da tag en Sten saa stor söm en Nød og læg i en Skefuld Ravneblød, da smælfes han. Probatum.

Børge Pedersen 1640.

451. For Sten.

1. Tag Ravneblod og gnid Hemmeligheden dermed, det hjælper.

2. Tag Enebærølje og Vand, som er blandet med Persillier. Drik det, saa brister Stenen. M. Gr.

452. Om Steen.

Haver nogen Steen i Lænderne eller Blesien, da tag Hareblod og al Hareskind, læg det i en Potte vel tillukt med Ler og Sten, lad saa Potten brænde dermed saa længe, indtil du tænker, det er vel brændt, stød det saa til Pulver, giv den syge deraf en Skefuld i Vin udi Bad eller fastendes, deraf bryster Stenen.

Eller: Tag 2 eller 3 unge Harer, drukne dem i Æddike, læg dem hele altsammen med Hud og Haar i en Gryde vel tæt oven til, lad dennem brændes, indtil de kan stødes til Pulver, giv ham at drikke deraf i Vin eller Øl, det bryder Stenen og uddriver.

Eller: Drik Gedepris, det bryder Stenene og uddriver.

Eller: Tviler du paa, om Stenen er udi Lænderne eller Blæren, tag Hønsgræs, som staar hos Vej eller Sti, syde det, om det er tørt, stød Osen deraf, om det er grønt, læg det paa din hemmelige Ting, gjør det hannem ve, da er Stenen i Blæren, gjør det ham ei ve, da er han i Lænderne.

Eller: Er Stenen saa svær, at han kan ikke pisse, da stød smaa Cipres og støde det med Olje, læg hende saa varm paa den hemmelige Ting, det uddrager Vandet og hjælper Stenen.

Eller: Tag af en Gedebuk Blodet, Leveren, Lungen, Nyren, Pitten og Stenene, stød dem sammen, gjør en Pølse deraf i hans Vom eller Tarme, syde den vel, giv hannem deraf Stenene at æde, saa kommer Stenene og saadan udi smaa Stykker ud. Næstved.

453. Steen at uddrifve.

Tag Martrum og Kaag i rindende Vand under lugt Laag, drick deraff lidet lunched en Pegell om morgenen fastendes og lige saa meget om Afftenen, naar du vilf gaac til Seng. Hr. Christen Hee i Sønbiærg.

454. Steen.

Naar nogen har Smerte aff Steen, og Steenene har forstoppet Vandgangen, da skall der kaages af sød Melck 2 Haandfuld Rug-Meell og en Haandfuld aflpluckede Cameell-Blomster en tyndagtig Grød, og naar den er kaaged, røres derudi en god deell smaaskaaren Rød-Løg. Dette kommes imellem 2 Klæder vell tyckt paalagd og legges offver Maffven fra Naffvlen til lisenet, og saa snart det bliffver Kaaldagtig, da skal der legges frisch paa.

Imens Piinen vahrer, skall Patienten bruge 65 aff de tilsendte Steendriffvende Draaber paa gangen og tage dem huer 3 Tiimer udi en Skeefuld Viin varmet med lidet Saffran udi. Men naar Piinen holder op, er det nock at bruge dem morgen og Afften paa 14 dags tid uden ophold.

For kold Øll at dricke maae Patienten vell vahre Sig, saalenge Piinen og Siugdommen vahrer, Thi derved stoppes Vandgangen.

Doktor Lodberg.

455. For Steen.

Erd-Beeren Brantwein. Nim: 6 Pott Erdbeeren, $1\frac{1}{2}$ Pd. Süsszeholtz, 1 Pd. Aniis, $\frac{1}{4}$ Pd. Schwartzes Kümmel, 2 Pott Wachholder-Beeren, 3 Handvoll Merrettig, 3 Handvoll gemeinen Rettig, 3 Handvoll Hæderæ terrastris Kronit, 5 oder sex Haubtær Knoblauch: Alles klein zerhackt oder zerstoszen, mit den Erdbeeren vermischt und 8 Pott von den besten Brannndvein darauf gegoszen, wen es 3 tage gestanden, dan distillirt. Von dieszen nimt man abend vor den neuen und vollen Mond. Wie auch wen man durch die Colique einen Anstosz von den Stein fühlet ohngefehr 3 Löffell voll, so den Stein pfleget zu brechen, und man sick beszer darnach befinden.

Mag. Goiske.

Mag. Goiske, Sogne Præst for Westerwiig og Agger Sogner og Provst over Reffvs Herrid, laborerendes aff Steen Svaghed har befunden sig kiendelig vell effter dette Remede og bruger denne Aqua Vitæ foruden Jordbær destilleret med Dansch Brendeviinn, huilcket Doctor Lodberg forsickrede at være lige saa godt som det Fransche, naar det ickun var got sterck Korn-Brendeviinn, der ey var sveen; Jordbærene vare vell gode at komme dertill, om mand kunde faae dem, huis icke var det gott nock foruden.

Helverskov.

456. For Steen eller Calculo Renum, sed non vesicæ o:
For Nyre- og Lende-Steen, mens icke for Blære Steen.

Tag 2 Potter beste Fransche Brændeviin, 2 Potter beste oprigtig tilberedde Jordbær Vand, 2 Potter god Persille Vand, Kom det tilsammen i en Bouteille eller Flaske, tag saa 2 Haandfuld gode Eenebær, Kniis dem i en Morter, Kom dem saa i Flasken till Brændevinen og oven mentionerede Vand, Kom dertillet halffv Pund beste fineste Canarie-Sucker, bind saa tæt for Flaskens eller Bouteillens Mund, lad saa bouteilleen eller flasken med det, der er udi, staa 48 Timer om Vinteren i Sand paa en varm Offvn, om Sommeren i Soelen i Digestion. Naar den tid er forbi, da hæld denne Liquorem fra Eenebærrene i en anden Flaske, lad det saa igien staa en dags Tid og sætte sig, at det tycke kand bundfalde, sie det saa igiennem en reen Klud, at det Tynde kand komme fra det Tycke. Giem saa det Klahre till Brugg. Deræff kand Patienten tage et spids-glas fuld om morgenen og et 2 timer effter Aftens Maaltid og vell om behager et Spids glas fuld effter Middags Maaltid. Patienten skall der-effter befinde dens forunderlige effect, thi den bryder Nyre- og lende-Steenene til Gruus og Sand og driffver den ud. Mens for Steen udi Blæren er dette Remede icke aff nogen Krafft. Sniagen har det som en Spansisch Viin.

Brigadér Eyffler til Tanderup.

Nephritis og Calculus Renum fører med sig en prosternered Appetit, siger Doct. Frantz Reenberg, og huo som laborerer aff Calculo Renum, følge Hands Raad. (Se under næste Afdeling).

Nephritis: Nyrebetændelse. Laborere: lide af en Sygdom

Mentionere: anføre, ommælde.

457. Steen.

Tag en Deell sorte Reddiker, rießv dem smaae paa et Riiffv-Jern, Kom en stor Deell aff det hvideste fiineste reffven eller stødt Sucker derpaa, lad det staae nogle Tiimer blandet, at det kand riffe vell Safft aff sig, trycke saa og vrie denne Mixtur igiennem et Klæde og tryck Safften vell ud, lad Patienten dricke deræff huer Morgen saameget som en Pegell eller halffv Anden og faste derpaa et par Timers tiid. En Stor Patient i Sachsen, som haffvde elendig Schmerte og Piine aff Blære Steen, brugte dette Raad effter En Medici Anledning, og strax effter at Hand haffvde faaed det till

liffvs, sagtedes Smerten og den ulidelige Piine, faldt i en sød Søffvn og Roelighed, under huilcken Hånd opvognede, raabte paa Pisz-Beckenet, af huilcke Hånd fyldte 3 med sit Vand, som i mengde ud kom, og der samme Vand haffvde staaed noget og satt sig, saa mand paa bunden aff Urinalen offver 4 finger tyck fiin fiin mens meget skarp rød Sand.

Lieut. Manteuffel.

458. Steen.

Kaag 2 eller 3 Haandfuld gode fridske Persillie-Rødder i en halff pegell Vand og $\frac{1}{2}$ pegel Viin till en tyndagtig Moes. Kom saa Saaddet fra Rødderne i et Klæde og legg oven ved Patientens Hemmelighed, det varmeste mand det kand taale, samme skall titt igjen giøres og reitereres, mens huer gang paany opvarmes, imidlertid tages en god Skee-fuld aff Røddernes Suppe, de tilforn ere kaagede udi, og derudi kommes Tretten Draaber bæste Raffv-Olie og giffves Patienten ind.

Sr. Oberst-Lieut. von Kahlen till Toodbøl.

Dette Remedium hialp efter Guds villie og barmhietighed mig Sielv i min store nød og Piine d. 17de May 1723 at føde en græsselig stor og pinagtig kanted Steen aff Storelse som en de Største Erter, der kand findes frem, huorfor Hans Hellige Naffvn og Magt ævig være priiszed. Med samme Steen at fremføde piintes og quæletes jeg paa 5te samfelds dag, effter at Jeg tilforn fra d. 10. May 1723 till den 12. Dito græsselig var piint med 2 andre liige Steene, huilcke effter lang Tortur endelig fremkomme og ved Guds Allmægtig Finger Klocken 6 Afften bleffve ud-dreffvne; nød Jeg saa 8 Timers Rolighed, da Jeg aff den sidste og værste Calculo, som mældt er, bleffv quælet og endelig forløst till min og mines store glæde.

Soli Deo Triuni laus honor et gloria. Ihukom Helv. fra d. 10. May og till d. 17. om Afftenen 1723 Og tack Din Naadige Gud.

Helverskov.

Reiterere: gjentage. Soli Deo triuni laus: Ære være den treenige Gud alene. Honor et gloria: Ære og Berømmelse.

459. Raad for Steen, som Jomfruer i Dalums Kloster brugte.

Bregne, som er optagen udi fornte Tid en Mandag imellem begge vor Frue Dage udi tørt Vejr og lade han-

nem vindtørres paa et Loft, og dernæst brænd dennem til Aske udi en Ovn, og lad siden af samme Aske, eftersom dig selv synes, i en Lærredspose, slaa Rhinskvin derpaa og lad det lække 3 eller 4 Gange igjennem Posen, giv den syge deraf om Morgen fastendes at drikke, første Dag en Skefuld, anden Dag 2 Skefuld; bliver det ikke bedre, saa giv hannem paa 3dje Dag 3 Skefuld, og saa hjælper det vist dig, ti mange Bønder ved Dallums Kloster ere hjulpet ved samme Raad.

A. M.

460. Mod Sten i Lænd og Nyrer.

Holds Urt, Pimpinelle, Enebær, Stenbræk, Vandet drukket.

Gravers Pedersen.

461. For Sten.

Malurt i Brændevin hjælper for Sten.

A. U.s Cypr.

462. Middel mod Sten.

Tag Frøet af Brændenælder, som indsamles i Juni eller Juli Maaned, gnid det vel af Skallen og rendrøftes godt. Tag saa en Skefuld af Frøet til tre Skefulde af Honning. Naar de tager deraf, maa det vel omrøres. Man bruger deraf Morgen og Aften en Teskefuld. Den første halve Time derefter maa ikke nydes noget, og maa ingen stærke Drikke bruges, saa længe som Kuren bruges. Man vedbliver Kuren, saa længe -man bemærker nogen Levninger af Grus.

A. M.

463. For Sten.

Man opgraver i Foraaret den mindste Sort Siv eller Rør (Junius kaldet), dens rødlig trævlede Rødder af intet følger med, afvaskes først i koldt Vand for at faa den grove Jord derfra, siden i lunket for at befries fra Jordsmag og derpaa tørres i Skyggen af et luftigt Sted. Naar man vil bruge det, afvies 4 Lod, som hakkes smaa og koges i en ren Potte under lukt Laag og en Teskefuld ren Kride ved sagte Ild i en Potte Vand $1\frac{1}{2}$ Kvarters Tid og afkøles under lukt Laag, den brune Væske afsies og drikkes om Morgen en Ølglas fuld, om Aftenen et, i Fald det behøves.

Rand.

464. Om man haver ondt af Sten og kan ikke vel lade sit Vand.

Tag Malt, som er koget udi Æddike, og kom noget Olie eller Smør der udi med lige saa meget Humle saa varmt, som du det kan taale, gjør det som et Cataplasma, læg det paa dens lønlige Lem, som enten af Sten haver ondt eller ikke kan lade sit Vand, er et vist Experiment og lindrer Pinen.

P. Gr.

Kataplasma blødgørende Omslag.

465. For Grus og steen, ryg- og Lændeværk.

Enebær om morgenen fasten hver Dag, det hjælper at tage nogle stykker.

A. Ud.

466. Sten.

Jordbær og Grønt af vilde Gulerødder holdes for godt derimod.

Eller: Grønne Blade af Elm, tørre og stødt og tages i hvid Vin.

Frøet af store Nælder stødt og blandet med Honning er godt.

Hust.

467. For Sten.

Sød Mandelolie for 4 Sk. at indtage i lidet Øllebrød om Aftenen.

Receptbog 1736.

468. For Sten.

Tag varm Komøg og smør paa en Klud af Linned, bind den om den lønlig Lem.

Rand.

469. For Steen.

Tag 1 Lod Muskatenblomme, 1 Lod Nelliker, 1 Lod Paradiskorn, 2 Lod Stenbræk.

Eller: 1 Lod Annis, 1 Lod Stenbrækfrø, 1 Lod Persillefrø, 1 Lod Fennikel, et Lod dansk Kommen, 2 Lod Sukker til at blænde med, dette foreskrevne skal man støde og blænde til Hobe og æde deraf Aften og Morgen, til man faar bedre, og komme deraf i Vin og Øl og drikke.

Vil Stenen ikke endda brække, da skal man tage en graa Kampesten og gjøre den gloendes og sidde derover

og dække vel til om sig og give saa sit eget Vand paa samme Sten, saa skal den briste. Eller og man tager Ræveblod og tørrer det udi en hed Ovn paa en ny Egefjæl, til det bliver tørt, stød det siden smaa og giv den syge deraf at drikke med det andet fornævnte Pulver. Er Sten hvid, da tag hvid Rav og blænd udi fornævnte Pulver, er Sten rød, da tag stødt Korall og blænd i fornævnte Pulver og Æggeskaller, som Kyllinger er kommen af, og stød smaa og blænd det i fornævnte Pulver.

Aliud: Om man haver ondt af Sten, at man ikke kan lade sit Vand, da skal man tage 2 Potter Honning og 3die Parten af en fersk Kodræk og gjøre et Plaster deraf og lægge derpaa.

Viborg Arkiv, Manusk. fra c. 1720.

Et andet Sted findes i 1ste Raad følgende Vægtmængder: $\frac{1}{2}$ Lod Musk., $\frac{1}{2}$ Lod Nell., $\frac{1}{2}$ Lod Par., $1\frac{1}{2}$ Lod Stenbræk. I næste Raad: $1\frac{1}{2}$ Lod Sukker.

470. For Sten

skal man tage Roden af Malurt og en Gren med Bladen paa og lægge dem udi en Gryde paa¹⁾ ... og lade Gryden fuld af gammel Øl, dog ikke det, som surt er, og syde det under lukt Laag 2 Timer, saa skal den syge sidde derover og dække sig vel til og lade Immen trække vel op til sig det varmeste han kan taale det, og det til saa længe, at det svales, og giver ingen mer Imb af sig, saa skal han tage samme Rod og komme den udi en fin Klud og bage sig dermed, som man finder det onde, siden skal man tage hvidt Røgelse og brænde under sig, saa Røgen gaar op under ham.

Aliud: Varm Tyremøg af en rød Tyr at lægge imellem 2 Klæder paa det tynde Liv.

For Sten i Blæren skal man tage Peberrodvand, Karsevand, Petersillefrø og Pimpernellefrø, støde det og mænge det i foreskrevne Vand og drikke deraf.

Aliud: Et godt prøbet Raad for Sten: Stenbrækfrø 3 Lod, Kalmus 3 Lod, Muskate 1 Lod, Cardemomme 1 Lod, Galiga 1 Lod, Spiskommen 1 Lod, hvid Rav 1 Lod, tørreAgener 1 Lod, Muskatblomme 1 Lod, dansk Kommen 1 Lod, Korall 1 Lod. (Anden Steds i samme Manusk. staar: tørre Agern 3 Lod, Korall $\frac{1}{2}$ Lod.)

¹⁾ her er et tomt Rum.

Tag dertil saa mange Enebær, som man kan holde udi en Haand, og saa meget Sukker, som man vil have det sødt til, foreskrevne skal stødes til Pulver det snarest man kan, siden skal man give den syge 1 Qvintin Aften og Morgen i varm Vin, det hjælper.

Aliud: Krebsstene, Horkestene, Øjenstene af Gjedder, af hver Slags saa meget som man selv godt synes, en Harespring, Muskateblomme, lang Peber, Safran, Ingefær, Paradiskorn, dette altsammen gjøres til Pulver og til Hobe menget og drukkert i varm Øl eller Vin, det hjælper.

Viborg Arkiv. Manusk. fra c. 1720.

471. En god Pulver at gjøre for Sten,

En kostelig Vand for Sten, som skal beredes af efterskrevne Urter, som man skal bruge en Gang hver Fjerdningaar og i 7 Dage efter hverandre: Pulvis Reginæ 2 q., Philantropes $\frac{1}{2}$ l., Petersillefrø 1 l., Dildefrø 1 l., Lubestokfrø 1 l., Akkeleiefrø 1 l., Peber 1 l., Neldefrø 1 l., Hjærteblod 1 l., Rhabarber 3 q., Galliga 1 l., Ingefær Pudder $\frac{1}{2}$ l., Angelicarod $\frac{1}{2}$ l., Lavrbær $1\frac{1}{2}$ q., Sucis $\frac{1}{2}$ l., Annis 1 l., Merkefrø 1 l., Karsefrø 1 l., hvid Stenbrækfrø 1 l., hvid Rav 1 l., Fennikelfrø $\frac{1}{2}$ l., Rød Myre 1 q., Zedefær 1 l., Calmus 1 l., Bibernelle Rødder $\frac{1}{2}$ l., Holsurter $1\frac{1}{2}$ q. Dette foreskrevne skal altsammen brændes til Pulver og kom siden 6 Q. stødt Sukker der iblandt og forvar det saa i en Æske, og naar Nøden trænger, skal man tage til sig deraf en Gang om Dagen og hver Gang $\frac{1}{2}$ q. udi 6 Dage efter hverandre udi en Drik varm Vin eller Tormentille Vand eller Persillevand.

Viborg Arkiv. Manusk. fra c. 1720.

472. For Sten i Nyren eller Blæren.

1. Tag Bark af Egegrene, som er afhuggen og haver ligget noget, dog skal Barken være grøn (ej være for tør), syd det i Vin og drik vel deraf, saa forgaar Stenen.

2. Tag hvid eller gul Agatsten og stød til Pulver og kom af det Pulver i Ræddikevand og drik deraf.

3. Tag en Hare med Hud, Haar og alt og brænd den til Pulver i en ny Potte, tag saa skjær Honning og lad det syde, til det begynder at skumme, kom saa Pulveret derudi,

at det kan blive jævnt som en Latværg, og kom deraf i det, du drikker Aften og Morgen.

4. Nim hertes tunges blader, sede sie in Win unt drinch darvon.

5. Tag hvid Stenbrække eller milium salis gepulwert unt mit win gedrunchen des thages 1 q., dat thobricht den Stein in der blasen unt lenden, machet woll water latheet.

For Sten i Nyren. Tag Mandelolie og Smør om Navlen og Lenden, det hjælper, er og godt for Koldpis.

Aliud: Tag Ingefær Pudder og stødt Muskat, drik det i Øl eller Vin.

Viborg Arkiv. Manusk. fra c. 1720

473. Om man pisser Blod med stor Pine af Sten.

Tag Enebærolje, drik først nogle Draaber i varm Øl, smør saa paa Livet, hvor der er størst Pine, og smør med fornævnte Olje paa den lønlige Lems store Sprække, saa stilles Blodet, som Stenen haver gjort løs i Livet, og de kommer til Førlighed igjen. P. e.

Aliud: Museskarn søden i Vin og drukket bryder Stene i Blæren.

Item: Nældeblade søden i Vin og drukket driver Pisset og renser Blæren.

Viborg Arkiv. Manusk. fra c. 1720.

474. Nok for Sten.

Pors, som i Tørvejr er optagen imellem begge vor Frue Dage, skal man lægge udi en ny Potte og kline hende tæt til med Ler, saa hun fanger ingen Ande; sæt saa Potten paa Ilden, til Porsen er slet opbrændt til Kul i Potten, gjør Lud af samme Kul med god Vin eller Vand og drik deraf, naar du vil gaa til Seng, det hjælper.

Aliud: Høns-Æggeskaller, som Kyllinger er kommen udaf, og støde dem smaa, og indtil man faar saa meget Pulver deraf, som en Muskat er stor, og saa støde en hel Muskat til Pulver og komme det udi en ny Potte og Vin derpaa, og naar Vinen bliver saa varm, at den vil syde, og det under lukt Laag, saa skal man tage deraf og lade den syge drikke deraf, det varmeste han kan taale det, og saa

lægge sig ned og dække sig godt til, at han kan svede. Dette kan han bruge 3 Gange. Probatum est, skal aldrig faa det mere.

Aliud: Man skal skjære Bregner op i Tørvejr imellem begge vor Frue Dage og lægge dem op paa et Loft at tørres og saa brænde dem til Aske udi en Ovn og komme saa af samme Aske udi en Lærredspose saa meget, som man selv synes, og komme Rhinsk-Vin derpaa og lade det lække 3 eller 4 Gange igjennem Posen, giv saa den syge deraf om Morgen en fastendes at drikke, 1ste Dag en Skefuld, 2den Dag 2 Skefuld, 3dje Dag 3 Skefuld, om de 2 første Dage ej kan hjælpe. Probatum est. (Se Nr. 459).

Aliud: Tag Kalmus-Rod og skjær den i smaa Stykker og kog det i rindendes Vand og si det igjennem et ren Klæde og drik det ofte, det bryder alle Slags Sten, og dersom den syge gider ikke drukket det saa besk, da kan man sødgiøre det med noget Sukker. Det hjælper.

Aliud, bis: Man skal tage en ung Hare og ihjelslaa ham og strags uddrage Indvoldene af hannem, den Stund han er varm, og lægge ham i en ny Potte i en hed Bager-ovn og brænde hannem til Aske og Pulver. Heraf skal man give den syge Aften og Morgen 1 q. at drikke med Miød. Ellers drukner somme den levendes Hare udi Eddike, og siden brænder den, som sagt er, med Hud og Haar og alle Indvolder, saa tager de til hver 3 Lod af samme Pulver 12 Lod Honning, gjør heraf en Sirup og giver den syge Morgen og Aften deraf, hver Gang saa meget som en Valnød er stor, heraf brydes Stenen visselig.

Item: Kjørvel og Stenbræk søden i Vin og drukket bryder Nyrens og Blærens Sten.

Item: Stegte Agern (Agener) er saare gode.

Aliud: En Draabe eller to af Ravolie formænget med Persillevand og drukket fordriver Sten og anden Uhumskhed, som forhindrer Vandgangen.

Viborg Arkiv. Manusk. fra c. 1720.

475. For Sten, at den kan gaa ud i Smaasand.

Brug gemen Brændevin daglig, det uddriver Sten i Smaasand igjennem Pisset, naar det til Maadelighed bruges

Aften og Morgen. Naar Sten skal læges, da brug daglig i yarm Øl fem Draaber Enebærolie, saa læges den snart, som tit er forsøgt.

Viborg Arkiv. Manusk. ved 1720.

476. For Sting og Ve i Siden.

Kryst safften af en hestepære i en pegell Vin oc drich Varmtt oc sved derpaa.

Christ. Pedersøns Lægebog.

477. NB. for Sting.

Tag Voesen af vrinsk Hestes frisk møg, før han falder til Jord, lad i et Glas Brændevin. Er prøbet og hjælper næst Guds Hjælp.

Indskr. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

478. For Sting i Siden.

Tag Salvie, Krusemynte brænd til Pulver og Hjærtens-fryd, kog saa Frø af Marie Sengehalm eller Tissel, af hver Slags lige meget, og kom saa der og i Vin og drik eller med Vand, som er brændt af Marie Tissel, det hjælper næst Guds Hjælp.

Viborg Arkiv. Manusk. ved 1720.

479. Vrid i Tarmene og Sting i Siderne.

Kryst Safften aff noget Hæstemøg, Kom dertil lysetande Pomerantzskall, dansk Kommen, Varm det med en Pegell Vin oc drich Vell Varmtt.

vel: Varm Haffre i en pose lagt paa Maffven.

Christ. Pedersøns Lægebog.

480. Sting i Siden.

Rahel, Katost, Salvie, Vandet drukket.

Eller: Atik, Katost, Rahel, Isop, Salvie, Vandet drukket.

Eller: Rahel, Salvie, Vandet drukket. Gravers Pedersen.

481. Sidesting.

Tag en Gjedekjæbeben og sæt paa Ilden i et Skaar, til det bliver brunt, pulveriser det og tag det paa én Gang.

NB. Mod Sting i den højre Side det højre Kjæbeben og for Sting i den venstre Side det venstre Kjæbeben.

Item: Aarelad, drik Hyldete, læg Sennepsdej paa Brystet.
Hust.

482. Stolgang.

Vil man tage ens nys gjorte og svøbe udi et nyt rent Klæde og binde derom med en Traad og binde Traaden ved en Kjæp og stikke Kjæppen i Grunden i rindende Vand, at Kluden med Skarnet kan flagre i det rindende Vand, kan give den en god Stolgang, indtil den igjen bliver optaget, saa stoppes Stolgang, hvilket er ikke kristelig at bruge.

Indskr. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

483. For Stød.

Specker olle er god at Smøre sig med for fald og stød og det, som er Hugen og scharen. Lille olle, Pirckom olle er god til det samme.

Man. 1743.

484. Raad for dem, som haver stødt sig.

Tag 3 friske Æg og drik dem ud med Blommen og Hviden, drik saa strags derpaa en Pægl varm Vinæddike eller gode Ølæddike og smør Steden for en varm Ovn med Terpentinolje.

Høeg.

485. For Fald, Stød eller Slag.

Tag Honning-kager og kog i rød Vinæddike, som er tyk, lad det koge, til det bliver som en Grød, gjør saa deraf en Plaster paa en Linnedklud og læg derpaa.

P. Gr.

486. Stød.

Derpaa lægger man varm sammenblandet Vinæddike og Honning som et kraftigt Middel.

Hust.

487. At afføre Galden ved Stoelgang.

Tag et Qvintiin pulveriseret Rabarber og et $\frac{1}{2}$ Qvintin preparat Viinsteen, bland det tilsammen og brug det nogle Gange i Øl eller Kjød Suppe, det hjælper.

Præst-Jens.

488. Svimmelse og Hofved-Værck.

Raffv-Olie en Skeefuld, Meirian-Olie en Skeefuld, Timian-Olie en Skeefuld, Rosmarin-Olie en Skeefuld, saa meget Zibeth som et Byg-Korn er stort; Alt dette skall blandes vel tilsammen, og smøres 3 Draaber i huer Tinding og 3 Draaber i Nacken.

Fr. Sophie Rothkirck.

489. Svindsot.

Derimod er Fruentimmermælk godt.

Hust.

490. Om man forsvinder.

Drik Gudemælk og Kvindemælk fastende, æd ikke Saltmad eller Smør, ikke Peber, Eddike eller Sennop, ti de gjøre Bulden større paa Lungen.

Drik Vejbreddblad-Vand med Øl. Juvat

Næstved.

491. For en tærendes Svaghed.

En pot viin og 3 skedefuld afskiæret honning og Ventegrøn en haandfuld og nelderøder, og det skal koges sammel under lukt laag og drikes et over-tekop fuld hver morgen.

A. Ud.

492. For Svindsot.

Tag Figener, læg dem i ren Bomolje og spis to af dem med stødt Peber. Provenceolje.

Niels Bybud.

493. Samme.

Man spiser en Mælken af en nedsaltet Sild 12 Morge-
ner i Rad og faster en Time derpaa.

Hust.

494. Samme.

Ul lever¹⁾ indtagen, det hjælper.

Høeg.

¹⁾ enten Ulve- eller Uglelever.

495. En Te for Svindsygen.

Marrobium en Haandfuld, Agermaane en Haandfuld, Agelierod og frø en Haandf., Pimpernelle Rod en Haandf., Isop en Haandf., Hyldespirer en Haandf., alt sammen som en Te at bruge med Mælk og Sukker 3 Gange daglig, 3 Kopper.

P. H.

Agelie 3: Angelika.

496. En Svindsotig.

Tag om Morgen en tidlig sin egen Urin, rør deri ved Ilden en frisk Æg og drik det ud, hvilket han nogle Morgener kontinuerer.

Høeg.

497. Svindsot med tør Hoste.

Tag $\frac{1}{4}$ Pd. brunt Sukker, $\frac{1}{2}$ Pot Brændevin, $\frac{1}{2}$ Pot Mjød, 3 Stykker Huse spansk Peber, kommer det alt i en Butel, lader det staa i 3 Dage, tag saa et Glas fuldt deraf hver Morgen fastende, løsner og læger.

Eller: En Lod Annis, en Lod Ingefær, 30 Rosiner, som Kjærnen er aftaget, 1 Rævelunge og 1 Pd. Sirup, skjæres og koges 3 Timer, hælder det paa en Lerken, dette indtages i 14 Dage.

Hust.

498. Geschvulst forarsaget af Bier, naar de falder paa Høfveder eller Mennisker.

Naar som heldst en Bi-Schværm falder paa et Høfved eller Menniske, da skall Bierne stryges aff det i en Kube, og kommer der altid en stærck Geschvulst effter, saa tag aff den skarpeste Aedicke, du kandst bekomme, og toe Geschvulsten dermed, saa forgaaer den.

Sl. General Lieutenant Johan Rantzau til Frydendahl, Øritzlev Kloster, Bramming og Bidstrup sad en gang paa et Privet, i det kom en Schværm Bier og satte sig paa Hans bahre Rump, og Hand forbauszet løb med Schiorten op om lifvet og Buxerne paa hælene løb ind i Fruer-Stuen og raabte, Mand skulde redde Ham. Stuen var fuld af Fruer, huilcke forbausede over det præsenterede bahre Agter Compas løb ud af Stuen, Rantzou bag effter, Fruerne videre fort og endeligen forstack sig inden luckte dørre, Saa at Gene-

ralen nær haffvde omkommet, huis icke paa Hans uendelig Skråalen nogle aff Folckene haffvde kommet till Ham og reddet Ham.

Mad. Dreyer.

499. Friske Saar

læges med Egeblade eller Porsblade kogt i Øl. Hust.

500. En dyrebar Olje at læge friske Skader inden 24 Timer.

Tag de sorte Snegle, som kryber i Skoven om Sommeren, og fyld en ny Lerpotte fuld med dennem. Tag en anden Lerpotte lige stor med den anden og grav den i Jorden, lad et lidet Hul være paa Bunden af samme Potte, og under samme Hul skal du sætte en anden liden Potte nederst i Jorden. Tag saa et Stykke Jærn saa bredt, som Potten er, hvorpaa skal være mange Hul, læg det paa Potten, som staar i Jorden, hvæl saa den anden Potte, som er fuld med forskr. sorte Snegler, oven paa Jærnet og klin dennem meget tæt tilsammen med Ler, at ingen Spiritus kan komme ud. Læg saa en Kulild runden omkring den øverste Potte, dog ikke for nær i Begyndelsen, mens Tid efter anden saa sagtelig skal du føre Ilden til Potten paa to eller tre Timers Tid, saa haver du forskr. Olie.

B. P. 1640.

501. Pulver for alle friske Saar.

Tag gemen spansk Salt 1 Pd., Drageblod 4 Lod, pulveriser og bland det, tag saa Æggeghviden af 1 Æg, slaa det vel, bland noget af dette Pulver iblandt, rør det, til det bliver jævnt og tyk som Honning. Dyp Linskav, saa meget behøv gjøres, deri, og tryk det i Saaret sagtelig, dog saa, at det naaer Saarets Bund, bind til, dog ej for haardt, og lad ligge i 48 Timer, da Saaret ordinairerret findes hel. Skulde noget fejle, da læg mere paa, det stiller Pinen og næppe gjøres mere behov, dersom det kommer strags paa.

Seddel i Viborg Arkiv. Stiller ogsaa Næseblod, stukket op i Næsen.

502. At læge friske saar, at man ikke seer noget ar.

Tag det gule af et æg, stryg det i saaret, tag siden urin, bland saa meget salt deri, at det bliver fast tyk, væd

en klud deri og læg paa skaden, saa trækker det sig tilsammen i en nat, at man næppe ser det. A. Ud.

Lign. ved Fjell., der har: 24 Timer.

503. For **al aaben Skade** bruges.

Tobaksaske blandet med rent Vand.

Eller: Tobaksolje alene.

Eller: Salt og Vand blandet id qvod usurpase Arabes.
(c: bruges paa samme Maade.) Rojum.

504. Om Plasterer at koge til aabne Skader.

Hulrod pulverert 1 Lod, Celledonner pulverert 1 Lod, Akkelejrød pulverert 1 Lod, hvid Terpentint 1 Sk., Honning $\frac{1}{2}$ Spiseske, Vogs, Bomolie saa meget behøves; sammenvarmet eller lidet kogt.

Eller: Bregnerød pulvereret og strøet i aaben Saar læger det, som intet kan læge. P. H.

505. Vundesaar.

Bedæk Saaret med fint Pulver af en gammel brændt Sko. Juvat. Hust.

506. At giøre en balsom, som i 24 timer læger et saar.

Tag mukom eller øreskarn og terpentint olie, dertil smør lidet i saaret og ben det til, inden 24 timer er saaret rent og helt. A. Ud.

507. At læge en Saar.

Tag friske, grønne Rølliker, stød dem og læg dem paa Saaret som et Plaster, saa drager Saaret sammen. Har du ej friske, saa tag tørre Rølliker, stød dem, blød dem i Æggehvide. Filt.

508. En Salve god til alle Saar.

Tag 1 Pægl Bomolie eller $\frac{1}{4}$ Pd. Vinæddike 2 Lod, lad dette koge, til det faar en Tykkelse som Plaster, kom

saa 1 Lod gul Vogs deri og 1 Kvintin Kamfer, tag det saa fra Ilden, kom det saa i Papirstutter, af hvad Størrelse du [vill], det er god til nye og gamle Saar. Gravers Pedersen.

509. Et herlig Pulver for alle Saar.

Tag Enebær, saa mange som du vil, kom dem i en Potte, bind tæt over den, som du kan, og brænd dem til et Pulver under lukt Laag, strø noget deraf i Saaret, nyt eller gammel, det læges strags. Fjell.

510. For blodige Saar, som enten ere skaarne eller hugne.

Naar man toer Stedet med sin egen friske Urin nogle Gange, det hjælper. Høeg.

511. Fire grønne Rylliker, som staar paa Marken, bankes og stødes og galdt flæsk, gjør en smørelse deraf og sæt den i en kruke, det kand korere alle hugen og skoren Skade og Vaskes i forepies¹⁾ 2 Gange om dagen og derefter smøres i skaden, og paa skaden leges latskarb²⁾ og sapi og et styke galdt flæsk til sist paa skaden. A. Ud.

512. For skaarne Saar

bruges Spegerolie, Johansolie, Terpentiniolie, Teglstensolie hver for 4 Sk. sammenblandes. Rand.

513. Raad for gamle Saar.

Brænd en Hugorm hud til Pulver og strø eller læg det paa Saaret, saa læges det inden 3 Dage. Fjell.

Ogsaa hos A. Ud. og A. U.

514. Et andet Middel mod onde Saar, som gammel er.

Tag 2 Haandfuld Salt, sur Amfer, saa mange som et Menneskehoved er stor, skjær det godt i Stykker, tag saa

¹⁾ forepies 3: Faarepis.

²⁾ latskarb og sapi: Charpi, Lærredsskav.

meget ren Vand dertil, at det kan staa 4 Fingre derover, lad det indkoge til det halve, tag brændt Allun, saa meget som en Hønseæg er stor, stød det til Pulver, tag hvid Vitriol, saa meget som en Valnød er stor, lad det atter koge godt, vask Skaden 2 a 3 Gange daglig dermed. A. U.

515. Om Nogen har siemme diffu Saar schal de tage Aulund og støde smaat og Komme i rent Vaand og slaa til sammen og tog Saaret med tit, saa legis det med det samme og er et vist raa. Man. 1743.

Aulund 3: Allun.

516. Lavrbær 1 Sk., Kobberrøg 1 Sk., gul Svovl 1 Sk., Terpentintin 2 Sk., Terpentinolje 2 Sk., Spanskgrønt 1 Sk., Skovmærker tørre 1 Haandfuld, koges i Madfedt og Majmaanedes Smør, hvilket Plaster er for huggen Saar, Skab, Frost og gammel Skade, som og for Køers ømme Patter, saa vel for Mennesker som for Kvæg og Bæster.

Peder Smeds Raad i Gjerskov.
Indskr. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

517. Pulver af en Skruptusse, som er tørret imod Solen, igjennemstukket med en Pind, den skal brændes til Pulver og siden pulveriseres. Strø den i gamle forgiftige Skader, som ellers ingen kan læge, det læger fra Grunden op. B. P. 1640.

518. Takker. Hæmorrhoides.

Tag reffven Suur Brød, Blomster-Hoffveder af Cameel-Blomster, som ere smulrede med Fingrene, oc skiær Smør, bland det og komme det i smaae Pooszer, kaag dem i Sød Melck under luckt Laag, lege disze Poszer ved Rumpen et par nætter. Skall hiælpe. Fr. Sophie Krabbe.

519. Takker.

Har de stor Smærte udvendig, støder man grønne Hyldeblade med Æddike, ombyttes ofte og lægges kolde paa udvendig, og er Smærten indvendig, sprøjter man det ind. Hust.

520. For Tandpine.

Tag stødt Peber, bland samme med din egen Urin, læg det paa Kinderne, hvor Pinen er, det fordriver Tandpine og forebygger, at den kommer ikke igjen.

Eller: Tag om Morgen den din Urin og rib Tænderne med Salt, som er blandet dermed. Linder Pinen og fordriver Skjørbug i Tandkjødet.

Høeg.

521. Tand-Piine.

Tagg Huid-Løg i en Kluud og stop den i Øret ved den Siide, mand har Tand-Piine, og leg dig till at soffue derpaa.

Fr. Sophie Krabbe.

522. Intet er bedre for Tandværk og Hovedpine end at sætte bag Øret 2 biædigler bag hvert Øre.

Tag Enebærolie med en Fjeder og smør paa Tanden, som Pinen er udi, og paa Tandjord.

Indskr. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

523. Tand-Verch.

Tag det grønne af Hyldetræ imellem Barch och træ, leg det udi Eddiche och kom der spise Cumin udi med vell salt, leg det 3 eller 4 gange ved tandgierden afften och morgen, saa du dricker icke een Time dereffter, det schall staae 3 à 4 timer, førend du tager der aff.

spise Cumin: Spids Kommen.

Niels Helgesen. 1695.

I Eliæ Beynons Barmhj. Samaritan. 1677.

524. It forsøgt Raad for Tandverch.

Tag 3 Røedløg, schraabe dem och skjær dem smaa, koge dem vdi goed Øll ædiche vdi en nyglaasered potte under lucht søed, intill den bliffuer jeun, tag en skeefuld deraff, holt dend i Munden det heedeste du kant, till dend bliffuer kølachtig, spõt den saa ud, tag dend anden tredie skeefuld, gjør lige saa, det hielper, nest Guds Hjelp.

Oluf Jørgensen, Degn i Asminderød og Grønholt. 1678.

I Eliæ Beynons Barmhj. Samaritan. 1677.

525. For Tandpine.

Tag en kogt eller stegt Harehoved, tag Hjærnen der ud af, bland samme med Honning og Smør og bestryg Børnenes Tandkjød ofte dermed.

Hæg.

526. For Tandveed.

Tag Kragefod, Huid Løg, ingefer, Rint Roubrød, boncke det til sammen og gjør en Kage deraf og leg det ved din gommer, som tanden gjør dig Ved.

Man. 1743.

527. Tandpine.

Ringen af et godt Stykke Rugbrød brændes til Kul, Kullet pulveriseres og sigtes, dertil kommer lidt tørret pulveriseret Salvie, saa meget som 2 Priis Tobak, og en Knivsod fiin stødt Salt. Blandes sammen, gjemmes tillukt. Tænderne gnides dermed hver Morgen med lidet paa en Tandbørste i Munden, derpaa skylles. Saltet bortdriver Skjørbug, Salvie og Brødet gjør Tænderne hvide, borttager al Ureenhed, styrker Gummerne o. s. v.

1769.

528. Tandværk.

Matrem, røde Roser, hold Vandet varm i Munden.

Gravers Pedersen.

529. Tandpine.

Læg lidt theriak ved den ømme tand, da forgaar Pinen. Er tandkiødet ædt af orme, hjælper ogsaa theriak.

Eller: Kog raspet hiortehorn i vand og hold vandet ved tanden, da forgaar al værk.

Dragheim.

530. Samme.

Kog Tandurt, og imedens holdes Munden over det, at læmen og Varmen far paa Tænderne. Juvat.

Eller: Røg dem med Bulmefrø, og læg noget af det ved Tænderne, eller læg Peberrod ved dem. Hesteister er og godt.

Eller: Ved ormsstukne Tænder skal det være godt at lægge et Pulver af Sevenbom og Bulmeifrø indsyet i en Linnedpose.

Hust.

531. Tændpine at fordrive.

Bertram skal stødes, Safran skal stødes, $\frac{1}{2}$ Kvintin af hver Slags, $\frac{1}{2}$ Kvintin Vitristol, gjør 3 Piller af samme og læg dem ved Tanden. Er probatum.

Aliud: Rp. Man tager Salt og brænder, at det bliver gloende, lader samme blive kold, komme noget i en linden Klud. Er probatum.

A. M.

532. For Tandpine.

Tag Betoniasalve og Allun, syde det tilsammen i Vinæddike og hold det saa hed ved Tanden, som du kan taale det, saa forgaar Pinen.

Fjell.

533. Raad for at stille Smærten i en slem hul Tand.

Tag Roden af den Urt Bertram og Egeæble og gjør til Pulver og ælt det udi Krummen af nyt Brød, som nylig er taget af Ovnen, og gjør smaa Piller deraf, og med 1 eller 2 af dem opfyld den hule Tand, da stilles herved Pinen strags.

P. Gr.

534. God Raad for Tandpine.

Tag lidt Rødløg smaaskaaren, lidt stødt Peber og noget Tobak og noget Krud. Kom det i en linned Pose, dyp det i Brændevin, stik en Knappenaal i Posen, hold den til Lyset 3 Gange, læg den saa ved Tænderne og drik saa en god Dram, gaa saa til Sengs.

Filt.

535. At indtage for Tandve.

Tag Ingefær, Allun, Honning og Æddike og syd sammen og hold det i din Mund, naar du gaar til Sengs, 3 Gange.

A. U.s Cypr.

536. Tandpulver.

Fint pulveriseret hvidt Sukker og Brødskorpe, med det Pulver kan man aftage den saakaldte Vinsten, som sætter sig fast paa Tænderne.

Hust.

537. Middel mod Tandpine og hule Tænder.

Man tager 2 Gran Allun og lægger samme paa en ren hedet Ildskovl. Saa snart Allunet er smæltet, dypper man i samme en liden Kugle af Rugbrød saa stor omtrent som Hullet i Tanden og trykker den ned i Hullet. Smerten taber sig snart, og naar dette Middel ofte bruges, bliver Tanden skjør og falder udi Stumper. A. M.

538. For Tænderne og Jegt.

Tag Rosenvand 4 Skefulde, Husløg 4 Skefulde, Æddike 2 Skefulde, 2 Æggeblommer, Safran 1 Sk., fin Bygmel, som dertil behøves, gjør Plaster deraf, varmt vedlagt. P. H.

539. Tandpine af Jegt, det stiller Ørepine.

Peter Olie 1 Sk., en Draabe paa Bomuld i Ørerne stungen og nogle Draaber i Tanden ladt, om de er hule. Ellers paa en Skive Brød ladt. P. H.

540. Om Tænderne er løse, og man kan ej tygge.

Da tag varm Salvievand og gnid Munden dermed, Probatum.

Et andet: Hæng Pedersilje om din bare Hals. Hjælper vist. Høeg.

541. For hule Tænder.

Nellikken Olie for 4 Sk. med en Pennefjeder paa Tanden, som Pinen er udi, smurt. Probatum.

Indskr. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

542. For løse Tænder.

Tag Brombær, kan du ej faa Bærrene, da tag Bladene og tyg derfor. P. Gr.

543. At komme Tænderne til at falde ud uden Smærte.

Resolver Ammoniatum udi Æddike et halvt Lod, blander stødt Bulmefrø udi og salve Tænderne og deres Rødder dermed. alto modo.

Asparris Rod at lægge paa Tænderne, falder ud.

Indskr. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

544. At drive Kvindens Tid.

Kamille-Blomster, hvid Kløver, Skovmærker, Følfødder, Sevenbom, Bukblade, som en Te at bruge.

Eller: Indtag 13 eller 17 Draaber Kommen-Olie i lunkent Øl 2 Gange daglig, Morgen og Aften.

Eller: Tag en Hjortepes, tør den, stød den til Pulver og kog saa meget, som man kan tage paa en Knivs-Rep, i lunkent Vin daglig.

Eller: Safran-Rod kogt i Øl at drikke varmt. P. H.

545. $\frac{1}{4}$ Lod Lavrbær stødt og en Pot dansk Brændevin slaen derpaa og drikke deraf et lidet Glas fuld hver Morgen fastendes. Probatum for Kvinders Tider at bringe til Rette.

Indskr. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

546. Naar en Kvinde ej kan have sin Tid.

Saa tag Bugsbom, som groer i Haver, en Haandfuld, kog det i Vand og drik samme Vand om Aftenen, naar du gaar til Sengs.

A. U.s Cypr.

547. Om Kvindfolk ikke have deres Tid.

Tag Lavrbær for 1 Sk., knus dem i Stykker, kog dem i $\frac{1}{2}$ Pot tyndt Øl tiendes under lukt Laag, naar du vil gaa til Sengs, saa drik det, det hjælper, men er hun i den Tid bleven frugtsommelig, saa forgaar det med.

Fjell.

Tildels med hemmelig Skrift.

548. Om at faa Kvindernes Tid til at flyde.

Tag hundrede Hovets-urt og syd i ren Vand og giv Kvinden at drikke, det hjælper, og naar Fødselen er alt for stræng.

P. Gr.

549. Det er for fruentimmer, som haver ikke deres Egen tid.

Saa skal tage sure Valde og Bokkeblade, og dette skal di drikke, hver gang di tørster.

A. Ud.

550. At stille Kvindens Tid.

3 Dukker rød Silke fint skaaren, spist paa et Stykke Smørrebrød, stiller det røde.

Eller: 3 Dukker hvid Silke fint skaaren, spist paa et Stykke Smørrebrød.

Eller: En Tegisten, som intet Vand har faaet, fin reven indtages i rindende Vand, 1 halv Spiseskefuld fint reven først.

Eller: Tormentille Rod fin stødt 4 Kvintin indtages i Vand af samme Urt 2 Gange daglig. P. H.

551. For Kvinders overflødige egne Sager.

Tag modne Hyven, flækkes, skræbes og tørres og stødes og gives ind i Øl eller Brændevin.

Indskr. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

552. Om Kvindernes Tider flyder alt for meget.

Tag Roden af Concolide Major og syd i Vand og drik, eller og tag Femfingerurtes Blade lige saadan at bruge, eller og tag det gule, der sidder inden i de hvide Havetorn-Roser og pulveriser og tag 1 Kvintin i rød sur fransk Vin at drikke, da er det forladeligt, at samme Flod stilles. P. Gr.

553. Det er for fruentimmer, som haver deres egen tid for stærk.

Saa skal di tage hvide Smære, og dem skal di koge i sød melk, og det skal di drikke fire gange hver Dag. A. Ud.

554. Trangbrystighed.

Naar Du vilt gaae till Seng om Aftenen, da tag et frisch nysgiort Hønsze Eeg, slag det sønder, lad alt det Huide løbe fra Blommen, saa deraff slet intet bliffver tilbage ved Blommen, kom saa Blommen i en reen Thee-Koppe, slag dertil fiin reffven eller stødt siffet Sucker effter behag, menge det vell sammen med en liden Thee Skee, slag og tvære det saa lenge, indtil det bliffver Jeffvn i Koppen, kom

saa noget gott Fransch Brendeviin derpaa, tvær og Jaffvn det igien, drick det saa. Det smager delicat som Chocolat. Og har hiulpet adskillige med god effect, probat. paa Irup in Febr. 1722. Capt. Jens Krafft.

Siftet: ældre jysk Form, beslægtet med engelsk to sift.

555. Trang Aandefang.

Hvidløg, Nælder, Ærenpris, det Vand drikkes.

Item: Marubium, Ærenpris, Angelika, Holdurt, vild Mejrian. Vandet drikkes. Gravers Pedersen.

556. For Trangbrøstedhed, Hoste oc stachet Ande Fang.

Sant Ellin Rod scharen Offuer tvert i støcher som En toe schilling I Een Potte øll oc staae Natten Offuer, da schaa Patienten tage huer Morgen oc Aften tre Eler fire schie fulde deraf Well Waarem, leger buode leffuer oc longe oc werer I Mod all lend Wee. Gl. Haandskrift i Viborg Arkiv.

557. For Trang Bryst og Appetit.

Tag de grønne Blade af Malurt, en Haandfuld, og skjær dem smaa, sæt en halv Pot Brændevin derpaa, drik deraf fastendes et Glasfuld, det hjælper. A. U.s Cypr.

558. For Træthed eller Mathed,

som kommer af sig selv.

Tag Hyldeblomster-Olie ind i varm Vin med lidet Sukker i. P. Gr.

559. For Tunges Hidsighed.

Tag god Fiol Sirup og fransk Brændevin og melere det tilsammen og hold det stille i Munden, gurke dermed i Munden og Halsen. Randers.

560. Raad for Tørst.

Der findes en Sten i Kapunernes Lænder, hvo som bærer den i sin Mund, den tørster ikke. Fjell.

561. Tunghørighed

med bestandig Susen og Tørhed i Ørene.

Kom en Pægl Linolie i en liden Flaske eller Krukke og sæt den proppet i hed Aske, tag adskillige Gange Proppen af og lad Dampen stige i Øret.

Hust.

562. Enebærolie er god for tunghørelse, naar der dryppes 2de draaber varm i ørerne.

Regnfang er meget got, naar man tager frøet og Kaager i sød melch, og det melch afsiet og druchet er god for alle slags orm i legemet og særdelis for hierteorm, som dog skal have deres sæde udi dend venstre side af mavemunden.

E. C. Thostrup.

I Henrik Smids Lægebog 1555.

563. raad for en tunghørt.

Skrab Rædike, slaee Salt derpaa og lad det staae 24 timer, derefter øs Saften fra, dyp et stykke bomuld deri og læg det saaledes i øret.

Dragheim.

564. For Udslæt paa Kroppen.

4 Lod Kvægsølv, det hvide af et Æg, en Skefuld af fastendes Spytt. For menge forskr., indtil Qvægsølvet bliver dødt, smør det paa en ulden List saa bred som en Finger, sy siden Olmerdug derover, bind det omkring dit bare Liv, før dig udi en ren Skjorte, bliv i den i 14 Dage. juvat atque probatum.

B. P. 1640.

565. Et sort Plaster, Som er proberit og heeler Udslett, der kommer ofverflødigt enten paa Arm eller Been og udløber videre, naar intet andet Raad kand hielpe.

Tag Guull Vox et halffv Pund, Skomager Beeg 8 Lod, Tiære, som sidder i Hiulls Naue 4 Lod, usalted Smør et halffv Pund, Too eller Trey Haandfuld Byncke-Frøe, som skall stødes og Knuuszes smaa, Komm disse Materier tilsammen og siud dem vell og siden sie dem igiennem en ulden eller Haardug.

Fr. Sophie Roth Kirck.

566. Udslag i Børns Hoveder maa ej toes med koldt Vand, det foraarsager faldende Syge, ikke heller maa de smøres med Smør af samme Aarsag.

Lægebog m. m. i Viborg Arkiv fra c. 1768.

567. Raad for en Kone, som er ufrugtsommelig.

Hun skal tage Bynke og koge i Øl, det hjælper. Fjelli.
Ogsaa i C. Christiansens Lægebog og hos A. Ud.

568. At et Fruentimmer kan bekomme Børn, endskjøndt hun bruger Raad derfor.

Giv hende en Smørrebrød og riv noget af en Sølvske derpaa, saa bliver hun i Stand. A. U.s Cypr.

569. Hier send olle¹⁾ er god at Smør smaa børn for under Jord Kreed²⁾.

Man. 1743.

¹⁾ Hjærtespændsolie. ²⁾ Underjords Kræ.

570. Vattersot af Kuld.

Voxer Bugen hoven og stor, da tag Gedemøg eller Komøg, bland det med Kopis, gjør deraf Plaster og læg paa Bugen, det svaler og bortdriver den unaturlig Vædske.

Eller: Drik Gedepis, Spæk verdus med Peber og Kanelbark, 3 eller 4 Skefuld, det uddriver den onde Fugtighed.
Næstved.

571. Raad for Vattersot.

Syd Enebær og røde Tormentillerødder og den mellemste Bark af Espetræ udi Vin under tillukt Laag, det hjælper.
E. W. Høeg.

572. Et godt Raad for Vattersot.

Tag en Pot godt gammelt Øl og en halv Pot god Ølæddike, en god Haandfuld Malurtbrum og Knopper, for 4 Sk. Bukkeblade, syde dette under lukt Laag, til det bliver Tredjeparten bortkoget, si det gjennem en Klud og giv den syge fastendes deraf, det skal deles i to Portioner og bruges

2 Dage efter hverandre, den syge skal faste derpaa, hver Gang 3 Timer, og lægge sig ned at svede, og maa man vel vogte sig for Mælk, ny Øl, Flæsk og fed Mad.

Güldensparre.

573. Recept for Vattersot.

1. Tag Peberrod, Hvidløg og blaa Flættille-Rødder, en Haandfuld af hvert Slags, kom det udi en Botellie dansk Brændevin, sæt det i Jorden under et Tag i 3 Nætter og Dage, drik et halvt Spidsglas deraf hver anden Morgen.

2. En Haandfuld Malurt og Bukkeklade at koge udi Øl at drikke anden Morgen.

3. Spiritus salis for 2 Sk. at drikke udi varmt Øl at svede paa, jævnlig at indtage.

4. Skal og ofte lades.

Receptbog 1736.

574. Mod Vattersot.

Ærenpris, Mynter, som gror paa Agre, blaa Lillier, Kamilleblomster, Hyldeblomster, Matrem. Vandet drukket.

Gravers Pedersen.

575. For Vattersot.

Tag Petersillerod, Hylderod, ren skallet, og det mellemste Bark af Roden og lidet Hyldeblomster, koge det i Vin og drikke deraf daglig. At komme den syge til at spise 2 Gange om Ugen.

Eller: Althea-rod, ren Honning, kom det i Valle og drikke daglig lunkent.

Et Plaster at lægge paa Maven. Tag Figener, stød dem, tag Bygmel, pulvereret Malurt, gjør heraf et Plaster, læg det paa Maven varmt.

P. H.

576. En Vattersots Drik.

Annis, Kokleare, Peberrod, Enebær, Entianrod, Malurt, Vintergrønt, Lakritsrod, brun Sukker, Althea-rod, Hesselrod, Løvetandsrod, lang Fjerderod, det er et Slags Kragtorn, Gejlblomster, hvid Nyseurtrod, Petersillerod, Hyldeblomster, Tordenskræpperod, Safran, 1 Kvintin i rindende Vand, no-

get af hvert kogt i Vand at drikke daglig, eller det, de kjender. Lagsere dertil, det mellemste af Hyld, kogt i Vand vel stærk. P. H.

Gejl 3: Gyvel.

577. Samme.

Tag Roden af Svalerod eller Svalevursel saa meget som $\frac{1}{2}$ Pd. og kom derpaa saa meget som 2 Potter hvid Vin og lad det saa staa en Nattes Tid og blødes, kog det saa, indtil den tredje Del er indsaaden, drik deraf om Morgen, før du staar op; en Druk lunken, og lig og sved derpaa, det skal drive Vandet ud af Tærenderne. P. Gr.

578. Item.

Ærenpris, Mynter, som gror paa Agre, brede Vejbred, Kamilleblomster, Matrem, Hyldebark, Hyldeblomster, Vandet drukket. Gravers Pedersen.

579. Vattersot i Maven.

Læg et Plaster paa Maven af Komøg og Kopis.

Hust.

580. Vorter at fordrive.

Agermaane stødt med Æddike og lagt paa Vorterne fordriver dem.

Eller: Løg stødt med Salt og lagt paa fordriver dem.

Skjær en rød Hane i sin Kam og lad det varme Blod paa Vorterne, da forsvinder de. A. M.

581. Saltolie at smøre Vorter med.

Aabn dem først i Midten, smør saa, det borttager dem.

P. H.

582. Om Vorter.

Tag en bitte Svamp, stik Ild deri, læg det paa Vorten og lad brænde saalænge, som du kan taale det, saa kan du rykke den ud. P. H.

583. For Vorter at fordrive.

Tag grøn Kaals-Blade og hak smaa og tryk Saften ud og to dine Hænder deri hver Morgen fastendes i fjorten Dage, da skal de forsvinde som Dug for Solen. P. Gr.

584. For Vorter og Ligtorne og Haar
paa Hænder og Fødder.

Tag Piilebark og brænd i Aske, forbland det med Æddike og smør Stederne dermed. P. Gr.

Lign. ved A. Ud.

585. En pel Vin og Spirtus ullie for 3 Sk. og Lauber for 2 Sk. er got for Vorder. A. Ud.

586. Om Vorter paa Kvindens Bryst.

Udhule en Muskatnød, kom lidet Vogs deri, sæt den paa Vorten for at uddrage den. P. H.

587. For Værk.

En halv Pot brendevin og udlæsket kalk og Hviløg, disse 3 Slags skal sættes sammel i en flask, det er got for Værk og smøres paa med en fer.

Eller og hver Morgen og hver Aften et Lod fin stødt Svovl i lunket Øl, hvor udi er kogt Agermaane Krudt 1 Lod, Malurt 1 Lod. Til 5 Pægle Øl en Pægl bortkogt. Lunkent at drikke. Gammel Øl er bedst. A. Ud.

588. For helt Værk og Brud.

Man tager udi Smedien Smedesinder og kommer udi en ren Jærngryde, naar det er gloendes hedt, og hold den Lem over, som man har ondt i, og kom saa paa det hede Smedesinder stærk Ølæddike og hold et Linned Klæde derover og lad det røges og svedes dygtig og indsvøb den svage Lem i samme Klæde, det har hjulpen mange. Rand.

589. For Dem, som har ont i Hovedet, for Brøsted, Sting og Værck i Lemmerne.

Lapæa Lupi Dan. Guld-Blomme, aff Bladene 2 Haandfuld, Aff Blomsterne een Haandfuld, Disze Urter skiæres smaae med en Kniffv, kommes udi en ny Potte, huorpaa slaaes to eller halffv Anden Pott Øll og Kaages under lugt Laag et Korter aff en time, heraff giffves Patienten en Pegell vell varm og lad Hannem derpaa dampe eller sveede en $\frac{1}{2}$ Time, hermed continueres Aften og morgen, indtil Hand befinder sig bedre.

Mad. Dreyer.

per Mag. Esaïam Klauman.

590. Mod Hofteve og Lændeve.

Kjøb Valrav for 2 Sk. eller 3 Sk., del det i 3 Parter, tag det til dig 3 Aftener, før du lægger dig, i varm Prysing, heraf løsne de Saandkorne, som forårsage Værken, forsvinde til Damp og Vand og forgaar. Vil man slaa noget Persillevand hertil, da er det des kraftigere.

Gnider man sig tæt med Hvidløg over Lænderne, da forgaar Pinen.

En Seddel i Arkivet.

591. Lændeværk og andre Smærter.

Tag et Kvintin Valrav, del det i 3 lige Dele og indgives en Del deraf hver Aften i varmt Øl eller Hyldethe 3 Aftener efter hinanden, og udvortes smøres med hvide Løg stødt med Fordraaber nogle Gange daglig. Er probat.

Hust.

592. For Værk og smerte i fingrene.

Saa bind en levende Regnorm derpaa og lad den dø derover, saa hielper det, og smerten forgaaer.

Eller: Stød nogle Regnorme til Moes og leg det paa nogle gange derover.

A. Ud.

Præst-Jens har noget lign. De stødte Orme skal hos ham lægges i en Klud over Fingrene.

593. Hofteve eller Lændeværk.

Bladene af Holsurt kogt i Vin og omlagt stiller Pinen.

Nr. 2. Lad slaa en Aare neden for Ankelen under Foden.

Nr. 3. Eller gnid hænderne vel med en varm Linned Klud.

Nr. 4. Med Hvidløg-Saft ofte smørt er meget godt.
Fjell.

594. For Hofteve.

Tag Fugleliim, stryg det paa bare Gedeskind og læg det over den Sted, du har ondt udi, og lad det blive liggende, til Smærten forgaar, eller Plasteret bliver sort, og det falder selv af, og det ømme Sted lader sig se med Vandblærer.
P. Gr.

595. For Værk i Ledemodene.

Tag Hundekjød og kog i rindende Vand under lukket Laag og læg Kjødets varmt paa Stedet, som Værken er i, og smør lædet med Hundefedt. Probatum.

Indskr. i Huuszholdnings-Calender in. m., trykt af Tyge Nielsen 1634 og N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

596. For Hold.

Hols Rod olle er god for hold og sting. Man. 1743.

— 597. Smærte i Lederne.

Smøres med Menneskefedt. er juvat. Hust.

598. Øyen-Flod.

Tag Huid Raffv, stød det vell smaae og sigte det igien nem en Floor-Sigte, at det kand bliffve et Alkøhol eller fiin fiin Pulver, Saffran skaaren meget smaa, aff huer slags saa meget, som got siunes, ældt det vell sammen med Suurdey. Legg denne Suurdey, naar Patienten har lagd sig at soffve, paa begge hans øyne og i Nacken, tag det aff om morgenen dereffter, haffv saa strax til reede noget Ost aff skildt Melck og leg paa øynene i steden for Suurdeyen, som er deraff tagen, saa lindrer og huszvaler det strax den uliidelige Piine, Patienten finder, naar ovenbemeldte blandede Suurdey fra øynene tages, og leeg frisk aff samme luncked Ost nogle gange paa Patientens Øynelaage.

Dette Raad haffver Mag. Peder Goiske, velærværdige Sogne-Præst for Westerwyk og Agger Menigheder sambt

Provst offver Reffvs herid, brugt, og kom der den første natt skarp salt vand aff huer øye vell saa meget som en Skeefuld, der Suurdeyen om morgenen fra hans øyne blev tagen, huilcket Flod eller Vand var saa skarp, at det skalede Huden aff Hans Kinder, huor det trildte ned. Imidlertid hialp dog denne Cur Ham til Helbred. Doct. Grimberg.

599. Øyen-Flod.

Stødt Aluun, Grøn Sæbe og Suur-Dey ælted sammen till en Dey og lagd i Nacken. Hielper. Albert Itzen Clerque.
Samme Raad ved Mad, Dreyer.

600. For rindende Øjne.

Tag Ruder og stød dem, bland dem siden med Honning og smør Øjnene dermed, det hjælper. Syrer stødte og som et Plaster lagt over Øjnene fordriver Hede og Svulst. A. M.

601. Rindende Øjne.

Rude, Roser, Vejblade. Vandet ladt udi Øjnene.
Gravers Pedersen.

602. Et andet for Øyne, som rinder med Vand.

Tag enebærrollie, lad 3 til 5 draaber dreppe paa graa Papiir og leg det i Nakkegraven hver aften, saa bliver øyne koreret, og det er vist. A. Ud.

603. Øyen Vand.

Tag Rosen, Rude, Celidonia, Fennichie, Jernurt, stød disse och brend vand af, forvar det i et glas och stop det vell till med Vox. Kom i øynene af vandet, naar behof gjøris, det gjør schiønne klare øyen och fordriffver deris pletter. plura hab. Beyn.

Nicolaus Helgonis 1695.
c: Niels Helgesen.

I Eliæ Beynons Barmhj, Samaritan 1677.

604. Om dumme øyne.

Tryk saften af Rødløg, bland det med Honning, smør

dinne øyenlaage dermed, det bortag domheden af øynene, af det samme indlagt i øret bortagø suselen. Dronn.

Lign. hos C. Kl., der har: Surheden i Øret.

Ogsaa hos Filt, der dog ikke omtaler Ørerne.

605. Leveren af en Ollefrue og sætte i en flask i vennevet imod solen er got at smøre i domme øyen.

A. Ud.

606. Saften af en Pindsvinelort borttager den Hinde, som vogser over Øjne. P. H.

607. Hinde, som groer over Øjne og Børnekoppers Blindhed.

Tag mellemste af Hyldebark og Majmaaneds Smør og kog det sammen og to det over Øjnene; saa gaar Hinden med Guds Hjælp af igjen.

Eller: Campher 1 gr., smaastødt Kobberrod 1 Lod, 2 Skefulde usaltet Majmaaneds Smør, dette sammenblandes og smøres i Øjnene saa varmt, som man kan taale; naar det skal bruges, skal det varmes over en Sølvske. Rand.
gr. 3: granum, et Peberkorn tungt.

608. For Pletter i Øynene.

Tag Eenebær, leg dem i en Potte, bind den oven til, brænd dise til Pulver og Aske, strø noget deraf i Øynene, saa forgaar alle Pletter. A. Ud.

609. For Pletter i Øjnene.

Tag gule Fiolblomster og stryg Saften af dem i Øjnene, det borttager Pletterne. Tag Blodet under en Dues højre Vinge og kom det i A. M.

610. For mørke Øjne.

Saft af Rosmarin beblandet med Honning er godt for mørke Øjne og gjør et klart Syn.

Eller: Tag Rosenvand i en Flaske og lad et Æg haardt koge, tag saa Skallen ganske varmt af, naar det er udtaget af Potten, skjær det midt i to Stykker, tag Blommen ud og læg i dens Sted Sukker-Kandis deri og føj de to Stykker tilsammen igjen med en karmoisinrød Silketraad. Naar det er sket, saa solver noget Blyukker i Rosenvandet og læg Ægget i 24 Timer deri. Derefter kan man to Øjnene med dette Vand. Det er godt til at betage alle Svagheder fra Øjnene. Løgsaft med Honning blandet og i Øjnene strøget gjør dem klare.

A. M.

611. et øyenvand.

Tag et haarkogt æg, skiær det op og tag blommen ud, i den stæd læg hvidt vitriol en ært stoer deri, da bliver den til Vand, naar dette slaaes igiennem en dug, er det et ypperligt Vand for øynene.

Dragheim.

612. For Øjne og anden Hævelse.

Lavendler 2 Sk., Camele Blom 2 Sk., Fenkol Frø 2 Sk.
og Camfer 2 Sk.

Rojum.

613. En Æggeolie til Øjne.

Tog 2 Hønseæg, kog dem haarde. NB. Riv Skallen hastig af dem, kom dem i en Kumme, medens de er varme, kom deri en Teskefuld af hvid Vitriol fin stødt, ælt det sammen hastig varmt, pres det saa hastig af, saa presses deraf en Olie, smør Øjnene deraf 2 Gange daglig.

P. H.

614. Øjensalve.

Afbredt Gedefedt i Øjne smurt Morgen og Aften, lidt Kobberrøg deri.

Hvid Øjensalve at smøre i Øjne er gode.

P. H.

615. For dine Øjne.

Tryk Saften af Rødløg og bland det med Honning og Smør, væd dine Øjne dermed, det borttager Dumheder.

St. R.

616. Naar Øjnene taarer og drypper.

Da tag det hvide af 3 friske Æg, en god Haandfuld Salt og 1 Pægl Brøndvand, mænge og slaa det under hinanden i et Lerfad, dyp 1 Bruge Hamp deri paa 2de Steder, som kan passe sig lige for Øjnene, og bind Barnet over Øjnene Aften og Morgen og kontinuere noget dermed; jeg haaber, det forgaar. A. M.

617. Ondt i Øjnene.

Stødt Aluun, Grøn Sæbe og Suurdey, Ældt det sammen till en Dey og legg det i Nacken. Mad. Dreyer.

618. For Øjnesygdom.

Hertil bruge man Annis Olie, som smøres en Dryppe hver Aften og Morgen, som kan tørres der i Øjet med en Finger eller Fjer eller Klud. Rand.

619. Øjensvagheder.

Tag et Stykke nyt tørt Lærred og tænd Ild deri paa en Lerken, blæs Asken bort, den deraf blevne Olie stryges i Øjnene. Hust.

620. Øjnenes Hvidhed.

Naar Børn græder meget, bliver Øjstenene undertiden hvide, saa smøres de i Øjnene med Natskadesaft. Hust.

621. Øjenbetændelse.

Udvortes bruges Kamfer-Spiritus, man bløder en fire-dobbelt Linnedsklud deri og lægger paa Øjnene, men vogter sig for, at intet deraf kommer i Øjnene, tager den ofte fra at bortdunste og lægger den paa igjen.

Eller: Blød Linned i Urin og bind over dem. Probat. Hust.

622. Er Øjnene røde, da tag et haardtkogt Æg, hak det hvide smaa og kryst Saften deraf igjennem en Klud, tag saa lige saa meget Rosenvand og lige saa meget Urin, som en Dregebarn har ladt, halv saa meget Kamfer, bland dette blandt hverandt og stryg i Øjnene. E. W. Høeg.

623. For røde Øjne.

Tag et haardstegt eller saadet Æg og hak det hvide i samme, vel kryst Osen igjennem en Klud, tag hertil noget Rosenvand og lige saa meget Vand, som en Drengbarn haver ladt, halvt saa meget Kamfer, formæng det iblandt hverandet og stryg i Øjnene.

Eller: Jordbærurt, stor Røllike, det Vand gives i Øjnene.
Gravers Pedersen.

624. For røde øyne.

Tag vosen af en tobakspive, brug det aften og morgen. hiæ.
Rand.

625. Et godt Øjenvand.

Tag Nelliker, Ingefær, lidt hvidt Sukker og lidt hvid Vitriol og kom Vand derpaa.
Hust.

626. For Øjne.

Tag en frisk Æggehvite og lidt Safran, slaa eller rør dette ret om med et Stykke Allun, indtil det bliver som en Salve, smør det imellem et tyndt Klæde og læg det paa Øjet en Gang hver Dag frisk, det hjælper. Røres det avet om, bliver det til Vand og duer intet.

Indskr. i N. M. Aalborgs Lægebog 1635.

627. Om der kommer Sten i ens Øje.

Tag Krebsstene og kom i Øjet og lad saa Øjet løbe runden om, da kommer Skjæven eller Skarnet ud med Stenen.
P. Gr.

628. Om en bliver **slaget i Øjet**, at forhindre, det ikke skal blive blaa.

Tag det hvide af et Æg og mæng det med Rosenvand og kom det paa Hør, Blaar og læg over Skaden, saa lindrer det Pinen og forhindrer, at det ikke bliver blaa, men det maa ikke bide i 24 Timer, for det skal strags gjøres. De fornemmeste Fægtere i Tyskland og Frankrige bruger det til deres adelige Discipler, naar de faar en Fægtestik i eller paa Øjet, og er probatum.
P. Gr.

629. Til Ørebylder.

Tag Hvedemel, Honning, Figener, Rosiner, Svinefedt, gjør Plaster heraf og læg paa. P. H.

630. Bylder eller Saar i Ørene.

Smøres ofte med varmt Fedt fra Tappen af et Møllehjul. Hjælper vist. Hust.

631. For Ørerne, som er fulde af røde.

Tag Hønsegræs eller Vejgræs kaldet og kryst Saften udi Øret. P. Gr.

632. For Pine i Ørene.

Tag Dild og hak og udkryst Saften af og kom i Øret, det stiller Smærten, det samme gjør Olien af Dild. P. Gr.

633. For Værk i Øret.

Tag en Vejberrod, omsvøb den med Surdej, steg den i hede Emmer, pil saa Surdejen hastig af, stik saa Roden varm i Øret. P. H.

634. For Øresygdom.

Tag Husløgssaft, Bomolie af Løgssaft, Gudemælk og lidt stødt Ingefær, lad det i et Glas og sammenblandet, kom deraf udi Ørene. Rand.

635. Om det synger eller suser for ens Ørne.

Tag Isop og kog og lad Jemmen deraf gaa op i Ørnene igjennem en Tragt, da forgaar det. P. Gr.

636. For en stinkende Aande.

Mynter, røde Roser, drik Vandet. Gravers Pedersen.

637. At faa en god Aande.

Stød tør Polej til Pulver eller Havre-æddike (apium)-Frø og tag den fastende om Morgen, dette betager Munden og Tænderne al ond Lugt. A. M.

E.

Lægemidler, der tillavedes paa Apoteket.

Nu kommer vi til de Raad, hvis Tilberedning er lidt mere indviklet, eller som maaske indeholder et Stof, der ikke lige var for Haanden og skulde kjøbes. Man maa lægge Mærke til, at der forhen var stor Tilbøjelighed til at mænge mange Ting sammen, idet man vel gik ud fra, at hvis den ene Ting ikke hjalp, gjorde vel den anden. Man mærke fremdeles, at visse Stoffer vel med Rette kunde kaldes moderne og derfor brugtes for mange forskellige Slags Svagheder. Rav og Ravolie, Virak, venedisk Theriak, fransk Brændevin, Annisolje, Enebær-olje, Bævergejl o. s. v. er gode og brugelige Lægemidler, der idelig anvendes.

I denne Afdeling forekommer ogsaa en hel Del Sympatiraad og Husraad. Muligvis burde da et og andet af de her anførte Raad været sat i en anden Afdeling. Men det faar nu være en Skjønssag.

Mange af de her nævnte Lægemidlers Navne er galt bogstaverede, fordi de Personer, der har skrevet dem, ikke har kunnet skrive for sig og ikke har kunnet føre ret i Pennen, hvad de har hørt eller læst. Nogle af Navnene er helt forskrevne, og det har da ikke været mig mulig at finde ud af det rette Apotekernavn. Hvor det har kunnet lade sig gjøre, har jeg anført det efter bedste Skjøn. Maaske det kan lykkes en eller anden Læser at finde det rette.

1. Hvid Lebens-Olie for 4 Sk., 6 Draaber oven i Hovedet, før Solen opstaar, er godt for **Angest**.

Og Senes Spiritus at smøre med, hvor Uroen er, Hjælper vel saare vel for **Vildelse** og mere.

Lebens-Olie: maaske Lisbomolie, Bomolie eller Universal-Lebensöl.

Senes Sp. 3: Sennops-Spiritus?

Eller: Hofmansdraaber 6 Sk., Smertestillende Draaber 6 Sk., Opiumsdraaber 6 Sk., 30 Draaber 2 Gange daglig i Vand er godt for hvem som gaar i Fortvivlelse og Angest og tænker paa at skille sig selv ved Livet.

Hummerdraaber 4 Sk., Hvidløgknopper 4 Sk., 22 Draaber daglig i Vand ogsaa godt.

Hjortetak-Draaber 4 Sk., Bebergel-Draaber 4 Sk. er ogsaa ret godt for Angest.

Baade Livsbalsam og Hofmansdraaber kaldes „Smertestillende Draaber“.

Hummerdraaber er muligvis Hummers braune Tropfen (tinct. Chinoidini), som forlanges i Jylland. Hjortetakdraaber: Liqv. Supercarb. ammon. pyrol. Bibergel Draaber: Tinct. Castorei.

En Pulver, som er god i mange Sygdomme, men især for dem, som gaar i Fortvivelse og Angest og er i Begyndelse med at gaa fra Forstanden. Har hjulpet mange. Tag Fenekgrekum Pulver, Kroppulver, Graa Fedpulver, Divelsdrek, Mesterrod, og Paradiskjærner, for 4 Sk. af hver Slags. En Teske halv fuld i lidt Øl i 15 Aftener i Rad.

Spiritus Salan Latus at lugte til og smøre Tindingerne med og Panden for 4 Sk. A. U.

Foenum graecum: Bukkehornfrø.

Sp. S. L. 3: Spiritus Salis dulcis?

2. For Forskrikelse ska de gifue den skræk Puluer ind i varm viin eller varmt øl og Smøre dem med Jortetack Salle, og Alle Salle at Smør lemmerne med.

Skrækpulver: Pulv. epileptic, Marchionem?

Man. 1743.

3. Barnsnød.

Tag 20 Draaber Laudinum liqvd. og 5 Draaber Ol. succine i varmt Øl eller god Kaffe. Hust.

Laudanum liquidum: flydende Draaber, en Slags Opiumsdraaber, farvede med Safran.

Ol. Succini: Ravolie rectificeret.

4. Haard Fødsel.

Giv hende pulveris. Kanel og Myrrha aa $\frac{1}{2}$ Kvintin i hvid Vin at drikke, Rosmarin og Lavendel, lidet Safran kogt i halv Vin og Vand beforder og Fødselen. Til en Pot Likør tages en Haandfuld af hver Slags.

Dos. 1 Tekop fuld varm.

1769.

aa.: lige Dele af hvert.

5. Hull i Beenene aff Flod.

Tag Silffverglød for 1 Sk., Galmeye for 1 Sk., Bleeghuidt for 1 Sk. Skrab og gnie det meget fiint, tag saa Bomolie for 2 Sk. og tvær ovenbemeldte Species heell vell med, smør aff denne Salfve noget med en Penne-Fieder udi Saa-ret, legg saa graae Papier derpaa. Dette er med god effect forbrugt aff A. M. Hiort Sielffv. Anna Maria Hiort.

Galmeje: Galmejesten. Bleeghuidt: Blyhvidt.

6. For daarlige Ben.

For 10 Øre Galmejesten, for 10 Øre Mastix, for 10 Øre hvid Vogs, for 10 Øre Hjortetælle, for 10 Øre tyk Kamfer, 1 Pægl Provenceolie, som koges under stadig Omrøren i en halv Time.

Indskrevet i en gammel haandskreven Lovbog hos Slagter Jacobsen i Vejle.

7. Et Plaster, som næppe har Lige, til sure Ben-skade.

Kirkevogs $\frac{1}{2}$ Lod, Terpentin 1 Sk., Fine Triagelse 1 Sk., Bannedits-Pulver 1 Sk., Pimpernelle Rod fin 2 Teskeer, Honning 2 Spiseskeer, Celledonner pulvereret 1 stor Teske, Majsmør 1 Spiseske. Kogt sammen, Hjortetælle deri 1 Sk. her smøres først med, naar Plaster lægges paa. Balsamitiske Flor und Wunder Essents 2 Sk.

Kirkevogs er sikkert hvidt Vogs (Cera alba), der ogsaa kaldes Maria-Vogs eller Vogs fra Lys i Kirken.

Bannedits-Pulver: Herba Cardui benedicti.

Eller: Sølverglød, Galemejsten, Bleghvidt, Bomolie, pulvereret Grønkaal, lidet pulvereret Hyldebark, et Plaster.

P. H.

8. At sætte Følelse i et Ben.

Kjøb Svolbenolie 8 Sk., Apostelsalve 8 Sk., Terpentinolie 8 Sk., Bomolie 8 Sk. Maren Jensdatter.

Svolbenolie: Kan det ikke være svulne Ben-Olje? Det er sikkert tyk Kamferolje. Ungv. apostolorum.

9. For Blegsot og Gulsot.

Safran † Rhabarber † Myrra † Alve. Niels Bybud.

10. For Blodforgiftning.

Tag 20 Gram Kamferspiritus og Spiritus vini, Blaasten, lige meget af hver Slags.

Niels Bybud.

11. Naar Blodet ved Aareladen er løben ud mellem Hud og Kjød.

Er Fejlen kun ringe, opløser man et halvt Kvintin Salmiak i en Teskefuld Æddike, hvori man væder en sammenlagt Linnedklud og lægger ofte paa.

Fordeler det udtraadte Blod sig ikke, men buldner, saa lægger man Diachylonplaster paa og bruger det saa længe, indtil Buldningen selv har aabnet sig og er lægt.

Skulde Betændelse være saa heftig, at Koldbrand var at befrygte eller en Sene eller Nerve beskadiget, behøves en Mands Indsigter og Duelighed.

Hust.

12. For Blodgang.

Tag den bedste Terra Sigilata, stød den og gyd Agatstensolje i draabevis dertil, at det bliver saa tyk som en Salve, og giv Patientten en Knivsod fuld deraf i varm Mælk. Man bruger det næppe 2 eller 3 Gange om Morgen og Aften, saa bliver det strags bedre.

Hvo som bær gule Lilierødder hos sig, paa den hæfter ingen Blodgang.

C. Chr.

13. Blodsot.

Brug Bolus Arnoni i Mad og Drikke, æd kogte Æg med Æddike og Altea eller Katostrødder kogt i Øl og drukket. Bolus armena.

Hust.

14. Næse-Blood.

Naar Næsen bløder, da tag en aff de smaae affterste Tyrckische Bønner, kaldet Phaseolus indicus paa Latin, legg den under Tungen paa den, som har Næse-Blood, saa holder det strax op. Skall være et infallible Remedium.

Capitain Henrich Lindrot.

Phaseolus indic.: indiske lille Bønne
infallible: ufejlbarlig, uskuffelig.

15. **Brøk.**

Alun z VI, Gallus z I, kogt med Rødvin, til det bliver tykt, og lagt over, men kan og lægge Egeblade, som er kogt, derpaa. Hust.

Vægten, som her angives, er: for Allun 6 Drachmer og for Gallus 1 Drachme.

16. **Et rart Plaster, naar smaa Børn ere brostene.**

Tag Svovibalsom 2 unse, mastixolie 1 unse, corci martis 1 halv unse, terra sigillata halvanden unse, rød vitrioljord 1 unse, præparerede Coraller og præparerede magneter, af hver Slags en halv unse, og Rund hulrod halvtredie unse, gjør et Plaster deraf og læg det derover.

A. Ud.

Terra sigillata (Bolus armena) kom i tidligere Tid i Handelen formet til Kugler paa 3—4 Gram og paatrykt Figurer og Tegn.

Crocus martis. Hulrod: Radix Tormentillae.

Rød Vitrioljord: Caput mortuum.

17. **For svag Bryst eller tærende Sygen.**

Æddike Sqviliticum 1 Pægl, gives den syge Morgen og Aften et Glasfuld. Maren Jensdatter.

Asetum Scillae, der i Farm. Dan. 1850 hed Acetum Scilliticum.

18. Hvid Anti annis Balsam for Svind fra 5 til 100 Draaber, 5 mere hver Dag i Niels (?) Moderdraaber paa Sukker 20 Draaber. P. H.

19. **For Brystet.**

Sirup Erysine 1 Mk. 8 Sk., deraf tages $\frac{1}{2}$ Skefuld ind 3 Gange om Dagen og synkes langsom ned, løsner vel for Brystet.

Item: 24 Draaber Annisolie i varm The. At ryge Tobak med Annis i skal og være godt med Tussilago o: Hesthove udi. Lægebog m. m. fra 1768 (?) i Viborg Arkiv.

Syrupus Erysimi (Saft af Vild-Sennop).

Tussilago er Følfod.

20. Om Kvindebryst bulnér.

Emplastrum Diaquilon compositu drager hul paa heftelsen, naar der et lidet støcke leggis paa.

Empl. Diachyli comp.

Christ. Pedersøns Lægebog.

21. For onde Kvindebryster at kurere.

1 Pægl Bomolie, 1 Pot Vinæddike, $\frac{1}{4}$ Pd. Sølverglød. Dette koges tilsammen i en ny Potte og røres bestandig udi, indtil for det meste at Vinæddiken er fortæret. Lad saa Potten staa en halv Time, hæld saa Resten af Vinæddiken fra Sølverglødet, kom saa Bomolien derudi og røres vel tilsammen; saa tyndt som man vil have det.

Kaldes Kjølendes Plaster.

Maren Jensdatter.

22. Haarde Knuder.

Et Plaster til Kvindens Bryst.

Lidet Komog og Duemog og Gedemog et Snapsglas fuldt, lige meget af hver, Kamilleblomster for $\frac{1}{2}$ Sk., stødt Fenum grekum $\frac{1}{2}$ Sk., Figener fint skrabet 1 Sk., Vogs saa meget som en Æggeblomme, Lisbom-Olie 1 Pægl, Hønssemog $\frac{1}{2}$ Snapsglas, Kalk saa meget som 3 Fingerbjærg, lige som det bruges at kalke med. Kog Plaster heraf og læg paa. At smøre først med hvide Lillie-Olie, lunket paalagt saa tyk som en Kobberskilling eller mindre, som behøves til Værken.

P. H.

Semen foeni graeci. Lillieolie: Bomolje.

23. For et Fruentimmer, som ikke har Mælk i sine Bryster.

Køb Fennikelvand en Pægl og tag det ind af 4 eller 5 Gange, saa kommer der snart Mælk i Brysterne. A. M.

24. Et Middel mod sprukne Brystvorter.

Ungventum itureum blandet med nogle draaber af ollie, ligni Rhodii. egte blad guld skal være god for denne brek.

maaske Fejlæsning for ungv. aureum.

A. Ud.

25. Brændte Saar.

Først Kjølsalve 2 Sk. og Bleghvidt $\frac{1}{2}$ Sk., Basille-Salve 1 Sk. Samme paalagt, det tager Heden. P. H.

Kjøende Salve. Basilicum Salve: Kongesalve.

26. Balsom oni fon, som er got for brendelse og smør paa en lenne klud. A. Ud.

27. For brændte Lemmer, endogsaa naar der er Vabler.

Køb paa Apoteket for 4 Sk. Universal-Balsom og smør paa en Linnedklud og læg paa Skaden og lad det blive liggende, det stiller Smerten og læger overmaade godt. Probatum est. P. Gr.

28. Bullenskab.

den (?) Marts til min Kones Finger 1759.

1. Hamborger Stikplaster, 2. Indiansk Balsom, det første lægges strax paa Fingeren, som trækker Hul, og naar der er gaaen Hul, da Balsomen som læger. Rojum.

Datoen glemt.

29. For giftige Bylder.

Figener, Rosiner, Honning, Bennedits Pulver 1 Sk., Terpentin 1 Sk. sammen. P. H.

30. Døvhed.

Myrrha-Rav-Essents og Terpentin-Spiritus styrker Hørelsen, naar nogle Draaber deraf kommes i Ørene. Der tilsættes 4 Gran stødt Ambra. Hust.

31. For Døvhed i Ørene.

Annisolie 1 Mk., hæld paa Bomuld og stik i Ørene. Maren Jensdatter.

32. For den falden syge.

Tag hierteblodet af et nyfødt Lam, som aldrig haver diæt, og giv den syge, det hielper. Eller tag hiernen af en

sort Ravn og tag 20 gran deraf i et glas Viin, men det maae ske, naar Maanen tager af, om morgenen, en underlig Falddrik Mumia, som mand finder i Apoteket, Rød bolus og terra sigillata, et Lod af hver slagx, gjør ald dette til Pulver og tag paa en gang et halv deraf ind. A. Ud.

Mumia vel en Drik, der laves af en Slags Asfalt, som de gamle Ægyptere anvendte til Indbalsamering af Døde og tidligere fandtes paa Apotekerne.

33. Naar alt ikke hjælper for den faldende Sot.

Bebergejl II z., Napftia I z. Det er en Slags Spiritus, hvori dette Bebergejl bliver opløst ved Varme. 3 Gange 10 Draaber paa hvid Sukker. P. H.

Her er den gammeldags Vægt opgivet: Bebergejl: 2 Unzer, Nafta 1 Unze.

34. For Faldensot.

Olie Philosophorum 4 Sk., beblandet med Bebergejlolie 4 Sk.

Eller: Pionrod opgravet i Næen af Maane, lidet Bebergejl, lidet Divelsdræk, lidet Muous, i en fin Pose om Halsen, hæng i Hjærtekulen. P. H.

35. Slag, naar Een ikke kand tale.

Tag Bebergiell og leg under Tungen. Fr. Soph. Krabbe.

36. Imod Feber.

Kjøb paa Apoteket et Lokværk, som kaldes Diasioridium, for 4 Sk., deles efter Alder og Styrke og indtages i Øl, naar Feber begynder. Randers.

Lokværk: Latværgæ. Diascordium: Blanding af forskellige Sager.

37. For Finner och hidtzighed i ansichtet.

Tag Svofl $\frac{1}{2}$ Lod, hvid røgelse 2 lod, Myrrha 1 qt., Campher $\frac{1}{2}$ qvt. Stød det till pulver och Kom det tillsammans i 8 lod got rosenvand. Kom dertill saften af een stor Limonie, rør det vell sammen, stryg ansichtet der-

med aften och morgen, och offte om Dagen, her till Kand och Kannis tutia 2 Sk., vid. Beyn.

Nicolaus Helgonis 1695. I Eliæ Beynon.

38. For Fnatt.

Patienten skall først dricke et Glas Miød, at Fnatted kand komme till og slage vell ud. Sætt saa en ny ubrugt Potte med Sød Fløde paa Ilden, og lad Fløden kaage, og naar den er paa Kaag at vill siude offver, tag saa for 2 Schilling Wiirack, stød det smaae, sigte det giennem en fiin sigte, kom den saa i Fløden og lad det Kaage til haabe, indtil det bliffver som en Papp, besmør og bestryg saa de fnattede Stæder dermed. Den Renspurger Jomfr. Bielcke.

39. For Fnatt.

Kali sulfer ath 2 Sk., Nyseurt fin stødt 2 Sk., Kvægsølv 2 Sk., mænget i Madfedt, tag Svovl ind.

Kali sulfur: Hepar sulfuris.

Eller: Ryttersalve 4 Sk., Kvægsølv 2 Sk. sammen, at smøre med mod Varmen. Tag Svovl ind.

Ryttersalve: Ungv. pedicular.

Eller: Kobberrøg $\frac{1}{2}$ Sk., Vitriol $\frac{1}{2}$ Sk., Svovl $\frac{1}{2}$ Sk., Nysepulver $\frac{1}{2}$ Sk., fint stødt, mænget i Madfedt og grønset og Bomolie, vil de have det stærkere, saa Kvægsølv 1 Sk., bliver det for tyk, tynd det med Lisbomolie. Smør lettelig, tag 1 stor Teske topnet af stødt Svovl i lunket Øl først.

Eller: Halle eller Nysepulver 4 Sk., mænget i søde Fløde, tag Svovl ind om Aften, smøre om Aften, naar de gaar til Sengs.

Eller: Lavrbær-Salve 2 Sk., Kvægsølv 1 Sk., Prinsmatal 1 Sk., sammen at smøre med lidet Lisbom-Olie deriblandt. Tag et Menneskeben paa Kirkegaarden, kog det iblandt deres Linned, det hjælper for Lus. P. H.

Prinsmetalsalve: U. chlor. amido - hydr.

40. Draaber at indtage for Kuld.

Kamferdraaber 2 Sk., Lebensolie 2 Sk., sammen. 30 Draaber 2 Gange daglig.

Eller: Haarlemmer Olie 30 Draaber i sød Mælk.

Eller: Roberans Draaber 40 Draaber i Tevand eller Brændevin.

Eller: Annisolie 2 Sk., Hofmansdraaber 2 Sk., Bebergejl olie 1 Sk.

Eller: Kron Wunder Essens 60 Draaber paa hvid Sukker. P. H.

41. Plaster Martialo er et fortræffeligt rødt brunt Plaster, hvilket tjener alle **forrækkede og forknusede Lemmer** saa og til det værste Benbrud, Vind og Tarmebrok og ellers i andre Skader, ti det haver en sammentrækkende Styrke og Lægedom. Det er af en middelmaadig Temperatur. Empl. martiatum. A. M.

42. Lændevee eller Rygvæe af Forrækkelse smøres med Ol. Lauris. Hust.

Oleum Lauri: Lavrbærolie.

43. Om Maven er forstoppet.

Zittziber 2 qt., Folia sennæ 3 qt. i en Pegll Vin varm druckett.

Zinziber?: Ingefær. Sennesblade.

Eller: Pillullæ Thomæ Stengers fra Hamburg. En indtagen effter Aftens Maaltid udi en Rusin eller oc Violon vel brystsaft indtagen, den gjør sin Effect om 6, 8, 10 timer. NB. Om der følger ingen operation effter den første, maa mand siden tage endnu En. Christ. Pedersens Lægebog.

44. Et Plaster, hvor der er Hul paa Frost,

Hyldesirup, Bleghvidt, Terpentin, Vogs, Spigerolie, nogle Gedelorte, kog det til Plaster, smør med hvide Lillie-Olie.

Hjortetælle 1 Sk., Tyk. Terpentin 1 Sk., smælt sammen og plastervis paalagt. P. H.

Spikolie.

45. For giftige Dyrs og Ormes Bid.

Først smøres Skaden med Skorpionolie, siden tager man Rødløg, Stolt Henrik, raa Honning, Rugmel og Galt-

flæsk. Dette bankes og stødes tilsammen, siden kommes lidt Skorpionolie paa det og gøres et Plaster deraf og lægges paa Skaden Morgen og Aften. A. M.

46. For forgiftige Ormes Bid.

Tag Hugorm, stød det, Benedits Pulver 1 Sk., Fine Theriak 1 Sk., tyk Terpentin 1 Sk., Skorpion-Olie 1 Sk., Honning 1 Spiseskefuld, rør det sammen og læg paa. P. H.

47. For Gigt.

Sranrod, Lovstikkerod, Kalmusrod, Mesterrod, Safran, Spanske Feurdraaber indgneden 3 til 5 Drep.

Maren Jensdatter.

Sranrod rimeligvis Entianrod. Spanske Peberdraaber.

48. Samme.

Sassefras 2 Sk., sat paa 3 Pægle Brændevin, 2 Snapser daglig. P. H.

49. Samme.

Spiritus Campher I z, Spiritus Myrrha, Spiritus af Regnorm, Spiritus af vild Timian aa IV z, udvendig at smøre med, men er der Inflammation i Delen, paalægges Ceratum de galbano. Efter Aareladen samme Cerato de galbano eller og Emplast. saponat., er og særdeles god at paalægge i Hofte- og Lændeve i Begyndelsen, men hjælper det ej inden 4 Timer, tages det af, ellers formeres Smærterne.

En god Spiritus i Gigt: Kom Regnorme i en Butel, klin Deig om den og sæt det i Ovnen med Brødet, saa bliver der en Spiritus, som og god at smøre paa alle Gigt-smærter.

Samme: Blød en Klud i smertestillende Balsam og læg paa Smærten. Syresalt 8 Sk., deraf en Teskefuld, Morgen, Middag og Aften 10 Dr. af Laud. Liquid. Syd.

Hust.

Laudanum liquidum Sydenhami. Syresalt kan ikke tages ind.

50. For Jegt at drikke.

1 Lod Egesavsmul afkogt i Vand, Pepernillerod 1 Sk. Bukblade $\frac{1}{2}$ Lod, lidet Malurt $\frac{1}{4}$ Lod, Bebergel 2 Sk., Peberrod $\frac{1}{4}$ Lod, kogt i en Potte Vand til Fjerdedelen er bortkogt. Saa afsies. Saa kommes i dette Vand for 1 Sk. Bismerdraaber. Hver Morgen og Aften en liden Snaps. God Aabning dertil.

P. H.

Bismerdraaber (Tinct. Bezoardi).

51. En Smørelse for Jegt.

Hvide Lillie Olie 2 Sk., Terpentint olie 1 Sk., Hummelolie 2 Sk., Myre-Spiritus 1 Sk., sammen at smøre med.

Eller: Althea Sirup 4 Sk., Mandel Olie 4 Sk., Bebergejl-Olie 2 Sk., sammen i en Flaske, flere Gange daglig en Teskefuld ad Gangen. Smør Brystet dermed tillige.

52. For den kolde løbendes Jegt.

Gallange Rod 1 Sk., Entian-Rod 1 Sk., Romersk Kamel 1 Sk., Trefoli Sitoren am 1 Sk., Hy Perci 1 Sk., Rosmarin 1 Sk., Kubeber 1 Sk. Det halve af hvert til en Pot Brændevin, en Snaps, naar Kulden kommer eller 2 Gange daglig.

Hy Perci: Hyperikum. am: maaske amphora.

Eller: Aloe 1 Lod, Myrra 1 Lod, Safran 1 Lod, Rabarber 1 Sk., Corril 1 Kvintin, Røde Roser 1 Kvintin, Entian Pulver 1 Kvintin mænget i Vin og Honning eller Sukker.

53. En Brystsirup for Ve og Jegt.

Ingefær 1 Sk. fin alt, Pipernelle Rod 2 Sk., Bebergejl 4 Sk., Safran $\frac{1}{2}$ Sk., Lakritsrod 1 Sk., Stjerne-Annis 1 Sk., Gul Lakrits 1 Sk., Rhabarber pulvereret 2 Sk., alt pulvereret, kogt i 5 Potter Vand, en Pægl bortkogt, der i dette Vand et Fjerdingspund Honning eller Sukker udkogt en Spiseskefuld ad Gangen, hver tredie Time lunket varmt.

P. H.

54. Gigt i Hænder og Fødder.

Læg derpaa Gjeneraltogetplaster.

Hust.

55. En mærkelig Smørelse før der vogser Knuder af Jegt.

Lad først en Aare slaa paa den højre Arm eller under den højre Fod under Knoglen inden paa. Tag saa at smøre med: Kattedefdt, Gaasefedt, Rævefedt, Brokfedt, lige meget af hvert, alt afsmæltet sammen, at smøre med i Varmen.

Hvis det ikke overgiver sig, kom i samme Smørelse: Myrrha, Mastix, Fenum Grekum, alt fin, Hvide Lillie-Olie, Spiritus nitri 2 Sk. mod Varmen smurt. P. H.

Spiritus nitri: Salpetersyre.

56. En stærk Smørelse for Skorpe og Pakker efter Jegten.

Tag Svinefedt, afsmælt 1 Spiseske, Kvægsølv 3 Sk., mæng det sammen. Kom deri: Altheasalve 2 Sk., Myrrha 1 Sk. fint stødt, Hvid Fitril 1 Sk. fin, Mastix 1 Sk. fin, Hulrod pulvereret 1 Sk., Lavrbærsalve 1 Sk., Borax 1 Sk., Hvide Lillie-Olje 2 Sk., Enebærolie 1 Sk., Hummelolie 2 Sk., Spiritus vini 1 Sk., 20 Draaber Terpentinel, Kattedefdt, kan du faa det, 1 Teske, afsmælt Rævefedt en Teskefuld, gjør heraf en Smørelse. Hermed skal smøres, som Værken staar, hos en god Ild, før der vogser Knuder, og før de dør af Pine.

P. H.

Hvid Fitril: Sulphas Zinc. Hulrodpulver: Radix Tormentill.

I et Par andre Opskrifter er der ikke saa mange Substantser. Der er ikke Borax og Lavrbærsalve, ej heller Hummelolie og Spiritus vini og Terpentinel. Men der er Triagelse, som tages ind, den Triagelse Diatri Saron. Electuar theriacale.

57. At gjøre Piller for Pestilents-Jegt.

Aloe 3 Kvintin, Myrra 1 Kvintin, Safran 1 Kvintin, Mastix 1 Kvintin, fin stødt og mænget i Vin og lidet Rismel og gjør Piller for Aabning. P. H.

58. Halsbrynde.

Blodrige Personer tjener et Brækmiddel og Aareladen, og Ol. Tart. per. deliquirium 20 Draaber i varmt Øl 3 Gange daglig saa vel som under Anfaldet. Hust.

Oleum Tartari per deliquium: En stærk Opløsning af Potaske (kulsur Kali).

59. For Hjærteve i Mavemunden.

Tag af de Draaber, som kaldes Segszig, 20 Draaber i Tevand. Segs Slags Draaber.

P. H.

60. For Hoste og Brystværk.

Spiritus arnisatis de Peru, for 12 l Sk. di Dose = 12 trof, at indtage om Aftenen i varmt Øl og om Morgen en i Te.

Receptbog 1736.

Maaske: Spiritus ammoniacatus anisatus. 1 Sk.: lybsk Sk.

61. For Hoste.

Islandsk Most 25 og Bryst-Kandis og Jaspis 1 Pund, Hjorttak 25 Øre.

Niels Bybud.

62. Et andet for Hoste, Kuld og Værk.

Hvid Lillie Olie 1 Sk. om Morgen en, Hvid Sukker fin, Ingefær fin. Sammenmænet i Honning.

P. H.

63. Gammel Hoste.

Tag Hvidløg, Nældefrø, Amoniac gumi, kog det i Vin ell. gammel Øl og gjør det sødt med Honning.

Hust.

Ammoniagummi.

64. For gammel Hoste og Hueshed.

Kjøb paa Apoteket Syrup, som der bliver bered af Veeg Sennop eller vild Sennop kaldet, hedder paa Apoteket Syrupus de Erysimi, og brug om Morgen en, naar du opstaar, og om Aftenen, naar du vil gaa i Seng, og tag saa meget som én eller to Skefulde til dig, og det ikke paa én Gang hastelig, men ligesom slikke det ind, det er overmaade god ogsaa for Sangere, naar de af Heeshed faar ondt, og overalt er en synderlig Lægedom for Hoste og Hæshed.

En Sirup af Guldkaar.

P. Gr.

Det samme har Niels Helgesen 1695, og der tilføjes: Dette er ogsaa godt for Blodspyt.

65. En Brystsirup og -te for slemme tørre Hoste.

Honning $\frac{1}{2}$ Pd., Hundefedt $\frac{1}{2}$ Pd., hvid Liljeolie 4 Sk., Smør $\frac{1}{4}$ Pd., Pimpernellrod pulvereret 4 Lod, Ingefær

pulvereret 2 Sk., Hyldesirup $\frac{1}{4}$ Pd., sammen varmet, deraf en Teske hveranden Time. P. H.

66. For Hovedpine.

Tyrkisk Balsam 1 Mk., Tinding-Plaster 1 Mk.

Eller: Hjærtens styrkende Draaber 1 Mk., 30 Draaber om Morgen, 50 om Aftenen i koldt Vand, Hovedpiller 8 Sk., indtages i en Skefuld Melgrød. Maren Jensdatter.

Hjertestyrkende Draaber: Livsbalsam.

67. Samme.

Tag 10 Draaber Arnikke-Tinktur og blød Panden og Tindingen dermed, saa hjælper det. Niels Bybud.

Arnika: en Blomst, Udtræk deraf i Vinaand.

68. Samme.

Rosmarinolie 1 Sk., Bebergjel Olie 1 Sk., Hvide Lillie Olje 1 Sk., sammen, at smøre med i Tindingerne. P. H.

69. Samme.

Tag Spiritus salvelie, hold det for Næsen paa den syge, lad den godt snuppe op, saa at Stralen trænger igjennem Hoved og Hjærne, saa bliver du fri for Hovedpine. A. M.

Salvie-Spiritus?

70. Samme.

Hovedpine fordrives ved at smøre Næsen med Caput-Olje og bestryge sig i Tindingen dermed.

Kajeputolie.

Gravers Pedersen.

71. For stærk Hovedpine.

Køb paa Apoteket et Glas Spiritus Salaalatus at lugte til, det stiller Pinen. Filt.

Samme Raad hos H. Chr., Dronn. St. R. har Talaalatus. H. Chr. har Salaalatus Spir. Salanlatus er et Navn, som ellers ikke er kjendt. Maaske er det Salmiak-Spiritus.

72. Et andet for Hovedpine.

Kjøb paa Apoteket for 2 Sk. Balsom Annisa og lugte til, det fordeler Hovedlodet og Pinen. NB. Den, som plaget meget med Hovedvee, kjøb en liden Flaske med Flos Pulver og brug deraf tit og ofte, det er at faa hos Galanteri-kræmmere, som ellers kommer fra Hannodes, læs videre Resept paa Æsker.

Rand.

73. Raad for **hovnede Ben**.

Naar Ben eller Fødderne ere hovne, smør saa Euphorbie Olie, deraf falder Hævelsen strags væk.

Fjell.

Euphorbium-Olje: en Blanding af Euph., Terpentinolje og Oliven-olje.

74. Hovne Ben efter Sygdom.

Tag 1 a 2 Haandfulde smaahakket Kelidonie og bind under Fødderne en Nat eller to.

Hust.

75. Hævelse i Benene.

Raspet Lign. nephritic. en Haandfuld, Mastix, Virak, Myrrha, af hver 2 Kvintin, Sevenbomblade $\frac{1}{2}$ Haandfuld, gjør det til grov Pulver og røg Hævelsen med.

Hust.

Afd. Apoteker H. J. Møller, Nørrebro Apotek i Kjøbenhavn, har skrevet en Afhandling om Lign. nephritic.

76. For **Hukommelse**.

Tag Gubeber 1 Sk., kog dette Korn i Øl eller sæt det paa Brændevin for Jegt.

P. H.

Cubeber.

77. For **Indve**.

En Kruder-Essents: Nelliker $\frac{1}{2}$ Sk., Kanel $\frac{1}{2}$ Sk., Muskatenblomme $\frac{1}{2}$ Sk., Safran $\frac{1}{2}$ Sk., Ingefær $\frac{1}{4}$ Søsling, sat paa en halv Pot Vin, afsiet, tages paa hvid Sukker.

P. H.

78. Om et Menneske eller et Kreatur
bliver fordærvet.

Mesterrod 8 Sk., Johannesrod 8 Sk., Lodstikkerod 8 Sk.,

Dyvelsdræk 8 Sk., Bebergejl 1 Mk., $\frac{1}{2}$ Lod Kamfer, Filigrekum 8 Sk., Alve 8 Sk., Djævelsbid-Rod 8 Sk., Paradis-kjærner 8 Sk. Dette sættes paa 3 Pægle Brændevin.

Løvstikkerod: Radix Levistici.

Maren Jensdatter.

Paa Fyn kaldes Enzianrod for Johannesrod. I Jylland kaldes Bregnerod for Johannesrod og Feber-Nellikero for Djævelstikrod.

79. For Børnenes indvortes Pine.

Benedits Pulver 1 Sk., Drageblod 1 Sk., Bebergejl 2 Sk., fin Teriak 1 Sk. Alle disse Dele sat paa 3 Pægle ung Vin, først stødt og fint skaaren. 4 Gange en liden halv Snaps ad Gangen. Det stiller Kolik og Krampe og Indve. Det er til et 3-Aars Barn.

P. H.

80. Til Kjertler.

Melort Plaster, et godt Lag Charpi, 10 Øre Rabarber-draaber, 10 Øre Pebermyntevand.

Indskrevet i en gammel Lovbog hos Slagter Jacobsen, Vejle.

Melortpl.: Melotenplaster.

81. Et Raad for Kløe.

Figfriilt grøn, Svovl, Kobberrøgelse, lidet Bleghvidt, mængel i grøn Sæbe.

P. H.

Fitril grøn: sikkert grøn Vitriol.

82. For Knuder.

En Drik at stille Pine og gjør seune. Pipernellerod 1 Lod fin, Bebergejl 2 Sk. fin, Mannakopfrø $\frac{1}{2}$ Lod fin, fin kogt i 3 Pægle ung Vin 10 Minutter, daglig 3 Spiseskeer lunket at tage Morgen, Middag, Aften. Man kan forbedre den Drik med for 1 Sk. fine Triagelse, naar det er kogt, saa bliver den Drik bedre.

Triagels: Theriak. Seune: søvnig.

Item: Det stiller og Pinen. Mandelolie 2 Sk., Menne-skefedt 2 Sk., Hummelolie 3 Sk., Terpentinelie 1 Sk., Altheasalve 2 Sk., Lisbomolie 1 Sk., Spiritus netri 2 Sk. og Spiritus vini 1 Sk. sammen, at smøre med mod Varme 2 Gange daglig.

Item: En gylden Smørelse af alle Slags Dyrefedt og Malle afbredt, sammenmænet. Kattfedt, Gaasefedt, Svine-malle, Brokfedt, Rævefedt, Aaleister, alle Slags Dyremalle og Fedt afsmættet, Myrrha fin, deri Mastix fin deriblandt, sammenmænet at smøre mod Varme. Man kan ogsaa bemænge det med Spiritus nitri og Terpentiniolie. Det stiller Pinen, naar der vil vogse Knuder.

P. H.

83. Til alle haarde Knuder af Slag og Stød.

Nældeblade, Timian, Lemmeker, som gror i Bække, Tordenskræp-Blade, Fenum græcum stødt, Kjørvel, Mester-rod og Hørfrø, Salvie, Sant Hans-Urt, alt fint hakket eller stødt. Kogt i Æddike og Smør som Grød varmt omslagen, Tomme tyk eller mere, daglig fornyet. Probatum.

P. H.

84. For Kolden.

Kog Selledonner i Vand, si dette Vand af, kom i dette for 1 Sk. fin Theriak, Mjød for 1 Sk., Bennedits Pulver deriblandt, drik det paa én Gang varmt.

Seladonrod: Radix Chelidonii.

Item: Regnfær-Frø pulvereret 2 Teskefuld og Dyvels-dræk saa meget som 3 Ærter, Sennesblade 1 Sk., kogt i et Krus Mjød, en Spiseskefuld varmt at tage, før Sygen kommer.

Item: En stor Teskefuld af Entian Pulver indtages i ly Vand, før Sygen kommer.

Item: Den, som har Koldesygen, indtager hver Morgen 15 Draaber Enebær-Olie i Kardo Bennedits Vand. Hold god Aabning i Maven.

P. H.

Kardobendikt.

85. Efter Koldesygen.

Naar et Menneske er sandseløs og ligesom melankolsk og tungsindig, saa køb for 1 Sk. Kutikus, tag saa meget deraf, som 5 Bygkorn kunde være, tvær det ud i Tevand, tag det ind hver Morgen lunkent.

P. H.

86. Colica.

Tag et temmelig stor Styck Sucker, saa stor som det paa en Gang heell kand nedsvælges, drypp derpaa 9 Draaber Annis-Olie og 9 Draaber Cummen-Olie, slug det saa heell ned; strax det kommer i Mafven, kand Patienten finde en god Effecte og er tit og ofte med god Succes forsøgt af sl. Oberst Bæss till Tanderup paa Sig Sielv effter hans forrige Tiener Morten Lavridtsøn i Hassing hans Forsikring.

Oberst Bæss.

87. Godt for Kolik at indtage i Brændevin.

Fiolem Remanum for 4 Sk.

Receptbog 1736.

88. For Kolik.

Tinc. Bezaardic 2 Sk., Anthimonii 2 Sk., Spirit. Salis Dulius 2 Sk. Af disse Draaber tages den 1ste Gang 27, den 2den Gang 21, 3die Gang 15 Draaber, som tages ind enten udi lunkn Tevand eller Øl, og man maa ikke spise andet end Øllebrød og Grød og Øl og tage sig vare, at man ikke spiser Mælk. Indtages, naar den begynder at ryste dem.

Tinct. Bezoardica. Spir. Salis dulcis.

Eller: Halliske Obstruktions Piller, kjøbes paa Kjøbenhavns Vajsenhus, en liden Æskefuld for 12 Sk., en Dosis er 6 a 7 Piller, som tværes ud i Tevand og saaledes hastig virker, dog gives ej over 4 sedes.

Rojum.

89. Om Børns Sygdom af Kolik og indvortes.

Fine Theriak 1 Sk., Essens amari 3 Sk., Benedits Pulver 1 Sk., Bebergejl 2 Sk. sammen gneden, af den Sirup til et Aars Barn, en Teskefuld i 2 Teskefulde lunket Mælk 2 Gange daglig. Tillige smør i Barnets Navle Enebær-Olie samme Tid. Er Barnets Skarn grønt, saa giv Safran der iblandt.

Essentia amara.

Item: Pipernelle Rod 1 Sk., Bebergejl 1 Sk., Figener 1 Sk., Sennesblade 2 Sk., alt fint stødt, kogt i 3 Pægle Vin. Hver 3dje Time en Spiseskefuld.

Item: Saa Børnepulver at indgive i Moderens Mælk
 $\frac{1}{2}$ Kvintin daglig. _____ P. H.

90. Imod Kræftskade.

Kyprisk Vitriol og Vinsten brændes og læses med
varm Rosenolie. Det anvendes med Lykke imod denne
Skade. _____ Gravers Pedersen.

91. Middel i Kræft og gammel ond Bullenskab, for aabne Ben og andet mere.

Tag Cardobenedict-Saft med brændt Vand. Med denne
Vand skal man daglig vaske den fule Saar og saa bruge
efterfølgende Salve: Rosenolie, Æddike, Sølvglød, Bleg-
hvid, hvert 8 Lod, Galmei 1 Lod, Kamfer $\frac{1}{2}$ Kvintin. Laves
til en god Salve. Læger over al Maade. _____ A. U.

92. Mod Kraft i Næsen.

Hulurt og Aloe poriaitikum af hver pulveriseret med
Kalk og Honning. Er godt for Kraft i Næsen.

Gravers Pedersen.

I en anden Opskrift staar: Aloe paticum. Stryg, som Skaden
er. Sikker. Aloe hepatica. _____

93. For Lammelse i Laarleddene.

Oleum spicanardi, Ol. terebinthi, ungv. dialthea a 2 Sk
commisectia for en varm Ild paasmurt.

Ol. spica: Spækolje.

Christ. Pedersens Lægebog.

Ungv. Althæa: Terpentinelie.

94. Er det lønlige Lem hovnet, og Moderen viser sig.

Brug saa Longetbomolie at smøre med eller varm paalagt.

o; lunken Bomolie, _____

P. H.

95. For Ligtorne.

Gymmi galbanum for 2 Sk. Smid dette paa et Stykke
Læder og lad ligge paa Ligtornen en 4 Ugers Tid.

Receptbog 1736.

96. For Lus.

Kvægsølv 2 Sk., Engelsk Tin saa meget som 3 Knappe-naalshoveder, det opløses først i Kvægsølvet og mænges i Svinefedt.

Eller: Graa Sand 1 Sk. at strø, Sebadille-Frø, Prakkerlus. Tag et Menneskeben paa Kirkegaarden, kog det iblandt deres Linned, det hjælper for Lus. P. H.

Prakkerlus: Semen staphid. agriae.

97. For Lus paa Mennesker.

Kjøb paa Apoteket Mercurium prinuputatum, smøres i Hovedet. NB. det kan og smøres i Hovedet paa Kreatur, som fordriver Lus. Man kan købe for 1 eller 2 Sk. deraf.

Item: Stabis agria 2 Sk., som syes i en linned Klud og bindes eller syes i Linnederne paa Klæderne. Rand.

Mercurius praecipitatus. Semen staphidis agriae.

98. For Lus.

Tag Kviksølv og Lavrbærolie, bland det sammen og smør Hovederne dermed. A. M.

99. For Lus i Skjorten.

Tag Merkuriel-Salve og smør flittig med i alle Sømmerne. A. M.

100. For Lus at fordrive.

Graasand for 8 Sk., Kviksølv for 4 Sk., Lissabons Olie 4 Sk., en lille Stykke Vogs, i alt 16 Sk., sammenblandes godt. A. U.

Graasand er ej godt for Brystet.

101. For Lus, Skab og Fnat.

Sebedillefrø fin 1 Sk., Petersillefrø fin 1 Sk., Kobber-røgelse 2 Sk., Kvægsølv 2 Sk., mænget i Svinefedt, hver Aften smurt. Tag Svovlblomme ind først. P. H.

Kobberrøgelse: Zinkvitriol.

102. For Lændeve.

Roden aff stor knopurt leg i brændvin oc drich.

Aliud: Spirit. Erugini 20 draaber. Daucus.

Christ. Pedersøns Lægebog.

Sp. Erugini: Spanskgrøntspiritus.

103. For Lændepine.

Tag Valrav 1 Sk. og Bukkeblod 1 Sk. Det koges i Øl Aften, varmt drikkes, og Morgen ligesaa en Portion, bliv ved i 3 Dage i Træk. Lagsere paa Amerikansk Olie for 3 Sk. paa en Gang.

Item: Kønigs-Plaster 2 Sk. bredt paa Handskemager-Læder og smøre tillige med Olie de vulpinum 4 Sk., en Gang daglig imod Varmen.

P. H.

Vistnok Kjongs Plaster. Oleum vulpinum: O. Hyperici infusum.

104. For en svag Mave.

Essent Absint Compos for 8 Sk. heraf 40 a 50 Draaber udi Te eller et Glas Vin.

Receptbog 1736.

Essents Absinth compos betyder sammensat Malurt-Essents.

105. Et godt Raad for Børn, som har en fordærvet Mage.

Tag Hypericon Blomster for 1 Sk., Malurt Knopper for 2 Sk., Carbendicht for 1 Sk., Tusendgylden for 1 Sk., Calmus for 1 Sk. Disse Species sættes smaa skaaren i en Pot god fransk Brændevin, hvor det staar i 3 a 4 Dage, siden gives det syge Barn 20 a 30 Draaber deraf hver Morgen fastendes udi The, hvorpaa det maa faste et Par Timers Tid, ligeledes kan man og give det ind om Eftermiddagen.

Hypericon: Perikom.

Güldensparre.

106. Om Mavens Pine.

Cardiaca udtrykker Værret og uddriver den gule Sot.

Tag Lavendelblomster $\frac{1}{2}$ Lod, Kanelbark $\frac{1}{2}$ Sk., Nelliker $\frac{1}{2}$ Sk., Muskatenblomster $\frac{1}{2}$ Sk., Cubeber $\frac{1}{2}$ Sk., Rosenblade 1 Lod, Bebergejl 2 Sk., Ingefer $\frac{1}{2}$ Sk., Safran 1 Sk., alt fin pulvereret. Kogt i en og tre Potter Vunder-Plort,

E. T. Kristensen: Gamle Raad.

16

kogt. Det er godt før Pøbelse, igjen giver det fortabte Maal, stiller Tændernes Pine, renser og læger det fule Kjød i Munden, gjør at pisse. P. H.

Pøbelse 3: Poppelsi. _____

107. Mavedraaber for ond Luft.

Alve 3 Lod, Safran 1 L., Lerchesvam $\frac{1}{2}$ L., Rabarber 2 Kvintin, Zitverfrø 1 Kv., Mirren 2 Lod, Citronskal friske 1 L., Teriak 1 Kv. Disse Specier bliver gjort smaat og sættes i en Flaske, hvor Hullet dertil er noget stort. Derpaa kommer man 3 Pægle stærk Brændevin eller Spiritus, binder det vel til og sætter det i Sand paa Kakkelovnen Dag og Nat, at Flasken ikke springer, saa tages 30 Draaber deraf om Morgenens fastendes udi Sukkervand.

Lærkesvamp. Zittverfrø: Ormefrø. _____

Receptbog 1736.

108. Ungv. Atthanita minus fordeler Miltens Hævelse og læger Krop.

Hust. _____

109. Om nogen besværes af Modersygen.

En Pægl Morvin 1 Kvart., Karre vetive 2 Sk., Bebergejl-olie 2 Sk., stødt Rohnstene fint, alt sammen 2 smaa Snapser daglig. P. H.

Morvin: Mesvin? Modervin? _____

110. Bebegelts Draaber tor 2 Sk. er godt for Moderen.

A. M. _____

111. For Moderen eller Kolik.

Bebergejl 1 Mk., Dyvelsdræk 8 Sk., $\frac{1}{2}$ Lod Kamfer, tørrede Hyldebær, sættes paa 3 Pægle Brændevin.

Maren Jensdatter. _____

112. At vaske den udgangne Moder med.

Tag Lisbom Olie, varm dem, smør med dem, hæld dem varm paa en Klud, læg den over om Natten. Og bær saa et beredt liden Katteskind for ned paa dig, mød den laadne Side til Særken Nat og Dag. P. H.

113. Maanedstidens Forstoppelse.

Læben-Balsam 8 Sk. Deraf 20 til 25 Draaber ad
Gangen. Hust.
Livsbalsam.

**114. For Fruentimmers egen Natur standser,
skal bruges:**

Gentianrod for 4 Sk., Heiselurt for 4 Sk., Rosmarin 4
Sk., Tid og rod for 4 Sk., koges alt sammen og drik det
fastendes Morgen og Aften. Rand.

115. At drive Kvindens Tid.

Borax 1 Kvintin, Kanel 1 Kvintin, begge fint stødt,
indtages i lunkent Øl den Dag, vi faar Nymaane.

Item: Tag lidet Løgsaft bemænget med lidet Spigerolie.
Læg det over Navlen og Hemmeligheden i en Klud koget.

Item: Bernstein-Olie 4 Sk. og Kommen-Olie sammen,
9 eller 11 Draaber i Tevand, som er sat af Kanel, Safran,
Nelliker, Petersillerod, Følfødder koget.

I en anden Opskrift nævnes lunkent Øl for Tevand 1 eller 2
Gange daglig som taaeligt. Af begge Olier 7 Draaber. I en tredje
Opskr. siges, at der skal Alve hver Aften i Teen.

Item: Hulrod fint stødt 1 Sk., Myrrha fin 1 Sk., Peber
fin 1 Sk., Safran fin 1 Sk., Fennekel-Frø 1 Sk., koget i Vin
1 Pot, 1 Pægl bortkoget, Morgen en Spiseskefuld Kl. 2 og
om Aftenen 1.

Item: Magulen-Saft at indtage, en Teskefuld at tage
hver Morgen og hver Aften. P. H.

116. For opstigels.

Camfer spiritus olli for 2 Sk., fornistriach for 1 Sk.
og 9 muslurt, og disse 3 slags skal blendes sammen og
indgives om morgenen fastendes. A. Ud.

117. For Obstruktion bruges.

Cremor tartari for 2 Sk.

Eller: Tussilago med Hjærtensfynd at bruge som Te,
som er godt baade for Obstruktion og for Slim. Rojum.

Tussilago: Te af Følfod.

118. Orm.

Smør godt om Navlen med Ol-Lauris.

Hust.

119. Ormekrud.

Corralmus af hver $\frac{1}{2}$ Lod, Carren civi philosi, Calc.
1 Kvintin, Ungesch Sinnober eller vel tillavet Mercurius
dulcis 1 Skrupel.

A. M.

120. Om Pisset forstoppes.

Persille-Rood og St. Peders Urt (Parietariæ) lige meget
aff huer, saaden i Vand, og deraf drucket Afften og Morgen.
Persille Vand er en kostelig og krafftig Lægedom mod Sligt.

Olie destilleret aff Salt 2 a 3 Draaber till Sig tagen i
Cardobendikt-Vand og Parietaria-Vand driffver straxen
Pisset ud.

Fru Sophie Rothkirck.

121. For Den, som ey kand holde sit Vand.

Agerom (Eupatorium) et quintin smaa Pulveriseret og
offte med Viin drucket er godt for den Siuge.

Det beste, Patienten kand dricke, er Kiærne Melck.

Eupatorium: Hjortetrøst.

Fru Sophie Rothkirck.

122. For Ringorme.

Celledonnisrod, Weiber-rod i Pulver og Saft, Hundetunges Rod i Pulver og Saft kogt med Pulveret Grønkaal, lidet Vogs, Majsmør, lidet, til et Plaster. Tager man noget Finistrak dertil, saa læger det galne Hundebid og andre uskikkelige Saar. Man kan og tagè Olie dertil som Skorpionolie, Perikumolie, Humleolie. Dette Plaster læger spedalske flydende Saar saasom Fletter, Ringorme, Kræft, Fistler, Karbunkler, Uldorme.

Chelidonierod: Svalerod.

Item: Røde Skræpperødder, Salt, Selledonner, Hvidløg, Weibersaft, Hundetunger. Sammen i Svinefedt, lidet af hvert, at smøre med.

Hundetunger: Hundetungerod.

Item: Tag hvid Fibri olie $\frac{1}{2}$ Sk., mæng det i 2 Teskefuld af Majsmør, 2 Gange dermed smurt.

P. H.

Skal nok være: Hvid Fitriol.

123. For Rosen i Fødderne,

Fitril Spiritus 1 Sk., Terpentiniolie 2 Sk., hvid Maxtrix-korn for 1 Sk., Galmeinsten 2 Sk., Bleghvidt 4 Sk., Bomolie 4 Sk. NB. som mænges tilsammen og bindes paa Hævelsen med graat Papir. Rand.

Fitril: Vitriol.

124. Somme gjør Pebernødder saaledes: De tager Tormentillerods Pulver 1 Lod, 2 Æg, Muskatenblomster 1 Sk. fin, Havremel 2 store Haandfuld, lang Peber 1 Sk. fin, Akkelejefrø fin stødt 1 Teske. Det er godt for alle Rosesyrer, til Fruentimmer ikke. P. H.

125. Et Plaster kaldes Cera Catholica buri. Dette Plaster stryges paa et Stykke Semsælader at lægge paa et Ben, hvorudi er Rosen og Hævelse, og efter Beretning kan det bortsvinde udi 24 Timer. Hjælp intet.

Er ikke paa Odense Apotek at faa men vel paa Apoteker Bechers Apotek i Kjøbenhavn. I Steden bruges Mons. Wandelers Plaster kaldet Mirakel-Plaster, som ikke bruges, førend Hævelsen har sat sig. Receptbog 1736.

Kirurgen Wandeler levede i Odense i Slutningen af 18de Aarh. (eft. Ingerslev). Det kan dog vel ikke være ham, her omtales, ellers maa han være bleven en meget gammel Mand.

126. Diant-Salve, Sene-Salve, tyrkisk Balsam. Dette røres tilsammen i en Krukke. Dette bruges for **Senedrag**.

Diantsalve: Altheasalve.

Maren Jensdatter.

127. Dian Salle og Sinne Salle er gode at smør Kromme Sinner med, ogsaa for brud. Man. 1743.

Altheasalve og Senesalve.

128. For Senesprængthed.

Spækrødder-olie 1 Sk., Althea-Salve 1 Sk., Hvide Lillie-Olie 2 Sk., Spiritus vini 2 Sk. sammen at smøre med. P. H.

Paa mange Apoteker har man udleveret Bomolie, naar der forlangtes Hvid Lilje Olje; flere Steder har man dog haft et Præparat ved Navn Oleum Lillii infusum.

Spækrødderolie maa sikkert være Spikolie.

129. For Slag eller Senesprængthed.

Kamfersalve 2 Sk., Althea-Salve 2 Sk., Lisbom-Olie 1 Sk., Terpentin-Olie. Sammen at smøre med 2 Gange daglig.
P. H.

130. At stille Vandet i Senerne.

Tag Tara sigillata 1 quintin, strøe det i skaden eller gør det til en salve og bind det paa skaden. A. Ud.
Terra sigillata,

131. Sindssvaghed.

Aloe, Myrrha, Spirit. Salis aa 2 Sk., Rottensværs-Draaber 3 Sk., sættes paa en Pot Brændevin og tage en Dram om Morgen.
Spiritus salis. Hust.

132. Raad for Skjæver hos Børn.

Katteoste-Rødder, stød dem smaa, tag saa noget ren Bygmel og gør en Dej deraf, ælte det udi rindende Vand og bage en Kage deraf, flække den og slaa den over med Lisboms Olje og bind den saa varm ved de Børns Sider, som haver Skjæver.
Børge Pedersen 1640.

133. Vor den schever.

Lohrrolli 4 Loht, Scherpionølli 1 Loht, Aurum Regementum 2 Loht, Eutarbium 1 Loht, Spanche Flegen 1 Loht, Gelben Arsenicum 1 Qvint. Dises alles zu sammen in ein Kroch getahn, davon ein Salve gemacht und solches 3 Morgen nach einander mit ein finger so gros der schever ist wohl ein geneben.
Viborg Arkiv.

Eutarbium: Euphorbium.

134. Skjævvogsning.

Vogser nogen skjæv med Smærte, er det Gigt, og da smøres det med Salmiak-Spiritus og indgives Kamferdraaber, men er det uden Smærte, er de fødte dermed, og da formeres det ikke.
Hust.

135. Skurvede Hoveder.

I 1 Mk. usaltet Smør røres 4 Lod Kvægsølv jævnt, sættes paa Ilden og kommes saa deri følgende, som først

stødes fint: Spanskgrønt 4 Sk., Kobberrøg 4 Sk., Lavrbær 2 Sk., Svovl 2 Sk., Allun 2 Sk. Koges ganske lidt og røres, til det bliver kold. Hovedet toes med skarp Lud, bestryges med sur Fløde, bindes til med en ulden Klud og bliver urørt i 4 Dage. 5te Dag toes atter, og saa kan kontinuéres 3 Gange, oversmøres saa med foreskrevne Ungventum.

Lægebog m. m. fra 1768 i Viborg Arkiv.

Kobberrøg: Svovlsurt Zinkilte.

136. For Skab og Skurv.

Kjøb for 4 Sk. Kvægsølv og 4 Sk. Skedevand. Tag dertil 1 Pægl Vand, bland det vel sammen og prøv det med en Pennefjer. Bliver det brun, saa er det for stærk. Kom mere Vand i.

Niels Bybud.

137. Massa Pilul de Cynoglassa er meget **smærtellende**, Indgiften er en Gran ad Gangen.

Hust.

Hostepiller, der endnu bruges.

138. Smærte i Arme og Ben.

Kjøb paa Apoteket Diell olie, 1 Lod koster 2 Sk., men den destilleret koster 12 Sk. 1 Lod, og smør sig med et af disse for en varm Ild, det hjælper, men man kan [ogsaa bruge] Spansk fluier, som uddrager onde Væsker, og holde den aaben med et Kaalblad 1 a 2 Dage, det stiller Smærten og Pinen.

Rand.

Dild-Olie.

139. Om Stød og Slag og Smidighed.

Alteasalve 2 Sk., Hvid Liljeolje 2 Sk., Spiritus vini 4 Sk., varmet sammen og smurt mod Varmen Morgen og Aften, det gjør smidig og stiller Værken og løser de forstivede Aarer og Sener.

P. H.

140. En god Pulver at gjøre for **Sten**, som man skal bruge en Gang hver Fjerdingaar og i 7 Dage efter hverandre.

Pulvis Reginæ 2 qv., Philantropes $\frac{1}{2}$ Lod, Petersillefrø 1 Lod, Dillefrø 1 Lod, Lubestokfrø 1 Lod, Akelejefrø 1 Lod,

Pibber 1 Lod, Nældefrø 1 Lod, Hjærteblod $\frac{1}{2}$ Lod, Rabarbera 3 qv., Galliga 1 Lod, Ingefær-Pudder $\frac{1}{2}$ Lod, Angelica-Rod $\frac{1}{2}$ Lod, Lavrbær $1\frac{1}{2}$ qv., Ducis $\frac{1}{2}$ Lod, Annis 1 Lod, Mærkefrø 1 Lod, Karsefrø 1 Lod, Hvid Stenbrækfrø 1 Lod, Hvid Rav 1 Lod, Fennekelfrø $\frac{1}{2}$ Lod, Rød Myrrha 1 qv., Zedefær 1 Lod, Kalmus 1 Lod, Bibernelle-Rødder $\frac{1}{2}$ Lod, Holsurter $1\frac{1}{2}$ qv. Dette foreskrevne skal altsammen brændes til Pulver, og kom siden 6 Pd. stødt Sukker der iblandt og forvar det saa i en Æske, og naar Nøden trænger, skal man tage til sig deraf en Gang om Dagen, og hver Gang $\frac{1}{2}$ qv. udi 6 Dage efter hverandre udi en Drik varm Vin eller Tormentille-Vand eller Persillevand.

En kostelig Vand for Sten, som skal brændes af disse efterskrevne Urter.

†

†

†

Viborg Arkiv. Manusk. ved 1720.

141. 1 Skefuld Persillevand, kom her udi 6 Draaber af Herrentolie eller Balsam sulfur er godt for Stensyge.

Receptbog 1736.

142. Middel mod Stensmærter.

Tag en Del røde Mandelolie, tre Dele Citronsaff, to Dele Spiritus vini, tre Dele bedste hvid Sukker, som pulseriseres godt, alt godt sammenblandes. Deraf tages 40 Draaber Morgen og Aften i hvid Vin eller godt gammel Vin for en fuldvoksen, for Børn og dem, som er over de halvtreds, tages en Draabe for hvert Aar, de er gamle.

Har hjulpet mange Mennesker.

A. U.

143. Sirupus de Hysopes, Sirupus de ligciritia for 8 Sk. af hver eller 1 Mk. for **Sting i Bryst** og Lever- og Lungesvagthed, en Teskefuld hveranden Time. Rand.

Sirupus de Hyssopus. Sirupus de Liquiritiae.

144. Stivhed.

Altea Salve 2 Sk., Hvid Lilje-olje 2 Sk., Hummelolje 3 Sk., Terpentinelolje 1 Sk., Spiritus vini 4 Sk., sammen at smøre med.

P. H.

Hummelolje: Jordhummelolje.

145. For Svedesot.

Triagelse. Den gjøres saaledes: Pulverereret Lavrbær $\frac{1}{2}$ Sk., Entianpulver $\frac{1}{2}$ Sk., Myrrha stødt 1 Sk., Hulrod fin $\frac{1}{2}$ Sk., alt mænget i $\frac{1}{2}$ Pd. Honning. Tag saa af denné Triagelse en stor Teskefuld og en halv Teskefuld af Tormentillerods Pulver i lunket Øl hver Aften og hver Morgen ligesaa. P. H.

Triagelse: Theriak. Hulrod: Radix Tormentillae.

146. Besvimelse.

Man sætter Kamfer 8 Sk. i 1 Pægl fr. Brændevin, en kort Tid paa Kakkellovnen i Sand. Naar man faar ondt, lugter man dertil og smører noget deraf i Næseborene. Bigergeil it. as. foct. at lugte til er godt for den, der besvimer af Moderens Opstødelse.

Lægebog m. m. fra 1768 i Viborg Arkiv.

Bibergejl et asa foetid: B. og Dyvelsdræk.

147. Svimmelse og Hofved-Værck.

Raffv-Olie en Skeefuld, Meirian Olie en Skeefuld, Timian Olie en Skeefuld, Rosmarin Olie en Skeefuld, saa meget Zibeth som et Byg Korn er stort. Alt dette skal blandes vel tilsammen og smøres 3 Draaber i huer Tinding og 3 Draaber i Nacken. Fr. Sophie Rothkirck.

148. For Hjärteangst eller Besvimelse.

Kjøb Hjärtens styrkende Draaber 1 Mk., Hjärtessprings Draaber 1 Mk., kom de tvende Slags Draaber i en Flaske, ryst saa Flasken, giv den syge 30 Draaber i koldt Vand Morgen og Aften. Maren Jensdatter.

Hjärtens styrkende Draaber: Tinct. balsam. arom.

149. Om et Menneske har et Fald eller Svimmelse,
da brug dette Raad, som følger:

Bebergejl Draaber 1 Mk. 8 Sk., Spiritus Serilatus 1 Mk. 8 Sk., Lebensbalsam 1 Mk. 8 Sk., Hjärtessprings Draaber 1 Mk. 8 Sk., Hjärtets styrkende Draaber 1 Mk. Disse Draaber kommes i en Flaske til Hobe og rystes vel til-

sammen og gives den syge 25 Draaber paa Gangen, tre Gange om Dagen i koldt Vand. Angelikarod og Pionkjerter trækkes paa en rød Silketraad og bindes om Halsen og lad hænge bestandig. Maren Jensdatter.

150. For **Svullenhed** i et Lem.

Spanskflue Pulver 8 Sk., Euforbium 8 Sk., Harefedt 8 Sk., Lavrbærolie 8 Sk., Peterolie 8 Sk. Maren Jensdatter.

151. Pulver for alle **friske Saar**.

Tag gemen spansk Salt 1 Pd., Drageblod 4 Lod, pulveriser og bland det, tag saa Æggehvinden af et Æg, slaa det vel, bland noget af dette Pulver iblandt, rør det, til det bliver jævnt og tyk som Honning, dyp Linskav, saa meget behov gjøres, deri og tryk det i Saaret sagtelig, dog saa, at det naaer Saarets Bund, bind til, dog ej for haardt, og lad ligge i 48 Timer, da Saaret ordinairement findes hel. Skulle noget fejle, da læg mere paa, det stiller Pinen, og næppe gjøres mere behov end den første Gang, dersom det kommer strags paa.

Dette siges og at stille Næseblod, opstukken i Næsen. Det kan bevares i mange Aar i sin Kraft, naar det staar paa et tørt Sted vel tilbunden.

Harehaar pulveris. og stukken i Næsen stiller Blodet. Prob. Lægebog fra 1768 i Viborg Arkiv.

152. For Saar, som er paa Benene, og Hævelse eller Rosen, som flyder, i hvor gammel og fuldet end er eller ser ud.

Tag Galmeisteren for 1 Sk., Sølvarglød for 1 Sk. og Bleghvid for 1 Sk., stød eller gnid det og kom det i Bomolie for 1 Sk. og lav det, at det bliver en Smørelse, og smør Skaden dermed og hold det saa for alting vel varm og lad ingen Kuld komme dertil, det kan hele, hvad gammel Saar det er, som er paa Benene, om det end er nok saa gammel. Er forsøgt af mange. P. Gr.

153. At læge Hug og Skør.

Kom Krulius-Plaster 1 Sk., dertil hvid Lillie-Olie 1 Sk.,

rød Sant-Hans Olie 1 Sk., sammen. At smøre med først, naar Plaster paalægges.

Item: Balsamitiske Flos und Wunder Essents 2 Sk., Spiritus nitri $\frac{1}{2}$ Sk. Læg Gummiplaster paa, naar du har smurt.

P. H.

154. Vundvand.

Aqv. Vulnararia bruges at vaske baade friske og gamle Saar med.

Hust.

155. Empl. Apostolicon. Til friske og gamle Saar, til sønderskaarne Sener, og uddrager Splinter, som er stukket ind i Kjødet, men er især godt mod Edder og Slangebid og de Saar, som dette efterlader.

Hust.

156. En særdeles Plaster til nye og gamle Saar.

Kolofonium og hvid Terpentin af hver $1\frac{1}{2}$ Unze, Vogs, Skomagerbeg og Harpix, af hver 2 Unzer, Gummi ammon. og Gummi magnet af hvert et Lod, 2 Lod rød Sandel, 1 Lod Virak og Mastix af hver 1 Lod.

Den røde aldeles ud

Vial 4 Lod Terpentin olie, M og Kamfer af hver $\frac{1}{2}$ Lod, alt pulveriseres og blandes til en Plaster ved Varmen. Dette bruges som Skiver saa tykke som en Knivsod, som man lader blive hart, det saaledes bindes paa Saaret af og læg igjen over Saaret. Gravers Pedersen,

Enkelte Ord ulæselige.

157. En god helsom Plaster til gamle og nye Saar.

Tag 8 Lod Bomolie, 8 Lod Æddike, varm Bomolien godt og kom Æddiken deri. Tag saa 1 Lod Mastix, 2 Lod Spanskgrønt, 6 Lod Sølvglød, røres vel, at det ikke sættes paa Bunden, giv det en rask Afkog, saa at det bliver godt smeltet imellem hinanden, giv lidt Bomolje og Kugleleien deri, saa er det godt.

A. U.

158. Et Plaster, som læger Hug, Frost og gamle Saar.

Galmei-Plaster 1 Mk., Bomolje 1 Mk., Sølvglød 8 Sk.,

dette smælttes tilsammen og røres til et Plaster og paa-lægges to Gange om Dagen. Maren Jensdatter.

159. En Middel, som læger gamle og fule Saar.

Tag 4 Lod Bomolie, 2 Lod Bleghvid, 1 Kvintin Mastix, 1 Lod hvid Virak, 1 Kvintin Kamfer, 1 Lod Hirsenmark, 1 Skefuld Vinæddike. Mastix, Virak, Kamfer og Heisemarken pulveriseres godt og smælttes ved en sagte Ild, saa kommes Bleghviden og Bomolien og Æddiken deri, koges atter en god Stund. Saa er den færdig. Probatum est. A. U.

160. Et godt Raad for gamle og flydende Saar.

Tag friske og grønne Cardobenedict, stød dem godt og kog dem i god Vin, indtil det halve, kom frisk Svinefedt og Hvedemel deri og rør det godt med en Spartel indtil en god Salve. Dette lægges en Gang daglig paa Saaret. A. U.

161. En god Vand til at vaske gamle Saar med, som læger dem.

Tag Frantzosenstræ, frisk Brøndvand saa meget, at det er skjult dermed, lad det godt indkoge til det halve, som det skal være stærk til, kom deri $\frac{1}{2}$ Lod Mekuris sublimati med 1 Kvintin Spiritus vini. Dermed vaskes Skaden godt, men først vaskes Skaden med Allunvand, saa dyppes en ren linnen Klæde i ovenmeldte Mixtur og lægges paa Saaret.

Det hjælper overmaade.

A. U.

Frantzosenstræ: Guajaktræ.

162. Saar i Munden.

Tag Spanskgrønt 2 Kvintin, brændt Allun 1 Kvintin, stød og kom det i 3 Lod Vinæddike, lad det smaakoge. Rør imedens deri 2 Kvintin hvid Virak, smør dermed det saarede, Mund og Tandgjærde. Hjælper vist. Hust.

163. For Tandværk.

Sortirella Pariæ for 2 Sk.

Receptbog 1736.

164. For Tandpine.

Retiseret Nilke-olie 2 Kvintin, deri opløst 15 Gram Kamfer og 2 Kvintin retiseret Terpentinspiritus, hvoraf 1 eller 2 Draaber paa Bomuld lagt paa den onde Tand, eller om den er hul, stiller Pinen øjeblikkelig. Gravers Pedersen.

I en anden Opskrift har han Kamfer-Spiritus for Terpentinspiritus. Retiseret: rektificeret.

165. Samme.

Spiritus Salis alminchi at hælde paa Bomuld og lægge ved den onde Tand. Ravolie er og god. A. M.

Muligvis Spiritus Salis ammoniaci caustici: Salmiakspiritus.

166. Samme

Hvid Virak, Peber, af hvert lige meget, Vælske Bønner eller hvide Ærter at brænde og støde til Pulver og Hviden af et Æg, lidt Salt og mænge tilsammen som en Salve og stryge paa en Klud og lægge paa Kinden. Rojum.

167. Stafisagria, et Slags Frø paa Apoteket, saa kaldet, er ligesom Boghvede, hjælper mægtig for Tandve, naar det bliver enten med Skallen eller uden Skallen smaat stødt, lagt imellem en smaa Klud paa Stedet, hvor Pinen er, og saa med aaben Mund luder ned, at Vand og Skarn kan af Munden udrinde, det hjælper meget, og med Guds Hjælp Pinen formindskes. Næstved.

Semen staphidis agriae.

168. Tandpine.

Et meget berømt Middel i mange Slags Tandpine er Salvo Spiritus, deraf hælder man 3 Draaber paa Bomuld og lægger paa Tandens, og er Tandens hul, stoppes det i Hullet, formedelst sin Skarphed bruges det med Forsigtighed.

Samme: Empl. Cantarid. lagt bag Ørene. Rad. Nymphaea lutea ved Tandens. Et lille Hæfteplaster med $\frac{1}{2}$ gr. Opium i Midten lagt paa Tinding-Pulsaaren. Champh. Opi. aa gr. $\frac{1}{2}$ i den hule Tand. Hust.

Rad. Nynaphea lucia: Roden af en Art Nøkkerose. Empl. Cantharit: Spanskflueplaster. Camphor, Opii aa: Kamfer og Opium, lige meget af hvert.

169. For Tandpine i Hast at stille.

Bernstenolie 1 Mk., Brændt Allun, dyp Bomuld i disse
Olie, vend det om i Allunet og læg det ved Tanden, det
heler Pinen.

Maren Jensdatter.

Bernstensolie: Ravolie. _____

170. Et andet for Tænderne.

Gum Guyac Pulver 2 Sk., stødt Bertrams Rod 1 Sk.,
sat paa en Pot Rom, ofte varm i Munden holdet, ofte ud-
spyttet.

Gummi resina guajaci. Bertrams Rod: Radix Pyrethri.

Eller: Olie Figtril smurt i den hule Tand, stiller Pinen.
Olie Figtril: Fitriololie, Svovlsyre.

Eller: Hummelolie lagt ved stiller Tandpine.

Eller: Spegerolie paa Brød lagt ved. P. H.

Spigerolie: Spicholie. _____

171. Bilsam Saft og Armum vicom. formeng det til-
sammen og smør det paa en slem Tand, saa falder den
ud uden Smærte. Probatum est.

A. M.

Saft af Bulmeurt og en Slags Ingefær. Arum: Ingefær.

172. Trangbrystighed med Spænding i Skuldrene.

Den Trangbrystighed, som tillige har Spænden imellem
Skuldrene, behandles saaledes: Der aarelades strags i Be-
gyndelsen, og derpaa gives kjølede Pulver, og skulde der
være en liden Feber til Stede, kommer man lidt Kamfer i
det kjølede Pulver, men skulde der være Forstoppelse eller
Uorden i Maven til Stede, begyndes Kuren med Klyster og
Laxeren, strags efter Aareladen og siden Pulveret. Hæver
det ej strags Sygdommen, giver man Ravessents, Spirit. C.
C. eller Salis Ammoniac med Spidsglas-Tinctur. Husted.

173. Om et Menneske er tungsindig eller travrig.

Køb en Flaske Draaber, Kron-Essents-Draaber, giv den
syge hver Morgen og Aften en 60 Draaber i koldt Vand.

Maren Jensdatter.

174. Raseri og Tungsindighed.

Purgerende Æblesirup 1 Lod, sort Nyserod-Extrakt 1

Scrupel, Jordarvevand 3 Lod., Purgerdrik at tage paa en Gang og af og til aarelade paa Fode, om Patienten er blodrig, og Kamfer at bære paa sig, og er Patienten stærk og sund, tjener Brækmiddel, og tillige kan man lave en Drik af Mur-ruder, Capillo veneris Salvie Jærnurt og Enebær, Tinktur af Sølv er og god. Er det kommen af en Forlibelsedrik, hjælper Krandsøjne, undertiden hjælper og at røge under Patienten med Enebærtræ.

Hust.

175. Krumholts Draaber for 4 Sk., 22 Draaber Morgen og Aften i Vand er god for Hjærnen.

A. U.

Krumholzolie: Enebærdraaber.

176. En Te for Udslæt.

Spi Prodom Linorum 4 Sk., drikkes 3 Gange daglig, den tredie Dag skal han aarelades, $\frac{1}{2}$ Spise[ske] daglig paasat. Et Pulver hertil. Anti Parmoti Chom 2 Sk., $\frac{1}{2}$ Kvintin hver Morgen og hver Aften i samme Te.

Spec. pro. Decoct Lignorum.

Eller: Nelliker $\frac{1}{2}$ Sk., Muskatenblomme $\frac{1}{2}$ Sk., Ingefer $\frac{1}{2}$ Sk., Lavrbær $\frac{1}{2}$ Sk., Svovl 1 Sk., Myrra $\frac{1}{2}$ Sk., Rødkaal, et Blad alt fin, Kobberrøgelse som en Nød, til 4 Potter Øl, gammel Øl, den saargjorte skal intet andet drikke, før han er helbred.

P. H.

177. For en anden Udslæt af Kuld.

Tag en Tagsten, som intet Vand har faaet, pulvereret hvid Nyseurt-Rod 1 Sk., tag Svavel fin stødt 1 Sk., Kobber-røgelse fin 1 Sk., Lisbom Olie $\frac{1}{2}$ Pægl, mænger det [paa], den Tagsten lidet lunket, smør saa dermed. Tag stødt Svavel ind, fin.

P. H.

178. For Vattersot.

10 Brystte, 10 Kamelte, 10 Bitterte, 10 knuste Enebær, kogende Vand derpaa, drik deraf Morgen og Aften.

Niels Bybud.

179. Et Vattersot-pulver.

Ræve gerand Pulver 3 Sk., 3 Gange daglig 1 Kvintin

i Tevand af Fennikel-Frø Safran, Enebær, Nelliker, lidt Te
iblandt. P. H.

Muligvis en Forvrængning af: Pulvis refrigerans.

180. Et andet for Vattersot.

Salts Pronel 2 Sk. kogt i Vinsuppe at drikke 1 Tekop
Morgen, Eftermiddag og Aften. P. H.

Sal Prunellae; Nitrum tabulatum,

181. At bortæde vildt Kjød.

Læg Apotekersalve ved.

Et stærkere, saa brug: Helvedessten, stryg paa det,
saa gaar det af i en Slim. P. H.

182. Vorter.

Fitriol olie at smøre med, aabn dem først lidet, smør
ikke for haardt. P. H.

183. For Værk.

Bebergejl-Olie 2 Sk., Kamfer-Olie 1 Sk., Lisbom-Olie 1
Sk., Terpentin-Olie 1 Sk., Skedevand 1 Sk., sammen at
smøre med.

Eller: Pipernille Rod 2 Sk. fin, Bebergejl 4 Sk. fin,
Sennesblade 2 Sk., Safran $\frac{1}{2}$ Sk., Stjerne-Annis 1 Sk. fin,
Rabarber-Pulver 1 Sk., kogt i 5 Potter Vin, en Pægl bort-
kogt, saa afpresses og i dette Vin et Fjerdingspund brun
Sukker, saa en liden Opkog, tages efter Behag.

Et stærkere Middel for Værk: Pipernille Rod pul-
veriseret fin 2 Sk., 1 Lod Bebergejl 2 Sk. fin. Kog i et
Krus ung Vin $\frac{1}{4}$ Time. 3 Gange om Dagen en Spiseske,
lunkent at tage. P. H.

184. For Værk udi Brystet.

Man kjøber Rævelungesaft ligesom man selv vil, og
dertil tager man lige saa meget Græsløgsaft som 3de Te-
skefulde Morgen og Aften indtages. Rand.

185. Detem Salle af De Hvide Er gode for verk.

A. Ud.

186. Raad for Værk i Lemmer.

Kjøb Sochsom Spechlinolie for 4 a 8 Sk., smør, som det værker mest, det er bedst ved Varme eller ved Sengetid. † † †

A. U.s Cypr.

Antagelig: Susende Bekkasinolje. Se Folkenavne.

187. For Værk i Lemmer eller Jegt.

Krumholdts Olje, tag 9 Draaber i Brændevin hver Aften og kom lidt Sæbe og Brændevin, Krumholdts Olje og (Hollandske Tobak) alt i en Flaske og smøre sig, hvor man har Værk, stilles det.

Rand.

188. At smøre med for Værk og Krampe.

Spiritus nitri, Myrrha Spiritus, Hummel-Olie, sammen at smøre med.

Item: Bevergeil-Olie 2 Sk., Althea-Salve 1 Sk., Lisbom-Olie 1 Sk., Terpentín-Olie 1 Sk., Spiritus nitri 2 Sk., Hummel-Olie 2 Sk., Myrrha 1 Sk. fin stødt, Mastix 1 Sk. fin stødt, sammen mænget at smøre med mod Varme. P. H.

Spansk Humleolje.

189. En Smørelse for Værk.

Spiritus nitri 2 Sk., Myrespirit 2 Sk., Kamferspirit 1 Sk., sammen.

Et andet Smørelse, fordeler Værk. Kamfersalve 1 Sk., Ungventum album 1 Sk., Skedevand 1 Sk., sammen.

En anden Smørelse for Værk, blødgjør. Althea Salve 1 Sk., Hvid Lillie olie 2 Sk., Terpentín olie 1 Sk., sammen.

En anden Smørelse, stiller Værk, gjør smidig. Spiritus vini 2 Sk., Hummel olie 2 Sk., Hvide Lillie Olie 2 Sk., Althea Salve 2 Sk., sammen meleret, at smøre med mod Varmen.

P. H.

190. For Værk og Jegt, Leddenes Svaghed.

Triagelse andromachi 1 Sk., fin Theriak 1 Sk., Benedits Pulver 1 Sk., Hjærtensfryd 1 Sk., sat paa Vin en Pot. P. H.

Benedikturt er Herb. Card. benedicti. I en gammel Bog i Dansk Farmaceutforenings Bibl. i Kjøbenhavn kalder Prof. Buchwald (Holbergs samtidige) Febernellikeroed for Benedicturt.

191. Ydere i Ansigtet.

Man tager til 1 Pot Vand 1 quintin Mercurii Sublimat, som sættes paa Ilden i en ny Lerpotte, og koger saa ind, til det er sunken 2 Finger bredt, da det aftages og staar, til det bliver kold. Deri kommes $\frac{1}{2}$ Pægl Citronsalt, $\frac{1}{2}$ Lod bitter Mandler, som skalles og stødes ganske fin, Hviden af 8 friske Æg, som slaaes, til det skummer, og dette ukogt kommes i det kogte Vand, som er bleven kold. Naar dette saaledes er præpareret, kommes det i en Flaske vel tillukt. Den, som er inkommoderet af Ydere, toer sig dermed om Aftenen, da de forsvinder.

Lægebog m. m. fra 1768 i Viborg Arkiv.

192. For røde Øjne.

Kobberrød og hvid Sukker og Nelliker 4, Gelissensten og rindende Vand.

Niels Bybud.

Kobberrødt: Svovlsurt Zinkilte. Galiziensten; det samme.

193. Buldne Øjne.

Naar Børns Øjne buldner uden at være røde og betændte, tag saa Myrrha, Aloe, Safran og røde Roser, bland dette med Vin, deri blødes linnede Klude og lægges paa Øjnene.

Hust.

194. Naar man har ondt i Øjnene bruges:

Enten Tobaksrøg, som pustes op i Øjnene, eller Røgen af stærk Thebou, som opstiger i Øjnene.

NB. Tussilago, Ærenpris og Auricula muns ere gode for Maven, Brystet og Blodet, hvilket kan kjøbes paa Apoteket for 2 Sk. af hver Sort og samlet drikkes i Te. Rojum.

195. For Øyen, som rinder med Vand.

Tyskis balsom, som skal smørres oven paa Eisen og i bege tonninger i hovet hver morgen og aften, det er prøbet.

A. Ud.

Tyrkisk Balsam.

196. Øjenvand til en hovedv. Flaske.

3 Sk. Nellechner, $\frac{1}{2}$ Sk. Kobberrød, 1 haardkogt Æg, hvoraf bruges det hvide i en Klud og klemmes Saften af.

hovedv. Fl.: Hovedvandsflaske.

Rojum.

197. En Øjensalve.

Rød Herodis Øjensalve 2 Sk. at smøre i Øjnene og vaske dem i lunket Mælk.

P. H.

198. For Byld i Øret, som rinder.

Tag Myrrha 1 Sk., Mastix 1 Sk., Hulurt Pulver 1 Kvintin, lidet Honning 3 Teskefulde kogt i Vin, deraf 3 eller 4 Draaber, en halv Pægl Vin. Probatum est.

Hulurtrod: Radix Aristolochia, Slangetrod.

Item: Mastix $\frac{1}{2}$ Sk. fin, Bebergejl 1 Sk., Myrrha 1 Sk., Honning 1 Teske, Vin en halv Snaps, det skal sammenværmes og afpresses og droppes i Øret lunkent, daglig 2 Gange.

Item: Hummelolie 1 Sk., Annisolie 1 Sk., Rosenolie 1 Sk. Hummelolje: Jordhummelolje.

Item: Annisolie 2 Sk., Humleolie 2 Sk., Hulrod fin $\frac{1}{4}$ Sk., Myrrha, Lisbomolie og lidet Vin.

Hulrod, Radix Tormentillae.

Item: Bebergejl Olie 1 Sk., Annisolie 1 Sk., Hvide Lillie Olie 2 Sk., sammen. Nogle Draaber i lunkent Mælk.

P. H.

F.

Lægemedler efter Recept.

Endelig har vi de egentlige Lægeraad med virkelige Recepter. I mange Sygdomstilfælde kunde og maatte man forhen hjælpe sig med Husraad og lignende, men der kunde dog forekomme Tilfælde, hvor man maatte søge en Læge. For Helverskovs Vedkommende ser vi, at dette var Tilfældet med Hensyn til Stensmærter og svage Øjne. Disse Sygdomme har han særlig skrevet om, sagtens fordi han selv og flere af hans Bekjendte led deraf. Men ogsaa herfor gaves jo Husraad, Hvorum alting er, Læger raadspurgtes ikke ret tit uden i livsfarlige Sygdomme. Nu er Forholdene helt anderledes. Mange søger til Læge i vor Tid, naar de har en bulden Finger eller en Smule Mavepine, og der skal i hvert Fald tilvejebringes en Recept. Men det kan da heller ikke nægtes, at det kan virke meget beroligende paa et sygt Menneske at blive undersøgt af en dygtig Læge og faa at vide af ham, hvad det egentlig er, man fejler. Dette gjælder da særlig om indvortes Sygdomme, og hvis de ikke er meget farlige, og man faar dette at vide, hjælper det mægtigt til Helbredelsen. Man maa da aldeles ikke kaste Vrag paa Lægehjælpen, der tit er meget nødvendig, men der skal blot peges paa, at ikke saa faa Mennesker, særlig Kvinder, tit gjør en Læge Ulejlighed med deres indbildte Sygdomme.

En hel Del af de her indførte Recepter er sikkert skrevne fejl, fordi de Mennesker, der har skrevet dem af, ikke har kjendt de enkelte Lægemedlers rigtige Formler eller Navne, da de er affattede i et Sprog, de ikke forstod. Jeg har undertiden forklaret nogle af disse Formler, men har tit ikke kunnet det. De kloge Mænd og Kvinder har aabenbart ikke selv forstaaet, hvad de skrev.

Da Trykkeriet ikke har Typer til de i de gamle Recepter brugte kemiske Tegn, særlig for den Vægt, der skulde bruges, har jeg tit maattet sætte i Steden for, hvad de betyder. Nu om Stunder bruger man ikke saadanne Vægtangivelser. For Drachme vil da bruges z og for Unze zz , 2 Drachmer trykkes som $z\ II$ og 2 Unzer $zz\ II$. 1 Scrupel betegnes med $Sc. I$ og $\frac{1}{2}$ Scrupel med $Sc. ss.$ gr. betegner 1 Gran, saa meget som et Peberkorn. M er en Haandfuld og $Pp\ \frac{1}{4}$ Haandfuld. 1 Pund betegnes $Lib\ j$ og $\frac{1}{2}$ Pund $Lib\ ss$ (ss : semis).

1. Alterationsdraaber.

Rc. Træ. præpr. M. z III, M. S. rectific. Sc. VIII, ess. scordii Sc. II. M. at bruge 30 Draaber ad Gangen, koster 1 Mk.

Receptbog 1736.

M. 3: Misce, bland. M. S. Misce spiritus. Tinctura præparata. Rectificatus. Essentia scordia: Tinktur af Løgurt.

2. Barnsnød.

Rc. Myrrha Essents, Essents Cuccinum aa, Essents Castorei aa z I, Laudan Liqvidi, Ol. Lauris aa Sc. I, Sevenbom-olie 10 Draaber. Deraf gives 25 Draaber. Hust.

Ess. succinum. aa: ana 3: af ethvert.

3. Barseirensningens Standsning.

Rc. Essents Succini, Essents Myrrha aa z I, Essents Safran Sc. I. 25 Draaber ad Gangen 2 Gange daglig. Bruges og for Maanedstidens Forstoppelse. Hust.

Succini: Rav i Ejeform.

4. Blindhed.

Rc. Ungv. Optalmicum z I saa meget som en Ært stort at smøre i Øjet hver Aften. Øjensalve. Hust.

5. Blodflod at stille.

Rc. Digboi Sympathetiske Pulver. Man tager et Kvintin af dette Pulver og lader Blodet dryppe deri og rører det om med en Træpind. Har ofte hjulpet, hvor andre Midler for-gjæves har været brugt. Hust.

6. Blodspytten af Lungen.

Spec. d. Hyazinth Sc. I, Massa pil. de Cynogl, gr. III M. d. Tages 3 Gange og tillige Saften af Brændælder, og som forhen er meldt om: Rc. Pulv. Sympathet. Dygboi z I, maa ej bruges uden i Nødsfald, at andre Midler ej vil slaa an.

Dyzboi.

Hust.

7. Bluth-Reinigungs Pillen.

Rc. Mass. Pilul, Cochiar Sc. $\frac{1}{2}$, Extr. Panchymag, Crolli gr. V, Recin Gualapp., Amygd. s. gr. II, diagrid gr. II, Elix.

Proprietat g. s., F. Pilulae No gr. I. D. S. Bluth-Reinigungs Pillen auff ein mahl. Hadersleben.

Gualapp: Jalappae. Dia. grid.: sikkert Diagrydium (= Scammonium). Elixir Propr. er en Blanding af Aloe, Myrrha og Safran-Tinktur.

8. Bugløb.

Naar Maden gaar ufordøjet bort, bruges først følgende Laxativ: Rc. Massa pil. Becher gr. XII, Extract Rhabarb., Gumm. Aloe aa gr. VI. Bland det og gjør 16 Piller deraf, og tag dem paa én Gang, derefter følgende Mavedraaber: Rc. Ess. Absinthium, Ess. Aurantiorum aa z II. S. deraf tages 30 Draaber $\frac{1}{2}$ Time før Maaltidet, og Morgen og Aften en Quintin af Tormentillerod. Hust.

9. Rc. Enpl. Diadjl eg. zz II. Rc. ungt Basilii zz. $\frac{1}{2}$. Dette bruges til **Bylder**, men af Krukken tages og smøres paa Linnet Trævler saalænge, indtil Ægten er udtrukken, siden smøres Plasteret paa Linnet og lægges paa.

Diadjl: Diachyli. Ungv. Basilicum; Kongesalve. Præst-Jens.

10. Døvhed og Ørepine.

Rc. Essents Castor, Ole succin aa z I. Deraf 3 Draaber i Øret Morgen og Aften, og Bomuld deri vaadgjort, stoppes i Øret. Olei succin. Hust.

11. For den faldende Sot.

Pion-Rod opgravet i Næen af Maanen, lidet Bebergejl, lidet Divelsdræk, lidet Musus i en fin Pose om Halsen, hæng i Hjærtekulen.

Naar alt ikke hjælper for den faldende Sot: Bebergejl zz II, Nafta zz I, det er en Slags Spiritus, hvori dette Bebergejl bliver opløst ved Varme, og 3 Gange 10 Draaber paa hvidt Sukker. P. H.

12. Contra febrem.

Rc. m/m z III d. in ch. j. 36 dosibus II St. 2 Mk. 4 Sk.

Præsten Jens Wind, Asminderød.

Detor in charta: gives i Papir. m/m: Amphora.

13. For Fnat.

Flor Sulphor., Raie Laur., Wilri alb. m. a. $\overline{aa}$ $zz \frac{1}{2}$,
oline $zz \frac{1}{2}$, ms. ango at smøre om Aftenen mod Varmen.
Tag Svovlblomme ind.

Et andet at smøre med inden i Haanden. Sang
Saf Sang Sey. P. H.

Flores sulphuris: Svovlblomme. Vitri alba: hvid Vitriol. m. a.:
misceantur: blandes. oline: Olje. ms ango er vel ungv.: blandes, sig-
neres Salve.

14. Raad mod Fnat.

Rc. Sevi cervin., Olei ceræ, Liqvor Myrrhæ $\overline{aa}$ zII .
M. ad ollulam Sign. Morgen og Aften at stryge paa Lin-
ned som et Plaster og bruge, det hjælper. Høeg.

Sebum cervinum: Hjortetak. Olei ceræ: Vogsolje. Liqvor Myrrhæ:
Myrrha Tinktur. Blandes i en Krukke, signeres.

15. Gigt.

Rc. Ol. vim Camph., Ol. Lormac, Ol. Lambric. Tere-
binth $\overline{aa}$ zII , M. Fen. vitr., at smøre paa de smærtende
Steder Morgen og Aften. Hust.

M. d. in vitro: bland, giv i en Flaske.

Item: Rc. Lamolie zIV , Enebærolie zII , M. d. s.
smøres for Gigt. Hust.

Lamolie maaske Lamspækolie = Ol. spicæ.

16. For den rivendes Gigt.

Rc. Ess. Lingnii Arthrib, Tij. Anodini ad zI , M. f., af
denne Essents for Leddene tages 45 Draaber hver Morgen
og Aften i lunkent Øl. Koster 2 Mk. 4 Sk. Receptbog 1736.

Tij.: vel Tinctura.

17. For Gigt og Værk, indvortes og i Lemmer.

Rc. Pom. aiorim et, Aloes Lap at an $zz \frac{1}{2}$, Flor Tana iot
 $zz \frac{1}{2}$, Cono Conturs f. Speo D. Det halve koges i en
Pot Øl en Time, siden afsies og sat paa en Flaske, Mor-
gen og Aften en liden Snaps hver Gang. De kan søde
det med Honning eller Sukker. Tager man Bebergejl for

2 Sk. og 1 Sk. Pebernellerod fin skaaren, saa stiller det Pinen, naar det koges iblandt.

Umodne Pomerantser. Flores tanacetii. cornu contusa?

Item: Rc. Gum. Guyac. zz II. Re Sin Gum. Sat paa et Krus Rom, 2 Snapser daglig. Resina Guajaci. P. H.

18. Rc. Liqv. Nervia z III, Laud. Liqv. S. U. z $\frac{1}{2}$. Mds. hveranden Time 20 Draaber i Vand. Godt for Hikke gjør. Liqvor Nervina. Laudanum liquidum. A. M.

19. Halssyge.

Rc. Empl. Diupalma zz I, Morgen og Aften at lægge paa Skaden. Hust.

Emplastrum manus dei? (Guds Haandsplaster).

20. For Hjærteklappen.

Rc. Spirit. Melissen zz II, Essens Canel zz I, Essens Mosco z I, Syrup Rabarb. zz III. M. D. in Vittri. Heraf tages hver Aften en halv Skefuld, naar man gaar til Sengs.

Spiritus melissae. Essentia Canel.
Essentia Mosco. Syrupus Rhei.

E. W. Høeg.

21. Hjærtepine.

Rc. Pulv. Portias Cordial z I, C. C. S. Δ , Bezoart Mineral aa z $\frac{1}{2}$, Coral Præp., Perlar p. præp. aa z II, Speci Cephal Michal z II. M. d. s. Hjærtestyrkende Pulver indtages en Knivsød fuld hver Time. Hust.

Bez.: Bezoardia. C. C. S. Δ : Cornu cervi (Hjortetak) brændt.

22. Doctor Eichels Recept for Hoste.

Rc. B. Solut. oc. 69 gr. XVI, Succin. pt. gr. V. F. Pulv. d. in 6 tupl. M. d. Dette er 6 Pulvere, som indtages Aften og Morgen i lunket Øl eller Tevand, et hver Gang. Koster i alt 18 Sk. Receptbog 1736.

Dr. med. Johan Eichel var Stadsfysikus i Kbh. fra 1710, blev kgl. Livlæge og levede endnu 1735.

Succini præparata. solutio: Opløsning.

23. Hovedpine.

Rc. ungv. alabastrum z II, Sperit. Camphor. z II, Laudanum Liquid. z I, M. d. Dermed bestryges en Linnedstrimmel og bindes om Tindingen og Panden i en hæftig Hovedpine. Indvortes og at lugte til er det godt at bruge Lebens-Balsam. Spirit. camphorat. Laudanum liquidum.

Item: Rc. A Q X Virof, Baesvit Hoff aa z I, lugt der-
til og smør Hovedet og Tindingerne dermed. Hust.

Her er brugt de gamle Tegn for Salt og Salmiak.

24. Doctor Eichels Recept.

Rc. Æ. depurat z I $\frac{1}{2}$, Specif. Ceph. M. z I $\frac{1}{2}$, p. Marchion
p. z I. M. et div. in q. p. æ. Hovedstyrkende Pulver at
bruge Morgen, Eftermiddag og Aften i Kirsebærvand. Er 9
Pulvere. bet. 2 Mk. 4 Sk., Kirsebær 4 Sk. Receptbog 1736.

M. et div. in q. p. æ.: blandes og deles i 5 lige store Dele.

25. Stærk Kolik.

Rc. Ess. Larmit Castor, Liig ad m. a. z z I, Laud. Ligv.
S. gr. XXXX. 100 Draaber ad Gangen i Kamelblomster-Te,
3 Gange daglig. Hust.

Ess. Carmit castor. Laudanum liquidum: Opiumsdraaber.

26. Smærte af Kuld.

Enten i Maven, Leveren, Nyren, Blæren, Moderen eller
andensteds, sagtnes, naar dette Plaster paalægges. Rc. Empl.
de Bacce Lauris. Hust.

Sandsynligvis en gammel Formel paa Laurbærplaster.

27. Lamhed, Rørelse, Værkbrudenhed.

Foruden de i Mangors Landapotek angivne Raad kan
man udvortes betjene sig af følgende, især efter et Myrebad:
Rc. Menneskefedt z Lod, Regnorm- og Snegleolie aa 1 Lod,
Ravolie og Myreessents aa 1 Kvintin, Salmiakspiritus $\frac{1}{2}$
Kvintin. Hust.

28. Laxerende Piller for en sliibrig Maife.

(Allerede i Indledningen til denne Bog (Side 8 og 9) har jeg omtalt, hvad den Holstebro Apoteker skrev om Helverskovs Frues Svaghed, men anførte ikke selve Recepten. Her er den saa. De gamle kemiske Tegn, han brugte, har Trykkeriet ikke kunnet gjengive).

Rc. Aloes Saccotin: z II, G. Galban: Myrrh.: Pulvis¹⁾ Castor aa Sc. $\frac{1}{2}$, Tartri¹⁾ vitriolatri¹⁾, Arcan: duplic: aa gr. VIII, Trochisc. Alkandal: Sifv. Ol. Succin. g Pd. dl. c. Essent: Castor g. s. Fac. s. Artem Pilul. ex. Sc. $\frac{1}{2}$ No VII de Cretur et detur ad Scat. S. Bloodrensende Piller.

1) Her har Apotekeren brugt Tegnene.

Disse Piller forskreffv Min Kone d. 2 Aug. 1719 efter Holstbrooe Apothekers Præ-Scriptio, Huilchen saaledes som følger dømte om Hendes Prædominerende Svaghed.

Efftersom mig tyckes, at Patienten er ved den Alder, som Menses snart opholder og uden tviffvel den gandske Massa Sangurnea er inficeret, som merckes deraff, at Hun har riifven og sliiden i Lemmerne, Saa har jeg ordineret disse Piller, huoraff kand tages VII huer Afften, Hun gaaer till Seng, eller og om Morgenen fastendes, enten det behager at sluge dem ind in Substantia eller og at tage dem i en Skeeftuld Byg-Gryns Velling. Tages de om Afftenen, da drickes en god Drick warm Øll efter og da opererer De i morgen Stunden, dog ickun som en gelinde Laxativ. Mens tages De om Morgenen, da vill der og drickes warm Øll derpaa eller en anden god Kiød-Suppe dereffter foruden Salt, og da vill der fastes paa till Middag. Dette kand continueres i otte dage, huortill der er nock. Mens om Patienten vilde bie en dag effter og ey tage dem ind, maa vell skee for at faae dem desto bedre need, og at Hun ingen Eckell faaer, har Jeg deaurered Dem. Pro Resto ønsker, at Gud vill velsigne Medicamenterne, at Hun faaer med første hendes Helbred og Førlighed igien og forbliffver Deres Tienestvilligste I. H. Crabidell, Holstbroe d. 2. Aug. 1719.

29. Rc. Essent assa fædit zz I, Liy anad. comp., Finet. Ekländ. aa z $\frac{1}{2}$. O. M. Dj., 60 Draaber nogle Gange daglig i koldt Vand. Denne Recepte bruges for **Moderens Opstigelse.** Præst-Jens.

Essentia asæ foetida: Dyvelsdrækdraaber. Tinc. Liqv. anodium compositus.

30. Recept paa gode Draaber for en Kone, som reder til Barsel og plages med Opstigelse og Kvalmer. Centaurum min. 1 Sk., Hypericum 1 Sk., Cordebenedict 1 Sk., Alandtrod 1 Sk., Malurtknopper 1 Sk. Disse Species sættes paa 2 Potter eller $2\frac{1}{2}$ Pot fransk Brændevin i Solen om Sommeren, paa Ovnen om Vinteren. Rojum.

31. Rc. Bebergejl 6 Sk., Tørre Hyldebær 1 Sk., Kamfer 2 Sk., Intian 1 Sk. Conac et contusc et m. d. in Chart. Til disse Species kommes et Stykke Peberrod saa tyk og lang som en Finger smaaskaaren og deri blændt og sættes paa en halv Pot fr. Brændevin i Jorden i 24 Timer, siden i Solen i 3 a 4 Dage eller paa en varm Kakkelovn, det er godt for Moderen. A. M.

Antagelig Concis. et contusa et misce detur in Charta.

32. Becchers Piller.

Er især overmaade gode for Fruentimre, naar de kan have uforfalsket, de er lige saa vel tjenlige i for stærk Maanedstid som i dens Forstoppelse, og især er de at anbefale i Barselsengen til at drive Efterbyrden. Indgiften er 15—20 Stykker, og ligeledes, hvor Barselrensningen for tidlig er standset, er de særdeles gode, og da er følgende og at anbefale: Rc. Ess. Cuccinum, Ess. Myrrha aa zI, Ess. Chrocus Sc.I m. S. 25 Draaber ad Gangen, 3 Gange daglig. Hust.

33. Maanedstidens Forstoppelse.

Hen ved den Tid den plejer at komme, bruges Laxermiddel, aarelade paa Foden, varm Fodbad, og 3 a 4 Dage før den plejer at komme, bruges de forhen beskrevne Draaber. Rc. Myrrha Essents, Rav Essents aa zI, Safran Essents $z\frac{1}{2}$, Sevenbomolie 8 Draaber, 24 Draaber ad Gangen 2 Gange daglig. Er anvendelig i Besværlighed af vandfarvede Tider. Hust.

34. Til et Mundvand.

Rc. Aqua salviae zz IIII, Tinctur Caccæ zz II, Spiritus cochlear zII. M. d. in vitr. Receptbog 1736.

Her er de gamle Tegn udelukkende brugt.

35. **Smærte i Næsen.**

Rc. Ungv. Nutrit z V. Smør Næsen dermed 3 Gange daglig og vogt dig for Kuld. Hust.

Ungventum nutrita. _____

36. Piller for at holde **aaben Liv.**

Rc. Extract aloes aqvas. 8 Sk., Fr. pilul pengv z $\frac{1}{2}$.
Man tager deraf 2 eller 3 paa Tiden i koldt Vand hver anden eller 3die Dag. aqvosa: vandigt Udtræk. Præst-Jens.

37. **Purganz-Pillen**, welche der Pabst Urbanus der 8te 20 Jahr mit Herrlicher Würckung gebraucht und von 36 Medicinæ v. Doctoren approbiret mig communicerede aff Kongl. Justits-Raad, Assessor i Høyeste Rætt og Ambtmand offver Mariager-, Dronningborg- og Silkeborg-Ambter, Jens Jørgensøn Seerup, Herre till Hald.

Rc. Ammonicæ veri, Anethi. crudi, Zedoar, Macis, Caryophyll. Aromat, Cubebærum, Croci Austriaci, Extr. Lign. Aloës, Extr. Gurbit seled: Aparici Optimi, Mannæ elect., Folior: Senn. Orientæ, Sine stipit. aa gr. X, Rhabarbar. Elect. gr. CXXX, Aloes Succotr. gr. CCLX.

Alles wird ganz klein geschnitten und gesiffet mit Violett- oder Rosen-Sirup vermischt und Pillen daraus gemacht werden wie ein klein Erbsen grosz. Krafft und Würckung dieser Pillen. Sie erhalten die fürnehmsten Glieder in Ihren Wolstand, nehmen hinweg die gesaltene scharffe Feuchtigkeiten, Stärcken den Magen, Benehmen den Füßen, verhindern, dasz die Dünste aus den Magen nicht ins Haupt steigen und Schmerzen verursachen, Seyend gut wieder den Schmerz in den Gliedern, Befordern den Schlaf, reinigen die Schwartz Galle, Helffen wieder den Durchlauff, welcher aus Unverdaulichkeit des Lebers oder des Magens herreicht, Sie purgieren wunderbarlich ohn einige Verstellung oder Verletzung des Leibes, Erhalten den leib offen vor aller Faule. Gebrauch dieser Pillen. Die leichte purgieren. Man nimmt täglich ein sonst zwey, ein halbe Stunde vor des Mittags- oder Abend-Essen, dan dienen Sie sonderlich zu Verdauung des Magens. Nach dem Tische verhindern Sie, dasz die Dämpffe aus den Magen nicht ins Haupt steigen und Schmerzen verursachen. Wer im Maio oder im Herbst Ein General Purgation haben will, der nehme

5 Tage nach einander den Ersten Tag des Morgens Eine Pille, des Abends auch eine, den Andern Tag des Morgens 2, und des Abends 2, den dritten Tag 3, den Vierten Tag 4, Den Fünfften Tag 5, der aber täglich Den Durchlauff hat, beliebe 2 zu nehmen, der nimbt täglich dubbel, was in den vorigen Tagen gerechnet ist. Es können diese Pillen auch zu Aller ungeschlägt genommen werden.

Ammoniae veri: ren Ammoniak. Manna electa: udsøgt Manna.

38. Skjørbug.

Rc. Rad. Foenicul. panim exsices. $zz\frac{1}{2}$, Cichor. Petroselin aa zII, Foliet. Flor. storim Mst. Beton. Chamapyl aa P.II, Senit. elect. zzI, Medhoacan zII, Rhabarb. Corto. citri sicc. aa zI, Inich minutim D. in Charta s. Urter til Laxeere-Øll att dricke aff hver anden dag 3 Tiimer for Maaltid, en god Drick. Rc. Fol. et. Flor. Agrimon MIII, Betonie. Chamapyth. Fumar alb. Mss. Maliss. Flor. Stochgd. Arab. aa MI, Enulæ zzII, Charyophyllat. Dictam. Albi aa zzI, Ban. Juniperi elect zzII, Incis et contus dentur in charta S. Urter att hænge i Øll i en Tønde. Anno 1641 d. 4. July. Kost. 3 Mk.

Helverskov.

Inulæ Miscis et contus: blandes og knuses.

39. Fra Doctor Hee d. 13de Juli 1739.

Rc. Ess. trifol. fibre. zI, Tinil antim. aer. zII m. D. S. Skjørbugs-Draaber at tage 40 af paa Te, indtages enten i spansk Vin eller Sæk. Koster 20 Sk. Receptbog 1736.

Dr. med. Søren Hee (f. 1706, d. 1756) blev 1739 Professor ved Universitetet. Han døde i Odense, hvor han blev Professor ved Odense Gymnasium 1748.

Essentia trifolia fibrina. Tinct. antimonica.

40. Pulvis Epilecticus mirabilis.

Rc. Pulv. Bezoard. comp. Sennerti, Pannon rubri, Marchion aa Sc.I, Md. d. ad schatul sign. **Pulver mod Slag** og andre Svagheder hos smaa Børn, som hermed have nogen Lighed. Dosis: Spæde Børn indgives en Knivsod fuld i Hiortetakvand, som er lidet lunket, større Børn faar en større Portion. Efter Omstændighederne kan

gives 2 a 3 Dosis udi en Tid af 24 Timer, de smaa Børn lægges strags til Ammens Bryst at patte, efter at de har nydt Pulveret.

Høeg.

Misce antur detor ad schatula signetur: blandes, gives i en Æske og signeres.

41. Nyre= eller Lende-Steen.

Allerede i Indledningen til denne Bog (Side 7 og 8) har jeg meddelt, hvad Helverskov har fortalt om sin Sygdom, og hvad han saa gjorde for at faa Raad derfor. Derefter fortsætter han med at fortælle, hvad Lægen ordinerede ham (hvilket jeg ogsaa samme Sted har antydte). Lægens Brev i sin Helhed vil jeg nu her meddele (dog er Begyndelsen jo allerede trykt):

Samme Nyre-Steen, da de ere faldne ned fra Nyren og i Blæren, har der opholdet sig, saa de icke strax ere komne ud med Urinen, og deroffver sætter uden paa sig en Skorpe eller crusta effter en anden, indtill deraff voxer Calculi Vesicæ. Den Stund Steenene ere i Nyrene eller i de smaae Veye fra Nyrene till Blæren, da fornemmes stor Smerte i Siderne, Opkastelse, Vandets Forhold, og da tiener det icke at bruge Raffv-Olie, Terpentint eller stærck driffvende Sager, thi de volder større Smerte till ingen Nytte. Er derfor raadeligst da at bruge Clysterer, her til sendes Clysteer-Urter.

Rc. Rad: Alth: zz I, Herb: Pariet, Flor: Malv: Nostr: Chamomil: Melil: aa M II, Summit: Absinth M I, Sem: Anisi, Cumin: aa z VI, Consis et contus. dentur in Ch. S. Clysteer-Urter. A. Clysteer-Sucker B. Rc. Sacch: Thom. zz IV. S. Clysteer-Sucker B. Clysteer-Olie C. Rc. Ol. Chamom. zz IV. S. Clysteer-Olie C.

Men de ømme Stæder i Siiden og dett Tynde i Ryggen, huor Bancken eller Smerten fornemmes, smøres lempelig og bades aff en varm flad Haand med noget aff denne Olie till Siiden. D. Rc. Ol: Lil: Alb: Amygdal, Scorpion aa zz I, Camphor z I¹/₂. M. D. S. Olie till Siiden. D. Og en en lang small sledet Klud dyppet der udi legges paa langs udi Siiden, huor Smerten fornemmes og offte forfridsches, saa lenge Smerten vahrer, og urinen icke vill vell gaa.

Naar Vaagenhed er hos og Uroelighed, da giffves ind i lidet Thee et aff de Pulvere Lit. H till 3 gange om afftenen og strax legger sig till Huile. 4 Tiimer effter kand igien bruges Et aff samme Pulvere H, om Vaagenhed og Smerte det udfordrer. Rc. Lapid. Cancr. Cpp. z I, Sangu: Hirc.

Cpp. $z^{1/2}$, Succini: alb. Sc.I, Ther: Coclest gr.VI. M. F. Pulv. divis: in tres Chart: æqu. S. Pulver til trey gange. H.

Pulvered G. giffves ind aff en gang i lidet mager eller tynd Saad og faste 2 eller 3 Timer derpaa. Rc. Tartar: Vitriolat: Sc.II, Sanc. Cand. zI . M. F. Pulvis S. Pulver G.

Aff Draaber till Øll (F.) giffves 15 eller 20 Draaber 4 gange om dagen i en drick øll for at lædske Tørsten desbedre og tillige at befordre Urinen. Rc. Spir: Sal: dulce: $zz^{1/2}$. S. Draaber till Øll. F.

Naar Steenen er i Blæren beliggende, da er stor Smerte i Vandet og Hindring i det, der skall udaff Blæren, og naar nogle Draaber eller Skeefuld Urin er gaaen, stoppes det i det samme. Tillmed naar man har hafft ont aff Nyre-Steen, og mand icke mercker, den 2 a 4 dage effter er gaaen ud med urinen, da er misztancke, at den huiler i Blæren, og i bemeldte Tilfælde og Frygt tiener disse Urter till Pooszen. E. Rc. Flor: Malv: Hort. MII, Chamomill: Melil: c: t: aa MI, Sambuc: P.III, Sem: Fænumgræc. zzI , Bacc: Juniper: $zzIII$. Concis: et contus: dentur ad Ch. S. Till Pooszer. E. Nogle af disse Urter syes i 2 smaae Linnede Pooszer, som saa kaages i Vand 3 Korteers tid tryckt ud imellem 2 Tallerckener. Den eene aff dem legges vell varm paa lisbeened, i den anden svøbes ind den heele Penis og ligger dermed Natten igiennem, saa er at vendte, det Veyene aabnes, og Passagen baade for Urin og Steenene, at de des frilligere gaaer udaff Blæren og uden Smerte. Iligemaade er og tienlig dertill at bruge Clysterer, som i A. B. C. er ommeldt. Naar ingen Paroxysmus er aff Calculo Renum, da var raadeligst att præservere sig fra Siugdommen med at dricke om Morgen 5 a 6 Kopper Vand, huorudi stødte Eenebær og lidet stødt Aniis har været Kaagdte en times tid, og en halffv Time effter at dricke en Drick Brændeviin, huor udi stødte Eenebær nogen tid har været satte i blød. Det kaagte Vand aff Eenebær smager ey vell, Kand derfor sødmes med Sucker og drickes melckevarm, at det des hastigere kan siunckes ned.

Erindres ellers, at der i Paroxysmo Calculi Renum, saa og naar Urinen icke synderlig vill falde ud aff Blæren, tiener det at dricke vell Thee eller tyndt Øll, som er icke for meget iiskold, thi Urinen flyder deszbedre, og Steen eller Gruusz gaaer lettest ud aff kroppen, naar man dricker vell. Og om Colica eller Maffvens opblæszning mueligt kunde paafølge, saa kand det igien remederes med at bruge nogen

Clyster. NB. Alle disse Medicamenter kostede mig d. 2. Jan. 1719 paa Aalborg Apotheck 1 Rd. 4 Mk. 8 Sk.

Helverskov.

42. For Steen

Ein bewerth Wasser für den Stein.

Rh. Magister Oculi Cancri Sc. II. Succin. $z \frac{1}{2}$, Lact. Sulphur. nitri aa $z \frac{1}{2}$, Aqu. vit. Carminat. Gabrieli $zz \frac{1}{2}$, Aqu. vit. Juniperi Anti Scorbutic $z \frac{1}{2}$, Petrosel saxifrag. Fragor aa $zz \frac{1}{2}$, Syr. Althæ: Fernel Rubi i dæi Fragar aa $zz \frac{1}{2}$ Misc. detur in vitro.

Abends so man schlafen gehet und morgens frühe allemahl ein Löffell vollgenommen ist ein treffliches Waszer, so brydes grosze Steine und den kleineren Greis treibet und die Urin Gänge eröffnet.

Lieut. Rüssler.

Magister: Wismuth. Oculi Cancri: Krebsøjne. Lacu sulphur: Svovlmælk. Nitrum: Salpeter Aqua vit. Juniperi: Enebær-Brændevin. Anti scorbutium; imod Skjørbug. Petroselium: Petersille. Saxifragi: Stenbræk. Syr. Althea: Altheasaft. Rubi idæi: Hindbær.

43. For Steen.

Rc. Balsam Copayvæ for 3 Sk., Ol. Amygd. dulc. for 3 Sk., M. D. S. 8 Sk., Dosis Ordinaire 50 till 60 Draaber at bruge hver Aften, naar mand gaar till Seng for at præcavere sig, mens naar Smerten kommer og i paakommende Tilfald halffvparten om Aftenen med en drick varm øll eller en Skeefuld Brændeviin. Dette er ickun en Dosis for 8 Sk., som ey forslog uden till 4 gange. $\frac{1}{4}$ Pd. heraff koster 1 Rdr. og kand lang tid holde sig. Mag. Goiske.

44. Blære-Steen.

Dett skeer gierne, at Calcūlosi, naar De senescerer: da og falder till at plaget aff Calculo Vesicæ. Saa har jeg raadet Een og Anden effterfølgende: Rp. Bacar Juniperi $zz \frac{1}{2}$, Sem. Anisi $z \frac{1}{2}$, Dauci $z \frac{1}{2}$, Rad. Liquiritie $z \frac{1}{2}$, Concis et Contus: Dentur ad. Urter till at Kaage. Og dette har De kaagdt en Times Tiid i gott reent Vand under Laag eller i en Caffé-Potte og deraff drucket saa meget om Morgen som 4 a 5 Kopper Thee melckvarm for at siuncke det hastig ned, thi det smager icke for meget liifflig. Huad som leffnes, varmer De op de andre morgener og da og

dricker deraff. Dersom Nogen vilde opiniatrere Sig till at bruge det og continuere det daglig, troer Jeg fuldkommen; Hand skulde finde nytte deraff, fornemmelig at bruge det, naar Urinen ick er stopped. Jeg har |. Skriffver bemeldte Hr. Doctor Reenberg: | paa den maade friet mig Sielv, at Jeg nu i nogle Aar, siden Jeg begyndte dermed, ick har været ringeste incommoderet aff Calculis; da Jeg tilforn ick vidste mig 4. dages Frihed for ulidelig Smerte. Omtrent en halffv Times tiid effter Jeg har drucket det, pleyer Jeg at tage en liden Drick Brændeviin derpaa, som mand gjorde vell i, om mand og satte det enten paa Eenebær eller Jordbær. Opschriiften hier ovenfor antegned, er paa saa meget som till 1. eller 1 $\frac{1}{2}$. Potte Vand, mens naar Jeg har ick haafft alle Specierne, har Jeg hiulped mig med de bare Eenebær, som stødes smaae, og Anis, Semen Dauci, vores gemeen Moer Rood Frøe, som rooses meget in Calculo. Jeg vilde ønske, det maatte bruges, da jeg ick skulde tviffve paa en god Effect deraff. Dette Jeg og aff mit Hierte ønsker: 1718: Denne Recept kostede paa Aalborg Apothek d. 2. Jan. 1719 8 Sk.

Dr. Frantz Reenberg.

Detur: giv. Baccar Juniperi: Frugter af Enebær. Annisfrø, Lakritsrod, Skjær og knus. Gives til.

45. Svindsot.

Rc. Ess. Alexiph. Stuhli., Ess. Lignorum aa z II, Ess. Pimpinell-alb. z I, Tinct. Antimonium,¹⁾ Sc. II, Tartarus Sat. Sc. I¹⁾. M. d. s. 40 Draaber ad Gangen 3. Gange daglig i Tevand.

Hust.

Saturatæ: mætte. ¹⁾ Her er benyttet de gamle Tegn.

46. At staa op i Søvn.

Nogle staar op og fortsætter deres daglige Bestilling uden nogen bestemt Tid, men andre staar op en bestemt Tid i Maaneden eller mod Maanedskifte, og disse vover sig gjerne paa farlige Steder. Saadanne kommes til Hjælp med Kopsæften og Aareladen, Purgens og Fodbad: Rc. Pil. Succinum gr. XV, Extract Helleborus- gr. VII, Trochisc. alhænd gr. II, Extr. Liqvirrit Sc. I m. f. pill. gr. II. S. Purgerpillen at tage paa én Gang. Dernæst følgende Pulver: Rc. Arcan. dupl., præpareret: Salpeter aa z II, Cinabar, Antimon z I. Pul-

E. T. Kristensen: Gamle Raad.

18

veriseres og deles i 10 lige Dele og tag et Pulver hver Aften, man gaar til Sengs. Hust.

47. For huggen Saar.

Rc. Peter Ol. 2 Sk., Teiel Ol. 2 Sk., Spicher Ol. 2 Sk., Pericum Ol. 2 Sk., Terpentin Ol. 2 Sk., dette sammenblandes og smøre det Hugne med. — Man kan og bruge Plaster dertil, saa som rød og hvid Devinsiin paa Linklude strøgen.

Item. Dil Ol. 2 Sk., Kapers Ol. 2 Sk., Camel Ol. 2 Sk. Disse 3 Slags Olie tilsammen mænget og smøres paa de Steder, som Verken er og griber an, det smøres nogle Dage dermed, saa forgaaer Pinen. Dette er et forsøgt Raad og hjælper. Maren Jensdatter.

48. Gamle Saar.

Rc. ungv. E. $\times$ sicc. Thed. zzl. 2 Gange daglig at smøre paa Skaden. Hust.

Sicc: tørret.

49. Recept for Tandpine.

Ungv. Agypt. zzl, Ol. Champh. Sc.I, Spirit. Cochlear. 2 Sk., Lapis Brunell. Sc.I, Pol. Rad. Pyrel Sc.I. Af disse ovenskrevne Ingredientser bliver en hvid Salve, hvorudi man dypper Linskav og lægger det ved Tænderne og lader det blive brunt af den Hidsighed, som den trækker ud, da at man igien kan lægge frisk ved paa samme Maade. Det stiller næst Guds Hjælp Tandpinen. Guldensp.

50. Tandpine. Lindringsmiddel.

Rc. Ess. Cantarides zll, adde, Castori-Camphora-opiipuri aa gr. V. 2 Draaber paa Bomuld og læg paa Tanden. Juvat.

Eller: Nellike-Olie, Terpentin-sperit aa 1 Kvintin, Kamfer-Opium aa 4 gram sammenblandes, og 2 Draaber paa Bomuld og lægge paa Tanden. Juvat. Hust.

51. For Tandpine, som kommer af Forkjølelse.

1. Rc. Liqv. Cl. succinat 4 Sk., D. S. 60 Draaber at

svede paa. Rc. feor verbasc. Sanbui, papaver alb. aa msz. Incid D. S. Spèces, som koges i Mælk til udvortes Brug.

Rc. R. opii. Tangelotti zI. Heraf 6 a 7 Draaber paa én Gang udvortes. Tag et Par Skefulde Hyldemos eller Hyl-desaft, kom det paa en Tintallerken med tyndt Øl at varmes, saaledes indtaget, efter at man er gaaet til Seng for at svede, hjælper strags, helst naar man tillige hælder noget deraf i Munden ved Tænder, det er ret et Specii.

2. Efterskrevne Kugler at lægge i Munden at tygge paa, trækker megen Spyt og Slim bort, altsaa ikke alene god i Tandpine, men og i Øre- og Hovedpine ja Tungens Lam-melse og Rørelse, nemlig: Rc. Gummi Mastiches, Zingibe-ris, Cære alb. aa z z I, F. l. a Pastilli. D. S. Kugler at tygge paa.

3. Ligeledes mod Tandpine, som kommer af Saltvæske og Catharr; er følgende Plaster tjenlig nemlig: Rc. Gummi Carannæ, Tacamahac, Mastises aa zI. M. F. Emplast. D. S. Plaster at stryge paa Semslæder til udvortes Brug.

4. Oleum Soturejæ, nogen Draaber dryppet paa Bom-uld og lagt ved Tænderne er og godt for Tandpine.

5. Røgen af Rav, Storax, Virak, Gummi, Elemit, Bent-zoe, gennem en Tragtt appliceret er og godt for Tandpine.

6. Acorus Adulterinus til decoctum lavet og holdet i Munden og udspyt, er et godt Remedium udi Mundens Skjørbug og Tandkjødets Forraadnelse.

7. Radix Anonis kogt udi Vand og Æddike er god i Tandpine og Skjørbug.

8. Tolia viburni til decoctum lavet og Munden og Hal-sen dermed gurglet er god mod Tandkjødets Forraadnelse og Hugens Betændelse.

9. Tingtura Lacce tjener til Tandkjødets Renselse og Fæstelse.

10. Radix Cyperi longi til decoctum lavet og Munden og Halsen dermed gurglet befæstiger scorbuticorum løse og vaklende Tænder og rejser den faldende Hug.

11. Tag et Par Skefulde Hyldemoes eller Saftskum, det paa en Tintallerken med tyndt Øl at varmes, saaledes ind-taget, efter man er gaaet til Sengs for at svede, hjælper strags, helst naar man holder noget deraf i Munden ved de syge Tænder og derefter spytter det ud igjen. Er et Specificum.

Høeg.

52. En meget god Recept for Tandpine, især naar den er af Forkjøelse.

Rc. Rasur. Lign. Guajac., Pulv. Radic. Pyretr., Geni. Anth. aa z I, M. et ad vitrum. Detur. At komme udi smaa Poser, knap saa store som et lidet Fingerbølle og blødes udi varm dansk Brændevin, saa lægges det paa Tænderne.

Detur: giv.

Rojum.

53. Tandpine af Flod.

Rc. Ol. Campher, liquid. Saponis aa $\frac{1}{2}$ Sc., Cary ophyllor gr. V., Laud. Liquid, z I, Ol. Majoran z II, S. smøres jævnl. paa Kinden og Gummerne i Tandpine af Flod. Hust. Cary oph.: Nellike-Olje. Merianolje.

54. For Trangbrystighed.

Naar andre passende Midler er brugt uden at slaa an, kan man prøve: Mass. pil. de Cynoglosso. og til. Præservativ: A. Tinct. Antimonii z II, Hjortetakspiritus z I, 30 Draaber ad Gangen 2 Gange daglig. Hust.

55. Flydende Trangbrystighed.

Rc. Oxymel. Syvill. z IV, Gummi Ammoniac z II, Sperme. Seti z I, Sirup de Althea z IV. Deraf tages en Teskefuld ad Gangen 3 Gange daglig opløst i Isopvand. Er Maven uren, bruges Laxativ, og Patienten blodrig Aareladen og Fodbad, og til at styrke Lungen og forhindre Recidiver tjener følgende: Rc. Hjortetak spirit, Salmiak aa z II, 20 Draaber ad Gangen 2 Gange daglig. Hust.

56. Ufrugtbarhed.

Rc. Zibet gr. VII, Muskat gr. VIII, Ambra gr. V, Nilgenolie 8 Draaber. M. Hust.

57. For Værk.

Den Recept, som her næst skal bruges. En Dag før de smør og smør saa lettelig, som Værken staar, at det ikke slaar ind, de kan bruge den 2den eller 3dje Smørelse de er ei saa stærke, maaske kunde 1ste gjøre det.

Rc. Pom. ajor. imot, aloes Lap. at an $z \frac{1}{2}$, Flor. Tana iot $z \frac{1}{2}$, Cone Conturs f. Spao D. som bevidst at bruge. Den Recept skrives saaledes og kjøbes paa Apoteket. Det halve koges i en Potte Øl en Time, saa afsies og sættes paa en Flaske, et halv Fjerdingspund brun Sukker deri, fin. Deraf tages en liden Snaps hver Morgen og en hver Aften, lunkent. Det andet halve ligesaa, om behøves. Spis ingen Flæsk eller røget Mad eller for salt.

Eller: Rc. Ungt. Roris mar. komp. $z z I$. D. S. at smøre med. compositus: sammensat. P. H.

58. Doctor Bings Recept for Øjnene.

Rc. Aqu. Calc viv. $z z 10$, Saach Saturn. gr. V., M. D. in vitr. Tag en Linnedklud og gjør den vaad i dette Vand, læg den over Øjnene om Aftenen, naar man gaar til Seng.

Receptbøg 1736.

Dr. med. Jens Bing (f. 1681 d. 1751) var praktiserende Læge i Kjøbenhavn. Hans Brodersøn af samme Navn (f. 1707 d. 1754) var ligeledes praktiserende Læge i Kjøbenhavn.

Saccharum saturnina.

59. Prof. og Dr. Holms Recept for røde Øjne.

Rc. T. rosar. $z \frac{1}{2}$, Sacchar. plumbum, saturnus¹⁾ $z II$. R. Di. Vand til at to Øjnene i. Rc. Tr. hysopi $z z VI$, Ess. Pimpinelle $z I$, Cremori tartari¹⁾ $z II$, Syr. diacodii $z z II$. En Spiseske fuld hver 3die Time. Rojum.

Saccharum saturnina. 1) her er et gammelt Tegn.

60. Øjenflod.

Rc. Pulv. Salv., Sem. Cuminori, Foenicul aa $z z \frac{1}{2}$, Cariophyll. Macis. aa Sc. III. Rad. Ireas Florent. $z z \frac{1}{2}$. Diese Species Koche mit Zwiback und Wein zu einem Moes, und lege woll warm Auff die Augen Je öffter je beszer 3 mahl des Tages und des Abends, wenn man zu Bette gehet.

La Roche, Chirurgus i Holstbroe.

Peter la Roche, vist som Kirurg i Lemvig 1718 og 1712, i Holstebro 1715 og 1734, i Nibe 1737. Ireas: irid.

61. Øyen Svaghed.

Mand smøre Øyen-Laagene om Aftenen, naar mand gaaer till Sengs med den ægte Arungia riperina, lidet deraff varmet i en Sølf-Skee Eller lade denne effterfølgende Recept præparere derudi, om Aftenen dyppe en linned Kluud og legge paa øyne-Laagene, indtill den tørres, ligesaa om Morgen en og dermed en tid lang continuere. Rc. Aqu. Ungar. $zz\frac{1}{2}$ Balsami Indici zI, Oleu. Apparicis Hispan. zII, Balsam. Ophthalmic, M. F. S. Augen Balsam auff etliche mahl.

Lieutenant Nyflor.

Indisk Balsam. Bals. Ophthalmic.: Øjenbalsam. Misce fiat: bland og lav. S.: signetur,

62. Ungventum ophthalmicum ∴ Øjensalve.

Rc. Butyr. Majal infals z zI, z zIV, Tutia ppt zII, z zI, Corall. r. ppt, Camphor, Sacchar. Saturnina¹⁾ aa gr. VII $\frac{1}{2}$, z $\frac{1}{2}$, Nihil. alb. zII. virid. æris gr. III, gr. XII. M. opt. d. in vitr. sign. Øjensalve, hvoraf smøres saa meget som en Ært stor om Aftenen, naar man lægger sig, udi Øjelaagen. NB. Dette er et ny, men fortreffelig Remedium, maa bruges udi alle Øjets Svagheder, endog udi anfangende Stær, kan forvares vel tillukt i en Jordkjælder Aar og Dag, ja længere. Høeg.

ppt.: præparatæ ∴ præpareret. ¹⁾ her er det gamle Tegn for saturnina,

63. Øjensvagheder.

Rc. Usaltet Maimanedssmør 1 Mk. z z., præpareret Sutia z zI, røde Koraller, Blysukker aa z $\frac{1}{2}$, hvidt. intet z zII, Spanskgrøn XII gr., vel sammenblandet, man smører saa meget, som en Ært er stor, deraf i Øiekrogen om Aftenen ved Sengetid. Er god i alle Øjensvagheder, ja og i en nys begyndt Stær. Man kan og brænde linnede Klude i en ren Jærnpande, og den deraf blivende Olie blandes med Bomolie, dette smøres paa Øjenblegner og Hinder. Der forsikres, at dette har ofte afædt Hinder og Pletter. Hust.

64. Ørepine (Betændelse).

Til at fordele den betjener man sig af Kamfer-Spiritus med Safran i, hvoraf man i Begyndelsen af Sygdommen, før Hævelsen begynder at modnes, kommer nogle Draaber

i Øret og smører med nogle bag ved Øret og lægger en Krydderpose ovenpaa. Enten fordeler det Hævelsen, eller det om faa Dage gaar i Buldning, som aabnes, om den ej af sig selv gaar op, og Saaret læges med Gummiplaster, og for at forhindre, at Øret ikke siden skal flyde, bruger man følgende: Rc. Rav-Essents zI, Myrrha z $\frac{1}{2}$, Ol. Serpentine XV gr., 2 Gange daglig nogle Draaber i Øret. Renser og andre Saar. Hust.

65. Rc. Ungvent. Stibiat Ph. 28, z z $\frac{1}{2}$, c. allo, D. S. Salve at indgnide bag Ørene og i Nakken. Rc. Specie Lavnd Serop zV, Napht. vitriol zI.

M. D. Ørespirituss at indgnide over Øjnene. A. M. Ph.: Pharmacopea 1828.

66. Febersættende Pulver.

Rc. Chin. sulphur gr II. Elæosaccharum menthæ Sc. I. Pebermyntesukker. Kousgaard.

67. Feberpulver.

Rc. Cremor tartari zzI, Nitrum depuratum zz $\frac{1}{2}$, Elæosaccharum citri zz $\frac{1}{2}$, Sal. ammoniac zII, Radix rhabarbari zI. Kousgaard.

Renset Vinsten, Salpeter, Citronsukker, Rabarbervand.

68. For Fnat, men noget farlig.

Rc. Merc. præcip. alba. zII, Axung porci zzII. M. D. 21 lsk med Krukk. Manna zzI. 4 lsk. Kousgaard.

69. Raad mod Fnat.

Hvid Principat 2 Qvt, meleret i Svinefedt 4 Lod. Smøres i Leddene et Par Dage, efterat Manna 2 Lod er indtaget. Ogsaa kan smøres lidt andre Steder. 21 lsk. med Krukke. Manna koges i 3 Pægle Vand, indtil udkogt og derefter drikkes. 4 lsk. Anførte Portion er for 2 Personer, Manna uddriver Fnatmaterien. Albrektsen, Vindelev.

G.

Fortegnelse paa nogle Lægemidler.

Dernæst vil jeg efter de gamle Haandskrifter give nogle Fortegnelser paa Lægemidler, som man havde stor Tiltro til, enten fordi det var Uddrag af forskellige Plantestoffer, der havde Ord paa sig for at være Lægedomsurter, og dels fordi det efter den Tids Skik var en Sammenblanding af flere forskellige Lægemidler, i det man haabede, at hvis det ene ikke hjalp, saa kunde dog nok det andet. De forskellige Mennesker har efter deres Levevis jo ikke den samme Legemsbeskaffenhed, og saa skulde det da være sært, om ikke et af Medicinerne havde den forønskede Virkning. Den dermed forbundne Tanke var i og for sig slet ikke ilde, da den Medicin, der er god for et Menneske, maaske kan være mindre heldig for et andet. Her er Anvisninger paa, hvorledes forskellige Plastre skulde laves, og der er baade Svedemidler, Teafkog, Lægsermidler, Oljer og Salver m. m. og gode Anvisninger til at lave de fleste af dem. At enkelte af de kloge Koner kunde finde paa at lave nye Blandinger, som de saa helbredede med, har vi tit hørt om. En saadan Udtalelse til et Menneske, der havde et ondt Saar, som denne: „Du skulde lige have haft noget af Kristen Madsens Plaster“, viser tydelig nok hen til, at bemeldte Kristen Madsen, der i sin Tid boede som Gaardmand i Hostrup, selv lavede det, og det fik Navn efter ham. I Vejle-Eggen var det saakaldte Gammelhavns-Plaster meget bekjendt og lavedes af en ældre Kvinde, som nu er død. Baade dette Plaster og Kristen Madsens Plaster var forøvrigt efter alles Vidnesbyrd ganske udmærket til at læge Saar; men Tilberedningen deraf er nok gaaet ud af Mindet.

Mange af disse Plastre og Salve var nyttige for mange forskellige Svagheder, mærkeligt nok, men det beviser jo deres vidunderlige Egenskaber.

1. Om nogle synderlige Urters Kræfter, som man skulde beflitte sig paa at have, saasom: 1. Necotian eller Tobak. 2. Mechaacan. 3. Angelica. 4. Mesterurt. 5. Loestek. 6. Entian. 7. St. Eline Rod eller Alant Rod. 8. Trind og lang Hundeurt eller Holtsurt. 9. Pestilentsurt. E. W. Høeg.

2. Udi Hitzige Siugdomme og Hitzige Febre.

Dese Bittere Dranck is good in tyde van Vyrige Siekten te gebruicken ooch als yemand de Koors Kreyoende off het syen Hitzige Siekte. So neemt man hier van 7 of 8 lepets voll nae datt Man starck is, en wel daer met gescrweeten soo gaet ket dadelick over is oock good voer een Quaede Maeg. Meester-Wortel, Natter-Wortel, Bibernell, Baldrian, Tormentill, Gentian, Teuffels-Abbis, Angelica, 2 Loth van elck. Dit Alles Kleen geschneden of een wenig gestooten, doget in een Glass of flask en geet twee Pott goeden Rhenisch off Franschen Brandewein daerop, en neemt daer des Morgens een Lepel voll of 2 mahl des Weeks als de eerste Brandewein af is, soo Kan man eens weer wat trisches opieten.

Fru Cornelia Bickers till Westerwyk Kloster
sl. Jochum Irgens.

3. **Baldrian-Rødder** er god før at svede paa før Forgift og styrker Hoved, driver Ormene bort, de skal stødes smaa og tages ind i Vin hver 8de Dag, de sveder og lagserer af samme.

A. M.

4. **Paradiskjærner** 4 Sk. Om Torsdag Morgen, før Solen opstaar, tages 9 Kjærner, om Fredags Morgen 5, om Løverdags Morgen 2 paa en Bid Smørrebrød, gjør en sund Mave og Appetit.

A. U.

5. Røllikes Kraft og Brug.

Hollerius fortæller, hvorledes Næsen blev en Gang huggen af én imellem Benet og Brusken, men en Bonde tog Stykket, som hængte ved, og satte sammen igjen og lagde Rølliken, som var stødt udi rød Vin, derpaa, og bandt det saa dermed til Hobe, hvordan han kunde. Blødet blev strax stille, Skaden blev lægt, og der blev ikke ret synderlig stor Ar derefter; i Mangel af Vin kan man hakke den og Flæsk sammen og lægge den ved hvad Saar, som er huggen eller skaaren eller stødt, da løber Skaden sammen paa en kort Tid uden videre Bekostning.

Her foruden stiller Røllike alt det ganske Legemes Blodflød og Blodgange, saa at man derfor til Blodsot og Tidernes alt for strænge Flød kan koge den i Vand og drikke.

P. Gr.

6. Om Salvies Kraft.

Tag Salvie-Blade og Stilker og læg paa Gløer og røg med dem, det stiller Kvindernes altfor strænge Tid, saa vel som den hvide Flod, og dersom en vil give en Kvinde to Pægle Salvie-Saft med lidet Salt at drikke en fire Dage, efter hun er bleven af med Tøjet og opstaaen af Barselseng, og hun saa vil lægge sig hos sin Mand, skal hun strags undfange.

P. Gr.

7. **Hjærtensfryd** for 6 Sk. koges i 3 Pægle gammel Vin, en Dram om Morgen en deraf fastendes er god for Maven.

A. U.

8. Hylvand.

Bind et Klede om een bechen, om iche Andet ehr ved handen, leg der offven paa detz species eller anden, derpaa igien papir, der paa atter sand. Noch der paa endaa et Andet bechen eller Andet deslige, huilchet mand ligger i ilden. Frø[ene] skal man støde.

E E B 28. May An. 1660.

Vdi Junio blomstris Hylle og Rosetrær, de huide blomster bruges saa meget mand Kand tage tre gang fluen ild, mens det Vaar, Indtil blomsten bliffr en Kaage. Ehr tvenne Kostelige Vo possen deraff K

I N. M. Aalborgs Lægebog hos Mads Gr.

Det manglende er bortskaaret af Bogbinderen.

9. Høfrøte.

Man tager en Spiseskefuld hele Høfrø, lader samme trække med 4 Kopper kogende Vand og hælder, for Smaagens Skyld, nogle Draaber Citronsaff i hver Kop. Denne Te er tjenlig for krampagtig tør Hoste, for Blodhoste, Kollik, Nyresmærter, Urinbrænden og vanskelig Urinering.

Kousgaard.

10. Bygmel til Brug for Brystet.

Melet koges i en Pose i et lukt Kar i 24 Timer i ét væk. Det hænger saa en halv Dag i Posen at afrinde, efter at det er kogt. Det hældes da af i et helt Stykke, og der skrælles af alt hvad der er mørkt, indtil det fine gule

Mel kommer. Siden rives det paa et Rivejærn og bredest tyndt ud paa Truge og tørres enten i en varm Stue eller i en Ovn og siden hænges paa et tørt Sted, at det ikke bliver muggent. Bruges saaledes: Man kommer en Skefuld deraf i en Pægl nymalket Mælk og drikker om Morgen.

Kousgaard.

11. **Blodrensende Species** at drikke i Te, gode for Skjørbug og Brystet. NB. Gramm. Salvie, Ærenpris, Millefolium, Centaur. ming. Lakrits, af hver for 2 Sk. Rojum.

12. Filix: **Bregne rødder** tørrede og til pulver stødt indtagen er got for forstoppelse og orm i livet og i syden.

Karbendigt Frø pulveriseret og i Viin indgivet er got for dem, som haver ont i siden af leverens forstoppelse eller Vejr samt for Feber, for orme i livet, Hvilche deraf dødes, item for gamle saar. NB. Rude er en ypperlig ting.

Humle er et ypperlig medicamentum imod Miltens og leverens forstoppelser. Frøet pulveriseret og udi Karbendigt vand indtaget dører ormene i livet.

I Henrich Smids Lægebog 1555.

E. C. Thostrup.

13. Dend stoore Lægedom, som er ved **Esketræ**. Blade og frøet er efter følgende: 1. Barchen er imod Koldefeber og saa god som China Chinæ. 2. Er god imod alle Saar huggen eller stuchen. 3. Eskeblade er af samme nytte. 4. Frøet er for impotentia. 5. Decoctum er god for giftig ormebid, og saften af bladene er for det samme. 6. Er kraftig til at stille blodet af Næsen og skaaren saar, naar Esketræ liggis paa Næsen eller saaret, ja, Vil mand lade patienten tage et stycke Esketræ i hver Haand, til det bliver varm, saa skal blodet strax stilles. 7. Barchen af Esken er et godt remedium for den forstoppede Milt. E. C. Thostrup.

I Henrich Smids Lægebog 1555.

14. **Fanistreats** er got at give Smaa børn ind og andet mere at sofue paa.

Man. 1743.

Finistriak (Electuar theriacale).

15. **Dørden Cop og Hvildning skind** skal brændes i Pulver, og det skal tage Ind i Tevand, og disse 2 Pulver skal de indtage en gang morgen og Aften. For Fruentimmer.

Dodenkopf. Hvidlingskind.

A. Ud.

16. Om Hugormskind.

Tag Hugormens Hale og stød den i Pulver, nemlig Skindet, og vil du tage Rumpen med, skader det ej, men stød kun fornemmelig den yderste Ende af Ormens Hale i Pulver af sammes Skind paa et rent Sted med en Kølle. Gjem Pulverne renlig og søftig. I et nyt og dødelig Saar læg deri noget af samme Pulver, saa hjælper det strags.

St. R.

Det samme hos Filt, der føjer til, at Midlet er mod Benespand.

17. Hjærtensfryd olie.

Denne er god for Modersygen, naar man tager 10 Draaber i Øl eller Brændevin, den er god for den, som indvortes har faaet Skade i Livet og er kommen til Bræk, naar man tager 10 Draaber og i Øl eller Brændevin. Fjell.

18. Enebærolie.

Hvem som haver Blodstot, drikker Morgen og Aften et Kvintin udi varm Vin, da befinder sig godt derefter.

No 2. Kvindfolk, som haver deres Tids Flydelse for meget, skulle Morgen og Aften tage 4 a 5 Draaber med en god Drik varm Vin.

No 3. Om nogen er døv og ikke vel kan høre, da skal han bløde en linned Klud udi samme Olie og stikke den i Øret, i lige Maade maa han og smøre Tindingerne og bag omkring Øret med samme Olie.

Fjell.

19. Sqvilæddike skal saa gjøres.

Tag Sqvilæddike 1 Pund og læg i en Glasflaske og giv derover 4 Potter god stærk Vinæddike. Bind tæt over, lad det staa mod Solen i Hundedagene i 30 Dage, kryst saa Sqvillen fra, saa har du den ret. Du kan og vil efterhaanden spæde den op med Vin eller Vinæddike. Drik om Morgenen fastendes en Skefuld af denne Æddike og gaa

200 eller 300 Skridt, at den kan spredes ud i Lemmerne, saa skal du visselig befinde, at den er dig nyttig i mange Tilfælde.

A. M.

20. Kromholdtsolie.

Den er god for Sting i Siden, Riven og Sliden i Lemmerne og for Benene, naar man kommer Salt og stærk Brændevin i Olien og river det til en Salve, smør saa dermed, hvor det behøves.

Item: Den fordriver endog alle Feberer, i hvad Slags det end er, naar man tager 6 til 8 Draaber i Brændevin.

Item: Den er god for svar Hoste, naar man Morgen og Aften tager den i Brændevin.

Fjell.

Krumholzolie: Enebærolie.

21. Lavendelolie.

Den er god for Lamhed, naar man indvortes smører Skaden og inderlig brugt.

Item: Den hjælper for Hjærnetilfælde, eller den, som er forrykt i Hovedet, for Marven i Benene, den er god for Hjærtespan og Angest og for alle Livets og Hjærtes Svagheder, naar man giver den syge 5 a 10 Draaber i Ølsuppe.

Fjell.

22. Lindtræolie.

Den er god for Svimmel i Hovedet, naar man smører dermed.

Item: Den er god for Susen i Ørerne, naar man lader 4 Draaber deri, forgaar det.

Item: Den er god, naar man har forfrust sig, for Rygværk, naar det bruges inden og udvortes.

Item: For Bræk hos gamle og unge, naar man Morgen og Aften tager 6 a 8 Draaber i Brændevin, men Børn maa kun faa 2 a 3 Draaber i Mælk.

Item: For Tandpine, naar man lader 2 a 3 Draaber paa Bomuld i den onde Tand.

Item: Den læger brændte Saar, naar man smører Skaden dermed.

Fjell.

23. Muskatolie.

Den er god for en svag Mave, den varmer og udtrækker al overflødig Fugtighed og Opblæsende, den styrker Hjernen og betager Besvimelse, og den giver Appetit til at spise, og den driver Sveden ud, den er god for Rødlob, og naar man smører Pulsen dermed, giver den rolig Søvn, man tager deraf 5 a 10 Draaber i Vin, Brændevin eller andet.

Fjell.

24. Spikenarde Olie.

Den, som af Slag er rørt, smøres omkring Maven med samme Olie, om Brystet, Hjærtet og de trufne Lemmer og bruger den inderlig, den er og god for Hjærtet, Brystet, Maven og Indvoldenes Svagheder..

Item: I Kolde-Syger er den og nyttig, den styrker og erholder Maven Livet i, letter Hovedet og giver god Hukommelse, den er god for Riven i Maven, naar man giver den syge 4 a 10 Draaber i Suppe eller Vin. Fjell.

25. Oleum victrioli.

Er god for en svag Mave, Sten, Modersyge, Tørst, Hofteværk, Gulsot og de, som er fordærvet med Mercurius, tager det i Theriak at svede paa. Da de ere for skarpe alene, blandes de med de Ting, der er passende i ethvert Tilfælde. Indgiften er 10—20 Draaber. Hust.

26. Balsam sulphuris.

Denne Balsam tjener til mange Sygdomme, især mod Sten.

Rec. Enebær 1 Pd. eller 24 Lod, Terpentin olie 24 Lod, Aloes succote og rød Myrrha aa 4 Lod, Safran 1 Lod, Flores sulphuris 14 Lod. Aloë, Myrrha og Safran stødes og kommes i en Bouteille tillige med flor. sulph. Olien gives saa paa og sættes i en gelinde Varme vel tilbunden, indtil Materien har resolveret sig, da det bliver som en brun tyk Brug eller Balsam, hvorpaa det afhældes og bruges. Dosis 7, 15 a 19 Draaber i Vin, Te, varm Suppe, indtages fastendes uden i Nødsfald.

Lægebog m. m. fra 1768? i Viborg Arkiv.

27. Rc. Balsam Berum for 12 Sk. Dette er godt for huggen og skaaren Sar. Præst-Jens.
Balsam peruvian.

28. Therias.

Den er god for alle smitsomme Sygdomme, naar man om Morgenens tager saa meget som en Ærte stor i varmt Øl, saa er man sikker for al usund Luft. Smaa Børn gives det halve, det bringer dem rolig Søvn, stiller Blodet, værger alle rejsende for al forgiftig Luft og varmer Legemet, naar man tager det fastende. Og naar du gaar, da hav altid Angelika og æd, jeg siger, Colerus haver erfaret det af det, at herved er mange hjulpen med 1 Kvintin af samme. Fjell.

29. **Spiritus Vitriolis.** er en skarp sur Liqvor, hendes fornemmeste Virkninger er, at den indsiderer, fordeeler, renses og tørrer og trækker tilsammen, formedelst hendes Surhed, læsker al Tørst, er derfor i besynderlig Højagtelse til Sundheds Konservasjon hos dem, som er af en kold og fugtig Komplektion og tjener mod den faldende Syge, Hovedsmærte . . . A. M.

30. Et godt Middel mod 9 Slags Sygdomme.

Tag Aloes 2 Lod, Safran 1 Kvintin, Rabarber $\frac{1}{2}$ Lod, Aquavit 1 Kv., Rød Myrrha 1 Kv., Zitver $\frac{1}{2}$ Kv., Gensian $\frac{1}{2}$ Kv., Theriak $\frac{1}{2}$ Kv., Angelika $\frac{1}{2}$ Lod, [Spiritus Vitroli $\frac{1}{2}$ Lod, Spiritus salis $\frac{1}{2}$ Lod.] A. U.

Imellem [og] — senere overstreget. Zitterrod: Rhizoma Zedoariae.

31. Pinestillendes.

Spiritus vini 4 Sk., Myrespiritus 2 Sk., Spiritus netri 1 Sk., Hummelolie 4 Sk., sammen at smøre med. P. H.

32. Rc. Fersk Cubibi 3 Lod, tør Enul Camp. 2 Lod, Dansk Kommen 2 Lod, Ferske Muskater 2 Lod, God Kanelbark 1 Kvintin, Nelliker 1 Kvintin, Muskatblomme 1 Kvintin. Dette gøres til Pulver. Halvanden Time før du vil gaa til Sengs, rist 3 Skiver Brød, kom 8 Skefulde Vin der-

paa i et Fad, lad det blødes en halv Time, kom saa af Pulveret en Nøddeskal fuld og strø det jævnt paa, lad det staa 1 Time; æd siden Brødet og drik Vinen; læg dig saa at sove. Er god for dem, som vil have et sundt Hoved, klart Syn og stærk Hukommelse. Tør Persillierod stødt til Pulver, drukket med god Vin, gjør en god Hjerne og Hukommelse og rensar Blødet. A. M.

33. Safran $4\frac{1}{2}$ Lod, Kanel 6 Lod, Nelliker 1 Lod, Muskatnød 3 Lod, Muskatblomme 2 Lod, Kalmus $2\frac{1}{2}$ Lod, Citron num. 6, Pommerants num. 6. Alt dette stødes og skjæres og sættes paa 3 Potter fr. Brændevin, og staar i Solen eller paa en maadelig varm Kakkellovn i 24 Dage. Denne Tinctur er overmaade god for mange Ting, særlig imod alt det onde, man inkommoderes af. Deraf tages $\frac{1}{2}$ Skefuld og siden neddækkes til Sved. Den er ypperlig for Kører, der er i Barnsnød.

Lægebog, m., m. i Viborg Arkiv fra 1768?

34. Kogt Brød, Nelliker og rindende Vand at koge og gjøre til en Grød. 3 a 4 Gange om Dagen aabunden trækker det usunde til sig inden kort Tid. A. M.

35. Rabarbra 1 Sk., Nuscka 1 Sk., Allun 1 Sk., Sürran $\frac{1}{4}$ Sk., at sættes i Blød i en Pot Brændevin, deraf fastende at drikke er godt for Sundhed. Rand.

36. Ett Vand

for allehaande Skader, som er aabne. For Koldbrand. At stille Blødet. For Udslætt eller Fnatt. For Frantzøsische Fistler. For Øge Vorter. For Takker eller paa Fransch Des Hemorrhoides. For gamle Skader, paa Beenene eller og Suure Been. Tag 2 a 3 Pd. ulæsket Kalck, kom det i en nye glassered Potte, slag derpaa 2 a 3 Potter frisk Brynd-Vand, rør det om med en ny træSkee, till det vorder tynd som Melck, saa er Kalcken lesket, Potten vorder ganske heed; som ey tør agtes, lad det saa staae, indtill det gandske har satt sig, Hæld saa Vandet reent aff Kalcken udi et Messing-Becken, dog at intet aff Kalcken kommer med; dernest kom lige saa meget Brynd-Vand derudi till

Kalck-Vandet, Kom saa derudi 2 lod Sal Ammoniac, som skall være gandske fiin stødt. Imidlertid at ovenbemeldte foretages, stødes otte Gran Huid Campher meget smaat, kom derpaa for 2 Skilling Spiritus Vini rectificatissimi eller rectificatu, og lad Camphoret derudi dissolvere sig, kom det saa udi Beckenet till det øffrige Vand. Slag Vandet udi Beckenet en god halffv time med et ny Bircke Riis, saa vorder det klart. Fultrere det strax en eller 2 gange igiennem graae Papiir, saa bliffver det ret Klar. Det maae forvahres i en glas Flaske, som er tætt tilbunden med Kork og Blære.

Dette Vand er gott for alle aabne Kiød-Skader paa Mennisker og paa Fæe, dersom Seenerne end ere hugne itu. Med dette Vand vasker eller toer mand Saaret allee-niste 2 gange om dagen, mens om Sommeren udi heed Veyr toor mand Saaret 3 gange og dypper saa en reen Kluud i samme Vand og legger paa Skaden. Dette nest Guds Hielp heeler uden all andet Plasterret aff Grunden op.

Fru Anna Lindenow Capit. Oluff Thotts till Boddum-Bisgaard.

37. ct. Blessur.

Rened Terpentin 3 Lod, Bomolie $2\frac{3}{4}$ Pd., Harpix $\frac{3}{4}$ Pd., ny Vogs $\frac{3}{4}$ Pd., foen. gr. $\frac{3}{4}$ Pd. koges i en brav stor Potte i 3 Kvarter og røres vel, at det ej koger i Ilden, siden sies igiennem en ren Klud i en anden ny Potte, og kommes saa følgende Olje deri: Krusemynte Olje 1 Lod, Rosmarinolje 4 Lod, oleum bals. sendras 2 Lod, Terpentinolje 3 Lod. Naar dette er kommen i, sættes det igjen paa Ildens Gløder og røres flittig, til det bliver vel varm og klar, saa er det færdig og maa kommes i en Krukke og bindes vel til. Denne Balsam er meget god for dem, der er huggen, stukken eller paa andre Maader blesserede; naar deraf lægges et Plaster paa Skaden, saa læges det inden faa Dage.

Stød. Dersom nogen er falden og har stødt sig indvortes eller udvortes, saa tages saa meget deraf som en Bønne stor enten i varm Øl eller Vin, og udvortes smøres Skaden med en varm Haand.

Hovedpine. Den borttager al Hovedpine, naar man dermed berører sin Tinding og Forhoved med en varm Haand 2 Gange om Dagen. Det varmer Hovedet, bort-

tørrer Blodet og Catharr paa Øjen og Ørene, af hvilke Catharr mange ellers bliver blinde og døde.

Maven. Den borttager Mavens Ømmelse, Knib og Pine i Tarmene; naar man har Sting eller Værk i Arme og Ben, smør man sig dermed. Har man forrækket Haand, Fod, Arm, fattraad Foden, smør man sig dermed 2 Gange om Dagen.

Raaden Blod. Om nogen af Stød eller Fald har samlet raaden eller uren Blod, smør man sig hermed. Den forsætter Hævelse og læger flydende Saar, fordriver Frost, naar Stedet smøres dermed for Ilden. NB. Ingen maa tage mere deraf ind end en Bønne stor.

Lægebog m. m. fra 1768? Viborg Arkiv.

1768 passer ikke. Skriften er meget ældre. E. T. K.

38. Sudoriftrum eller at Svæde paa.

Lakridtz-Safft Kager, Som indføres fra Indien svøbt i Palm-Blade, ere excellent Gode at Svæde paa, og driffver Svedden sterck, om mand ellers kand bekomme aff Dennen, som føres lige fra Indien, thi Apotheckerne skall ellers gjerne ville forfalske Dennen. Giffv Patienten en Dosis deraff saa stor som en Finger Ende, huilcket er nock, og er aff os sielv her paa Irup Gaard proberet og got befunden.

Christian Jacobsen gl. Skibs Mand af Friederiks-Stad i Norge.

39. Svædedrick

ordineret for Min Kone af Licent. Nyskou.

Tag 2 Kniffvs Blade Venedisch Theriack, lige saa meget Hylde Safft og lige saa meget Sal. Volat. C. Cervi M. I gamel Øll. D.

Helverskov.

Sal volatile Cornus Cervi.

40. Svededrik.

Holderbut Spiritus 1 Lod*), Corbendicht vand 2 Lod det tilsammen blandet og indtages.

En anden Svededrik. For gift, som renser Blodet. Spiritus Cornisene Teriac an for 2 Sk.**), af disse 2 stykker

tilsammen for mængt tager man ind i den bedste Rens viin, derefter vil man fortræffelig svede, og denne Sved renser Blodet.

Præst-Jens.

*) Er sikkert Wachholderbeer Spiritus = Enebærspritus. **) Vil sikkert sige Spir. Cornu cervi [Spiritus] Cheriacalis, aa 2 Sk. (2 Sk. af hver), som netop virker sveddrivende.

41. At svede paa.

Spiritus sallus, en 18 Draaber i varm Øl.

Eller: Fernistreagels f. 2 Sk.

Eller: Besmerdraaber f. 4 Sk.

Receptbog 1736.

Finistriak: Electuar theriacale. Besmerdraaber er sikkert Tct. Bezoardi.

42. Pille digestive.

Foruden at de sætter Kolden bruges de og at laxere paa i andre Sygdomme.

Hust.

43. En Klyster for Barselkoner.

Hvide Liljeblade for 2 Sk., Lein-Saht 1 Haandfuld, Paplen 2 Haandfuld, Kamelblomster $\frac{1}{2}$ Haandfuld, Dansk Kommen for 2 Sk., Klystersukker 4 Lod, 3 Skefuld Bomolje eller hvid Lilje-Olje og saa meget Salt, som man kan holde mellem 3 Fingre, dette koges i $1\frac{1}{2}$ Pot tyndt Øl, som jo intet er surt, og koges saa længe, til der kan være 3 Pægle eller 1 Pot tilbage.

44. En Mutter Klyster.

Kamelblomster 1 Haandfuld, Paplen 1 Haandfuld, Meloten 1 Haandfuld, Stokroser 1 Haandfuld, røde Rosenknopper $\frac{1}{2}$ Haandfuld, Bebergel for 3 Sk., lidt fint Salt, 3 Skefuld hvid Liljeolje og 4 Lod Klystersukker, dette koges i Øl eller Vand ligesom Klyster for Barselkoner.

45. En Klyster for et Barn.

En Haandfuld Hvedeklid, lidt Kamelblomster saa meget som for 2 Sk., 1 Skefuld Annis, 3 Lod Honning, dette ko-

ges i halv Vand og halv sød Mælk, siden vrides af og sættes Barnet.

46. En Laxeredrik for Børn.

Tag Purger-Korender 4 Lod, Vinsten 1 Kvint. Kog dette udi $1\frac{1}{2}$ Pægl rent Vand, til der bliver 1 Pægl tilbage, slaa det siden paa 3 Kvintin Sennesblade, saa varmt som det er, og lad det staa en Nat over, si det saa gjennem et rent Klæde, at Kraften kommer vel af, deraf kan gives Barnet fra 2, 3, 4, 5 til 6 Skefuld, ligesom det kan, gammel og stærk til af Natur.

43—46: Güldensp.

47. Laxere-Extract.

Tag saa megen Malurt, som der kand tages i en Haand, tørr dem hastig over Ilden, gnie dem aff og komme dem paa en Pott Brændeviin tilligemed en Haandfuld Sennæ-Blade, propp dem vell till og lad dem staae i XXIV Timer, siger 24 Timer, udi Sand paa en varm Kackelovn, lad det saa bliffue Kold Till videre Brug. Mademosell Anna Blom.

48. At lagsere paa.

Radix Julap. pulveris. for 2 Sk. at indtage udi varmt Øl.
Radix Jalapae pulv.

Receptbog 1736.

49. Lagserpulver paa én Gang.

Digestiv 1 Sk. Det kan deles, som de vil.
Pulvis digestivus.

Eller: Rhabarbra 2 Sk.

Eller: Gummigut 1 Sk.

Eller: Glaubersalt i Vand $1\frac{1}{2}$ Sk., en halv Skilling hver Aften. Laxere.

Eller: Hvid Tran, laxerer og blødgjør.

Eller: Aloe 1 Sk., Myrrha 1 Sk., Safran 8 Sk. sat paa 3 Pægle Brændevin.

P. H.

50. Lagserdrik.

Aloe $\frac{1}{2}$ Sk., Qvillikvint-Æbler $\frac{1}{2}$ Sk., Safran $\frac{1}{2}$ Sk., Galangerod $\frac{1}{2}$ Sk. sat paa Brændevin 3 Pægle. P. H.
Kolekvint-Æble.

51. Laxermiddel.

Sæt Kole Qvint-æble for 2 Sk. paa en halv Pægl Brændevin ell. et helt Æble paa $\frac{1}{2}$ Pot. Tag et Sopken deraf og 2, om det behøves. Et helt Æble koster 6 Sk.

Det samme hos P. H.

Hust.

52. Til en stickpille bruges efterfølgende.

Mand tager 1 Part reen Honning, derudj kommes 1 liden portion salt, og saa Kaagis det paa en sagte Kuldild, indtil det er Half indkaaget, og Kand prøvis paa en tintallerken, der mand lader en draabe af det kaagede Honning falde paa, naar det bliver kolt; er da draaben haard, er det noch. Hvis ej kaages det igien, indtil en draabe kand blive haard, deraf gøres en lang pille, hvormed mand Kand betiene sig self, naar pillen er smurt i bomolie. E. C. Thostrup.

I Henrik Smids Lægebog 1555.

53. **Besmerdraber** at tage 5 draber ind af i en schefvld af vin eller øll er got for brystet og Hiertet.

Man. 1743.

54. En The for Brystet at drikke.

Mod Mælk og Sukker, Følfødder et Glas, Fennekelfrø $\frac{1}{2}$ Sk., Kokleare et Glas, Annis $\frac{1}{2}$ Sk., Ras lille Guyac fradsosen træ 2 Sk., Løvetandsrod er Trolldurt et Glas, Nelliker 1 Sk., Safran 1 Sk., Lakritsrod 1 Sk., Polly Podi det hvide Vejrod et Glas, Isop et Snapsglas, Bæklemmiker et Glas, Akelejerod og -frø et Lod, Bennedits Krudt*) 1 Sk., hvilket af disse du kan faa, Stjerneannis fin 1 Sk., Ingefer fin 1 Sk., Igespaan fin et Glasfuld, Hyldeblomster, det bruges som Thevand at drikke.

P. H.

*) d. v. s. Urt. Raspet Guajac: Franzosentræ. Polly Podi: Polypodinus: Engelsød.

55. Som en The at drikke om Morgen.

Ærenpris for 2 Sk., Santorium 2 Sk., Betonike 2 Sk. Slaaenblomster 2 Sk., Kornblomster 2 Sk., Lungenkrudt 2 Sk., Jordbærblade 2 Sk., Sasefras 2 Sk., i alt 1 Mk.

Receptbog 1736.

Herba Saturejae. Herba Betonicae. Lungeurt. Sassefras.

56. For Ufordøjelighed, Kolik og Mavekrampe, for svære Forløsninger, Saar, Bylder, Orme og scorbutiske Tilfælde.

Man tager 12 Unser Resine, 6 Unser Virak, 2 Unser Mastix, 2 Unser Aloe, 2 Unser Myrrha; man støder alt dette smaat, naar det er tørt Vejr. Alt dette hælder man i en Flaske og slaar stærk Brændevin derpaa og lader det saa staa en Maaned i Solen. Siden lader man Brændevinet langsomt løbe af og fylder det paa en anden Flaske. En eller to Spiseskefulde er den sædvanlige Portion, man giver en syg. Tillæg: Calamborodne 2 Unser.

A. M.

Kolomborod.

57. En Sirup indvendig i Halsen at bruge, at synke og skvalke og skylle Halsen.

Tag 3 Pægle hvid Vin eller ung Vin, 4 Figener $\frac{1}{2}$ Sk., Stjerneannis fin $\frac{1}{2}$ Sk., Ingefær $\frac{1}{2}$ Sk. fin, Althe Sirup 2 Sk., det skal ikke i, før det er afsiet, Sennesblade 2 Sk., Korender $\frac{1}{2}$ Sk., Nelliker $\frac{1}{2}$ Sk. fin.

P. H.

58. En Brystsirup.

Lakritsrod $\frac{1}{2}$ Sk., Figener 1 Sk., Stjerneannis 1 Sk., Ingefær $\frac{1}{2}$ Sk., Sennesblade 1 Sk., Pimpernerod pulverert 1 Sk., Nelliker $\frac{1}{2}$ Sk., Bebergeil 1 Sk., kogt i en Pot Vin alt fin, saa afpresses, og i dette Vin kommes $\frac{1}{4}$ Pd. Honning, medens det er varmt, hver Time 2 Teske at tage.

En Te for Svindsygen. Marrobium en Haandfuld, Agermaane en Haandfuld, Akelejerod og -frø en Haandfuld, Pimpernerod en Haandfuld, Isop en Haandfuld, Hylde-spirer en Haandfuld, Brændenælderod 1 Haandfuld, altsammen som en Te at bruge med Mælk og Sukker 3 Gange daglig 3 Kopper. Den Sirup og Teen bruges paa én Tid.

Marrubium.

P. H.

59. Gurgel-Vand.

Tag Ruder, Isop og Salvie, best om de ere tørre, mens ellers kand de bruges grønne, kaag dem og sie dem fra, tag lidet Aluun og kom udi. Gurgel saa Halsen dermed.

Mad. Ohnsorg.

60. Til et Hovedvand.

Tag 4 Lod Lavendel 1 Mk., 3 Lod Rosmarin 6 Sk., 3 Lod Liljekonval 6 Sk., Salvie og Merian af hvert en Haandfuld, 1 Lod Muskatblomme 18 Sk., 3 Lod røde Roser, 1 Lod Nelliker 8 Sk., 1 Lod Kanel 8 Sk., 3 Potter fransk Brændevin a 20 Sk. — 3 Mk. 12 Sk. Urterne stødes og skjæres smaa og kommes paa Brændevin i en Flaske eller Potte tildækket og staar saaledes i 4 a 5 Dage, derefter destilleres i en liden Kjedel. d. 20. Juli 1735.

Receptbog 1736.

61. En Oprigtig Hofved-Tinctur.

Tag 6 Lod Raffv-Steen, 1 Lod Tørre Lilie-Convalle, 1 Lod Dansch-Kommen. Dette Altsammen smaaestødt som Meell og satt paa 3 Pegell Spiritus vini vell tilluckt i en Bouteille og satt i varm Soell eller om Vinteren paa en varm Kackelovn i Sand i 3 eller 4 dage. Saa er det ferdig. Der-
aff nogle Draaber smuurte paa Iszen betager Svimmelsze og Hiernens offverflødige Vedsker, huoraff Flod kommer, bevarer fra Popelsie saa og for Colica, naar de bliffver smurt for en varm Ild offver Maffven, huor Smerten er, fordeeler den strax. Er og en Styrckende Spiritus for Seener, som ere læderede.

Hr. Justitsraad Seerup til Hald.

Hr. Jens Jørgensen Seerup, Herre til Hald, Kongl. Justitsraad, Assessor i Høyeste Rætt og Ambtmand offver Mariager, Dronningborg og Silkeborg Ambter.

62. Kjølsaive.

Tag $\frac{3}{4}$ Pd. Sølvglød, som skal stødes smaa og sel-des igjennem en Haardug, $\frac{1}{2}$ Pot skarp Vinæddike, saa tager man en ny Potte, som er uddrukket i Vand, og kom-mer saa Æddiken og Sølvgløden deri, sætter den paa en god Kulild og rører den, til den vel koger, saa tager man det af Ilden og sætter det hen, indtil det er koldt, saa hæl-der man det klare af i en Flaske, og saa kan man tage efterhaanden, som man vil bruge det, lidt eller meget deraf i en Krukke, og tage lige saa meget Bomolie som af Æddi-ken og slaa det vel med en flad Pind eller Kniv, indtil det bliver som en Salve; vil man, at det skal tørre hastig, saa kan man tage lidt Bleghvidt der iblandt.

Güldensp.

63. En rød Lippen Pomade.

Frisk gult Vogs $\frac{1}{4}$ Pd., frisk usaltet Smør $\frac{1}{2}$ Pd., Aacane Rødder 2 Untze, 1 Haandfuld blaa Rosiner, sure Æbler i Stykker skaarne og blaa spanske Druer 2 Haandfuld. Dette kommes tilsammen i en ny Potte paa sagte Ild, indtil Vogset og Smørret er smæltet, lad det saa koge; mens det koger, maa det vel røres og tværes iblandt hinanden, indtil det bliver saaledes, at naar man drypper en Draabe deraf paa en Stentallerken, det da størkner og er jævnt, lad det saa gaa gennem en fin Sigte eller Klæde og sæt det hen i Æsker. Men det første, som gaar igjennem, er det bedste. NB. Stenene maa tages baade af Druer og Rosiner. Aacane: Alcanarod. Guldensp.

64. Mave-Akvavit.

Saltede Roser 3 Haandfuld, Annis 4 Lod, Fennikel 4 Lod, Karse 2 L., Kalmus 2 L., Galgant 1 L., Citronskal 2 L. Dette altsammen stødes ganske smaat og med II Potter Brændevin atdestilleres, til det hvide kommer.

Receptbog 1736.

65. Flesb. Plaster.

1 Lod rød Mønne, 1 Lod gult Vox, 1 Lod Hjortetælle, 1 Lod Rosen-Olje, 1 Lod Johannes-Olje, 1 Lod hvid Lilje-Olje, koster 10 Sk. Rojum.

Hr. Christopher Jochumsen Nyholm, der var Præst i Slaglille og Bjernede 1746—1768, var en Søn af Gaardejer og Forpagter J. Nielsen og Dorothea Augustine Charlotte Flesborg. Deraf nok Navnet Flesborg Plaster.

66. Engelsk Mirakelplaster.

$2\frac{1}{2}$ Pd. Bomolje, 1 Pd. rød Mønne, 1 Pd. Blægheid, $\frac{1}{4}$ Pd. genedisk Sæbe, 2 Lod Kamfer. Sæben skal skræbes ganske smaa og tillige med Bomoljen sættes paa Ilden i en dyb Messingkjedel, at det kan smælttes ved en gelind Varme, derefter kommer: 1, 3de Pægle af den bedste Sek, man kan bekomme, 2, en god Haandfuld af friske eller tørre Krusemynter, 3, en stor eller og 2de smaa revne Muskater, 4, et Kvintin smaastødt Nelliker, 5, en Haandfuld afplukkede Kameiblommer, 6, en Haandfuld eller halvanden

reven Sigte-Rugbrød. Disse Species bliver udi en ny, dog vel udblødt Potte kogt, indtil de bliver jævne, under lukt Laag, og ligeledes under lukt Laag bliver fra Ilden igjen satte, til de bliver saa tempererede, at Barnets Mave næppe kan det taale. Saa appliceres dette om Aftenen, naar Barnet skal lægge sig, med en Klud, som ej er for tæt, og kan omsvøbes med denne indlagte Moes fra Barnets Bryst til over Lænderne rundt omkring. NB: 1, Før dette maa lægges paa Barnet, maa det smøres overalt fra Brystet til over Lænderne med frisk sød Mandelolje. 2, Maa Barnet passes vel op, at det ej forkjøles. 3, Bruges dette 3de Aftener, men de tvende første Aftener varmes dette kun op med Sek, dog bliver dette Nat og Dag liggendes om Barnets Mave, indtil det skal forfriskes. 4, Medens dette bruges, skal Barnet have hver Morgen fastendes trindskaarne Skiver lidet ristede og dypede i Sek.

Rojum.

67. Recept paa god Plaster.

Rc. Hjortetalg 4 Sk., Gult Vogs 2 Sk., Terpentin 4 Sk., Suderbeg 2 Lod. Lige meget af hver Sort efter Vægt. Koges i en ny Potte, som maa være vel tildækket og maa bruges saaledes: Naar det er en gammel Skade, da maa dette Plaster lægges kold paa, og er det en ny Skade, da maa det varmes saa hed, som Mennesket kan taale det. Er der Huller i Kjødet eller død Kjød eller Kræft, eller og hvad Skade det kunde være, da lægges i saadan en dyb Skade en

Hæg.

Det sidste af Stykket er borte.

68. **Plaster Saturnicum** er et besynderlig nyttig og prisværdig Plaster. Dets Nytte er denne, at det heler de friske Saar paa balsamisk Vis. Det forknusede Kjød fordeler og de skarpe om sig ædende Skader saasom Kraft, Vulf, Fistel og deslige, og saa meget som mig bekjendt er næppe dets Lige for Frost og brændt Skade. Plasteret er askegraat.

A. M.

69. Et Plaster til al udvortes Tilfælde.

Sæt en ny uglasseret Potte paa en jævn Kulild med $1\frac{1}{2}$ Pd. Bomolie, $\frac{1}{4}$ Pd. Minium under bestandig Omrøren,

indtil det bliver ganske sort og som et blødt Plaster. Naar det næsten er afkølet, da rør det omkring med 2 Lod Kamfer, saa er det færdigt. Gjem det i Ogseblære. Det fordeler al udvortes Skade. Hust.

70. Emplastrum Diachylen compositum got for Byld at maturere, at extrahere montruem er at læge Saaret. Kand kjøbes paa Apotheket.

Mag. Wichmann.

Præsten Jens Wind, Asminderød.

I Eliæ Beynons Barmhj. Samaritan 1677.

Diachylen Plaster er sikkert ikke opnævnt efter en Læge af dette Navn. Det hentyder snarere til, at det i gamle Dage blev lavet af Plantesaft. extrahere montruem: udtrække Materien.

71. Et meget godt Plaster.

Man skal tage 6 Lod fersk Bomolie, 6 Lod godt gult Vogs, 3 Lod Bukketælle, 3 Lod hvid Terpentint, dette skal kommes i et Bækken og smælttes sammen, mens det vel vares, at det ej syder; naar det er smæltet, skal man komme der udi 3 Lod smaastødt Bleghvidt, 3 Lod Galmeje, 3 Kvint. Kampher og røres vel der udi, til det bliver koldt, at man kan optage et Stykke efter det andet og trille det imellem Hænderne, til det bliver sejt og i kjonne smaa Ruller, Hænderne kan man tilforn smøre med lidet Bomolie, at det ikke skal hænge ved. Dette Plaster er meget godt til alle Slags Saar og Skade.

Güldensp.

72. Af efterfølgende Sager kan laves Plaster.

1 Pægl hvid Bomolie, $1\frac{1}{2}$ Lod spættet venedisk Sæbe, 5 Lod rød Mennæ [Mønne], 5 Lod Bleghvidt, 1 Kvintin brændt Allun, $\frac{1}{2}$ Lod Kamfer. Bomolien sættes først udi en ny 4 Skillings Potte paa Ilden og staar, til den er snart færdig at koge, derefter kommer Sæben, naar den er ganske smaat skaaren, udi Olien og bliver med en ny Grydeske rørt brav iblandt hinanden. Disse to Poster koger saa ganske lempelig tilsammen et lidet og passes vel med at røres sammen, derefter kommer Bleghvidt og Mennen [Mønne] i, naar de tilforn udi en Morter er stødt ganske smaat og brav mænget tilsammen, og saa koger disse 4 Sager, men kuns ganske lettelig ongefær $\frac{1}{2}$ Time eller saa længe,

til det brunes i Potten, da man prøber med rent Vand i en Tekop og lader lidet af det, som er i Potten, falde i Vandet. Dersom det staar med smaa runde Pletter oven paa Vandet i Tekoppen, er det kogt nok, breder det sig ud store Plasser oven paa Vandet, skal det koges længere.

A. M.

73. Plaster, Som mand kand heele en Skade med uden Væle, saa og under op, og ellers vill heele alle Skader.

Skomager-Beeg 8 lod, Guull Vox et halffv Pund, Terpentintin $\frac{1}{2}$ Pd., Egg-Olie 1 lod, Vitriol et halffv Pund, Eenebær-Olie 2 lod, Bleeghuid $\frac{1}{2}$ Pund, Huid Wyrack 3 lod, Myrrha $\frac{1}{2}$ lod, Gummi-Galban 2 lod, Ammoniac 2 lod, Opopanax et lod, Pølmeyen Steen 1 lod, Brændt Camphor 2 lod. Mand skall tage Voxet, Terpentinen, Egg-Olien, Eenebær-Olien og smelte tilsammen, Gummi Galban, Ammoniac, Opopanax skall solves udi Viin-Ædicke. De Andre Species skall stødes Smaa og komme tilsammen. Saa har mand et gott Stick-Plastere.

Fru Sophie Roth-Kirck.

74. En god Salve.

18 Lod Linolie, 6 Lod tyk Terpentintin, 6 Lod gult Vogs, 6 Lod pulveriseret Galmejesten, 3 Kvintin dito Mastix, 3 Kvintin dito Virak. De 3 sidste Dele pulveriseres meget fint, alt koges sammen i en ny glasseret Potte eller en Jydepotte. Under Kogningen paa Gløder maa bestandig røres, Kogningen varer et Kvarter. Efter Kogningen omrøres Salven stundum, indtil den er kold, at ej Pulveret skal forblive ved Bunden. Saaledes tillavet bruges den til alle mulige Saar, Brud eller brændt Skade.

A. M.

75. En god Salve for alle Skader.

Spanskgrøn, Brændevin, Allun og Honning sammenblandet.

St. R.

76. En god Salve, som kand baade trække og lege.

Tag hvid terpentintin og Maimones smør udsaldet og Vox og smeldt det tilsammen i en Pande 3 gang og hver

3 gang afheldes i en spand Vand, saa er der en legsom Salve. A. Ud.

77. En Salve til at gjøre de Aarer smidige med.

Tag Peterolie, Terpentiniolie 1 Kvintin af hvert Slags og Hjortemarv, bland det tilsammen til en Salve og smør dig dermed, det hjælper. Fjell.

Samme Raad hos A. Ud. Her er det for Aarer, som spænder sig. Hans Stavemaade er sær, men han har Vægten: tag Petroley og terpentini olie, 1 kvintin af hver slagx, sorte marv en halv unse.

78. Salve til at læge saavel Mennesker som Fæ.

Kog Skovmærker i usaltet Majmaaneds Smør, med denne Salve kan man læge allehaande stødte og skaarne Saar, og naar Patterne paa Køerne er fulde af blodige Sprækker. Rand.

79. En Balsam, som saare vel læger.

Terpentiniolie 2 Sk., Skedevand 2 Sk., 12 Nelliker fin, kogt sammen. Myrrha og Terpentin sammen læger. P. H.

80. At komme til at kløge eller brække sig.

Tag Gyfels Blomster 2 Kvintin ind i Mjød, da kan du komme til at bryde dig og derved faa de slemme og onde Væsker ud, som foraarsager Lendeværk. P. Gr.

81. For Børn, naar de ere spæde.

Da skal Moderen drikke romerske Kamelblomster paa en Tepotte jævnlig, da skal det vogse og trives og er sund derfor. Rand.

82. At Kreaturer og Mennesker ikke skal blive syge, men vil lykkes og trives.

Staa tidlig op, gaa strags til alt dit Kvæg, stryg det over alt med Hænderne, tag en Gaasefjer og med det bløde af Enden pir i deres Gane, gjør det hver Morgen. Begynd saa at give de Æde, som du var først ved, ti imidlertid løber og Sygdomsslimen fra de andre. Dette Middel er lige tjenlig baade til Mennesker og Fæ, og man kan saaledes altid være fri for Sygdom. P. Gr.

H.

Forebyggelsesmidler.

Endelig vil jeg i al Korthed tage nogle Midler med til at forebygge forskellige Svagheder. I gammel Tid brugte man mange Præservativer, og det kunde nok gjøres nødigt, da der tit rasede smitsomme Sygdomme, som man ikke kjendte den rigtige Metode til at faa Bugt med, og Sundhedsvedtægter eller Hygiejne kjendte man den Gang ikke noget til. Enhver skulde se at beskytte sig, som han kunde bedst.

1. Præservativ=Balsam.

Rc. Balso. Rict angol, Citr. aa z I, o^o Snuin gl. z IIII.
M. D. S. at smøre paa Lipper, under Næsen eller paa Tænderne, før man gaar ud paa fremmede Steder. Koster 1 Mk.

Receptbog 1736.

o^o betyder Oleum. Det Ord, som derpaa følger, skal være succin.

2. Præservativ Tinktur.

Rc. Ess. Succin z I, Card. Bened., Citr., Theriak, Zedrar
aa zz $\frac{1}{2}$, Elix. pp z $\frac{1}{2}$, Tinct. C. C. z I, Junipp z $\frac{1}{2}$. M.
D. Signt. 25 Draaber i et Glas sød Vin eller i et Glas
kold Tevand, førend man gaar ud i Luften og kommer i
fremmede Huse, hvor nogen Sygdom grasserer. Koster
3 Mk.

Receptbog 1736.

Zedoar. Elix pp: Elixira pp. Tinctura cornu cervi: Hjortetaktinktur.

3. Præservativ.

Aloes 4 Lod, Mirha $\frac{1}{2}$ Lod, Safran, om den er god,
 $\frac{1}{2}$ Lod, ellers 1 Lod, Theriac 1 Lod, Rabarbara 1 Lod,
Zedefeer Roden eller Frøet 1 Lod, Lerchenswan $\frac{1}{2}$ Lod,
Entian 1 Lod. Disse Ingredientser bliver smaa stødt og
kommes i et Glas paa 5 Pægle god fransk Brændevin,
sættes saa enten udi Solen eller paa Kakkellovnen udi Sand,

at de destilleres 14 Dage a 3 Uger, siden afsies det og forvares vel, deraf tages 24 Draaber i Vin eller Brændevin om Morgenens fastendes udi hidsige Sygdomme, Pest, Feber og mange farlige Tilfælde, da man tager 1 Skefuld deraf og sveder derpaa. Et Barn kan man give 6 a 8 Draaber heraf, naar det har staaet sin Tid i Solen eller paa Kakkelovnen, i hvilken Tid det hver Dag 3 a 4 Gange opskulpes, filtreres det igjennem et graa Papir. Det tykke, som bliver tilbage i Tragten, saa vel som udi Flasken, kan man igjen slaa en Pot Brændevin paa og ryste det vel om, lade det saa udi Solen eller paa en varm Sted, indtil Brændevinen bliver rød, saa kan man slaa det saa sagte oven af, naar man vil bruge det, saa meget som et lidet Vinglas og bruge om Morgenens, naar man enten befinder sig ilde om Hjærtet eller i Maven, eller man haver ædt noget, som er ufordøjet, finder man sig strags bedre deraf. Güldensp.

Lerchenswan: Lærkesvamp.

4. Et Pulver at røge med udi Pesttider.

Tag Enebær, grønne Ruder, Alandsrod, Barken af Birke-træ nederst fra Roden af, Træet afrevet, smaa raspet Bukkehorn af en stinkende Buk, af hver Slags 4 Haandfuld. Egeløv 2 Lod, røde Mirha 8 Lod, alt dette smaat stødt og skaaren og blandes iblandt hverandre, hvoraf man kan tage imellem 3 Fingre og røge med i Husene om Morgenens, Middagen og Aftenen; er funden probatum, naar man røger dermed, førend nogen bliver syg, det fortærer Giften, og om nogen har været syg, og man flittig vil bruge det, bliver der næst Guds Hjælp ingen mere syg. Güldensp.

5. Pest-Aqua Vitæ eller Extract till en Aqua-Vitæ.

Alle Slags Svagheder og Siugdomme.

Rc. Meister-Wurtzell 2 Lod, Nelder Wurtzell 2 Lod, Pimpernelle 2 Lod, Baldrian 2 Lod, Tormentill 2 Lod, Entzian 2 Lod, Teuffels Abbis 2 Lod, Angelika 2 Lod. Som koster 2 Mk. paa Apoteket.

Christina Sophia Parsberg.
Niels Winters.

6. For hvem, som vil være fri for al Slags smitsom Sygdom, kjøber Sebet for 8 Sk.

A. U.

7. At man af **forgiftet vand** ingen skade skal have.

Naar man tilforn spiser angelika, førend man drikker deraf, eller kaster et stække brød deri, da skader det ikke, om der end var fiirbener deri.

Dragheim.

8. Om Mand ej skal **blive drukken**.

Tag Hjærteblade af en Kaalstilk og æd det fastendes, saa bliver du ej drukken den Dag.

St. R.

9. For **frysen**.

Tag neldefrøe og kog i god viin og lad det blive koldt, smør saa det hele legeme dermed, saa skal man ikke fryse.

Rand.

10. Naar man om Sommeren ofte river sine Hænder med friske Jordbær, saa faar man ej **Frost** om Vinteren. eller og man toer dem med Jordbær-Brændevin.

Høeg.

11. At bevare sine Øjen for den Syge, **Stær** kaldet, og at beholde dem smukt rene.

Destiler en stor Mængde Katostblade i hvid eller rød Vin og to dine Øjne dermed Aften og Morgen, dette har Pave Paulus d. 5te brugt i sin høje Alder.

P. Gr.

12. Om **Aareladelse** for ikke at besvime.

Tag lidet Salt under din Tunge. Naar det er smæltet, tag fra igjen, saa besvimer du ikke.

Fjell.

13. Børn strags efter Fødselet overalt vil vaskes med Saltlage, faa deres Levetid aldrig **Kopper**.

Rand.

14. At en Pige kan faa **smaa Bryster** eller Patter.

Tag Saften af Skarentyede og smør Brysterne med, da bliver de altid ved ét Pas og ej for store.

P. Gr.

15. Følgende Blandinger gjør hensigtsmæssig og uskadelig Røg.

1. Raspet Aloestræ blandet med smæltet Valrav. 2. Kanelbark, Kryddernelliker, hel Muskat, Mastix og Starags og

Myrrha pulveriseres og blandes. 3. Hvid Virak stødes fin og blandes med fin Mel, det omrøres med et Æg, noget Mælk og Rosenhonning og lidet Olie. Gravers Pedersen.

16. Raad, at Bierne ikke skal stikke dig.

Tag Martrem eller og Gaase dild, som og kaldes vild Commen-Blommer, i dine Hænder, naar du gaar i Haven, hvor Bi er, da stikker de dig ikke. P. Gr.

Matrem: Chrysanthemum parthenium L.

17. Om at en Hugorm ikke skal bide dig.

Grib den over Nakken og stryg den over Nakken indtil sin Stjært med noget Uldent, saa kan du siden lade ham løbe paa din bare Bryst, og han gjør dig ingen Skade.

Lign. hos C. Kl. og St. R.

Filt.

18. At Orme ikke skal biide dit Kre for dig.

Og at man kan tage Orme i Hænderne.

De gamle Forfædre brugte efterskrevne — Naar de vilde fange slanger og have i deres Huuse og for deres Døre til Forvagter. Da toede de deres Hænder i Piberodvand anden gnind¹⁾ dem med hvide Løg og bar Eskeblade paa sig, saa kan ingen Orme Skade dig, man kan uden ald Redsel tage dem i sine Hænder og ikke Skade dig.

NB. Toe med en Klud dine Kreaturs been og Hoved helst Næsen med dette Vand eller gnie det et par gange om Ugen med hvide Løg, og er det paa de Steder, som ere mange Forgiftige Orme og Skruptusser, da gni det des Offtere.

Præst-Jens.

¹⁾ o: enten gned.

19. At de ingen Skade skal ske.

Bær du en Vibes højre Øje i dit højre Ærme, saa skal du ved Guds Hjælp ingen Skade komme til. M. Gr.

20. Egge-Skaller skall endelig sønderslaaes, at icke Troid-Folck skall bruge konster dermed. Helverskov.

Tillæg.

Efter at jeg havde udarbejdet Manuskript til denne Bog, og Trykningen deraf var begyndt, fik jeg i Hænde en Cyprianus, der var skrevet af Urmager Lars Kordtsen i Skaarup, og nogle Optegnelser af Lærer Chr. J. Kousgaard i Vindelev, samt et Manuskript, som hans Søn, Boghandler N. B. Kousgaard, havde købt i Randers, mens han var i Boghandlerlære. Dette sidste er betegnet N. B. K. Uddrag heraf har jeg altsaa maattet give i efterstaaende Tillæg, der i det hele med Hensyn til Ordningen slutter sig til Hovedværket. Da Tillæget i meget ret godt udfylder det, har jeg ikke taget i Betænkning at tage det med, om end Bogen derved er bleven lidt forstørret.

A.

1. Om at signe for blod.

Saa siger Mand: jeg som en Man, som bunden var, jern blod stadt stille blod, som den kom i helvedes pine, hvor uroe om en løber og drager dog Esster er kommen i navn Amen. N. B. K.

2. Mod Fnat og anden Udslæt.

Bestryg dig med Haanden af en død og sig: „Tag det med dig!“ da forsvinder det ganske. Kordtsen.

3. For Tanpine.

Saa skal Man sige: om Enten du orm er hvid Eller Rød, saa skal du dog død, Naar jesus bliver blødt, blev Mørk paa stedet i navn Amen, skriv det paa et stække brød Med En knappe Naals hove. N. B. K.

4. Mod Tandpine.

Stang Tanden med et nyt Søm, til den bløder, slaa derpaa Sømmet fast i en mørk Kjælder, hvor hverken Sol

eller Maane skinner, og sig i det samme: „Sid du der for evig“.

Kordtsen.

5. Midel jmod Troldom.

Saa gaaer Man stiltidendes Til Mennesket Med En ænggels synaal ufor Mærkt i din høyre haan, og Tag saa ved øret det høyre øre af Mennesket Med vinstre Haand, Riv saa En Rift i øret Maalen og Tænk paa dise Ord: Pedes svær og Malki øre, Men Tunggen i din mund Mod du jkke Rørre, der Efter Læes disse ord Tre gangge: gaaer jeg jnd Eller ud, sider Eller staar, Er jeg N. N. fri for spøgeri og satans List, Min frelser er jesus christ i navn Amen, fadervor, og hver gang gjør du Tre kors over den syge, Et over hovedet, Et over brysten og Et over føderne.

N. B. K.

B.

1. Om Nogen er for Trykt.

Saa skriver Man disse ord paa en spisesked: † cøn † su † ma † tun † Efl † og lad den syge æde der Med Tre gangge, Men Man Maae jkke afvaske den, Men Pasientten Mod stiltidende kaste den bag sig i vand.

N. B. K.

sml.: B. 4. De Ord, der skal skrives, er de bekendte: Consumatum est, men det hele er jo forskrevet.

C.

1. At kurere en, der er saa syg, at ingen tror, den kan leve længere.

Man tager et Æg, udpuster det forsigtig og kliner derpaa det ene Hul til, nu tager man Blodet af den syge, fylder Ægget dermed og lægger det saa under en And, som ruger, og naar det er raaddent, kommer den syge sig. Man tager da Ægget, slaar det i Stykker og lader Svinene spise det, da er den Syge fuldkommen rask.

Kordtsen.

2. At blive livlig og kraftig.

Drik Vin, der er kogt tilligemed en Guldring. Kordtsen.

3. At kjende, om en Kone bringer en Pige. eller en Dreng til Verden.

Brænd nogle Sneglehuse, stød det ganske fint til Pulver, kom dette i den frugtsommeliges Urin, synker det til Bunds, gaar hun med en Dreng, flyder det ovenpaa, gaar hun med en Pige. Hendes Udseende er altid bedre og livligere, naar det er en Dreng, hvorimod hun altid er sløv og utilpas og tung, naar hun bærer en Pige. Kordtsen.

4. Kjendskab paa Tvillinger.

Naar begge Bryster er lige store og bløde, Udseende og Helbredden daarlig, da fødes to Piger, er derimod det venstre Bryst blødt, det højre haardt, og den frugtsommelige i det hele taget føler mest Smærte og Bevægelse i den højre Side, og den højre Side af Ansigtet har en sundere Farve end den venstre, da bliver det en Pige og en Dreng. Naar begge Bryster er ens store og haarde, Fruentimmeret magert, men af godt Udseende, da er det to Dreng.

Kordtsen.

5. Mod Broksskade.

Tag et nylig lagt Hønseæg, udsug det raat, fyld derpaa Skallen med dit Urin og hæng den op i Skorstenen, eftersom den derpaa hentæres, forsvinder din Kvide. Kordtsen.

6. Middel mod Brystsyge.

Kog et Æg i det Slim, den syge harker; naar det er haardkogt, skræl det og kog det atter, til der ikke er mere Slim i Potten, grav derpaa Ægget ned i en Myretue. Potten kastes i rindende Vand med Strømmen, og den syge er kommen sig, naar Ægget er fortæret. Kordtsen.

7. At helbrede en for Drikkelyst.

Man lader en levende Aal løbe sig ihjel i Brændevin og giver Drankeren dette at drikke, han taber da Lysten til Spiritus og al Svir.

Kordtsen.

8. Middel til ikke at drømme.

Hæng Portulak over Sengen. Vil du drømme godt, skal du sove ind paa Faareskind. Kordtsen.

9. At faa den tabte Hørelse tilbage.

Tag 4 Galder, den 1ste af en Forelle, den 2^{den} af en Aal, den 3^{dje} af en Hare, den 4de af en Ravn. Kog dem i en glasseret Potte, kit Laaget til med Ler, sæt det paa jævn Ild i 5 Minutter, lad det atter afkjøles til Blodvarme, hæld Patienten gennem en Pennepose 3 Draaber i Øret, saa erholder han sin Hørelse, men 3 Gange skal det gjen- tages, selv om det hjælper den første. Kordtsen.

10. Mod Krampe og den faldende Syge.

Stød Øjentanden af et Svin til Pulver og giv Patienten det, naar Anfaldet begynder, da taber det sig og kommer aldrig mer igjen til Stede. Kordtsen,

11. Mod Slag.

9 Pæonkjærner stikkes paa en rød Silketraad og bindes om Halsen. Kjærnerne maa være for om Halsen. Fra den Tid de ere ombundne, maa man ikke se til dem eller søge om dem, hvis nogen skulde tabes. Dernæst indgives den syge, før Paroxysmen kommer, et Pulver af følgende Species: Pulveriseret Elsklo, pulveriseret Hesteklo, pulveriseret Pæonkjærner, Ovnsod af den liden Tude, der er paa Bag- rovn. Af disse 4 Species tages en god Knivsod af hver Slags, meleres sammen og indgives den syge i Lavendelvand og en god Teskefuld at synke det med. Det maa bemærkes, at Patienten ej maa nyde Brændevin eller stærk Kaffe. Sandsynligvis kan Patienten kort i Forvejen mærke Anfaldet af Sygdommen, og da tages Pulveret.

C. J. Kousgaard. J. M. Valeur.

12. At forebygge Feber.

Hvert Aar, naar Rugen begynder at sætte Dræ, skal du gaa ud paa en Ager og hugge 3 Ags, da faar du ingen Feber. Kordtsen.

13. Middel til at blive frugtsommelig.

Drik hver Aften, naar du gaar til Sengs, og hver Morgen, naar du staar op, en Æggeblomme af en Barneske, dette vedbliver du med i 3 Uger. Kordtsen.

14. Middel mod Hundebid.

Vask Stedet, hvor du er bidt, strags med dit eget Urin, læg derpaa nogle Haar af Hunden paa Saaret og bad det siden flittig i Blyvand. Kordtsen.

15. Middel mod Koldbrand.

Dyp et Klæde i et Fruentimmers Urin og læg det paa. Kordtsen.

16. Mod Kræft.

Bind en levende Krebs, efter at dens Klemmer er fastbundne, til det syge Sted og lad den ligge paa den syge, indtil den dør, derpaa begrav den. Kordtsen.

17. Mod Ligtorne.

Bind et Stykke Flæsk paa Ligtornen, lad det sidde der i 3 Gange 24 Timer, grav det siden ned i Jorden; naar det raadner, er Ligtornen borte. Kordtsen.

18. At erholde sin tabte Manddom.

Paa et frisk Æg lader du dit Vand i en ny Potte, sætter denne paa Ilden og lader det koge, til det halve er henkogt, hæld det andet halve i en Bæk, men mod Strømmen, aabn Ægget lidt i den ene Ende og nedgrav det i en Myreture, helst i en Granskov. Naar da Myrerne har fortæret Ægget, da er du frisk igjen, føler samme Drift og Styrke, men i den Tid Ægget er nedgravet, maa dit Legeme ikke svækkes. Kordtsen.

19. Mod Mavebetændelse, Vattersot og sligt.

Kog et Stykke Svinekjød 3 Gange i den Syges Urin, hver Gang til Urinen er henkogt, giv da en Hund Kjødets at spise. Dyret dør, men Patientfen er rask. Kordtsen.

20. Mod Modersyge.

Riv Knaster af Fyrretræ, sæt det paa Brændevin, lad det staa 3 Gange 24 Timer, tag da en Spiseskefuld hver Morgen, da er du i kort Tid rask.

Kordtsen.

21. Middel mod Smitte.

Naar disse grasserer, skal du bære et Stykke Grævlingskind og et Stykke Kalmusrod hos dig, da smittes du ikke.

Kordtsen.

22. Om Lægedom af Tree.

Saa skier Man en green af et æssketræ Med et snit sant Hansdag Eller juledag, Men den Maa ei Røre ved jorden, og Tag saa en pind af samme green og Traa i et saar Med, som er hakket eller skaaren sønder, saa steller strax blod, Men den green skal skieres i guds navn.

H. Chr. og N. B. K.

23. At fremskynde Tænder hos Børn.

Hæng Barnet en Tand af et Føl i en Snor om Halsen.

Kordtsen.

24. Middel mod Tandpine.

Saa gaa tidlig, førend Solen staar op, hen til et Piletræ og klyv med en fin Kniv noget af Barken paa øster Side af Træet og skjær en Splint ud af Træet og stik i Tanden dermed, der de ere gale, indtil Splinten er blodig, sæt den saa i Træet igjen og klin Barken til igjen, som den før har været, tag saa lidet Muld under Roden af Træet og gnid Stedet med, som Splinten har været, gjør det saaledes tre Uger efter hinanden paa samme Dag og i ugen, det du først begyndte, og paa samme Træ. Saaledes ere mangen bleven hjulpen og ej mere har haft Tandpine.

H. Chr. og N. B. K.

25. At forebygge Tandpine.

Lad Barnet nedsvælge den første Tand, da faar det aldrig Tandpine.

Kordtsen.

26. Mod Tandpine.

Tyg en Brødskorpe, spyt den ud i en Myreture, da vil Tandpinen forsvinde, eftersom Myrerne fortærer Brødet.

Kordtsen.

27. Mod Vattersot.

Afklip den Syge Neglene paa Hænder og Fødder og bind samme paa Ryggen af en levende Krebs, som da kastes i rindende Vand.

Herman Chr.

28. Middel mod Vorter.

Smør dig med Flæskesvær og kast det i Stranden.

Kordtsen.

D.

1. At lette en Kone Fødselen.

Tre Skefulde Vand, hvori der er kogt Æg, gives Konen at drikke, dette driver Fosteret ud, selv om det er dødt og begynder at gaa i Forraadnelse.

Kordtsen.

2. Mod hovne Ben.

Dyp et Klæde af Lærred i dit Urin og læg paa.

Kordtsen.

3. Mod stødte Huller.

Smør strags Stedet med Kollodium (faaes paa Apoteket).

Kordtsen.

4. Mod Bistik.

Tag Jord paa Stedet, hvor du staar, og læg paa.

Kordtsen.

5. At standse Blod.

Vask et Stykke hvidt uldent Tøj i Frøsæden, tør det i Solen, gjentag dette 4 Gange. Naar du da vil bruge det, klippes et Stykke dobbelt saa stort som Saaret og lægges paa, da standser det.

Kordtsen.

6. Om at Man Ei skal blive drukken.

Saa Tager Man hiertet blade af en kaael at ædde fastendes Naar du opstaaer, saa bliver du ei drukken den dag af øl eller brændeviin.

N. B. K.

7. For Soel-Frægner.

Tag en Potte Ny Malcket Melck og sætt till Ilden, tag saa smaae grønne Nælder og hack smaae saa meget som en god haandfuld. Lad dette kaage en Time, sie det saa igiennem en fiin Linnen Kluud, kom saa i Valden, før end den sies, et glas Viin-Ædicke, naar den saa er skildt ad, sies den, og komme der saa et glas Fransch Brændeviin derudi, saa kommes det i en bouteille og toe sig dermed huer Aften, mens om dagen intet at komme for meget i vinden. Osten er god till at toe Hænderne med udi Vand.

Madselle Schouendahl.

8. Mod Gigthovedpine.

Hakket Hvidløg i en Klud paa Issen, i Nakken og paa Ørene om Natten er en hurtig Hjælp.

Kordtsen.

9. Mod Halspine.

Bind om Aftenen en Uldstrømpe, som et sundt Menneske har baaret, med Vranken ud ad om din Hals.

Kordtsen.

10. Mod Hovedpine.

Smør dig i Tindingerne og over Panden med Enebær-olje, hvil saa Hovedet stille en halv Time.

Kordtsen.

11. Om en Hugorm ej skal bide dig, grib den over Nakken og stryg den saa om sin Stjært af med noget uldent, saa kan du siden lade ham løbe paa din bare Krop, og han gjør dig ingen Skade.

H. Chr. og N. B. K.,
som har skirf for Stjært.

12. Middel mod Kolera.

I Skorpen af et varmt Rugbrød gjøres et Hul og fyldes med Kamferdraaber, læg en linned Klud over Hullet

og vend dette ned paa Navlen af den syge, dæk Patienten godt til, og snart er han i Bedring. Kordtsen.

13. Mælkeskorpe

fordreves af N. B. K.s Ansigt ved at besmøre samme et Par Gange daglig med Provenceolje (sød Mandelolje gjør omtrent det samme) og at bade den med Kalkvand nogle Gange daglig (2, 3 eller 4), hvorhos Moderen ej maatte spise Fedt og salt Mad, men 2 Gange daglig drikke en Slags Te. At bade Mælkeskorpen med Hvedeklidvand er og godt. Desforuden vaskes Skorpen undertiden med svag Hvidsæbevand. Til Kalkvand tages 3 Pægle kogt Vand, som er bleven koldt, og deri opløses saa meget ulæsket Kalk, som en Hasselnød er stor. Saa snart Vandet sætter en Hinde eller Skimmel ovenpaa, eller Kalkdelene sætter sig paa Bunden af Flasken, er det ej brugbart længere. Bedst er det at lave hveranden Dag. C. J. Kousgaard.

14. For Stumme og dem, der har mistet Mælet.

Lad Røgen af gamle opbrændte Sko, Klude, Strømper, Hatte og sligt indstige i Munden, da løsnes Mælet.

Kordtsen.

15. Mod Ringorme.

Smør dem med Rosenolje og bind Kjæmpeblade paa eller Vejbredblade.

Kordtsen.

16. Mod Snue.

Smør Kridt udvendig, Lysetælle indvendig og under Næsen om Aftenen, naar du gaar til Sengs.

Kordtsen.

17. Middel mod Saar.

Man vedbliver at besmøre Saaret med simpel Lampeolje.

Kordtsen.

18. Contra dentius dolore.

Sevenbom, Salvie, Rosmarin, af hvert Slags en lille Haandfuld kaaget i tynt øll oc varmt ved tænderne holdet.

Item: Kampher resolveret i Viinediche oc varmt ved tenderne holdet.

D. Kring.

Præsten Jens Wind, Asminderød.

I Eliæ Beynons Barmhj. Samaritan. resolv.: opløst.

19. Mod Tandpine.

Nafta lagt paa Tanden paa lidt Bomuld standser øjeblikkelig Smærten.

Kordtsen.

20. Vorter at fordrive.

Saften af Planten kilbladet Vortemælk, Euphorbia helioscopia, som er bekjendt under Navn af Vorteur, Ulvemælk, Fandens Mælk o. s. v., fordriver Vorter paa en 14 Dages Tid, naar de smøres dermed nogle Gange daglig.

C. J. Kousgaard.

21. Mod Ørepine.

Stop Ørene fast til med Surdej og hold dig for Næsen, da forsvinder Pinen lidt efter lidt.

Kordtsen.

E.

1. Brystvorter, som er saarede, at kurere.

Tag pulveriseret arabisk Gummi $\frac{1}{2}$ Lod, peruviansk Balsam 1 Kvintin, Mandelolje $1\frac{1}{2}$ Kv., Rosenvand 2 Lod, hvilke Dele blandes paa Apoteket, og dermed overstryges Vorterne 6 Gange daglig.

C. J. Kousgaard.

2. Raad mod Fnat.

Hvid Principat 2 Qvt. meleret i Svinefedt 4 Lod. Smøres i Leddene et Par Dage, efterat Manna 2 Lod er indtaget. Ogsaa kan smøres lidt andre Steder. 21 l. Sk. med Krukke. Manna koges i 3 Pægle Vand, indtil udkogt, og derefter drikkes. 4 l. Sk. Anførte Portion er for 2 Personer. Manna uddriver Fnatmaterien. Albrechtsen, Vindelev.

3. Mod Hæshed.

40 Pimperilledraaber om Aftenen, naar man lægger sig, kurerer en ganske til om Morgen. Kordtsen.

4. Kighoste.

Ungventum stibiatum zII, hver Aften indgnides som en Ært stor. 2 Teskefulde hver 3de Time til et Barn paa 9 Aar. 1 Teskefuld til et Barn paa $\frac{1}{2}$ Aar. Hun paa 9 Aar skulde derhos hver Aften indgnides paa Brystet med ovennævnte Salve, hver Gang saa meget som en Ært stor, der trækker smaa Blegner. Efter Krigsraad Christens.

N. B. K.

5. Mælkeskorpe.

Til at fordrive tjener Prinds Matat for 1 l. Sk. omrørt i en Overtekopfuld smæltet Smør, hvoraf Saltet under Smeltningen er falden til Bunds og taget fra. Dermed smøres nogle Gange daglig. Prinds Matat er et rødt Pulver og er giftigt. C. J. Kousgaard.

Praktiserende Jordemoder i Vindelev Mad. Christensen efter en Fru Bülow.

F.

1. Brækpulver.

Rc. Tartarus emetic. gr. I, Pulvis radix ipecacuanhæ Sc. I, Pulvis amyli Sc. $\frac{1}{2}$. C. J. Kousgaard.

2. Middel mod Bændelorm.

Ved Sengetid drikkes en Kop Rugbrødssuppe, en Time derefter spises et Stykke finthakket Spegekød og en halv Spegesild uden at nyde noget dertil eller drikke noget Nat-ten over, selv om Tørsten bliver nok saa stærk. Morgen-ten tidlig tages Pulveret Rc. Pulv. selius maris for 3 Sk. udrørt i tynd Tevand og tages paa én Gang uden at nyde noget dertil. 2 Timer efter tages en Spiseske af Olien Rc. Ol. rain, som gjentages hver halve Time, til stærk Aabning paafølger, da Ormen bortgaar. Senere spises en god Kjødsuppe. Kordtsen.

3. Febersættende Pulver.

Rc. Chin. sulphur gr. II, Elæosaccharum menthæ Sc. I.
Pebermyntesukker.

4. Feberpulver.

Rc. Cremor tartari zz I, Nitrum depuratum zz $\frac{1}{2}$, Elæo-
saccharum citri zz $\frac{1}{2}$, Sal. ammoniac. z II, Radix rhabarbari
z I. Renset Vinsten, Salpeter, Citronsukker, Rabarberrod.

5. For Fnat, men noget farlig.

Rc. Merc. præcip. alba. z II, Axung porci zz II, M. D.
21 l. Sk. med Krukke. Manna zz I, 4 l. Sk.

6. Te, der drikkes for Mælkeskorpe.

Rc. Herb. violæ tricolor. concis zz I $\frac{1}{2}$, 8 $\frac{1}{2}$ l. Sk., Folia
sennæ coucis zz $\frac{1}{2}$. M. D. S. Te.

7. Tandpine.

Rc. Tinct. opii croat Sc. I, Liqv. nerv. z I. M. D. Tand-
draaber. Kommes paa Bomuld og lægges i Tanden.
3—7 C. J. Kousgaard.

G.

1. Bygmel til Brug for Brystet.

Melet koges i en Pose i et lukt Kar i 24 Timer i et
væk. Det hænger saa en halv Dag i Posen at afrende, efter
at det er kogt. Det hældes da af i et helt Stykke, og der
skrælles af, alt hvad der er mørkt, indtil det fine, gule Mel
kommer. Siden rives det paa et Rivejærn og bredest tyndt
ud paa Truge og tørres enten i en varm Stue eller i en
Ovn, og siden hænges paa et tørt Sted, at det ikke bliver
muggent. Bruges saaledes: Man kommer en Skefuld deraf
i en Pægl nymalket Mælk og drikker om Morgen.

2. Elinerod.

Jordemoder Christensen i Vindelev mener, at Elinerod (saa meget som en Lillefinger stor) og brun Sukkerkandis (saa meget som et lille Hønsæg) kogt i lidt Vand er en god Saft for dem, der har Kighoste. Af denne Saft skulde tages 1 Teskefuld efter hvert Anfald af Hosten. Derhos at smøre Brystet med lidt tynd Kamferolje skal og være godt.

3. Hørfrøte.

Man tager en Spiseskefuld hele Hørfrø, lader samme trække med 4 Kopper kogende Vand og hælder for Smaagens Skyld nogle Draaber Citronsaff i hver Kop. Denne Te er tjenlig for krampagtig tør Hoste, for Blodhoste, Kolik, Nyresmærter, Urinbrænden og vanskelig Urinering.

1—4 C. J. Kousgaard.

4. Markgrevindepulver

indgives i Fennikelvand. Det menes at være bedre for Børn end Børnepulver. Dog er andre af modsat Mening.

Jordemoder Christensen i Vindelev. C. J. Kousgaard.

H.

1. At berede en sund Livsluft.

Godt tørret Salpeter stødes og kommes paa en gloende Jærnplade, da udbreder der sig en sund og velgjørende Luft.

Kordtsen.

2. Beskyttelsesmiddel mod Skarlagensfeber.

Rc. Extracti belladonna rec. ppti gr. III, salv. in aqua cinnam vin. zzl. For ethvert Aar, Individet er gammelt, gives Aften og Morgen 1 Draabe, f. Ex. et Barn paa 2 Aar 2 Draaber, et paa 3 Aar 3 Draaber o. s. v., men højere end 20 Draaber maa ikke gives, om end Individet er over 20 Aar. Koster med Flaske 6 a 7 l. Sk. paa Apoteket. N. B. K.

3. Mod Skarlagensfeber. Bruges med den Forandring,
som foran er anført.

Extract af Belladonna 1 Gran, opløses i Orangeblomstervand 8 Lod, hvortil kommes rectificeret Vingejst 1 Qvintin. Deraf gives 1 Barn paa 1 Aar 10 Draaber Morgen og Aften, og fra 2 til 15 Aar 20 Draaber, fra 4—8 en mindre og fra 8 til flere en større Teskefuld. N. B. K.

4. Forebyggelsesmidler mod Sten.

Jordbær, Honning, frisk Saft af Gulerødder, og hver Morgen og Aften Tevand paa Frøet af vilde Gulerødder.

Aarsagerne dertil er: Urent Vand, Nydelsen af megen sammentrækkende Spise, især Ost og syrlige Vine, Brændevin, forsætlig at holde sit Vand, tilbringe meget af sit Liv staaende, grov oppustende og hidsig Føde. C. J. Kousgaard.

I det Manuskript, som C. A. Güldensparre har efterladt sig, findes følgende lille Vers, som jeg ej vil undlade at tage med.

Charlotte Amalie Güldensparre er mit Nafn,
Gud gifve mig det til Gavn,
Paa Gud setter jeg min Lid,
Hand vil mig ey forlade,
Men være mig stedtse bliid.

Anno 1693 d. 3. Novembris.

Liste over Sygdommene.

A.—F.

Sygdomme C. 2, 8.
 Udvortes Sygdomme A. 1.
 Syge Folk A. 2.
 Sygdommes Forplantelse A. 3.
 Mennesker fordærvet E. 78.
 Om Sygdom er til Død
 eller ej C. 3—7, 9, 10, Till.
 C. 1.
 Sympati C. 1.
 Frugtsommelig med Dreng
 eller Pige C. 12, Till. C. 3.
 Kjendskab paa Tvillinger Till.
 C. 4.
 Livlighed Till. C. 2.
 Afsind C. 13.
 Sindssvaghed E. 131.
 For Hjærnen E. 175.
 Angest, Vildelse E. 1.
 Angest, Banghed, Hjærte-
 klemmelse C. 14.
 Banghed for Lig C. 15.
 Alteration F. 1.
 Forskrækkelse E. 2.
 Pletter i Ansigtet C. 146.
 Smitte paa Ansigtet D. 3.
 Barnsnød D. 4—11, 18, 20.
 E. 3, 4. F. 2.
 Barselkone at forløse C. 16.
 At gjøre let Fødsel D. 12—14,
 19. Till. D. 1.
 Pine efter Fødsel D. 15.
 Barselkones Efterveer C. 17.
 Barselrensning F. 3.

Benskade, Ophovnede Ben
 D. 23. E. 73—75. Till. D. 2.
 Hævelse i Ben og Arme og
 Kinderne D. 247—258.
 Hul i Benene. Sure Ben E.
 5—8. Till. D. 3.
 Sure Ben D. 21—22.
 Onde Ben C. 18.
 Naar en er betændt D. 16.
 Bindelse D. 24—26.
 Forstoppelse D. 142—150.
 E. 43.
 Purgans F. 37.
 Laxere C. 128. D. 27.
 Aabent Liv F. 36.
 Stolgang D. 482.
 Bistik Till. D. 4.
 Blegner i Ansigtet D. 1, 2.
 At signe for Blod Till. A. 1.
 At stille Blod A. 8—14, 23,
 24, 28, 29, 111 Anm. B.
 1—4. C. 20—23, 25, 26, 29,
 31—35. D. 28—30.
 At stille Blod og læge C. 30.
 Till. D. 5.
 Blodet ud mellem Hud og
 Kjød E. 11.
 Blod, Hug, Svulster, Værk B. 34.
 Blodflod C. 41—44 (Blodsot).
 D. 47. F. 5.
 Blodforgiftning E. 10.
 Blodgang D. 45, 46, 48. E. 12.
 Blodløb, Blodflod, Bløden,
 C. 24.

- Blodrensning F. 7.
 Blodsot B. 14. D. 40—44. E. 13.
 Blodsot og Durkløb. C. 45, 46.
 Blodspytten C. 39, F. 6.
 Blodspytning (-brækning)
 D. 36—38.
 Blodstyrtning C. 40.
 Blodpissen D. 39, 383.
 Blærens Hævelse D. 49.
 Brok E. 15 (hos Børn C.
 196 Anm.). C. 47, 48. Till.
 C. 5.
 Helt Brud C. 49.
 Daarlige Brystvorter Till. E. 1.
 Indvortes Brystsvaghed D. 60.
 Brystværk D. 50—52.
 Sting i Brystet E. 143.
 Brækning A. 35. Till. F. 1.
 Brækning og Durkløb, Op-
 kastelse D. 66—71.
 Brændt Skade A. 36. D. 72
 —80 (Saar).
 Brændte Saar E. 25—27.
 Bugløb C. 56. F. 8.
 Bugløb, Løst Liv, Bagflod
 D. 81—88, 91.
 Bugvrid D. 92.
 Bygkorn A. 37.
 Bylder C. 58—60. F. 9.
 Bylder og Saar A. 39—44.
 Bullenskab, Bylder E. 28, 29.
 Bylder i Rumpen D. 99, 100.
 Bylder i Halsen C. 61. D.
 97, 98.
 Bylder, Fnæt, Lus D. 93—96.
 Halsbylder og Saar, Kopper
 i Halsen D. 198—200.
 Bullenskab af Hug, Slag,
 Bylder A. 38.
 Bændelorm Till. F. 2.
 Grædende Børn C. 105—107.
 Børn belagt med Hede C. 114.
 Børns indvortes Pine E. 79.
 Brusk hos Børn C. 50.
 Børn brustne E. 16.
 Naar Børn ej vil patte. D. 362.
 Drikkelyst C. 51—55. D. 101
 —105. Till. C. 7.
 At gjøre ædru D. 106. Till.
 D. 6.
 Drømme Till. C. 8.
 Døvhed E. 30, 31.
 Døvhed og Stumhed A. 109.
 Tabt Hørelse Till. C. 9.
 Døvhed, Ørepine F. 10.
 Tunghørighed D. 561—563.
 Edder i Fingrene D. 110, 111.
 Edder og Forgift D. 107—109.
 Edder (og Forgift), Orm i
 Haanden A. 45, 46. 48—51,
 54, 57, 58.
 Engelsk Syge C. 62—64.
 Epilepsi A. 110.
 Faldensot, Anfang D. 112
 —123.
 Faldende Sot F. 11.
 Faldende Syge C. 65—71, 73.
 77, 78. E. 32—35. Till.
 C. 10.
 Faldsot (og al Sygdom) B.
 15, 16.
 Slag, Faldende Syge F. 40.
 Slagflod, Faldende Syge C.
 72, 74—76.
 Slag D. 431, 432.
 Slagtilfælde C. 196 Anm.
 Lammelse E. 93.
 Rørelse C. 143. D. 421.
 Lamhed D. 310, 311. F. 27.
 Rystelse i Lemmer og Lam-
 hed C. 142.
 Feber B. 30. C. 122. D. 124
 —128. E. 36. F. 12. Till.
 C. 12. F. 3, 4.
 Feber (Kolden) C. 79—83.

- Finner E. 37 (i Ansigtet) D. 129, 130.
 Kvindernes Flod D. 132.
 Kvindernes hvide Flod D. 241—243.
 Flod og Rosen D. 131.
 Flækker C. 84.
 Fnat B. 17. E. 38, 39. F. 13, 14. Till. E. 2. F. 5.
 Fnat, Saarelse, Skurv D. 133—137. Till. A. 2.
 Førgjørelse C. 85.
 En syg forhegset C. 11.
 Forrykthed Till. B. 1.
 Onde Menneskers Forvarelse B. 35.
 Fregner D. 151. Till. D. 7.
 Frislinger D. 152.
 Frost D. 153—168. E. 44.
 At blive frugtsommelig Till. C. 12.
 Frugtsommeliges Forskrækelse C. 86.
 Følesløse C. 87.
 At afføre Galden D. 487.
 Gift A. 53.
 Gift, Skadelig Mad D. 172—176.
 Giftige Dyrs Bid E. 45, 46.
 Bid af gale Hunde D. 170, 171.
 Gale Hundes Bid B. 18—21. Till. C. 13.
 Galne Hundebid C. 38.
 Hugormeslag A. 47, 48, 50—52, 55, 56.
 Hugormsting (-bid) D. 239, 240.
 At Hugorme ej skal bide. Till. D. 11.
 Slangestik, Bistik D. 433, 434.
 At dølge Hugorme, Slinger, Snoge A. 66—68.
 At løse dem A. 69.
 Svulst af Bistik D. 498.
 Gigt A. 59—63, 65. C. 94—96, 98—100, E. 47—56. F. 15—17.
 Gigt og Værk D. 178—187.
 Gigt og Værk i Hovedet C. 103. Till. D. 7.
 Gigt i Tænderne C. 104.
 Indvortes Gigt og Krampe C. 102.
 Gulstot C. 108—113.
 Gulstot og Vattersot D. 188—193.
 Blegstot og Gulstot E. 9.
 Den gyldne Aare D. 194.
 Halssyge F. 19.
 Onde i Halsen, Halssyge D. 195—197. Till. D. 8.
 Halsbrynde E. 58.
 Hæshed, Hudløshed i Halsen D. 244—246.
 Hikke D. 201, 202. F. 18.
 Hjærteve D. 206—208. E. 59.
 Hjærtepine F. 21.
 Hjærteklappen D. 203, 204. F. 20.
 At styrke Hjærtet D. 205.
 Hoste F. 22.
 Hoste og Brystværk E. 60—65.
 Hoste, Kinkhoste D. 209—216.
 Forkjølelse D. 138, 139.
 Hovedflod D. 232.
 Hovedpine A. 82. D. 217—231. E. 66—72. F. 23, 24. Till. D. 9.
 Hovne Lemmer D. 233, 234.
 Udyd og Hovenhed A. 102, 103.
 Falden Hug D. 237.
 Hug og Skør E. 153.
 Huggen Skade D. 238.

- Hukommelse E. 76.
 Hvid Ild C. 115.
 Hæshed Till. D. 10. E. 3.
 Haars Afgang D. 261, 262.
 At Haar ej maa vogse D. 263.
 Ildpletter D. 264.
 Ildelugtende Fødder D. 167.
 Kighoste Till. E. 4.
 Kjærtler D. 267. E. 80.
 Kløe E. 81.
 Knuder D. 268. E. 82, 83.
 Knuder i Kvindebryster D.
 53—56, 59.
 Kvindebryst bulner, Knuder
 E. 20—22.
 Bulne Kvindebryster D. 57, 58.
 Barselkvinders Bryster D. 17.
 Koldbrand, Koldfy D. 269
 —271. Till. C. 14.
 Koldfeber B. 23—29, 31—33.
 Kolden E. 84, 85.
 Kolden, Koldsyge D. 272
 —280.
 Koldsyge A. 86—88. C. 116
 —121.
 Koldpis C. 123—125. D. 281
 —284.
 Kolera Till. D. 11.
 Kolik D. 285—300. E. 86
 —89. F. 25.
 Kopper D. 303.
 Kopar D. 301, 302.
 Børnekopper C. 126.
 Krampe D. 304, 305.
 Kræft C. 127. D. 306—309.
 E. 90—92. Till. C. 15.
 Kuld E. 40. F. 26.
 Levergrøde C. 129.
 Leversot, Skuldergrøde D.
 312, 313.
 Ligtørne E. 95. Till. C. 16.
 Ligtørne, Hønsøjne D. 315
 —320.
 Gevæxter og Ligtørne C. 92.
 Gevæxter C. 89—91, 93.
 Lus C. 130. E. 96—101.
 Lus og Utøj D. 322, 323.
 Lændeve D. 324, 325. E. 102
 103.
 Hofte- og Lændeve B. 22.
 D. 590, 591, 593, 594.
 Det lønlige Lem hovnet E. 94.
 Hævelse i Hemmeligheden
 D. 259, 260.
 Hovne Sten D. 235, 236.
 Tabt Manddom D. 326. Till.
 C. 17.
 Mareriden C. 131. D. 327, 328.
 Maren A. 111 Anm.
 Masttarmens Udfald C. 132.
 D. 329.
 Træthed, Mathed D. 558.
 Mavesyge D. 331—334.
 Mavebetændelse, Vattersot
 Till. C. 18.
 Daarlig Mave F. 28.
 Svag Mave E. 104—107.
 Meldgulvsyge D. 335.
 Ond Mavemund D. 330.
 Beklemmelse i Mavemunden
 C. 133.
 Indve E. 77.
 Indvortes Pine, Saarbøn A. 17.
 Sting, Vrid i Tarmene D.
 476—480.
 Opstigelse E. 116, 117.
 Opstigelse, Kvalme F. 30.
 Miltot D. 336.
 Miltens Hævelse E. 108.
 Modot C. 134—137, 144.
 Modersot, Modersyge A. 83,
 84. D. 337—341. E. 109
 —111. Till. C. 19.
 Moderens Opstigelse D. 342,
 343. F. 29, 31.

Moderen synker ud. D. 344, 345.
 Udgangen Moder E. 112.
 Raad i Munden D. 423.
 Mundvand F. 34.
 Mælkeskorpe Till. D. 12. E. 5. F. 6.
 Mælk at fordrive D. 346.
 Ingen Mælk i Brysterne E. 23.
 At miste Maalet D. 347. Till. D. 13.
 At drive Kvindens Tid D. 544—549.
 Maanedstiden forstoppet E. 113—115. F. 33.
 At stille Kvindens Tid. C. 176. D. 550—553.
 For stærk Maanedstid D. 348. F. 32.
 Kvindernes Tiders Ophold C. 177.
 Natild D. 349.
 Natter D. 350.
 Buldne Negle C. 57.
 Indgroede Negle D. 351.
 Kart-Negle D. 352.
 At stille Næseblod A. 15, 19, 20. B. 5—13, 49. C. 38. D. 31—35. E. 14.
 Orm A. 70, 80, 81. C. 138. D. 354—361. E. 118, 119.
 Pest D. 363. Pestilentse B. 36.
 Pestilents-Gigt E. 57.
 Pisset forstoppet E. 120. D. 365—375.
 Urin draabevis D. 376.
 Ikke holde sit Vand, Ej ligge tør C. 181—183. D. 377 382. E. 121.
 At pisse Blod D. 473, 483.
 Indvortes Pine D. 364.
 Pine i et Lem C. 139.
 Smærte og Pine A. 98, 99.

Smærte at lindre A. 4.
 Smærte E. 137, 138.
 Smærte i Næsen F. 35.
 Podagra D. 384—390.
 Radesyge A. 111.
 Raseri D. 391—396.
 Ringorme D. 397—405. E. 122. Till. D. 14.
 Rosen C. 140, 141. D. 406—416. E. 123—135.
 Rygværk D. 417—419.
 Rynker i Panden D. 420.
 Rystende Hænder D. 422.
 Senedrag E. 126—129.
 Forrækning i Senerne D. 140, 141.
 Skarlagensfeber Till. H. 2, 3.
 Skjæver E. 132, 133.
 Skjævvogsning E. 134.
 Et Barn skjødset C. 147.
 Skjorbug D. 428, 429. F. 38, 39.
 At skolde sig D. 430.
 Den slemme Syge B. 37. D. 435. Den onde Syge C. 145.
 Smitte Till. C. 20.
 Snue D. 436. Till. D. 15.
 Sommersyge D. 437.
 Sprækker i Læberne D. 443.
 Sprukne Brystvorter E. 24.
 Sprukne Hænder og Fødder D. 444.
 Sten C. 148—150. D. 445—472, 474, 475. E. 140—142. F. 41—44. Till. H. 4.
 Stivhed E. 144.
 Stød, Slag, Fald D. 483—486.
 Stød, Slag, Smidighed E. 139.
 Svedesot E. 145.
 Svimelse og Hovedværk D. 488.
 Besvimelse E. 146—149.
 Svindsot A. 85. C. 151. D. 489—497. F. 45.

Den tærende Syge D. 63.
 Svagt Bryst, Svind E. 17—19.
 Brystsyge D. 61, 62, 64, 65.
 Till. C. 6.
 Lungesot D. 321.
 Svullenhed E. 150.
 Søvnløshed D. 439—442.
 For megen Søvn D. 438.
 At gaa i Søvn F. 46.
 Saar C. 155—160. D. 505
 —509. Till. D. 16.
 Friske Saar E. 151, 154—157.
 Blødende Saar C. 19.
 Friske Saar at læge A. 5.
 At signe Saar A. 16.
 Friske Saar, Skader D. 499
 —502.
 At Saar ikke buldner A. 6.
 Saar, Bylder C. 152—154.
 Gamle Saar D. 513—515, 517.
 E. 159—161. F. 48.
 Saar paa Benene E. 152.
 Saar og Blødning C. 27, 36, 37.
 Saar i Munden E. 162.
 Skaarne eller huggede Saar
 D. 510—511, 516. F. 47.
 Till. C. 22.
 Huggede, skaarede, stukkede
 Saar, Blod at stille A 18,
 22, 25—27.
 Saar, hakket eller skaaren C. 28.
 Saar af Hug, Frost og gamle
 Saar E. 158.
 Saarblod at stille A. 21, 30—34.
 Stille Blod paa fraværende
 A. 7.
 Takker D. 518, 519.
 Tandpine (-ve) A. 74—78. B.
 38, 39, 41—45, 47. C. 161
 —175. D. 520—539. Tand-
 værk E. 163—171. F. 49
 —53. Till. A 3, 4. C. 24—
 26. D. 18, 19. F. 7.

Børn ondt for Tænder Till.
 C. 23.
 Hule Tænder D. 533, 541.
 Løse Tænder D. 540, 542.
 Tandpine af Gigt B. 40. Gigt
 i Tænderne A. 79.
 Orm i Tænderne A. 71—73.
 B. 46.
 At faa Tænder til at falde ud
 D. 543.
 Indvolde itu, Tarmebrød D.
 265, 266.
 Tarmløb hos Børn D. 89, 90.
 Trangbrystighed D. 554—557.
 E. 172. F. 54, 55.
 Trolddom Till. A. 5.
 Tungsind C. 178, 179. E.
 173, 174.
 Tørst, Tungens Hidsighed
 D. 559, 560.
 Udslag i Hovedet D. 566.
 Skab, Skurv D. 424—427.
 Skurv E. 135, 136.
 Udslæt E. 176, 177.
 Udslæt paa Kroppen D. 564,
 565.
 Børnene udslaaes C. 180.
 Ufrugtbarhed D. 567, 568.
 F. 56.
 Impotentia C. 196. Anm.
 Underjords Kræ D. 569.
 At stille Vand i Senerne E.
 130.
 Vattersot A. 104, 105. C. 184,
 185. D. 570—579. E. 178
 —180. Till. C. 27.
 Vildt Kjød E. 181.
 Ondt Kjød D. 353.
 Vindbrok A. 108.
 Vorter C. 186—188. D. 580
 —584, 586. E. 182. Till. C.
 25. D. 20.
 Vrede A. 107.

Vrid A. 91, 93, 94, 96, 97.
 Forvridning, Forrækkelse C. 189—191.
 Forvridning og Forstuvning A. 89, 90.
 Forrækkelse, Forsprængthed A. 92, 95, 100.
 Forrækkede og knuste Lemmer E. 41, 42.
 Lem af Led D. 314.
 Yærk A. 64, 101. C. 97, 101. D. 587—589, 592, 595—597. E. 183—190. F. 57.
 Værkbruddenhed A. 106.
 Ydere E. 191.
 Øjenve B. 48.
 Øjenbetændelse D. 617—619, 621—626. F. 61—63.
 Rindende Øjne E. 196. F. 58, 59.
 Øjenflod, Rindende Øjne D. 598—602, 616. F. 60.
 Røde Øjne E. 192—194, 196, 197.
 Dumme Øjne D. 603—605, 610—615.
 Blindhed F. 4.
 Hinde over Øjnene D. 607.
 Pletter i Øjnene D. 608, 609.
 Øjnenes Hvidhed D. 620.
 Onde Øjne C. 192—196.
 Øjnene slaaet D. 628.
 Sten i Øjnene D. 627.
 Pine, Værk i Øret D. 632—634. F. 64, 65. Till. D. 21.
 Ørebylder D. 629—631. E. 198.
 Susen for Ørene D. 635.
 Aaben Skade D. 503, 504.
 Stinkende Aande D. 636, 637.

G.—H.

Sund Livsluft Till. H. 1.

Godt for Sundhed G. 35.
 At være fri for Sygdom G. 35.
 Middel mod Sygdomme G. 30.
 Hidsige Sygdomme G. 2.
 At trække usundt til sig G. 34.
 Imod alt ondt G. 33.
 For et sundt Hoved, Syn, Hukommelse G. 32.
 Urters Kræfter G. 1.
 Baldriansrødder G. 3.
 Balsam G. 79.
 Balsam peruvian G. 27.
 Balsam sulphuris G. 26.
 Besmerdraaber G. 53.
 Blodrensende Species G. 11.
 Bregnerødder, Karbendigt Frø, Humle G. 12.
 Brystsirup G. 58.
 Brystte G. 54, 55.
 Brækpulver G. 80.
 Bygmel G. 10. Till. G. 1.
 For Børn G. 81.
 Dodenköpf, Hvidlingskind G. 15.
 Elinerod Till. G. 2.
 Enebærolje G. 18.
 Engelsk Mirakelplaster G. 66.
 Esketræ G. 13.
 Finistriak G. 14.
 Flesborg Plaster G. 65.
 Gurglevand G. 59.
 Hjærtensfryd G. 7.
 Hjærtensfrydolje G. 17.
 Hovedtinktur G. 61.
 Hovedvand G. 60.
 Hugormskind G. 16.
 Hyldevand G. 8.
 Hørfrøte G. 9. Till. G. 3.
 Kjølssalve G. 62.
 Klyster G. 42—45.
 Krumholzölje G. 20.

Laxeredrik og Pulver G. 46
—51.

Lavendelolje G. 21.

Lindtræolje G. 22.

Læbepomade G. 63.

Markgrevindepulver Till. G. 4.

Maveakvavit G. 64.

Mavedraaber G. 56.

Muskatolje G. 23.

Oleum victrioli G. 25.

Paradiskjærner G. 4.

Pinestillende G. 31.

Plaster G. 67—73.

Plaster for Saar m. m. G. 37.

Røllike G. 5.

Salve G. 74—78.

Salvie G. 6.

Sirup for Halsen G. 57.

Skvilæddike G. 19.

Spikenardeolje G. 24.

Spiritus vitriolis G. 29.

Stikpille G. 52.

Svedemiddel G. 38—41.

Therias G. 28.

Vand for aabne Skader G. 36.

At Bier ikke stikker H. 16.

Smaa Bryster H. 14.

Ikke blive drukken H. 8.

Forgiftet Vand H. 7.

Frost H. 10.

For Fryslen H. 9.

At Hugorme ikke bider H. 17.

Kopper H. 13.

Tage Orme i Hænderne H. 18.

Pestakvavit H. 5.

Præservativ H. 1—3.

Pulver at røge med H. 4.

Uskadelig Røg H. 15.

Ikke komme til Skade H. 19.

Skarlagensfeber Till. H. 2, 3.

Fri for Smitte H. 6.

Sten Till. H. 4.

Stær i Øjnene H. 11.

At vare sig for Troldfolk
H. 20.

Aareladelse H. 12.

Kilderne.

Efter at Manuskriptet var indleveret i Trykkeriet, fik jeg i Hænde nogle Haandskrifter, hvis Raad kun til dels har kunnet sættes ind paa rette Plads, og som derfor ikke er bleven nævnte i min Fortegnelse S. 12—14. De nævnes da her:

En Cyprianus skreven af *Herman Christensen* i Fly, senere ejet af Tandlæge Steenholm i Aalborg og nu af Forfatter Jeppe Aakjær i Jenle. Jeg har af samme faaet en ligelydende Afskrift, ogsaa ved H. Chr.

Nogle Optegnelser, som jeg fandt i Herning Museum af en mig ubekjendt Mand *Røjum*.

Dernæst et Par Optegnelser fra *J. H. Riis* i Barsmark, *Marie Fink* i Bøffelkobbøl, Lærer *H. Hansen* i Ørritslev og Fru *Anna Ludvigsen* i Døstrup, Sønderjylland.

Et Par Optegnelser fra en skreven Lægebog fra *Hjortlund* ved Ribe.

En Mængde Optegnelser af Præsten *E. W. Høeg* i Sunds, der nu findes i Herning Museum, men ellers komne der fra Sønnesønnen Erhardt Jensen i Ringstrup.

Et Par Stykker fra en gl. Lovbog hos Slagter *Jacobsen* i Vejle.

Nogle Optegnelser af Lærer *C. J. Kousgaard* i Vindelev.

Et Par Optegnelser fra *Casper Pedersens* Cyprianus, i mit Eje.

En stor Del Stykker fra Urmager *Lars Kordtsen* i Skaarup, af Sønnedatteren i Holsted nu givet mig. Disse findes i Tillæget. Bogen er forøvrigt skreven af Lærer Jacobsen, Tornby Skole, Vendsyssel.

(*Store-Restrup*-Haandskriftet 1846 tilhører Jeppe Aakjær.)

Karl Adersen: A. 7. B. 4. C. 20, 25—27, 32, 33, 36, 37, 39, 124, 155, 159. D. 29, 30, 32.

H. Brøchner 1834: C. 13, 40, 113.

Niels Hansen Bybud: A. 65, 80. C. 98, 141. D. 226, 267, 492. E. 9, 10, 61, 67, 136, 178, 192.

Herman Christensens Haandskrift: C. 28, 53, 55, 173. D. 3, 8, 18—20, 22, 46, 156, 210, 293, 366, 373. E. 71. Till. C. 22, 24, 27. D. 11.

C. Christiansen: C. 42. D. 8, 18, 19, 45, 58, 567. E. 12.

Dragheim: C. 7, 167, 173, 188. D. 166, 179, 193, 199, 202, 205, 219, 227, 245, 262, 301, 316, 411, 529, 563, 611. H. 7.

Dronninglund-Haandskriftet: A. 10, 11, 18, 19, 27, 28, 35, 53, 55, 72, 90. B. 8, 31. C. 28, 53, 55, 147, 173. D. 3, 22, 155, 156, 210, 640. E. 71.

Mads Filtenborgs Haandskrift: A. 10, 11, 18, 19, 27, 28, 35, 55, 72, 96. B. 1, 5, 8, 24, 31. C. 28, 53, 55, 173, 189. D. 8, 19, 20, 22, 28, 33, 46, 60, 129, 155, 156, 210, 214, 239, 282, 366, 507, 534, 604. E. 71. G. 16. H. 17.

Marie Fink: C. 111.

Fjellerup-Haandskriftet: A. 32. C. 29, 34, 85. D. 19, 20, 34, 81, 84, 139, 155, 173, 176, 240, 289, 339, 360, 363, 413, 425, 509, 513, 532, 547, 560, 567, 593. E. 73. G. 17, 18, 20—24, 28, 77. H. 12.

P. Grønnings Haandskr.: C. 2, 10, 157, 193. D. 13, 23, 24, 31, 75, 109, 132, 134, 136, 161, 168, 170, 175, 192, 194, 241, 258, 265, 266, 269, 314, 328, 337, 358, 389, 403, 422, 427, 441, 464, 485, 533, 542, 548, 552, 555, 558, 577, 583, 584, 594, 627, 628, 631, 632, 635. E. 27, 64, 152. G. 5, 6, 80, 82. H. 11, 14, 16.

Mads Grøntoft: A. 8, 14, 15. B. 10, 21. C. 89. D. 112, 287, 382, 443, 451. G. 8. H. 19.

Ch. A. Guldensparre: D. 56, 131, 302, 572. E. 105. F. 49. G. 43—46, 62, 63, 71. H. 3, 4.

Gylling-Haandskriftet: A. 38, 40, 57, 66, 67. B. 26, 37, 46. C. 34, 60, 93, 108, 137, 160, 161, 169, 171. D. 4, 105.

H. Hansen, Ørritslev: C. 17.

P. Hansens Haandskrift: A. 13, 47, 49, 56, 59, 60, 88, 101. B. 17, 34, 38, 40, 49. C. 30, 52, 54, 63, 77, 81, 86, 99, 100, 103, 104, 115, 119, 135, 165, 176, 180, 186, 187. D. 21, 53—55, 64, 80, 96, 100, 103, 108, 113, 120, 135, 159, 180, 186, 190, 191, 198, 208, 215, 217, 222, 268, 273, 277, 279, 291, 294, 296, 324, 344, 374, 400, 404, 412, 495, 504, 538, 539, 544, 550, 575, 576, 581, 582, 586, 606, 613, 614, 629, 633. E. 7, 18, 22, 25, 29, 33, 34, 39, 40, 44, 46, 48, 50, 53, 55—57, 59, 62, 65, 68, 76, 77, 79, 81—85, 89, 94, 96, 101, 103, 106, 109, 112, 115, 122, 124, 128, 129, 139, 144, 145, 153, 170, 176, 177, 179—183, 188—190, 197,

198. E. 51, 52. F. 11, 13, 17, 57. G. 31, 49—51, 54, 57, 58, 79.

Niels Helgesen: C. 56, 126. D. 397, 410, 523, 603. E. 37, 64.

H. C. Helverskov: A. 110. C. 6, 14, 45, 65, 66, 68, 79, 82, 116, 117, 123, 144—146, 148, 170, 175, 177, 195, 196. D. 6, 14, 16, 17, 44, 67, 72, 124, 125, 133, 142, 153, 169, 195, 209, 285, 286, 305, 330, 340, 372, 377, 406—408, 417, 431, 445—449, 453—458, 488, 498, 518, 521, 554, 565, 589, 598, 599, 617. E. 5, 14, 35, 38, 86, 120, 121, 147. F. 7, 28, 37, 38, 41—44, 60, 61. G. 2, 36, 38, 39, 47, 59, 61, 73. H. 5, 20. Till. D. 7.

Hjortlund-Lægebogen 1768: C. 58, 139. D. 435.

Bøvling-Manuskriptet (i Bogen mærket Husted): A. 1, 4, 5, 9, 29, 31, 36, 39, 42, 48, 50, 51, 70, 76, 82, 85, 90, 92, 98, 99, 104—106, 108, 109, 111. B. 6, 12, 13, 16, 22, 23, 27, 29, 30—33, 42, 45. C. 1, 9, 15, 16, 22, 23, 41, 48, 59, 64, 69, 72, 90, 92, 94, 102, 125, 127—129, 131—134, 142, 152—154, 156, 158, 162, 163, 166, 173, 181, 184, 190. D. 10, 15, 19, 26, 38, 39, 47, 49, 66, 93, 99, 104, 106, 111, 115, 117, 137, 143, 149, 150, 171, 181, 184, 187, 197, 204, 207, 218, 229, 230, 234, 235, 244, 253, 259, 270, 278, 280, 281, 292, 304, 309—313, 321, 322, 325—327, 329, 346—348, 350, 356, 362, 364, 375, 376, 379, 390, 394, 396, 401, 405, 416, 434, 442, 444, 466, 481, 486, 489, 493, 497, 499, 505, 519, 530, 536, 561, 579, 591, 597, 619, 620, 621, 625, 630. E. 3, 11, 13, 15, 30, 42, 49, 54, 58, 63, 74, 75, 108, 113, 118, 131, 134, 137, 155, 162, 168, 172, 174, 193. F. 2—6, 8, 10, 15, 19, 21, 23, 25—27, 32, 33, 35, 45, 46, 48, 50, 53—56, 63, 64. G. 25, 42, 51, 69.

E. W. Høeghs Manuskript: C. 84. D. 5, 69, 119, 126, 203, 221, 271, 297, 299, 336, 354, 484, 494, 496, 510, 520, 525, 540, 571. F. 14, 20, 40, 51, 62. G. 1, 67. H. 10.

Slagter Jacobsen: E. 6, 80.

Maren Jensdatters Haandskrift: A. 78. B. 31, 32, 43. D. 61, 65, 224, 255, 256, 333, 335. E. 8, 17, 21, 31, 47, 66, 78, 111, 126, 148—150, 158, 169, 173. F. 47.

Anders Jørgensens Haandskrift (i Bogen mærket Randers, fordi Haandskriftet er købt i Randers): A. 2, 18, 19, 21, 26, 30, 42, 58, 68, 69, 75, 79, 95, 100. B. 11, 20, 31, 32. C. 3—5, 24, 35, 67, 83, 91, 105, 107, 109, 122, 143, 168, 172, 174, 192. D. 50, 57, 74, 92, 128, 141, 152, 162, 165. 206, 220, 250—252, 254, 257, 276, 298, 300, 307, 308,

332, 357, 368, 393, 395, 398, 415, 419, 421, 428, 430, 432, 463, 468, 512, 559, 588, 607, 618, 624, 634. E. 36, 72, 97, 114, 123, 138, 143, 184, 187. G. 35, 78, 81. H. 9, 13.

Oluf Jørgensen: D. 7, 272, 524.

C. Klitgaards Manuskript: A. 10, 19, 23, 27, 28, 35, 55, 56, 72, 97. B. 3, 8. C. 28, 53, 55, 173. D. 8, 19, 20, 22, 155, 156, 210, 366, 604. H. 17.

C. J. Kousgaard (og Albrechtsen): F. 66—69. G. 9, 10. Till. E. 11. D. 13, 20. E. 1, 2, 5. F. 1, 3—7. G. 1—4. H. 4.

N. B. Kousgaard: A. 10, 11, 19, 23, 27, 35, 55, 72, 84, 96, 97. B. 3, 8. C. 53, 55, 147. D. 3, 8, 18, 19, 22, 33, 156, 209, 603. E. 71. Till. A. 1, 3, 5. B. 1. C. 22, 24. D. 6, 11. E. 4. H. 1—3.

Anna Ludvigsen: C. 80.

A. Madsens Manuskripter: A. 6, 18, 20, 24, 34, 54, 64, 87, 91. B. 7, 9, 31, 44, 48. C. 8, 73, 75, 76, 114, 120, 182. D. 9, 15, 62, 63, 83, 88, 90, 116, 140, 146, 182, 246, 264, 317, 351, 459, 462, 531, 537, 580, 600, 609, 610, 616, 637. E. 23, 41, 45, 69, 98, 99, 110, 119, 165, 171. F. 18, 31. G. 3, 19, 29, 32, 34, 56, 68, 72, 74.

Et Manuskript fra 1743 m. fl.: A. 33, 43, 77. B. 25, C. 9, 49, 57, 78, 106, 178. D. 70, 71, 73, 82, 87: 94, 95, 107, 123, 157, 213, 232, 236, 249, 260, 288, 331, 338, 345, 361, 437, 483, 515, 526, 569, 596. E. 2, 127. G. 14, 53.

H. P. Næstved: C. 18, 43, 44, 71, 149, 150. D. 1, 36, 37, 40, 41, 43, 110, 118, 121, 154, 177, 178, 212, 261, 263, 275, 367, 370, 409, 438, 439, 452, 490, 570. E. 167.

Børge Pedersen: A. 86. C. 19, 61, 118, 130, 140. D. 42, 343, 365, 369, 380, 450, 500, 517, 564. E. 132.

Casper Pedersens Manuskript: A. Side 44.

Indskrevet i Christiern Pedersöns Lægebog: D. 98, 101, 144, 283, 334, 384, 385, 476, 479. E. 20, 43, 93, 102.

Gravers Pedersens Manuskript: C. 8. D. 86, 89, 127, 145, 211, 228, 293, 295, 315, 318, 355, 359, 388, 423, 440, 460, 480, 508, 528, 574, 578, 601, 623, 636. E. 70, 90, 92, 156, 164. H. 15.

Præst-Jenses Manuskript: B. 18, 19, 35, 41. C. 5, 9, 112, 124, 151. D. 11, 12, 85, 174, 189, 284, 366, 378, 399, 433, 487, 592. F. 8, 29, 36. G. 27, 40. H. 18.

Receptbog 1736: D. 68, 164, 247, 467, 573. E. 60, 87, 95, 104, 107, 125, 141, 163. F. 1, 16, 22, 24, 34, 39. G. 41, 48, 55, 60, 64. H. 1, 2.

Store-Restrup Manuskriptet: A. 10, 19, 23, 28, 52, 53, 72, 96, 97. B. 2, 24. C. 28, 173. D. 19, 20, 22, 33, 102, 151, 155, 156, 210, 239, 282, 373, 615. E. 71. G. 16, 75. H. 8, 17.

J. H. Riis: C. 62.

Rojum: D. 158, 429, 503, 612. E. 28, 88, 117, 166, 194, 196. F. 30, 52, 59. G. 11, 65, 66.

M. J. Skov: A. 37, 41, 44, 89. C. 31, 47.

E. C. Thostrup: D. 148, 562. G. 12, 13, 52.

A. Udesens Manuskript: A. 12, 61, 81, 83. B. 28, 36, 39, 50. C. 70, 87, 95—97, 110, 138, 183, 185, 194. D. 2, 25, 27, 76, 114, 122, 130, 163, 183, 196, 200, 238, 242, 243, 284, 290, 303, 319, 349, 352, 392, 399, 414, 418, 420, 424, 433, 465, 491, 502, 506, 511, 513, 549, 553, 567, 585, 587, 592, 602, 605, 608. E. 16, 24, 26, 32, 116, 130, 185, 195. G. 15, 76, 77.

Anders Uglkjær's Haandskrifter: A. 3, 16, 17, 19, 22, 25, 45, 46, 56, 62, 63, 71, 73, 74, 84, 93, 94, 96, 102, 103. B. 14, 15, 47. C. 8, 11, 23, 38, 51, 74, 121, 136, 164, 173, 179, 191. D. 147, 216, 233, 237, 353, 381, 461, 513, 514, 535, 546, 557, 568. E. 1, 91, 100, 142, 157, 159—161, 175, 186. G. 4, 7, 30. H. 6.

Gammelt Haandskrift i Viborg Arkiv fra omtr. 1720: A. 107. D. 341, 383, 386, 387, 391, 469—475, 478, 556. E. 140.

Haandskrift i Viborg Arkiv fra 1768 og 1769: D. 59, 91, 138, 188, 201, 231, 306, 527, 566. E. 4, 19, 135, 146, 151, 191. G. 26, 33, 37.

Løs Seddel i Viborg Arkiv: D. 48, 223, 590. E. 133.

Jens Wind: C. 101. D. 274. G. 70. Till. D. 18.

Indskrevet i N. M. Aalborgs Lægebog: D. 35, 51, 52, 79, 117, 160, 167, 172, 185, 248, 287, 288, 323, 342, 371, 426, 436, 477, 482, 516, 522, 541, 543, 545, 551, 595, 626. G. 8.

Uden Mærke: C. 12.

H. C. Helverskovs Kilder:

Fru Cornelia Bickers: G. 1.

Den Renspurger Jomfru Bielcke: E. 38.

Madem. Anna Blom: C. 177. G. 47.

Christian Blytecker: D. 408.

Md. Brockenhuus: C. 65, 82, 146, 195.

Oberst Bæss: E. 86.

- Peder Claussøn: D. 340.
 Albert Itzen de Clerque: A. 110. D. 599.
 Apoteker J. H. Crabidel: F. 28.
 Md. Dreyer: D. 17, 285, 448, 498, 589, 599, 617.
 Brigader H. Eyffler: D. 456.
 Oberstlieutn. Gedde: D. 445.
 Maren Giisel: C. 116.
 Mag. P. Goiske: D. 455. F. 43.
 Mad. Goiske: D. 449.
 Cap. Grevenkop: C. 79.
 Md. Grevenkop: C. 117.
 Doktor Grimberg: D. 598.
 Svenning Gudicksøn: D. 153, 169.
 Hadersleben: F. 7.
 Hr. Christen Hee: D. 453.
 H. C. Helverskov: C. 46. D. 44, 455, 458. F. 38, 41.
 G. 39. H. 20.
 Anna Maria Hiort: E. 5.
 Inger i Bøllumsgaard: D. 447.
 Chr. Jacobsøn: B. 6. D. 446. G. 38.
 Oberstlieutn. Z. v. Kahlen: C. 14. D. 458.
 Mag. E. Klaumann: C. 196.
 Fru Sophie Krabbe: C. 68, 123, 144. D. 6, 67, 142,
 431, 518, 521. E. 35.
 Cap. J. Krafft: D. 133, 407, 554.
 Fru Anna Lindenou: D. 125. G. 36.
 Cap. H. Lindroth: C. 145, 170, 175. D. 286, 305, 372. E. 14.
 Doktor Lodberg: D. 454.
 Lieutn. Manteuffel: C. 66. D. 457.
 Md. Møllerup: D. 16.
 Ltn. Nyflor: F. 61.
 Lic. Nyskou: G. 39.
 Oberstlieutn. H. C. Offenhøus: D. 124.
 Md. Ohnsorg: D. 72. G. 59.
 Fru Chr. S. Parsberg: H. 5.
 Doktor Fr. Reenberg: F. 41, 44.
 Landsdommer T. Reenberg: D. 406.
 Kirurg P. la Roche: F. 60.
 Fru Sophie Rothkirck: D. 209, 330, 377, 417, 488, 565.
 E. 120, 121, 147. G. 73.
 Lieutn. Rüssler: F. 42.
 Mg. Schandorphs Kone: D. 195.
 Fru Birgitte Scheel: D. 125.

Madem. C. A. Schouendahl: C. 148. Till. D. 7.
Justitsraad J. J. Seerup: F. 37. G. 61.
Md. Vibecke Schytt: C. 45. D. 44.
Magister L. Thurah: D. 14.

Efterskrift.

Inden jeg afslutter min Bog, har jeg endnu et Par Ord at sige. Jeg véd meget godt, at der paa Bibliotekerne i Kjøbenhavn findes mange gamle haandskrevne Lægedomsbøger, men jeg har med Forsæt ikke villet afskrive og medtage Raadene deri, dels fordi det vilde være et for mig alt for uoverkommeligt Arbejde, og dels fordi det vilde gjøre min Bog alt for stor i Forhold til den Nytte, den kunde gjøre som Vejledning til at faa et Overblik over, hvad der anvendtes som Lægemidler hos vore Fædre. Ogsaa i Landsarkiverne kunde der have været samlet noget mere Stof. Men jeg har blot sat mig som Opgave at give en Forestilling om, hvilke Raad de kloge Mænd og Koner brugte til at kurere Sygdomme med i de sidste to Aarhundreder, ligesom og, hvad Folk udenfor Bondestanden brugte. Dette beder jeg da mine Læsere nøje indprænte sig. Jeg har altsaa ikke villet gjøre Sammenstillinger eller villet drage Paralleller med vore trykte ældre Danske Lægebøger, særlig med Christiern Pedersöns. Det kan andre jo meget let gjøre. Heller ikke har jeg villet undersøge, hvor de kloge Folk har faaet deres Videnskab fra. Det er klart, at de fleste af dem har raadført sig med disse gamle trykte Bøger, som de enten selv har ejet eller har laant hos deres Fæller paa dette Omraade, som de naturligvis har staaet i jævnlig Forbindelse med. Vi véd jo f. Eks., at Anders Ugilkjær af og til rejste op til Maren Haaning i Himmerland og ej alene raadførte sig med hende, men ogsaa fik Opskrifter hos hende, som han saa skrev ind i sine egne Bøger. Denne Kjendsgjerning forklarer da, at disse Lægedomsbøger har nogen Lighed med hverandre indbyrdes og i mange Maader har de selvsamme Raad. Dette fremlyser jo aldeles klart af min Bog, hvor der idelig findes Henvisninger til Raad anden Steds fra. Mads Filtenborgs Haandskrift ligner Dronninglund Haandskriftet en hel Del, ligesom ogsaa C. Klitgaards og Anders Jørgensens og nogle fleres. De kloge Folk har haft Samkvem med hverandre og har lært af hverandre.

Den særlige Grund til, at jeg har udgivet denne Bog, er da, at jeg gjerne vilde give en lille Kulturskildring paa et Omraade, der endnu ikke er særlig indgaaende behandlet. Men jeg har fornemmelig holdt mig til, hvad jeg har fundet i Jylland, og har kun gjort et Par smaa Strejftog ovre paa Fyn. Derimod har jeg intet haft at meddele fra de andre Øer, da jeg ikke har kunnet opdrive nogen Lægedomsbog hverken fra Sjælland eller Lolland eller Falster, kun et Par løse Optegnelser, sagtens fordi jeg ikke har rejst saa meget omkring i disse Landsdele. Men at der ogsaa har været lignende Forhold der og lige saa mange kloge Folk der, har jeg tit hørt om.

Jeg opsøgte i sin Tid den før nævnte gamle Maren Haaning, da jeg havde hørt meget om hendes Klogskab og Dygtighed, men var ikke heldig med Besøget. Hun vilde slet ikke lukke sig op for mig, og jeg maatte gaa igjen med uforrettet Sag. Degnen i Sognet, som jeg siden talte med, udtalte den velgrundede Formodning, at hun, mistænksom hun var, nok havde antaget mig for en forklædt Politibetjent, der vilde se at komme hende til Livs. Forud havde hun nemlig betalt nogle Bøder for sin Praksis og i den Retning vilde hun nu ikke yderligere risikere noget. Derimod var jeg hos andre mere heldig. Kristen Spillemand i Farsø var ret meddelsom og ligesaa Jens Begs Enke i Sundstrup, Kjeld Bjærg i Lomborg o. fl. Deres mundtlige Meddelelser vil da kunne findes i mine Manuskriptsamlinger. Anders Udesen gav mig flere gode mundtlige Meddelelser, men vilde ikke komme frem med sin haandskrevne Bog, den jeg først fik efter hans Død, idet Datteren havde gjemt den til mig. At disse Mennesker havde nogen Mistro til Folk udenfor deres egen Stand, er for Resten let forklarligt. De vidste jo meget godt, at boglærte Folk tit slet ingen Tro havde til Raadenes helbredende Kraft og jævnlig gjorde Nar ad deres Kurmetoder. Jeg vil blot endnu fremhæve, at disse Mennesker aabenbart gjerne vilde omgive sig med nogen Hemmelighedsfuldhed og indgyde Patienterne Tro til, at de kunde mere end deres Fadervor, som man siger, og da sikkert ogsaa troede, at denne Overtroens Glands, som de søgte at omgive sig med, vist kunde have sin Betydning.

Endnu vil jeg tilføje, at de fleste af dem virkelig havde en stor Dygtighed til at bedømme og behandle visse Sygdomme, særlig udvendige Saar, Benbrud, Lemmer gaede

af Led og lign. Jeg gjorde en Gang en længere Fodtur med en Mand, der havde sin Videnskab af den kloge Jens Pilgaard i S.-Nissum, og saa ham behandle et meget stygt Saar. I høj Grad maatte jeg forbavses over den Dygtighed, han der udviste, og jeg har ogsaa hørt om, hvor udmærket Forstand Kromanden i Rold havde paa at sætte forsprængte Lemmer i Lave. Men dette faar være nok, jeg faar da blot bede Læserne bruge Bogen med Varsomhed, hvis de overhovedet tænker paa at bruge den og de Anvisninger, der gives i den, samt forøvrigt optage alt i bedste Mening.

Naar jeg har nævnt et Navn som *Ohrt*, er det en Henvisning til hans Bog „Danmarks Trylleformler“, og *Lorenzen* er en Henvisning til hans Artikel i „Samlinger til jysk Historie og Topografi IV.“ Da jeg selv har bekostet Bogens Trykning og Udgivelse, vilde det være mig kjært, om den kunde faa nogen Afsætning og mit Tab ikke blive alt for stort.

Indholdsliste:

Indledning	S.	3
A. Formler til Læsning (Signeformler 1—111)	-	17
B. Skreyne-Formler, 1—49	-	45
C. Sympatiraad 1—196	-	55
D. Husraad 1—637	-	101
E. Lægemidler, der tillavedes paa Apoteket 1—198	-	220
F. Lægemidler efter Recept 1—69	-	260
G. Fortegnelse paa nogle Lægemidler 1—82	-	280
H. Forebyggelsesmidler 1—20	-	301
Tillæg	-	305
Liste over Sygdommene	-	319
Kilderne	-	327
Efterskrift	-	333
Trykfejl og Tilføjelser	-	336

Trykfejl og Tilføjelser.

Side 12, Linje 9 f. n.: Hellesøn l. Helgesøn.

— 71, — 1 f. n.: A. Ug. l. A. Uglk.

— 78, Nr. 192 l. 102.

— 154, Linje 13 f. n.: Lægnbog l. Lægebog.

— 207, — 9 f. n.: sort l. Sort.

— 224, — 13 f. n.: Asetum l. Acetum.

— 261, — 3 f. o.: 1 Mk. l. 3 Mk.

— 269, 271 og 275: i Overskriften E l. F.

— 288, Nr. 34: Dagenp l. Dagen p.

— 306, Linje 13 f. n.: bekendte l. bekjendte.

— 306, — 13: Consumatum l. Consummatum.

— 317 flyttes C. J. K. fra Nr. 3 til 4.

— 320 ved Brok sættes C. 47, 48 foran E. 15.

N. B. K. føjes S. 20 ved Nr. 10, 11, S. 22 ved 19, S. 23 ved 23, S. 24 ved 27, S. 25 ved 35, S. 30 ved 53 og 55, S. 41 ved 96, S. 45 ved 3, S. 68 ved 53 og 55, S. 88 ved 147, S. 102 ved 3, S. 103 ved 8, S. 105 ved 18, 19, 22. S. 107 ved 33, S. 129 ved 156, S. 138 ved 209.

Desuden S. 35 ved 72, og der sættes til: under Kjæben. S. 38 ved 84, der har: fød med dig. S. 41 ved 97, der har: der vred paa sit Fodeled, saa satte han sig ned at signe, saa sagde han. S. 46 ved 8, der har: bunnusa. S. 215 ved 604, der har: vild Honning. S. 234 ved 71, der har: bedste salaalatus.

Herm. Chr. føjes S. 62 ved Nr. 28 og 29, og der har han: af en Stige elier Skammel eller Bænk. S. 68 ved 53, og der har han: sæt det saa hen til. S. 68 ved 55. S. 94 ved 173. S. 102 ved 3. S. 103 ved 8. S. 105 ved 18, og ved 19 har han: som man koger Æg. ligeledes: forbaaret derpaa, og ved 20, der har: god Øl eller Vin. S. 105 ved 22. S. 164 ved 366, der har: Sandelmandelkjærner. S. 215 ved 604.

S. 34 ved Nr. 67 føjes Gyll. til de to øverste Stykker og til 68: Randers.

S. 103 ved 8 føjes: St. R., der har: to Siv af den hvide Lilje.

S. 231 ved 51 og 52 føjes: P. H.

Desværre er indtruffet et Par beklagelige Uheld ved Indlevering af Manuskriptet, saa 383 S. 166 ogsaa er trykt som 473, og 10 S. 282 ogsaa findes i Till. G 1. Desuden findes 102 S. 120 ogsaa S. 68 som 53 og 55.